گزیدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

جلد چهارم

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارت امور خارجه

شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

گزیدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

دورهٔ قاجاریه

جلد چهارم

(۲۴ـ۱۳۱۳ هـ.ق)

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تهران، ۱۳۷۰

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

وابسته به وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران

گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی: دورهٔ قاجاریه (جلد چهارم)

واحد نشر اسناد

چاپ اول: ۱۳۷۰

امور فنی چاپ: دفتر ویرایش

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تعداد: ۲۰۰۰ جلد

فهرست

فصل اول

اسناد سرحدّی و مرزی

فصل دوم
تجاوزات و مسائل عشایر

فصل سوم
کمیسیونهای سرحدّی و دول واسطه

فصل چهارم

مسئلهٔ شیخ صدیق و شیخ قادر، پسران شیخ عبیدالله

پیشگفتار

آشنایی کامل با تاریخ جدید و معاصر ایران، بدون داشتن اطلاعات کافی از دوران دویست سالهٔ اخیر، خالی از اشکال نیست. پس از انقراض سلسلهٔ صفویه، دولتهای روس و عثمانی با استفاده از اوضاع آشفتهٔ داخلی ایران، از شمال و مغرب تجاوزاتی را آغاز کردند؛ خصوصاً دولت روسیهٔ تزاری که در جهت پیشبرد مقاصد امپراطوری خود و انتزاع قفقاز، آنی غفلت نمی‌نمود.

دورهٔ سلطنت فتحعلی‌شاه که پایه و اساس تاریخ معاصر ایران است، به لحاظ سیاست داخلی، کشوری را برای جانشینان خود به ارث گذاشت که پیوسته دچار طغیان و قیام رؤسای خوانین و ایلات بر ضد دولت مرکزی بود. خالی بودن خزانه و اوضاع بد اقتصادی و استقراض خارجی هم مشکلات را چند برابر می‌کرد و به جهت سیاست خارجی نیز یک دورهٔ بحرانی از نفوذ سیاست و دیپلماسی دول اروپایی، بویژه دولتهای روس و انگلیس در ایران گسترش یافت، و مبارزات سیاسی آنان ایران را به صورت دولتی ضعیف و مغلوب درآورد. عموماً بحرانهای داخلی در هر کشور یکی از علل تجاوزات و پیشرفت سیاستهای خارجی محسوب می‌گردد، چنانکه ضعف و فتور دولت قاجاریه فکر توسعه‌طلبی روس و انگلیس را در ایران تقویت نمود. تاریخ این دوره یکی از مهمترین ادوار تاریخ ایران است، ولی چنان که باید در مورد آن تحقیق و بررسی نشده و نکات ابهام بسیاری در آن وجود دارد.

اسناد و مدارک متقن تاریخی که در حقیقت گنجینه‌های گرانبهای تاریخ هر کشور است، تنها می‌توانند نکات مکتوم و مبهم را روشن سازند. بدیهی است که محققان و تحلیلگران محترم با استفاده از این منابع و مآخذ ذی‌قیمت، دین خود را به جامعه ادا خواهند نمود، و با بررسی علل عظمت و انحطاط، راه ترقی و تعالی را فرا

روی نسل جوان و آینده‌ساز کشور قرار خواهند داد.

جلد چهارم کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی (در دورهٔ قاجاریه)** که روشنگر قسمتهایی از تاریخ روابط دو کشور بزرگ اسلامی، و جریانهای سیاسی دول ذی‌نفع خارجی است، گام مؤثری در راه پژوهش تاریخ ایران است. این کتاب به کوشش همکاران واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه تهیه و تدوین شده است و در اینجا لازم می‌دانم از زحمات و فعالیتهای صمیمانهٔ شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد، جناب آقای عباس ملکی، معاون محترم آموزشی و پژوهشی وزارت امور خارجه، جناب آقای رضاحسین میرزاطاهری، سر پرست واحد نشر اسناد، جناب آقای محمدحسن کاووسی عراقی، محقق و تهیه و تدوین کنندهٔ این مجموعه و سایر همکارانشان سپاسگزاری نموده و توفیق آنان را از خداوند متعال مسئلت نمایم.

علی اکبر ولایتی

وزیر امور خارجه

و

رئیس شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

مقدمه

۱. از زمانهای قبل از نادرشاه تاکنون قراردادهای متعددی در زمینهٔ اختلافات سرحدی ایران و عثمانی منعقد گردیده و گزارشهای هیئتهای زیادی در طول ۹۰ سال (۱۹۳۶ـ ۱۸۴۲ م؛ ۱۳۵۵ ـ ۱۲۵۸ ق) برای تحدید حدود و رفع اختلاف ثبت و نقل شده است. در مستندترین این گزارشها که «رسالهٔ تحقیقات سرحدیهٔ» میرزا جعفرخان مشیرالدوله است، اختلافات مرزی ایران و عثمانی در موارد مرزهای آبی و خاکی به طور کامل مشخص نیست.

میرزا تقی‌خان امیرکبیر پنج سال و میرزا جعفرخان مشیرالدوله بیش از دوازده سال در حدود متوقف بودند و اسناد و گزارشهای متعددی در این مورد از آنان باقی مانده که بعضی از آن اسناد در مجلدات قبلی آورده شده است.

نمایندگان دولتین روس و انگلیس به عنوان «دول واسطه» متجاوز از یکصد سال در قضیهٔ اختلافات سرحدی ایران و عثمانی وساطت و مداخله کردند. آنها بعد از اتفاق حملهٔ عساکر عثمانی به محمره و قتل و غارت و خرابی آن بندر و تجاوزات در بین‌النهرین و اختلافاتی که از زمان محمدشاه قاجار حاصل آمد، فرصت یافتند که خود را در اختلافات دو کشور مسلمان و همسایه داخل نموده و در هیئتهای‌نمایندگی ایران و عثمانی و رفع اختلافات مرزی و تجاری و عشایر سرحدی دو کشور به نام دول واسطه مأمور و حاضر و ناظر مذاکرات و جلسات باشند. در واقع این مداخلات عملاً مانع اصلی و عامل حقیقی اختلافات دو کشور گردید.

اولین دورهٔ حضور این نمایندگان که به علت پیچیدگی مسائل و تنوع آن، توأم با حوادث خارجی، پنج سال طول کشید، به انعقاد قرارداد ارزروم (۱۲۶۳ ق) خاتمه یافت. حضور میرزا تقی‌خان امیرکبیر و تدبیر و کاردانی و سختکوشی وی موجب

تثبیت و استیفای حقوق ایران در تحدید حدود مرزهای غربی ایران شد. متأسفانه به علت حاضر نبودن میرزا تقی‌خان امیرکبیر در مبادلهٔ قرارداد، به میرزا محمدعلی‌خان شیرازی، سفیر فوق‌العادهٔ ایران در پاریس، مأموریت داده شد که قرارداد امضاشده را مبادله نماید. چون او مردی ضعیف و نفوذپذیر بود، ورقه‌ای را به‌نام «ایضاحات» امضا کرد که شامل سؤالات دولت عثمانی از دول واسطه و پاسخ نمایندگان روس و انگلیس به آن سؤالات بود. آنها ورقهٔ ایضاحات را ملحق به قرارداد ارزروم می‌دانستند. ایضاحات قسمتهایی از قرارداد ارزروم را مسخ و حقوق ایران در شط‌العرب را متزلزل می‌ساخت. در نتیجهٔ این خیانت و با توجه به عدم پذیرش آن از طرف دولت ایران، اعلام شد که محمدعلی‌خان اجازه نداشته است که یک حرف از معاهدهٔ ارزروم را کم و زیاد نماید و فقط مأمور مبادله بوده است، لذا آن را ملغی‌الاثر دانستند، معذالک عثمانی‌ها و بعدها دولت عراق به کمک انگلستان همیشه استناد به آن کرده‌اند.

در کمیسیون تحدید حدود ۱۲۶۹ ـ ۱۲۶۳ عهدنامهٔ ارزنةالروم، نظر به اینکه اختلافات دو کشور کاملاً حل نشد، مقرر گردید که موقعیت فعلی (استاتوکو) باقی بماند تا طرفین مأمورین مرزی و مهندسین نصب علائم سرحدی را انتخاب و اعزام نمایند. بعدها میرزا جعفرخان مشیرالدوله (مهندس‌باشی) در مدت ده سال (از ۱۲۶۵ ق تا ۱۲۷۵ ق) مأمور تحدید حدود بود، و در طول مدت شصت سال هیئتهای دیگری نیز به این کار مبادرت کردند که به علت مخالفت و سخت‌گیری‌های عثمانی‌ها کار به جای مطلوبی نرسید، چون عثمانی‌ها از ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه محال قطور را تصرف کرده بودند و تا سال ۱۲۹۵ ق این ناحیه را در تصرف داشتند تا عاقبت کنگرهٔ برلن آنها را مکلف به خروج و تخلیهٔ قطور نمود. بالجمله مسئلهٔ یادشده در طول مدت سی سال از سلطنت ناصرالدین شاه یکی از موانع بزرگ رفع اختلاف در تحدید حدود و تعیین خطوط مرزی ایران و عثمانی بوده است.

در نتیجهٔ ادامهٔ همین اختلافات و حل و فصل نشدن کامل آنها در عهدنامهٔ ۱۲۶۳ ق، عثمانی‌ها با استفاده از فرصتهای مناسب به تجاوزات مرزی دست می‌زدند و آنها را تداوم می‌بخشیدند.

در سال ۱۳۲۳ ق عساکر عثمانی به بهانهٔ ایجاد گمرک‌خانه در پسوه که آن را از نواحی متنازع‌فیه می‌دانستند، به تجاوزات مرزی پرداختند و روز به روز دامنهٔ آن را گسترش دادند. ایران ضمن پروتستهای متعدد و اقداماتی که در تهران و اسلامبول به عمل آورد، موافقت دولت عثمانی را با تشکیل کمیسیون مشترکی از دولتین جلب

نمود تا به کار تجاوزات رسیدگی کرده و آن را خاتمه دهد. دولت ایران تشکیل کمیسیون را منوط به بیرون رفتن قشون عثمانی از نقاط اشغالی عنوان کرد. تا سرانجام به اصرار دولتین واسطه با تشکیل کمیسیون موافقت گردید و آقای احتشام‌السلطنه[1] و میرزا جهانگیرخان ناظم‌الملک[2] و عده‌ای دیگر از طرف ایران و زکی پاشا و همراهان وی از جانب عثمانی برای کمیسیون تعیین شدند و در سال ۱۳۲٤ ق به سمت حدود حرکت کرده و به موصل رفتند. چنان که قبلاً اشاره شد، عثمانی‌ها با استفاده از موقعیتهای مناسب و اختلافات داخلی ایران، علاوه بر اشغال نواحی مورد اختلاف، قسمتهایی از ایالت آذربایجان در مناطق خوی و ارومیه را به تصرف خود درآوردند. احتشام‌السلطنه با هیئتهای عثمانی توافق کرد که خط استاتوکو حدود قطعی تلقی گردد، اما عثمانی‌ها تملک آبادی‌های چندی را نیز خواستار بودند. داخلهٔ مملکت به واسطهٔ تعدی حکام و نبودن قانون در حال انقلاب بود؛ سرحدات به علت بی‌نظمی مرکز و گرفتاری‌های دولت مغشوش بود و علاوه برآن انگلیسی‌ها خود را در سرحدات بلوچستان و سیستان و خلیج فارس فعال مایشأ دانسته و روسها از سرحدات تا داخله همه کاره بودند. در چنین شرایطی، دولت عثمانی مدعی می‌شود که ایران طایفهٔ ارامنه را که دشمن مسلمانان هستند تحریک کرده و در اختلافات سرحدی وارد جنگ با آنها نموده است، باید از علمای ایران در این مورد استفتأ شود، و این کار انجام می‌شود و عثمانی‌ها که قسمتهایی از آذربایجان و کردستان را متصرف شده بودند، در سایهٔ اقدامات و تدابیر احتشام‌السلطنه تا پشت مرزهای حقیقی، مجبور به عقب نشینی می‌گردند.

پس از انعقاد عهدنامهٔ ارزنةالروم ۱۲۶۳ ق، دولتین واسطه با مداخلات خود نفوذ زیادی در منطقه به دست آورده بودند، چنان که پس از نیم قرن از تاریخ معاهدهٔ ارزروم، انگلستان موفق شد که امتیازات زیادی از عثمانی‌ها کسب نماید، و از

۱. میرزا محمودخان احتشام‌السلطنه، پسر مرحوم علاءالدوله امیرنظام قاجار در ۱۲۷۹ ق در تهران متولد شد. در سال ۱۳۱۲ ق وزیر فواید عامه شد و بعداً به کنسولگری عراق منصوب گردید و تا سال ۱۳۱٤ ق در این شغل بود، در ۱۳۱۸ ق والی کردستان شد و حکومت وی تا ۱۳۱۹ ق به طول نجامید. در ۱۳۲۰ ق به وزیرمختاری در آلمان منصوب گردید. در ۱۳۲۳ ق به ریاست کمیسیون تحدید حدود ایران و عثمانی تعیین شد و در مأموریت تعیین حدود بود که در دورهٔ اول از طرف اعیان و ملاکین تهران به نمایندگی مجلس انتخاب شد و از ۱۳۲۵ تا ۱۳۲۶ ق به ریاست مجلس شورای ملی رسید و در دورهٔ سوم مجلس نیز از تهران به نمایندگی انتخاب گردید. و بالأخره در جنگ بین‌الملل اول سفیر ایران در اسلامبول بود. (به نقل از: مهدی بامداد، شرح حال رجال ایران، ج ٤).

۲. میرزا جهانگیرخان ناظم‌الملک، فرزند محب‌علی (۱۳۵۲ ــ ۱۲۷۵ ق) مأمور بغداد و تفلیس و کارگزار آذربایجان و خراسان و رئیس ادارهٔ تحریرات انگلیس در وزارت خارجه بود. در مأموریت تحدید حدود ایران و عثمانی ۱۳۲٤ ق و ۱۳۳۰ ق سمت معاونت احتشام‌السلطنه را داشت. او مردی ساده، دیندار و درستکار بود.

جمله ناحیهٔ بین‌النهرین (عراق عرب) را تحت نفوذ و حمایت خود قرار دهد. این موضع مسلط و استراتژیک را انگلستان با شرکت در انعقاد عهدنامهٔ ارزروم و کمیسیونهای تحدید حدود ایران و عثمانی بتدریج حاصل کرد.

از طرفی میانجیگری بریتانیا در اختلافات ایران و عثمانی، دامنهٔ نفوذ این کشور را هم در ایران وسعت بخشید. اما برخلاف منطقهٔ بین‌النهرین، نفوذ انگلستان در ایران با رقابت دولت روسیه همراه بود. متأسفانه این رقابتهای استعماری خط مشی های سیاسی ایران را در روابط بین المللی و حتی سیاستهای داخلی کشور تعیین می‌کرد. روابط ایران و عثمانی هم در کل تابع این شرایط بود، چنان که در مواقعی با دامن زدن به اختلافات، آتش جنگ را شعله‌ور می‌ساختند و زمانی با وساطت و شرکت در کمیسیونهای مختلف، سعی در رفع اختلافات می‌نمودند.

در اوایل قرن بیستم میلادی پیدایش عوامل تازه‌ای نظیر قدرت گرفتن آلمان و رقابتش با انگلستان در صحنهٔ بین‌المللی و کشف و استخراج نفت در ایران، تأثیر بسزایی در روابط سرحدی ایران و عثمانی گذاشت.

از اواخر قرن نوزدهم امپراطوری آلمان متوجه اهمیت خاورمیانه شده و تلاشهای زیادی در راه‌یافتن به این ناحیه انجام داد. توضیح آنکه سفر ویلهلم دوم، امپراطور آلمان به اسلامبول در ۱۸۹۹ و مذاکرات وی با سلطان عبدالحمید، در زمینهٔ اتحاد نظامی دو کشور و گرفتن امتیاز ساختن راه برلین ــ اسلامبول ــ بغداد و اتصال آن به کویت و دایر شدن خط کشتیرانی بین هامبورگ و خلیج فارس در ۱۹۰۶ از جمله تلاشهایی بود که نفوذ آلمان را در امپراطوری عثمانی و بویژه منطقهٔ بین‌النهرین توسعه می‌داد که این سیاست به زیان دولت انگلستان بود.

اتحاد آلمان و عثمانی و احیای ناسیونالیسم آلمان سبب شد تا بریتانیا سلسله اقداماتی را در تحکیم موقعیت خویش در منطقهٔ بین‌النهرین انجام دهد. از جمله با پروژهٔ احداث خط‌آهن برلین ــ بغداد به مخالفت پرداخت. نظر به اینکه اهمیت و امتیاز این راه در تجارت اروپا و خاورمیانه برای انگلیس روشن بود و از طرفی مخالفت انگلیس با این طرح تغییر قابل ملاحظه در آن نمی‌داد، بریتانیا با تغییر سیاست خود، وارد مذاکره برای مشارکت در احداث خط‌آهن یادشده با آلمان گردید.

کشور آلمان به موازات توسعهٔ نفوذ خویش در عثمانی، علاقه‌مند به گسترش آن در ایران شد. دولت ایران هم که از دخالتهای مستمر روس و انگلیس در امور داخلی خود خسته شده بود، در صدد برآمد همانند دولت عثمانی روابط با آلمان را توسعه دهد، تا بلکه بدین‌وسیله نفوذ همسایگان شمالی و جنوبی تقلیل یابد. لذا

مذاکراتی در این مورد صورت گرفت و مناسبات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی بین دو کشور آغاز شد. بدیهی است که توسعهٔ روابط ایران و آلمان نمی توانست مورد قبول دولتین روس و انگلیس باشد. لذا آنان که نفوذ آلمان را در ایران برای موقعیت خود خطرناک می دیدند، با توافق یکدیگر قرارداد ۱۹۰۷[۳] را در تقسیم ایران به سه منطقهٔ نفوذ روس و انگلیس و ناحیهٔ بی طرف منعقد ساختند. در نتیجهٔ این قرارداد، رقابت دولتین در ایران خاتمه یافت و مقدمات اتفاق مثلث علیه آلمان فراهم گردید. عثمانی ها هم با استفاده از همین فرصت به قسمتهایی از نواحی مرزی تجاوز نموده و شهرهایی را اشغال کردند.

عامل مهم دیگری که بر مرزهای ایران و عثمانی اثر مستقیم داشت، مسئلهٔ کشف و استخراج نفت در ایران بود، که رقابت دول استعماری را در ایران شدت داد. تا پیش از ۱۹۰۱ میلادی، یعنی سال واگذاری امتیاز استخراج و بهره‌برداری از نفت ایران (امتیاز ویلیام دارسی)، اهمیت خاورمیانه فقط به مناسبت موقعیت استراتژیکی آن بود، ولی با کشف و استخراج نفت، اهمیت دیگری بر آن افزوده شد که به منزلهٔ عاملی جدید و حیاتی در برنامهٔ سیاسی قدرتهای بزرگ استعماری ثبت و منظور شد.

بدین‌ترتیب مسئلهٔ نفت تأثیر فراوانی در تعیین حدود ایران و عثمانی و نظریات کمیسیونهای سرحدی و خط‌مشی دول واسطه داشته است، بویژه برای دولت انگلستان در منطقهٔ خانقین و شط‌العرب؛ زیرا این نواحی به علت ذخایر نفتی و استفاده از رودخانه‌های دو کشور در حمل و نقل نفت به بازارهای صنعتی و تجاری و جابه‌جایی وسایل سنگین حفاری و کنترل و بازرسی که به وسیلهٔ مقامات گمرکی عثمانی از بابت کشتیرانی وجود داشت حائز کمال اهمیت بودند. به همین جهت، دولت عثمانی از ۱۸۸۶ م به ساختن قلعه و استحکامات نظامی در فاو مشغول شد و این اقدام دولت عثمانی که مخالف منافع دولت ایران و انگلستان بود موجب اعتراض واقع شد و آن را ناقض اصول قراردادِ ارزروم تلقی نموده و تهدیدی علیه منافع خود دانستند، خصوصاً انگلستان اعلام داشت که این مسئله موقعیت بنادر بصره و خرمشهر را به خطر می اندازد و به روابط حسنهٔ انگلیس و عثمانی لطمه می‌زند. زیرا مقرر گردیده بود دولتین ایران و عثمانی از ساختن قلعه و تأسیسات نظامی در سواحل دو طرف اروندرود (شط‌العرب) خودداری نمایند. اما دولت عثمانی بدون توجه به این اعتراضها

۳. قراردادی است که دولتین روس و انگلیس در یک مقدمه و پنج فصل در تاریخ ۳۱ اوت ۱۹۰۷ در سن‌پترزبورگ امضا و مبادله کردند.

ایجاد تأسیسات نظامی در فاو را ادامه داد و متذکر شد که ایجاد چنین تأسیساتی علاوه بر آنکه عهدنامهٔ منعقده بین ایران و عثمانی را نقض نمی‌کند، ارتباطی به دول واسطه نداشته و یک مسئلهٔ داخلی است که نیاز به اجازهٔ آنها ندارد.

منظور دولت عثمانی از این اقدام برقراری سلطهٔ مطلق در شط العرب و بی اهمیت کردن بندر خرمشهر در مقابل بصره بود. لذا مشکلاتی را در خطوط کشتیرانی به وجود آوردند که مغایر با عهدنامهٔ ارزروم و آزادی کشتیرانی در شط العرب محسوب می شد. در نتیجه دولت عثمانی با پذیرش حقوق ایران در این آبراه و نداشتن هیچ گونه ادعایی بر بندر خرمشهر (محمره) بازرسی کشتی ها و اخذ وجوه از آنها را به بندر خرمشهر متوقف کرد و رفت و آمد کشتی ها در اروندرود مجدداً آزاد شد.

اما پس از چند سال مزاحمتهای عثمانی از سر گرفته شد. چون این مسئله به منافع دولت انگلستان لطمه می زد، با اعتراض و مخالفت آنها روبه‌رو گردید. دولت عثمانی با بی اعتنایی به این اعتراضات هر روز اقدامات بیشتری در تثبیت حقوق خود اعمال می نمود تا سرانجام انگلستان که عملاً از این بابت دچار مضیقه هایی گردیده بود، مصمم شد با دولت عثمانی موافقتنامه‌ای منعقد سازد و به این مشکلات خاتمه دهد. بدین‌ترتیب در ۲۹ ژوئیهٔ ۱۹۱۳ بین انگلیس و عثمانی موافقتنامه‌ای امضا شد که ادارهٔ اروندرود رسماً به انگلستان واگذار گردید. در نتیجه تمامی این مسائل در مذاکرات تعیین حدود ایران و عثمانی مؤثر واقع شد و منتهی به انعقاد پروتکلهای تهران (۱۹۱۱ م) و اسلامبول (۱۹۱۳ م) و صورت‌جلسات کمیسیون تحدید حدود (۱۹۱٤ م) گردید.

۲. مسئلهٔ تجاوزات و عشایر: در جلد دوم و سوم کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه) به طور اجمال مطالبی در مورد ایلات و عشایر سرحدی دولتین گفته شد و فهرست نسبتاً کاملی از آنها و چگونگی زندگانیشان ارائه شد که چگونه به اقتضای فصل و زمان و یا به قصد نهب و غارت به ییلاق و قشلاق می پردازند و به این طرف و آن طرف مرز رفت و آمد می نمایند تا از تعقیب قانونی یک دولت و یا دولت همجوار فرار کرده و در امان باشند، یعنی هر وقت بخواهند و یا مسائلشان ایجاب نماید، برای کسب و کار و یا فرار از مجازات گناهی که در خاک یک کشور مرتکب شده‌اند به طرف دیگر مرز کوچ نموده و تمامی مقررات نظیر مالیات، خدمت سربازی، یا جلب مجرمین را بی اثر و خنثی کنند.

از جملهٔ این ایلات و عشایر و عمده‌ترین آنها کردها هستند که در منطقه‌ای

به نام کردستان با مساحت تقریبی ۵۰,۰۰۰ مایل‌مربع زندگی می‌نمایند که هم در خاک ایران و هم در سرزمین عثمانی قرار دارد. البته در میان آنها عناصر دیگری نظیر ایرانی، کلدانی، ترک، و ارامنه وجود دارند که از ارمنستان ترکیه در شمال تا جلگهٔ میانهٔ دجله و جبال لرستان دارای موقعیت مشترکی با ایران هستند.

گزنفون[۴] در کتاب بازگشت ده هزار تن اسپارتی از آنها به نام «کوردچی» نام برده و این نمایانگر قدمت تاریخی آنان به شمار می‌رود و شاید همان کودرهای کتیبه‌های خط میخی باشند که در عقب‌نشینی یونانیان مؤثر بوده‌اند.

کردها با آنکه به امپراطوری‌های متعددی که در آسیای صغیر حکومت داشته‌اند ضمیمه شدند، ولی همواره مشکلاتی برای آنها و فرمانروایان خود نیز داشته‌اند. چنانکه ابوالفدا، صلاح‌الدین ایوبی[۵] در جنگهای صلیبی از تبار کرد بوده است.

بنا بر تحقیق تور و دان‌ژن (Threau - Dangin)، این طایفه همسایهٔ طایفهٔ سو (Su) بوده‌اند و به قول درایور (Driver) مستشرق، سو در جنوب دریاچهٔ وان قرار داشته است و گویا قلعهٔ سوی یا شهر سوسان (Susan) که در تاریخ شرفنامه ذکر شده و در ناحیهٔ بتیلیس بوده، یادگار آن قوم باشد. آرامی‌ها آن ناحیه را «بیت‌قردو» (Dethkardü) نامیده‌اند و شهری را که به نام جزیرهٔ ابن‌عمر معروف است به «گزرتا دوقردو» (Gazartad'kardu) موسوم کرده‌اند.

ارامنه کلمهٔ «کردوخ» را به کار برده‌اند و بلاذری و طبری آنجا را «بقردی» (قردای) نامیده‌اند. بنا بر قول یاقوت که از ابن‌اثیر نقل کرده، بلوک بقردی جزء جزیرهٔ ابن‌عمر بوده و در ساحل چپ رود دجله قرار داشته است.

در لغت بابلی و آشوری لفظ «قردو» به معنی نیرومند و پهلوان است و عده‌ای از دانشمندان و تاریخ‌نگاران نظیر نولدکه (Noeldeke) و دیگران معتقدند که قوم

۴. مورخ و فیلسوف و سردار آتنی (۳۵۵ــ ۴۵۰ ق‌م) از آثار مهم او: بازگشت ده هزار تن اسپارتی (آناباز)، پرورش کوروش (کورو پدی)، تاریخ یونان، ملاحظاتی دربارهٔ حکومت اسپارت و آتن و سقراط را می‌توان نام برد.

۵. اسماعیل بن علی بن محمود بن عمر بن شاهنشاه ابن ایوب ملقب به عمادالدین، امیرفاضل از خاندان ایوبی و مورخ و جغرافیدان (۷۳۲ــ۶۷۲ هـ. ق) پس از کسب فضایل و آداب و براعت در فقه و طب و تاریخ و جغرافیا در خدمت عمّ خویش در جنگهای صلیبی شرکت جست و مدت ۱۲ سال در خدمت ملک ناصر از ممالیک مصر بود و در سال ۷۱۰ ولایت حماه از طرف ممالیک به او واگذار گردید. وی پس از دو سال به قاهره رفت و ملقب به الملک الصالح گردید. در سال ۷۲۰ق لقب الملک مؤید یافت. از کتب معروف او: المختصر فی‌تاریخ البشر در چهار جلد که به نام تاریخ ابوالفدا مشهور است و تقویم‌البلدان در جغرافیا و الحاوی در فقه و الکناش در طب و الموازین را می‌توان نام برد.

کورتی که مورخان یونانی قدیم در جزء طوایف ماد و پارس نام برده‌اند همین کرد فعلی است ومؤید این قول، وجود طوایف کرد درفارس است. بعضی ازمحققان جدید کلمهٔ کردرا تحریف شده خالدی شمرده‌اند. در قرن نهم قبل از میلاد در ناحیهٔ وان دولتی تشکیل شد به نام هالدیا (خالدی) که آشوریان آنها را «اورارتو» و در عبری «ارارط» نامند و یونانیان «الارودی» و «خالدوی» ذکر کرده‌اند. این دولت تا قرن ششم قبل از میلاد وجود داشت و بعد از پیدایش ارامنه، خالدی‌ها پراکنده شده و به کوهستانها رفتند (از کتاب کوروپدی گزنفون، جلد سوم) در نواحی شمال دریاچهٔ وان آثار این قوم موجود است و در نزدیکی طرابوزان نقطه‌ای به اسم خالدیا در عهد دولت بیزانس بوده و در ناحیهٔ قفقاز هم نام این طایفه هست و در کرمانشاهان یکی از طوایف کلهر به نام خالدی معروف است.

بعضی از محققان گفته‌اند: خالدی، کردی، کورتی و کردیای همه یک نام است. البته باید نام طایفهٔ کرد را از محل کرد تفکیک نمود، توضیح آنکه در زمانهای بسیار قدیم در ناحیهٔ جزیرهٔ ابن‌عمر محلی بوده است به نام قردو (بیت‌قردو) که ناحیهٔ تاخت و تاز دولت نیرومند خالدی شده بود و چون امواج مهاجران ایرانی با طوایف ماد و پارس به مغرب زاگرس رسیدند، طایفهٔ فعلی کرد که دوش به دوش سایر برادران نژادی خود پیش می‌رفته‌اند، این ناحیه را به تصرف درآورده و آنجا را مسکن خود قرار داده‌اند. چنانکه قوم ماد خود را در کردستان فعلی استقرار داد و قوم پارس یا پارسوا خود را در مغرب دریاچهٔ ارومیه جای داد و اقوام بومی آن نقاط را تحت انقیاد خود درآورده و در خود منحل کردند. بنابراین، طایفهٔ ایرانی کرد هم در محلی که از قدیم‌الایام «قردو» نامیده می‌شد ساکن شدند و بومیان را به هلاکت رسانده و یا متواری ساختند. لذا با این قول که اسناد تاریخی حکایت دارد، جایی به نام «کرده» یا «قردو» یا «قورطی» بوده است و حقیقت مسئله هم ایرانی بودن اکراد است. چنان که پروفسور مینورسکی[۶] در دایرةالمعارف اسلامی بیان کرده: کلمهٔ «کردو» و «قردو» از دو ریشهٔ مختلف هستند، پس چگونه طایفهٔ کورتی (یعنی کردان ایرانی) توانسته‌اند اراضی غرب سلسلهٔ زاگرس و مسکن طایفهٔ قدیم قردو را تسخیر و کوهستان آنتی‌توروس را تا شمال سوریه اشغال کنند؟ آنچه مسلم است فتوحات قوم ماد و

۶. مینورسکی (۱۸۷۷–۱۹۶۶) دانشمند و خاورشناس روسی، از ۱۹۰۴ تا ۱۹۰۸ در ایران بود و در سال ۱۹۱۳ جزو مأمورین بین‌المللی رفع اختلاف مرزی ایران وترکیه بود. در دایرةالمعارف اسلامی مقالات مهمی دارد. آثار دیگرش ترجمه و شرح حدودالعالم به انگلیسی و ترجمهٔ تذکرةالملوک است. از وی بیش از ۲۰۰ مقاله و کتاب به زبانهای مختلف دربارهٔ ایران و اسلام به چاپ رسیده است.

پارس موجب تغییرات وسیعی شده است و طوایف ایرانی مهاجرتهای دور و دراز کرده‌اند. دیگر اینکه حرکت قبایل ایرانی از شرق به غرب بسرعت انجام می‌گرفته و جای تعجب نیست که کردها خود را با شتاب در محل بومیان قدیم که در نتیجهٔ هجوم ایرانیان ضعیف و پراکنده شده بودند قرار داده باشند، و حتی کردها در مهاجرت به مغرب به ولایت آشور (شمال بین‌النهرین) هم اکتفا نکرده و خود را به آسیای صغیر نیز رسانیده‌اند.

در جغرافیای قدیم ارمنستان هم اشاراتی در باب ولایت کُردچیخ (Korcekh) وجود دارد. بنا به قول آدنتس (Adontz) در کتاب آرمنیا کلمهٔ کُردچیخ مرکب از دو جزء و معنی آن کرد است، ولایتی بوده است نزدیک سلماس. بدین‌ترتیب در نواحی یادشده اقوام متعددی بوده‌اند که نامشان نزدیک به یکدیگر است و در همهٔ اسامی ریشهٔ «ک.ر.د» معلوم است که در زمانهای بعد همهٔ آن طوایف ایرانی را به نام کرد خوانده‌اند. بنابراین معلوم می‌شود که کرد نام طایفهٔ غالب ایرانی بوده است که مانند ماد و پارس کوهستانهای غرب ایران و حوالی آن را تا شمال شامات و جنوب ارمنستان تصرف کرده و همهٔ طوایف قدیم را در خود فرو گرفته‌اند و به عبارت مختصر، کرد آن شعبه از نژاد ایرانی است، برادر ماد و پارس یا عین ماد و پارس که با نام جدید محلی خودش فرمانفرمای منطقهٔ وسیع زاگرس شده و اقوام سلف را جزء خود نموده و نام خویش را به آنان داده است.[7]

بنابراین یکی از شعبه‌های مشهور نژاد آریایی کردان هستند که آثار قدیم و اسناد جدید از آغاز دورهٔ تاریخی ایران تا این زمان همه حکایت از بزرگواری و دلیری و ثبات‌قدم و سایر صفات پسندیدهٔ آنها نموده است که در حوادث و جزر و مد ایّام ضعف و تغییری در آن راه نیافته است. از روزگار هخامنشیان تاکنون همواره آنها دلیری و شهامت خود را حفظ کرده و با سخت‌ترین حوادث جنگیده‌اند. این نژاد برومند ایرانی همیشه با احترام و سرفرازی زندگی نموده و پیوندهای محکم خود را با ایران و ایرانی حفظ کرده‌اند؛ تردیدی نیست که در سرگذشت هر قوم و طایفه‌ای فراز و نشیبهایی وجود داشته و مکرر اتفاق افتاده که ایران، یعنی کانون نژاد کرد، نیز دستخوشِ تطاول بیگانگان و یا ضعف و هرج و مرج داخلی شده است و در این فواصل بنا به موقعیت، امرای کرد عدم اطاعت از زمامداران بیگانه را وظیفهٔ خود دانسته و سر به طغیان برداشته‌اند، امّا تمرّد آنان در زمان و مکان و مقصود معینی بوده

۷. بحث در ریشهٔ لغت کرد، اقتباس شده است از: رشید یاسمی، کرد، ص‌ص ۹۹ــ۸۹.

و وفاداری آنها به ایران محرز گردیده است. فراموش نباید کرد که تاریخ کرد، از جاه‌طلبی شخصی فلان امیر و ریاست فلان بیگزاده مستثنی و مجزاست و سهم آن را در افتخارات تاریخی و ملی نباید از یاد برد.

*

در سال ۱۰٤۹ ق (۱٦۳۹ م) که سرحد دولتین ایران و عثمانی بین سلطان مراد چهارم و پادشاه صفوی تعیین شد. تقسیم طوایف کرد به قسمتهای ایرانی و عثمانی مسجل شد. در سال ۱۲۵۰ (۱۸۳٤ م) عثمانی‌ها به رهبری رشید محمدپاشا در صدد برآمدند این نظام را برهم بزنند و کردستان را ولایتی از امپراطوری خویش سازند، در صورتی که خاندان قاجار در ایران سعی می‌کردند از اتحاد و پیوستگی کردها جلوگیری و آنها را تابع حکومت مرکزی نمایند.

چنانکه قبلاً اشاره شد، کردها در منطقهٔ وسیعی از آسیای غربی پراکنده‌اند و بنا به موقعیتهای مسکونی و محیطی واکنشهای مختلفی داشته‌اند، که البته این مسائل گروهی را نمی‌توان بر جامعهٔ بزرگ نژاد کرد تعمیم و جامعیت بخشید. مثلاً کردهای بدوی بیشتر در خاک عثمانی و ناحیهٔ مرزی هستند، که از غنی‌ترین و مستقلترین ایلات به شمار می‌آیند و با خصوصیاتی که دارند، اگر بین جماعات ترسو و بدخواه که در مورد حکومت و مذهبشان تنفر و بیزاری داشته باشند، قرارگیرند دچار وسوسهٔ آشوبگری و طغیان می‌شوند، و اگر زمامداری نیرومند و عادل داشته باشند، مردمی با انضباط و در مقاصد عالی نظامی مثمر ثمر خواهند بود. طغیان شیخ عبیدالله در ۱۳۰٦ ق را نمونه‌ای از آن می‌توان دانست[۸] و بدون تردید اقدامات فرزندان وی شیخ صدیق و شیخ قادر نیز از همین مقوله است که اشارتی مختصر در این زمینه بی‌مناسبت به نظر نمی‌رسد.

شیخ عبیدالله که پدرش شیخ طاهر به جهت تعصب زیاد مذهبی از شهرت محلی برخوردار بود، از قریهٔ کوهستانی جنوب وان در کردستان عثمانی قیام کرد و به ریاست قبیلهٔ کوچک اورامان رسید و به تقدس و تدبیر مشهور گشت، به طوری که او را رهبر اقوام کرد می‌دانستند. او می‌خواست کردستان مستقلی ایجاد کند، و دولت عثمانی هم این مسئله را آغاز مساعد و عاملی بازدارنده در جهت تحریکات ارامنه تلقی می‌نمود. به همین جهت شیخ عبیدالله که جسارتی یافته بود، در تجاوزات پی در پی خود به ایران، قسمتهایی از مناطق آذربایجان غربی را مورد نهب و غارت و کشتار

۸. به اسناد فصل پنجم از جلد سوم مراجعه شود.

قرار داد و پسرش عبدالقادر بعد از تصرف شهر ساوجبلاغ و مراغه و میاندوآب، تا دروازه‌های ارومیه پیش آمد؛ ولی اقدام حکومت مرکزی و خبر تدارکات وسیع در زمینهٔ سرکوبی آنان، آنها را متزلزل نموده و یکباره متفرق و متواری ساخت. سرانجام باب‌عالی شیخ را بازداشت کرد و به اسلامبول فرستاد. وی پس از تبعید شدن به مکه در آنجا درگذشت.

پسران شیخ این انگیزه را که عداوت مذهبی و علاقه به تجاوز و یغماگری عامل مهم آن به شمار می‌آمد، به طور پراکنده دنبال نمودند که کار آنها هم به جایی نرسید، اما از جهت اهمیت سیاسی معلوم شد که کدورتهای خانوادگی و قبیله‌ای همواره مانع بزرگی در راه سازش و اتحاد کرد بوده است.

به رغم اینکه در فصل ضمیمهٔ جلد دوم کتاب گزیدهٔ **اسناد روابط سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه)، فهرست تقریباً کامل ایلات و عشایر سرحدی ایران درج شده است، ولی چون بسیاری از اسناد فصل دوم و چهارم کتاب حاضر در مورد آنهاست، و نام ایلات و عشایر از کردها مانند منگور، مامش، پیران، قره‌پاپاق، جاف بیگ‌زاده[۹]، سنجابی[۱۰]، مرزکی، حیدرانلو، اردلان[۱۱]، احمدوند و غیره در اسناد تکرار گردیده، توضیحات مختصری در مورد بعضی از آنان به صورت زیرنویس ضروری می نمود.

٥

کتاب گزیدهٔ **اسناد سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه) که به یاری خداوند بزرگ جلد چهارم آن تقدیم خوانندگان و علاقه‌مندان گرامی می‌گردد، شامل

۹. ایل جاف یکی از ایلات کرد است و دارای ۳۰ هزار خانوار می باشد. آنها در منطقهٔ جوانرود و قصرشیرین و ماهی‌دشت و سلیمانیه و اربیل زندگی می‌کنند. ییلاق و قشلاق آنها شهرزور و اطراف سنندج و از بانی‌خیلان تا مرز قزل‌رباط است. ایل جاف به دو تیرهٔ بزرگ جاف مرادی و جاف جوانرود تقسیم می شود که جاف مرادی ۳۲ شاخه و جاف جوانرود ۱۵ شاخه دارد. همچنین تیرهٔ دیگری هم به نام بیگ‌زاده دارند که رهبری ایل جاف با آنهاست. بزرگ بیگ‌زاده‌ها احمدبیگ فرزند سیف‌الله و نوادهٔ احمدبیگ جوانرودی است. احمدبیگ دو فرزند به نامهای طاهربیگ و ظاهربیگ داشته است و چون سلطان مراد چهارم (۱۰۱۹ــ۱۰۰۲ ق) از طاهربیگ و افرادش در جنگها استفاده کرده، آنها را جاف مرادی می خوانند و دستهٔ دوم را هم که ساکن جوانرود شدند جاف جوانرود می نامند. محمودپاشای جاف جد بزرگ این ایل و از دانشمندان کرد به شمار می رفت.

۱۰. ایل سنجابی که از مرزداران غیور و وطن‌پرست ایرانی هستند و در منطقهٔ باختران (کرمانشاهان) اقامت دارند، در طول تاریخ ایران هیچ‌گاه مرتکب خیانت و سهل‌انگاری نسبت به آب و خاک ایران نشده‌اند.

۱۱. طوایف اردلان که از اولاد و احفاد «بابااردلان» هستند، از اواخر سلطنت مغولان بر طوایف گوران و دیار بکر و شهرزور حکومت می‌کردند و تا زمان قاجاریه در کردستان فرمانروایی داشتند و تیره‌ای از آنها به «والی» مشهور شدند.

اسناد معتبر و سودمندی است که در فاصلهٔ سالهای ۱۳۲٤ـــ ۱۳۱۳ ق[12] تهیه و تنظیم و تدوین یافته و جمعاً دارای ۲۱۷ سند تاریخی است که زیر نظر واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه چاپ و منتشر گردیده است.

کتاب مشتمل بر چهار فصل به شرح زیر است:

فصل اول: شامل نمونه‌هایی از ٤۱ فقره اسناد سرحدی و مرزی است که عمدتاً حاکی از موارد اختلاف ایران و عثمانی در مناطق سرحدی، قطور، وزنهٔ لاهیجان، پسوه، سومار، محال برادوست و... است. همچنین گزارشهای سرحدداران و سفارتخانه‌های ایران و عثمانی و دول واسطه، فراریان طرفین و تجاوزات ارامنه به خاک عثمانی و اخبار و احادیث روزنامه‌های خارجی در مورد اختلافهای سرحدی و جنگ ایران و عثمانی نیز در زمرهٔ اسناد این فصل است.

فصل دوم: شامل اسناد تجاوزات و مسائل عشایر در طول خطوط مشترک مرزی است که در مجموع حاوی ۱۱٦ فقره سند می‌باشد. این اسناد حاکی از موارد مختلفی از اختلافات و دعاوی مرزی و عشیرتی بین دو کشور است که بهانه‌جویی‌های آن به صورت تجاوزات و زدوخوردهای ایلات و عشایر مرزی و نهب و غارت اموال و احشام، ایجاد اغتشاش و بی‌نظمی در سرحدات و پناهندگی و مهاجرت اتباع ایلی طرفین بروز نموده که اغلب با تحریکات و حمایت حکام محلی و خودخواهی و جاه‌طلبی رؤسای قبایل و سرانجام با سوق عسکر از طرف دولتین همراه بوده است.

فصل سوم: اسناد کمیسیونهای سرحدی و دول واسطه است که روی هم ۳٤ سند تاریخی دارد. نمونه‌های اسناد این فصل شامل مکاتباتی از تشکیل کمیسیونهای تحدید حدود، محل مذاکرات مربوط به آن، تعیین رؤسا و مأموران و کارشناسان سرحدی در تعیین نقاط، و گزارشهای مربوط به تحولات این مسئله و اعتبارات و کیفیت پرداخت هزینه‌های کمیسیون، به انضمام اسنادی از مداخله‌های دول واسطه در اختلافات دو کشور همسایه است.

فصل چهارم: در این فصل گزیدهٔ اسنادی از مسائل پسران شیخ عبدالله (شیخ صدیق و شیخ قادر)، در ۲٦ مورد آورده شده که نمودار اعمال و تحرکات آنان در تجاوزات آنان و مسئلهٔ تبعید و معاودت در حدود مرزی است.

این کتاب در نتیجهٔ کوشش و همکاری صمیمانهٔ افراد زیر تهیه و تدوین شده

۱۲. دورهٔ سلطنت مظفرالدین شاه، ذیحجهٔ ۱۳۱۳ تا ذیقعدهٔ ۱۳۲٤ ق.

است:

۱. آقای رضاحسین میرزاطاهری، عضو شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد و سر پرست واحد نشر اسناد.

۲. آقای محمدحسن کاووسی عراقی که کار تهیه، بازخوانی، تحقیق، بررسی، تنظیم، تدوین و تقریر کتاب را عهده‌دار بوده‌اند.

۳. آقای امیرحسین اکبر که در کار کپی‌برداری و بازخوانی نهایت همکاری را داشته‌اند.

٤. خانم فریبا شعبانی نصر امور فرهنگی و کنترل کتاب را صمیمانه انجام داده‌اند.

۵. خانم خدیجهٔ افخمی روحانی و خانم سیما سیف که در کارهای تایپی کتاب کوشیده‌اند.

٦. آقای علیرضا سالار که کار مقابله و کنترل نهایی را به عهده داشته‌اند.

والسلام علی من اتبع الهدی

واحد نشر اسناد

اردیبهشت ماه ۱۳٦۹

فصل ۱

اسناد سرحدّی و مرزی

شمارهٔ سند: ٦١٢

موضوع: سرحدی ــ قطور

تاریخ: ٢۵ جمادی‌الاول ١٣١٤ هـ. ق

کارتن: ٢٧

پروندهٔ: ۵/ع

نامهٔ سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ٨٤

در باب قطور و سایر اراضی متنازعٌ فیه مابین دولت علیه و دولت عثمانی که موافق اظهار میرزا حسن خان کار پرداز سابق وان مرقوم فرموده بودند، خوب است مقرر فرمایند جاهایی را که ما ملک مختص خودمان می دانیم با تدابیر صائبه و حسنهٔ کارگزاران دولت علیه ضبط نموده، بگذارند از طرف عثمانی ها شکایتی بشود، تا آن وقت سفارت کبری در خصوص ردّ ادّعای آنها جواب بدهد. علی الخصوص که حالا در اسلامبول قطور را ملک متصرفی ایران می دانند، و پروتست در این موقع به سایر حقوق در سرحدّات کلیتاً مُضرّ است. زیرا که خیلی جاها است که متنازعٌ فیه و هنوز قرار لازمه در آنها داده نشده است. حالا اگر در این باب پروتست شود، تصدیق تصرّف آنها را در مُلحقّات قطور می‌کند و ثبوت آن که ملک ایران است از طرف دولت علیهٔ ایران لازم می آید، الامر الاجل الاشرف مطاع. محمود

[حاشیه:] همین طور قرارش را بدهید ــ صحیح عرض کرده است. امضای مظفرالدین شاه

[illegible]

۲۵ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۳

نمره ۸۴

در باب قطور و سایر اراضی متنازع فیه مابین دولت علیه و دولت عثمانیه که موافق اظهار

میرزا محسن خان کارگزار سابق وان مرقوم فرموده بودید جواب این مسطور میشود

جاهائی را که ما ملک مخصوص خودمان میدانیم با تدابیر صائبه و حسنه کارگزاران

دولت علیه ضبط نموده نگذارند از طرف عثمانیها دست اندازی بشود تا اتفاق سفارت

کبری در خصوص رد ادعای آنها جواب بدهد علی الخصوص که حالا در اسلدوز

قطور را ملک متصرفی ایران میدانند در وقت در جواب با حقوق

در سرحدات که متصرف است دیگر که هیچ جا باشد است و متنازع فیه

و هنوز قطعاً ملزمه در آنها فیصل نشده است حالا که در آنجاها بودند

نمود قصد تصرف آنها را در متعلقات قطور کرده اند و ثبوت

آن دیگر ملک ایران است از طرف دولت علیه ایران نمی آید

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦١٣

موضوع: سرحدی ــ وزنه

تاریخ: ٢٧ جمادی‌الاخر ١٣١٤ هـ . ق

کارتن: ٢٧

پروندهٔ: ٥/ع

هو

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت سنیهٔ کبرئ به وزارت خارجهٔ عثمانی است

نمره: ٥٥

روزنامهٔ اقدام را که در نسخهٔ ٢٦ شهر جمادی‌الاخر ١٣١٤ و نمرهٔ ٨٥٤ انتشار است که «ناحیه‌های موسوم به وزنه و پشدر را که در روی حدود ایران واقع می‌باشد و به تحت اطاعت درآورده شده است، بنا به قرارداد شورای دولت و مجلس خاص وکلا ارادهٔ حضرت پادشاهی صادر شده که یکی نموده و به «معمورة‌الحمید» توسیم نمایند» مطالعه نمود،

و حال آنکه وزنه در داخل ایالتی آذربایجان و در دامن کوهی که عاید به ایران و حدود دولتین را حدّ و فصل می‌نماید واقع و همیشه تحت تصرّف عشیرت منگور ایران و در دست‌شان سند است عتیقه و قدیمه دایر به متصرّف بودن آنها آنجا را، و اینکه دائماً در میانهٔ خودشان بیع و شرا نموده‌اند حاضر و موجود است. و حالا هم چنانچه آنجا زیر ادارهٔ دولت علیه متبوعه‌ام می‌باشد وضع و حالت طبیعی آنجا خود نیز بالبداهه نشان می‌دهد که اراضی مذکوره از مستملکات صحیحهٔ ایران و در این باب هیچ جای شک و شبهه نیست و در حالتی که سابقاً بنا به خواهش سفارت عثمانی مقیم طهران وزارت خارجهٔ دولت علیه ایران محض رفع شُبهه موافقت به اجرای تحقیقات مشترکه نموده و وزارت خارجهٔ شما هم در مراسلهٔ مورخهٔ چهارم جمادی‌الاولی ١٣١٢ و نمرهٔ ٩١ مأموریت صالح‌بک قایم‌مقام ارکان حرب اردوی چهارم و سامی‌بک بیکباشی و فوأدبک قول آغاسی با شمعی افندی مأمور طبوغراف را برای تحقیقات مشترکه نوشته و در تاریخ ٤ جمادی‌الاولی ١٣١٢ و نمرهٔ ٧١ که از طرف دولتی ایران هم مأموریت میرزا علی‌خان با سه نفری که در معیّت او تعیین شده جواباً به وزارت خارجهٔ عثمانی اشعار گردیده است و در صورتی که هنوز معلوم نیست به تحقیقات مباشرت نموده‌اند یا نه و تحقیقاتشان عبارت

از چه بوده است. مسلّم است وزنه که از اجزای ممالک ایران است، کماکان زیر ادارهٔ خودش خواهد ماند.

لهذا خواهشمندم به صاحب امتیاز روزنامهٔ اقدام قدغن شود نوشتهٔ خود را که اعطای همچو قراری در این باب بعیدالاحتمال است تکذیب نماید. به این وسیله احترامات فایقهٔ خود را تجدید نماید. فی ۲۷ جمادی‌الاخر ۱۳۱٤.

سفیرکبیر دولت علیه ایران ـــ محمود

۸

نمره ۵۵ ترجمه مراسله رسمی سفارت سنیه کبری بوزارت جلیله خارجهٔ عظمای ایران

روزنامهٔ اقدام را که در نمره ۲۶ شهر جمادی الاخره ۱۳۱۴ و نمره (۸۰۲) انتشار یافته است که از جانب

مرقوم بود از نمره و نشریه را که در روی صفحه ایران واقع شده و به تحت اطاعت دولت عثمانیه است

با توارد جاده [illegible] دولت و جمعی خاص دکتر اراده حضرت پادشاهی صادر شده در [illegible] و به

(معموره الحمیه) تقسیم شده) ملاحظه نمود. و حال آنکه از نمره در دهی اراضی آذربایجان وارد

گوهی در عاید باکمال و صرف در تمامی را صرف نمی‌نماید واقع و همه تحت تصرف عثمانیه

مملکت ایران و در دست شان سندات عتیقه و قدیمه دارند متصرف قانونی آنها را دارند که

دارا در جانب خودشان جمع و نشر آنچه اکثر حاضر و موجود است و حالا هم خانه‌ها از

داده در تعیین ترجمه عام حاشیه و وضع دولت طبیعی آنها خود نیز بالبداهه نشان می‌دهد

در اراضی مذکوره از متعلقات صحیحهٔ ایران و در اینجا هیچ جای شک و شبهه نیست

وزارت جلیله سابقاً بنا بخواهش سفارت عثمانیه مقیم طهران وزارت خارجه در تبعیت ایرانی محمد رفیع

شبهه موقوفست با جواب تحقیقات مشترکه نموده و وزارت خارجه ما هم در مراسله نمره چهارم

جمادی الاولی ۱۳۱۲ و نمره ۹۱ مأموریت صالح بیک قائم مقام ایران و جواب از نمره چهارم

و حاجی بیک و بیکباشی و فؤاد بیک قول آغاسی و شمس افندی مأمور طرفین را که تحقیقات

مشترکه نوشته و در تاریخ ۴ جمادی الاولی ۱۳۱۲ و نمره ۱۷۱ از طرف رئیس ایران هم

مأموریت میرزا علیخان نایب نفر علیه در تبعیت او حاصل شده جواباً بوزارت خارجه عثمانی

اشعار کرده است که در صورتیکه منظور معلوم نیست به تحقیقات مباشرت نموده اند باید و تحقیقات نشان

عبارت از چه تبعه است معلوم است ورنه مدارا و فراری مالک ایران است که الان

در زرداله خودش خفه نماند لهذا خواهشمندم مصاحب آقا از روز نامه اقدام فرمایند

نوشته خود را اعلی حضرت قوامی در این باب تبعه لا احتمال است که تکذیب نمایند

بنده سلطه احترامات فائقه خود را تجدید مینمایند فی ۲۷ جمادی الاولی ۱۳۱۴

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦١٤
موضوع: قصد تجاوز ارامنهٔ ارومیه و سلماس به خاک عثمانی
تاریخ: ۳ شوال ۱۳۱۵ هـ. ق
کارتن: ۳۰
پروندهٔ:

مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

جناب جلالت و نبالت مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

موافق تلگرافنامه که از باب عالی به ارادهٔ سنیه اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاه، خلافت پناه متبوع مفخم دوستدار با کمال اعتناء به سفارت رسیده است، در خاک ایران در قرای ارومیه و سلماس فسدهٔ ارامنه تجمع کرده‌اند که در موسم بهار تجاوز حدود نمایند و در نواحی برادوست و صوما که در نقاط حدودند حاضر شوند و در طرف سلماس در قریهٔ مادانه سه هزار و هفتصد نفر فدایی نیز جمع شده ضابطانی هم که به آنها فرماندهی خواهند کرد نیز موجودند که در اثنای عید بزرگ خودشان به جهات الباق و محمودی و یا به طرف ابقای تجاوز کنند و ولایت علیهٔ وان این اخبار را از روی تحقیق به باب عالی عرض کرده باب عالی هم منع مفسدت و سد طرق تجاوزات آنها را از جانب کارگزاران دولت علیهٔ ایران مصراً منتظرند و متوقع نیستند که هر وقت در این خصوصات اظهاری شود بعضی مأمورین ایران بکلی انکار کرده نگذارند که واقعه در نزد امنای فخام دولت علیهٔ ایران چنانچه مقتضی است، اهمیت پیدا کرده جداً در مقام چاره و ممانعت برآیند و چگونه می شود که این همه خبرها بی اساس باشند و باید بدانید در صورت وقوع مسئولیت آن طبعاً به عهدهٔ کارگزاران دولت علیهٔ ایران وارد خواهد بود، در این موقع احترامات فائقه را تجدید می نماید. محل مهر امین

[حاشیه:] جواب نوشته شد به امیرنظام تلگراف و نوشته‌اند.

۹۱
۲۳ شهریور ۱۳۱۰

جناب [illegible]

[illegible]

در قوای [illegible]

دو طرف [illegible] سه هزار [illegible]

[illegible]

طرق تجارت [illegible]

بعضی [illegible]

اهمیت [illegible]

وقوع شرارت [illegible]

شمارهٔ سند: ٦١٥
موضوع: فراریان ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۸ صفر ۱۳۱۵ هـ. ق
کارتن: ۳۰
پروندهٔ:

نامهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۷۸

به سفارت عثمانی نوشته می‌شود.

گرامی مراسلهٔ جوابیهٔ آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ نوزدهم شهر محرم ۱۳۱۵ نمرهٔ ۸٦ در خصوص فراریان اورامان و مریوان واصل دست توقیر گردید، جواباً با کمال احترام زحمت‌افزاست که ملتجیان پلطیکی غیر از شاهزادگان محکوم به ردّ و تسلیمند و این قرار فی‌مابین اولیای دولتین علیتین ممهد[1] است و غیر از شاهزادگان هر ملتجی و فراری از مجرم و غیرمجرم چنانکه بین‌الدولتین مقرر است از طرفین ردّ می‌شوند و در این صورت از جانب آن‌جناب سفارت پناهی مقرر خواهد شد که اگر از طرف اورامان و مریوان به آن سمت فرار نمایند قبول ننموده به مأمورین این دولت علیه تسلیم کنند و در این موقع اخطار این نکته به خاطر محترم آن‌جناب جلالت‌مآب اخطار می‌نماید که توصیف اورامان و مریوان به معلوم‌الاحوال توصیفی غیرمعمول و سلب آن به وزارت خارجه مجهول است همواره احترامات فایقهٔ دوستدار را آن‌جناب جلالت‌مآب دربارهٔ خود برقرار دانند زیاده زحمت نمی‌دهم.

[انتها، دستخط مظفرالدین شاه:] صحیح است.

۱۳۱۵
هیجدهم شهر صفر
نمره ۷۸۶

سفارت عثمانی نوشته شود

گرامی مراسله جوابیه آن جناب جلالتمآب مورخه نوزدهم شهر محرم ۱۳۱۵ نمره ۶۸ در خصوص

فراریان ایران و مهاجران و اصل و صحت توقیر کردید جواباً با کمال احترام زحمت افزای متهمان

پلطیکی غیر از اشرارکان محکوم بردو تسلیم و استقرار فیمابین دولتین علیتین معهودات و غیر از

اشرار گاه گاهی متجاوز و فراری از مجرم و غیر مجرم چنانکه بین الدولتین مقررات از طرفین رد می‌شوند

و در این صورت از جانب آن جناب سفارت پناهی مقرر خواهد شد که از طرف اولیای

دولت علیه تسلیم کنند و در این موقع ایران با آن سمت فرار نمایند قسمی نشود با مامورین این دولت علیه تسلیم کنند

اخطار این نکته به خاطر محترم آنجناب جلالتمآب اخطار مینمایم از توصیف اولیای

ایران معلوم بود حال توصیف غیر معمول و سبب آن بوده از کار مجهول است

همواره احترامات فائقه را مستدعی را آن جناب جلالتمآب درباره خود

برقرار دانسته زیاده زحمت نمیدهد الاحترام

شمارهٔ سند: ٦١٦
موضوع: گزارشات سرحدی
تاریخ: ١٤ جمادی‌الاخر ١٣١٧ هـ. ق
کارتن: ١٧
پروندهٔ: ٣٧/٣٢

خلاصهٔ نوشتجات پاشاخان حاکم اواچیق به وزارت خارجه

مورّخهٔ چهاردهم شهر جمادی‌الاخر ١٣١٧

سوار حمیدیه که چندی است تشکیل شده روز به روز به شرارت می‌افزایند مباشرین دیوان در عوض قوت فدوی را کم می‌کنند و هیچ ملاحظهٔ حفظ سرحد نمی‌کنند، سوار سرحد را برای حفظ داخله می‌برند تا به حال عشایر عثمانی هفت نفر را کشته‌اند استدعا دارم مرحمتی بفرمایید مباشرین ولایات، برای جلب طمع، چاکر را پریشان ننمایند آخر فدوی با ایل و طایفه وقتی به کار دولت و ملت خواهیم خورد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «جناب اشرف صدراعظم به نظام‌السلطنه تأکید نمایید که به پاشاخان تقویت نمایند.»

در باب مواجب محمدتقی‌خان اخوی‌زاده، سنهٔ ماضیه صدارت عظمی حکم فرمودند بصیرالدوله به دستورالعمل خوی بنویسد ننوشت. امسال نیز تلگرافاً دستخط شد مستشارالدوله حقوق دوسالهٔ او را از بصیرالدوله گرفته بدهد با این حال به دستورالعمل خوی ننوشتند استدعا دارم حکم شود حقوق دوسالهٔ او را بپردازد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «نظام‌السلطنه حقوق آنها را نزد هر کس است گرفته برساند و هر قدر حقوق دیوانی دارد به خرج خوی بیاورند.»

مواجب و سیورسات سنهٔ ماضیهٔ میرزا محمدحسین مباشر خوی چهارصد خروار غله دویست و پنجاه تومان نقد براة حوالهٔ اقبال‌السلطنه کرده، دیناری وصول نشده،

اقبال‌السلطنه می‌گوید باقی ندارم استدعا دارم حکم سخت شود حاکم خوی وجه بروات را از میرزا محمدحسین گرفته عاید دارد خودش با اقبال‌السلطنه حساب دارد مطالبه نماید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «نظام‌السلطنه باید حقوق آنها را گرفته برساند.»

هشت نفر سوار صاحب‌منصب آیرملو لشکرنویس مهاجر جدا کرده به شاهرخ‌خان داد صدارت عظمی تلگراف فرموده سواره‌ها برگشت در جزو سوار سرحدی نوشته شود. مقرر شود مواجب هشت نفر را حاجی مشیر لشکر به خرج خوی بنویسد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «در صورتی که حقوق دیوانی داشته باشد، چه ضرر دارد. به خرج خوی بیاورند.»

میرزا آقا نام از حاجی مشیر لشکر حکم آورده که سیورسات امساله را دو تومان و چهارهزار تغییر کند این چاکران از ملک و زندگی دست کشیدیم پناه به این دولت آوردیم. نایب‌السلطنه مرحوم این جزئی حقوق را به اجداد چاکر عوض داده حال یک سال بصیرالدوله می‌برد یک سال مباشر خوی می‌برد و امسال هم میرزا آقا خواهد برد. استدعا دارم که حکم شود حقوق سه‌ساله را از اشخاص مفصله گرفته به فقرا مرحمت کنید یا به خودمان که پریشان شده‌ایم التفات نمایید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «بنویسند نظام‌السلطنه رسیدگی نماید و آنها را آسوده نماید.»

وزارت امور خارجه
مورخه شهر
سنه ۱۳
نمره

[illegible] حاکم اردبیل
[illegible] ۱۳۱۲

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦١٧
موضوع: نواحی سروسارویک از محال برادوست
تاریخ: ۲۷ جمادی‌الاول ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۲۱/۳۲

نامهٔ امامقلی میرزا به نظام‌السلطنه

البته خاطر مبارک حضرت اجل اشرف مسبوق است که چند ماه قبل بر این در باب سروساردیک استعلامی از فدوی فرموده بودند. فدوی هم سواد مرقومهٔ مرحوم امیرنظام را از جایی تحصیل کرده تقدیم حضور مبارک نمود که معلوم باشد محل مزبور خاک ایران و جزو محال برادوست است. حالا از قراری که به تحقیق پیوست سیدعبدالرحمن نام ساکن برادوست تبعهٔ مسلمهٔ ایران با تبعهٔ دولت عثمانی ساخته و همدست شده، در این روزها یک نفر ملازم با ده نفر عسکر عثمانی به محلّ مزبور آمده بنای آبادی می‌گذارند. محض اینکه بالمآل فدوی مسئول نباشد، حالیه جسارت می‌کند که سروساردیک بهبوبهٔ برادوست و خاک ایران است اگر از جانب تبعهٔ عثمانی به آنجا دخالتی بشود در آتیه بمرور به جاهای دیگر هم دخالت خواهند کرد و اسباب زحمت خواهد شد. استناد آنها به نوشتهٔ مرحوم شعاع‌الدوله است که نه مالک ایران بود و نه صدراعظم که نوشتهٔ او سند باشد. منتها یک دو سالی در ارومی حکومت کرده و از عدم بصیرت و بی‌اطلاعی کاغذی نوشته است. مقصود اطلاع خاطر مبارک است که باید این بنای آبادی در سروساردیک متروک‌عنه بماند هر وقتی که اختصاص آنجا را به خاک عثمانی معین کردند آن وقت اقدامی نمایند. امر امر مبارک است. ۲۷ جمادی‌الاولی ۱۳۱۸

مهر ــ امامقلی

البته خاطر مبارک حضرت اجل اشرف مسبوق است در چند ماه قبل از این در باب

سرحد بازرگان استیلائی از طرف قشون عثمانی بعمل آمده بود مرحوم امین السلطان را

از جانب تحصیل کرده تقدیم حضور مبارک نمود معلوم شد حدود خاک ایران و خود مال ایران

برادر است حالا از قرار یکه تحقیق پیوست سید عبدالرحمن نام که

با تبعه دولت عثمانی ساخته در ... شده در این روزها تکفیر ... با ... حکم عثمانی

بعنوان اینکه بنای آبادی مشغول ... نه این که با ... خود مشغول ... شده حالیه

عمارت میکند در سرحد بازرگان که ... دخاک ایران است

اگر از جانب تبعه عثمانی ما کار دخالتی شود در آتیه بمرور ... ایران

خواهد کرد در باب رحمت خواهد ... آنها نوشته مرحوم ... الدوله

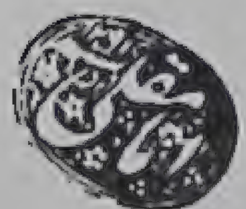
در خانه ... ایران به صدر اعظم هر نوشته ... که ... در این ...

حکومت که ... از عدم بصیرت ... که ... است ... مقصود ... اطلاع

خاطر مبارک است ... این بنای آبادی در سرحد ... که ... نمایند

... که اختصاص این کار ... عثمانی سعی کنند ... زیاده ... ۱۳۱۸

... ۲۱ جمادی الاولی

شمارهٔ سند: ٦١٨
موضوع: نواحی سروساردیک ــ مرزی
تاریخ: ۲۳ جمادی‌الثانی ۱۳۱۸ ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۲۱/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه

نمرهٔ ٤٣٢٩

در باب سروساردیک از شرحی که مرقوم فرموده بودید، استحضار حاصل شد شرحی را هم که نواب امامقلی میرزا به حضرت‌عالی در این باب عرض کرده بود، دیدم. احوال و اخلاق مأمورین ما واقعاً شایان تأسف است. در اول زمستان سال گذشته این مطلب را بنده به حضرت‌عالی اطلاع داده و مخصوصاً عرض کردم که عثمانی‌ها در تصرف آنجا منتهز فرصة مبادا قسمی بود که ما غفلت بکنیم و آنجا را از دست ما بیرون بیاورند مرقوم فرموده بودید که به حکومت ارومی مرقوم فرموده‌اید با آن‌همه پیش‌بینی‌ها آنقدر مماطله در کار نشد که کار به اینجا رسید، حیف حیف که مأمورین ما در کاری که منافع شخصی آنها اشتراک ندارد اقدام ندارند و از برکات وجود همین مأمورین است که حقوق دولت پایمال می‌شود. باری چند روز قبل تلگراف مختصری در این باب رمزاً عرض کردم به سفارت عثمانی هم کتباً و شفاهاً اظهارات شده است باید آنها را با یک ترتیب صحیحی از آنجا بیرون کرد و الّا همین که مسلط به آنجا شدند پس گرفتن آن از دست عثمانی‌ها با احوال حاضره ممکن نیست سواد مراسله[ای] که به سفارت عثمانی در این باب نوشته شده است لفاً ارسال داشتم.

نصرالله مشیرالدوله

۱۹۳۲۹

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه

۲۳ جمادی‌الثانی ۱۳۱۹

در باب سرحد [illegible] از ترکی که مرقوم فرموده بودید استحضار حاصل شد ترکی را هم هر وقت از سمت [illegible] بحضرت والا

در این باب عرض کرده بودم که هم احوال و تصدیق مأمورین و اقدامات شایان [illegible] در اول [illegible] سال گذشته قشون بوده

این مطلب را بنده بحضرت والا اطلاع داده و مخصوصاً عرض کردم که عثمانی‌ها در تصرف [illegible] ظهور [illegible]

و حقیقت کنم و اینکه را از دست نبرد [illegible] مرقوم فرموده بودید که حکومت [illegible] مرقوم [illegible] بحضور

پیش می‌آید انصافاً مواظبت در کار شده و کارهای [illegible] حیف حیف که مأمورین ما دیگر [illegible]

از [illegible] اشتراک [illegible] هزار [illegible] وجود چنین مأمورین است و حقوق دولت [illegible]

[illegible] مختصر در این باب را عرض کردم به سفارت عثمانی هم [illegible] نوشته‌ها [illegible] ثبت است

با [illegible] صحیح از این [illegible] کرده و اینکه مسلط باشند [illegible] از دست عثمانی‌ها

با همه این حال [illegible] مراسله به سفارت عثمانی در این باب نوشته شده است [illegible] دارم

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦١٩
موضوع: گزارش اسمعیل‌آقا سرحددار
تاریخ: ربیع‌الثانی ۱۳۱۹ هـ . ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف از سرپل به طهران (وزارت خارجه)

آستان مبارک وزارت جلیله خارجه مدظله‌العالی، روز جمعه ۱۸ شعبان اشقیای عثمانی بین قلعه سبزی و خانقین، زوّاری که از عتبات مراجعت کرده بودند، نهب می‌نمایند. دو نفر را مقتول و چهار نفر را هم مجروح می‌کنند. شیرمحمدخان صمصام‌الممالک و حاکم سنجابی از قلعه سبزی، اشقیا را تعاقب کرده دو نفر از اشقیا را مقتول ساخته سر آنها را به قصر می‌آورد شنیده می‌شود اموال منهوبه زوّار را هم استرداد می‌نماید. تفصیل با پست عرض می‌شود.

محمداسمعیل سرحددار زهاب

از ... به طهران **ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران**

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۱	۱۰۰				

آستان مبارک وزارت جلیله خارجه مدظله العالی روز جمعه ۱۸ شعبان اشقیای عثمانی به قلعه برزن

و فانفیش زوار را که از عتبات مراجعت کرده بودند نهب نمایند و نفر را مقتول و چهار نفر را هم مجروح

می‌کنند ... حکام ... از قلعه برزن ... که ... اشقیا ...

ساخته برادران را به حضرت ... شنیده ... به زوار ... اگر ... اشقیای ...

عصمت ...

بواسطه تلگرافخانه ... گرفته شد ... گیرنده مطلب

بتاریخ ... شهر ... ساعت ... دقیقه ... سنه ...

شمارهٔ سند: ۶۲۰
موضوع: گزارش سرحددار زهاب اسمعیل‌آقا
تاریخ: ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳

نامهٔ سرحدداری زهاب به وزارت خارجه

نمره: ۵

این هفته وقوعات و اتفاقاتی در این سرحد واقع نشده. عشایری هم خارج و داخل نشده‌اند که به عرض حضور مبارک برساند. راهها هم الحمدلله امین است زوّار و عابرین به آسودگی و دعاگویی وجود مبارک عبور و مرور می‌نمایند محض استحضار خاطر مبارک جسارت به عرض نمود.

اثر مهر: محمداسمعیل

سرحدداری دولت علیهٔ ایران درزهاب

نمره ۵ تاریخ ۱۷ شهر ربیع الاول ۱۳۱۹

این هفته وقوعات و اتفاقاتی در این سرحد واقع نشده که عارض شوم

خارج موضوعی نشده باشد که بعرض حضور مبارک برسانم

الحمدلله امنیت از دوام دعاگوئی برقرار است با کلیه که دعاگو

وجود مبارک عمر و دولت را مستدام نماید تقدیم مخصوص خاطر مبارک حضرت

عرض محمد

شمارهٔ سند: ٦٢١
موضوع: مالکیت اراضی صیفی و ملخطاوی
تاریخ: ٢٦ ربیع الاول ١٣٢٠ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

نمرهٔ ٦٧٧

سواد کاغذ وزارت خارجه به مشاورالملک کارپرداز بغداد

زراعت که رعایای ایران امسال در اراضی صیفی و ملخطاوی نموده‌اند نوشته بودید که نزدیک برداشتن محصول است هنوز عثمانی‌ها مثل سنوات سابقه اقدامی در اتلاف محصول آن نموده‌اند بسیار خوب و اگر تا حالا به زراعت آنجا ملتفت نشده باشند از حسن التفات خواهد بود و بعدها هم هرگونه اطلاعی در باب زراعت مزبور حاصل نمودید، البته اطلاع خواهید داد. در خصوص ایجاد ابنیه در اراضی سید حسن که از ایالت بغداد به کارگزاری نوشته بودند و شما هم به وزارت خارجه راپورت داده بوده از کارگزاران حضرت مستطاب اشرف ارفع والا سالارالدوله دامت شوکته تحقیق شد. ایشان از والی پشتکوه استعلام فرموده و جواب والی را به وزارت خارجه فرستاده‌اند که سوادش لفاً فرستاده ملاحظه خواهید نمود می‌نویسد این ابنیه در محل تخت خان ملک دولت علیه و مقر قشلاق اجدادی مشارالیه است تا محل سیدحسن سه فرسخ مسافت دارد شما بر طبق راپورت والی جوابی که مقتضی است به ولایت بغداد بدهید ولی در مراسلهٔ کارپردازی مالکیت دولت عثمانی را در اراضی سیدحسن قید و تصریح ننمایید زیرا مقصود عثمانی‌ها از اراضی سید همان اراضی صیفی و ملخطاوی است و البته با اطلاعات و بصیرتی که دارید ملتفت این معنی خواهید بود.

نصرالله مشیرالدوله

برادر کامه نث درالملک ارجمند دار نراد

۲۰ شهر ربیع الاول ۱۳۲۰

زراعت کدخدایان ایران امسال در اراضی صنیعی و خالصه‌جات انجمن را نوشته بودید که نزدیک برداشتن محصول است هنوز چنانچه مثل سنوات تقدم قمری در اراضی تلف
محصول آن انجمن بسیار خوب و اگر تا حالا بزراعت آنجا تعدی نشده باشد از هیچ التفات خواهد بود و بعدها هم از گونه اطلاعی که باید از زراعت نزد حاکم
تجدید البته اطلاع خواهید داد. در خصوص ایلات آنچه در اراضی سیدحسن هم از ایلات نزاد بلکه نگذاری نوشته بودند و شما هم بنوراز تجارت چه را از ترتیب داده رعایت نمود
از کار گذاران حضرت مستطاب اشرف ارفع والا سالار الدوله در این شوکت تحقیق شد ایشان از والی لرستان پکوه استعداد خواسته جواب حالی را از ورا
فرستاده‌اند و در مراودش لفا و تنها خطر خواهد بود تغییر بر این ابنیه در محل حکومت خان ملک را تقویه و متعرض قشون امرای شما آورده‌اند تا کی مراجع
۳ فرسنگ مسافت دارد تا بر طبق راپرت و الحاقه و جواب مقتضی است. بدین درست نزاد هم یا به بیلاق در هر رشته کار پرداز بایست بد آن عمارات گذارد
در اراضی سید حسن قید و تصرف نمانید زیرا مقصود و خانه‌ها از اراضی سید اراضی صنیعی و خالصه در است و البته با ملکه بعد تا دار تنفیذ ام می‌خواهد
(تفصیل آن بسیار است)

شمارهٔ سند: ٦٢٢
موضوع: اراضی سومبار (صومار)
تاریخ: ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ١٢٤

در جواب مراسلتین محترمتین مورخهٔ ۲۳ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۸۲ و ۸۳ مربوط به اراضی سومبار املاک صریحهٔ صحیحهٔ دولت علیهٔ عثمانیه فی‌توابع اقصای مندلی به احترام تمام زحمت‌افزا می‌شود که سومبار ملک طلق عثمانی بوده و می‌باشد چنانچه اگر مراجعه به اوراقهای تعاطی شده فرمایند، معلوم و مکشوف خواهد شد که بدواً ادعا می‌کردند که اراضی مذکوره در تحت اسطاطوقو است و خواسته‌اند که به این وسیله آب ایوان را به اهالی مندلی به اجاره بدهند در این اواخر هم مسیو سزاری را تا به مرکز مندلی فرستاده‌اند در آنجا قلعهٔ گمرک بسازد و به آن‌جناب مستطاب اجل عالی مورخهٔ ۲۸ شهر شوال نمرهٔ ۳۶۲ نوشته و شفاهاً مذاکره نموده و چون مدلل و واضح و مستغنی از بعضی توضیحات که این خاک عثمانی است، آن‌جناب مستطاب‌عالی هم رضا نداده مسیو سزاری را واپس کشیدند و فرمودند که مرکز معلومات نداشته و سزاری خودسرانه رفته است و بعد قلعهٔ گمرک را در گیلان ساختند و از این طرف موافق تحقیقات معلوم شده که بعضی ایرانی ها با مأمور کارپردازی در خانقین به مسیو سزاری و داودخان مراجعت کرده و گفتند که اگر شما دور سومبار قلعه بسازید این اراضی در کمال سهولت به دست ما خواهد افتاد.

مسیو سزاری و داودخان هم این مطلب را به حکومت کرمانشاهان نوشته از آنجایی که مکشوف و معلوم بود که سومبار متعلق به دولت علیهٔ عثمانی است، سزاری را واپس کشیدند و قلعه را هم در گیلان ساختند و این هم دلیل جدید قوی به ملکیت عثمانی گردیده با وجود این حکومت کرمانشاهان دست از خیالات واهیه و تشویقات غایبه برنداشته پس از چندی آقاخان نامی را فرستاده که در آنجا زراعت نمایند و لزوم

منع آقاخان را هم به موجب مراسلهٔ رسمیهٔ مورخه ۲۷ شهر رمضان ۱۳۲۱ نمره ۳۷٤ به آن‌جناب مستطاب عالی اظهار کرده با وصف این تفاصیل باز آقاخان را ممنوع نفرمودند. حکومت سنیهٔ عثمانی هم مجبور شده که زراعت را از اراضی مسلمهٔ خود قلع و قمع نماید اهالی این طرف چنانچه اظهار شده با سلاح تعرض کرده و چند نفر هم مقتول داشته‌اند و در مذاکرات شفاهیه هم فرموده بودند که تعرضات اهالی این طرف از این باب است که آب ایوان را اهالی مندلی استیجار نمایند. اگر استیجار نمایند، البته آنها هم تعرض به اراضی سومبار نخواهند نمود. دوستدار هم کیفیت واقعه را به باب‌عالی نوشت که اگر آب ایوان مال این طرف باشد و از قدیم هم استیجار شده است، باز اجازه نمایید که رفع تعرضات واقع بشود. سومبار که در خاک مقدسهٔ دولت علیهٔ عثمانی است و تعرضات از این طرف با سلاح واقع شده است و به منع تعرضات مذکوره مسارعت نفرموده‌اند، واضح است که حکومت سنیهٔ عثمانی هم مجبور شده اراضی خود را به همان طریق مقابلتاً محافظه نماید. در این صورت این پروتست در این مواد به هیچ وجه جایز و پذیرفته نخواهد بود و با احترام تمام پروتست مزبور را رد می نماید و اگر در منع تعرضات هم مساعدت نشود بدیهی است که هر مسئولیتی که وارد آید به عهدهٔ حکومت جلیلهٔ ایرانیه است زیاده چه زحمت دهد.

سواد مراسله نظارت خارجه ... نمره ۸ ۲ شهر ربیع الاول ۱۳۲۲

در جواب مراسله ... نمره ... شهر ربیع الاول ۱۳۲۲ ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... ۱۳۲۱ ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۲۳
موضوع: اراضی سومار
تاریخ: ۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

سواد مراسلهٔ وزارت امور خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۵۲۸

از مضمون مراسلهٔ جوابیه مورخهٔ ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۱۲٤ آن‌جناب مربوط به اراضی سومار ملک صریح صحیح دولت علیهٔ ایران من‌توابع کرمانشاهان و اشعاراتی که در تعلق اراضی مزبوره به آن دولت علیه داشته بودند، استحضار حاصل شده، اینکه اشاره نموده‌اند اگر دوستدار به اوراق متعاطیهٔ وزارت خارجه و آن سفارت کبری تجدید نظری نماید. معلوم خواهد شد که بدواً مبنای اشعاراتی که در خصوص اراضی مذکوره شده اسطاطکو بوده و خواسته‌اند که به این وسیله آب ایوان را به اهالی مندلیج اجاره بدهند و در این اواخر هم که مسیو سزاری به آن صفحات رفته بود، دوستدار از عزیمت او اظهار بی اطلاعی کرده و او را جلب به این طرف نموده است. جواباً زحمت افزاست. اولاً دوستدار چنانکه در مراسلهٔ مورخه ۱۳ ذی‌قعدهٔ ۱۳۲۱ نمرهٔ ٤۰۵ اشاره کرده، با وضوح تعلق آن اراضی به ایران که هیچ وقت آنجا را در تحت اسطاطکو ندانسته و در ملکیت آنجا به ایران به هیچ وجه شبهه و تردیدی نداشته و ندارد اگر بالفرض وقتی آنجا به لفظ اسطاطکو که (بقارالشتی علی ماکان باشد) منسوب شده باشد، مقصود این بوده که شبهه را قوی گرفته در صورتی که ملکیت آن اراضی به این طرف در آن سفارت کبری محل تردید بوده و آنجا را در تحت اسطاطکو تصور بنماییم، نظر به تصرف این طرف باز از اراضی خواهد بود که تجاوز اهالی آن طرف در آنجا ابداً تجویز نمی‌شود زیرا که سومار یکی از آبادی‌های قدیمهٔ محال کرمانشاهان است که همیشه مسکن طوایف عشیرت کلهر که از عشایر جسمیهٔ ایران که قبل از سلطنت شاه‌طهماسب اول در آن نقطه اسکان شده و بعضی از آنها از قبیل ذوالفقار و غیره در آن عصر چنانکه تاریخ نشان می‌دهد از طرف آن سلطنت به برخی نقاط مأموریت یافته‌اند و با تصرف پانصدسالهٔ ایران

در آن اراضی ابداً نمی‌توان در تعلق سومار را به این دولت شبهه و تردیدی روا داشت. ثانیاً در عزیمت سزاری به آن نقطه اگر دوستدار از مقصد و مقصود او که از مأمورین گمرک بوده اظهار بی‌اطلاعی نموده و یا او بنای قلعه و گمرکخانه را که در نظر گرفته بود در آن نقطه به صرفه و صلاح حال ایران وافی ندیده و از آن خیال منصرف شده و قلعه را در گیلان ساخته باشد نمی‌توان بی‌اطلاعیِ را دوستدار را از عزیمت اوکه از مأمورین گمرک بوده و انصراف مشارالیه را در این خیال دلیل بر اختلال ملکیت آنجا به ایران قرار داد. ثالثاً با آنکه سعادت‌مآب صدرالدین بیک افکندی شارژدافر اسبق آن دولت علیه درضمن‌مراسلهٔ مورخهٔ ۲۳ رجب ۱۳۱۸ نمرهٔ ۳۰۵ خود خواهش کرده که آب سومار به ترتیب مسبوق به مندلیج رفته و اهالی مندلیج هم معمولاً مال الجاره [مال‌الاجاره] را به مأمورین ایران بپردازند در ملکیت آنجا به ایران جای شبهه باقی نخواهد بود. رابعاً مرحوم درویش‌پاشا که در امر حدود مأموریتی داشته، در ضمن بیان نوزدهم و بیست و سیم سیاحت‌نامهٔ خود نوشته و تصریح کرده است به اینکه از حمام علی به پایین تا صحرای قوره‌تو و کذالک سلسلهٔ آقداغ و جبل قشقه که فاصل اراضی قوره‌تو و قصرشیرین از اراضی بنکدره و خانقین هستند، همگی از مقوله کوهستانات یعنی اراضی جبالیه می‌باشند و موافق فصل دویم معاهدهٔ اخیره، اراضی حالیه به ایران برگذار شده است. با این وصف بدیهی است که ملکیت سومار را به ایران بدون هیچ شبهه و خللی دانسته و تصرفات پانصد سالهٔ این دولت را بر تعلق آن اراضی به ایران اقوی دلیل خواهند دانست و این هم که در مراسلهٔ فوق‌الذکر درج شده در ضمن مذاکرات شفاهیه دوستدار اظهار داشته «که تعرضات اهالی این طرف از این باب است که آب ایوان را اهالی مندلیج استیجار نمایند. اگر استیجار نمایند البته آنها هم تعرض به اراضی سومار نخواهند نمود» دوستدار بدواً در خاطر ندارد که چنین اظهاری کرده باشد و گویا آن دوستان استظهاری اشعارات دوستدار را درست در خاطر نگرفته‌اند بلکه چون خوانین کلهر سکنهٔ ایوان با آب ایوان در اراضی سومار از قدیم‌الایام زراعت می‌کرده‌اند اهالی مندلیج نظر به احتیاجی که به آب مزبور داشتند، آب را اجاره کرده به مندلیج بردند و زراع مزبوره هم از مال‌الاجاره مرقومه استفسار کرده دست از زراعت کشیده آب را بر سبیل اجاره به آنها تفویض می‌نمودند. بعد که آنها در ادای مال‌الاجاره تعلل کردند، این طرف هم از جریان آب مضایقه نموده بنای زراعت و جریان آب به‌مزارع خود گذاردند اظهار داشتم

اگر اهالی مندلیج علی المعمول باز تجدید اجاره نمایند. شاید زارعین سومار اخذ مال‌الاجاره را به حال خود اقرن به صرفه دیده دست از زراعت برداشته آب را به آنها برگذار نمایند. و چنانچه سابقاً کتباً و شفاهاً زحمت داده‌ام، با مسّلمیت اراضی سومار به ملکیت ایران ابداً متصور نبود که مأمورین بغداد و مندلیج وقعی به مناسبات جواریهٔ دولتین علیتین اسلام نگذارده در روابط حسن همجواری را به ایراد و تجاوز و تکرار آن و تضییع زراعت و قتل و نفوس چرکین نموده و دقت اجانب را به این رفتار جلب نمایند تا وقتی که از طرف اولیای عظام آن دولت علیه اقدامی در تنبیه متجاوزین و تأدیه خسارات و دیات این طرف به عمل نیامده پروتست دوستدار در مراسلهٔ مورخ ۲۹ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمره ۸۹۱ در غایت استحکام و متانت به جای خود باقی خواهد بود و یقین دارم که از طرف آن سفارت کبری اقدامات لازمه در مجازات مرتکبین و تأدیه خسارات و دیات وارده از تجاوزات اخیره به عمل خواهد آورد.

سواد مراسله نظارت امور خارجه به سفارت عثمانی مورخه ۵ ربیع الثانی ۱۳۲۲ نمره ۵۲۱

از مضمون مراسله جوابیه مورخه ۲۰ ربیع الاولی ۱۳۲۲ نمره ۱۲۳ آنجناب مربوط به اراضی سرحدی که [illegible] دولت علیه ایران [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٢٤
موضوع: گزارش وضعیت سومار به وسیلهٔ فرمانفرما
تاریخ: ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

از ایالت کرمانشاهان به وزارت جلیلهٔ خارجه

نمره: ۱۵۰

در مسئلهٔ صومار متجاوز از یک ماه است چه به وسیلهٔ بهجت‌الملک و چه مستقیماً مراتب را تلگراف نمود. پس از آنکه وعدهٔ به مذاکرات حضوری فرمودید همه را منتظر شده به واسطهٔ تراکم و کثرت مشاغل به تلگرافخانه تشریف نیاورده‌اید. هر چند اظهار این طور مسائل متضمن سوء ادب و برخلاف عوالم ارادت مخلص است ولیکن عرض می نمایم که این قبیل مسائل حدودی بر پارهٔ مشاغل مقدم و تأخیرش مستلزم سوء نتیجه و عاقبتش وخیم خواهد بود و حالا برای اینکه خاطر گرامی را از وضع سابق ولاحق صومار مسبوق نمایم، اجمالاً زحمت می دهم که صومار از توابع ایران و از اراضی محققه مسلّمه دولت علیهٔ ایران است و رودخانهٔ کنگیر از ایوان به آن اراضی می نشیند و از آنجا به مندلیج می رود. خان احمدخان حاکم ایوان تا زمانی که حیات داشت، در آن اراضی همه قسم زراعت از قبیل شلوک [شلتوک] وغیره درآنجا می کاشت و مخصوصاً قلعه در صومار بنا نموده که فعلاً هم آثارش باقی و هنوز معدوم نشده و از بابت فاضل رودخانه کنگیر که به مندلیج می رفت پانصد تومان نقد و یک رأس اسب ممتاز و هر سالی از اهالی آنجا حق شرب می‌گرفت که باغات و نخیلستان مندلیجها را مشروب می‌کرد. پس از فوت خان احمدخان که فی‌مابین پسرهای او اختلاف روی داد، و به طوری که باید در عمل ایوان مسلط نبودند و از این طرف هم اهالی مندلیج قوتی پیدا کرده باغات و نخیلستان را زیاد کرده آب را برده نخیلستان و باغات خود را مشروب و دیگر آن پانصد تومان و اسب معمولی را ندادند. و همین که آب را مسلم کردند و نخیلستان را لا تعد و لا تحصی نمودند، دیدند اگر در سومار کشت و زرعی کماکان بشود، به باغات و نخیلستان آنها خسارت وارد خواهد شد، بنا را بر ادعای اراضی صومار گذاشتند و در

زمان حکومت جناب اقبال‌الدوله دام اقباله که این مخلص در عراق عرب بودم، احتشاد و جمعیتی به صومار برده محصول آنجا را بردند و آتش زدند و چراندند و از آن وقت دیگر اراضی صومار را به خیال خودشان جزو مندلیج می‌دانند و چون آن اراضی صومار قشلاق است و در تابستانها که ایل کلهر و ایوان به محل ییلاقی خود مراجعت می‌نمایند، آن اراضی خالی از سکنه می‌ماند در آنجا پاره[ای] سرقتها روی می‌دهد مثل اینکه پارسال در آنجا سیصد الاغ خرما بارهای قراجه‌داغی را که از مندلیج مراجعت می‌کرده اشرار عثمانی نهب کرده و چند نفر از آنها را هم کشتند. به این واسطه مخلص به داوودخان ایلی‌خانی حاکم کلهر و ایوان سفارش نمودم که برای آن اراضی مستحفظی بگذارد و قرار بدهد که در آنجا زراعت نموده همیشه در آنجا باشند که به مکاری و عابرین سبیل از اشرار عثمانی صدمه وارد نیاید و مال کسی را نبرند مشارالیه هم همین طور اقدام کرده مستحفظی برای آنجا قرار داده زراعتی در آنجا کرده در آنجا مقیم شده‌اند و از آن وقت تا حالا دیگر در آنجا سرقت و سوء اتفاقی روی نداده و مستحفظین با نهایت اهتمام مشغول حفظ آن حدود بوده لهذا اهالی مندلیج این اسباب را فراهم کرده احتشاد و اجتماعی از عسکر و سوار نظامی و عشایری با چند عراده توپ غفلتاً به صومار آمده توپ به قلعه آنجا انداخته و زراعت آنجا را سوزانده چرانده و خراب کرده یک نفر از مستحفظین، مقتول و یک نفر هم مجروح کرده‌اند؛ و چون از صومار تا گیلان که خانهٔ قشلاقی دارد ایل‌خانی در آنجا عمارت و حمام و غیره دارد زیاده بر چهار فرسنگ نیست، همین که خبر رسیده جوانمیرخان را با چهل پنجاه نفر سوار فرستاده که بروند تحقیق کرده حقیقت امر را به مخلص اطلاع بدهد با آنها هم منازعه کرده یک نفر آنها را مقتول و دو نفر هم مجروح کرده‌اند. ایل‌خانی تفصیل را نوشته دستورالعمل خواسته بود. مخلص لازمهٔ تأکید را به مشارالیه نمودم که به هیچ وجه اقدامی ننماید تا تعلیمات لازمه از طهران برسد. مشارالیه هم همین طور دست بالای دست نشسته منتظر دستورالعمل است اما از آن طرف این جمعیت و عسکر و سوار بیشتر تخطی می‌نماید داخل خاک ایوان شده و بلکه به اوایل خاک کلهر هم رسیده و حالا برای اینکه مسئله را بزرگ کرده اهمیتی به آن بدهند، اشتهار داده که هزار سوار کلهر برای منازعه با ما آمده و یک نفر نایب و سه نفر عسکر از ما کشته‌اند و حال آنکه در این موقع سوار کلهر همه در ییلاق و تا آنجا بیست سی فرسنگ مسافت دارد و غیر از آن چهل پنجاه سواری که برای تحقیق امر رفته یک

نفر از آنها مقتول و دو نفر مجروح شده. سواری به صومار نرفته و این مسئله را اطلاعاً عرض می نمایم که در این حدود نفوذ و اقتدار عشایری دولت علیه ایران از عثمانی بیشتر و موقع بخواهند غالب می آیند مثل اینکه اگر به سوار کلهر اجازه داده شود، خود مندلیج را هم معدوم الاثر می نمایند و عثمانی ها نمی توانند جلوگیری کنند اما عقبه ندارد و از مالش بیم و اندیشه هست و الا عجز از معاودت دادن این عسکر و سوار و توپ نداریم. بالجمله عجالتاً که این عسکر و سوار و جمعیت در قلعهٔ صومار و بالاتر از آن هستند و از قراری که شهرت می دهند بازهم از خانقین و موصل و سلیمانیه و غیره این عسکر و احتشاد قلعهٔ صومار را مأمن خود قرار داده اگر بنا باشد آنجا را حدود قرار بدهند، خیلی به حال این سرحد مضر خواهد بود. زیرا که آن قلعه به خط مستقیم مقابل قصر خواهد بود و حال آنکه عشایر این سرحد در موقع قشلاق تا پشت داخله مندلیج می روند چادر می زنند و آنجا را می چرانند و مرتع آنها است. این طور باشد، آن وقت تکلیف این عشایر چه خواهد بود چگونه امکان دارد که از مراتع معموله خود صرف نظر نمایند. این است حقیقت حال صومار که اجمالاً عرض شد لایحهٔ رسمی هم جداگانه در این مبحث عرض کرده‌ام که اگر لازم شود به سفارت ارائه بدهید حاضر باشد این مشروحه را هم شخصاً برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده و استدعا می نمایم که اقدام عاجلی در این باب بفرمایید و الّا عشایر کلهر و ایوان از دفاع و تقاص ناچارند و خاتمهٔ این امر بالاخره به سوء نتیجه منجر و عاقبتش وخیم خواهد شد و این مسئله را به اقتضای تکلیف و وظیفهٔ نمک‌خوارگی دولت برای مزید استحضار خاطر گرامی عرض می نمایم که اگر بنا باشد اولیای دولت در این مبحث ساکت باشند و خدای نخواسته عثمانی ها صومار را متصرف شوند، مسلم بدانید که عشایر کلهر و سنجابی و ایوانی بی مراتع خواهند ماند و چون برای عشایر و ایلات مرتع از مزرع اهمیتش بیشتر و غیرممکن است بتوانند بدون مرتع زندگانی نمایند و این عشایر تقریباً شش هفت ماه در آن مراتع به سر می برند، آن وقت عشایر در صومار و آن اطراف که مرتع آنها است و از قدیم الایام به آنجا رفته خانه ساخته اقامت می نمایند و تبعهٔ عثمانی خواهند شد. دیگر معلوم است که سرحد اگر این عشایر را نداشته باشد حالش در دست عثمانی ها چه خواهد بود و چه معاملات خواهند نمود و دوچار [دچار] چه اشکالات خواهیم شد برای استحضار خاطر شریف لازم بود عرض شد.

فرمانفرما

ادارهٔ تفتیش تذکرهٔ کل سرحدات شمالی ایران و خاک خارجه در آستارا (ایران)

Administration d'inspection des passeports des frontières septantrionales de la Perse

ET DES CONSULATS PERSANS EN RUSSIE

ASTARA (Perse)

[illegible]

۱۳۲۰
۱۷ اپریل ۱۹
نمره ۱۵

به وزارت جلیله خارجه

زراعات کرمانشاهان

در مسئله صحراهای اینجا در این ماه است چه در مسئله بحث اهالی و چه مستقیماً مراتب را اعتراف نمودم پس از آنکه دیده شد اکراه حضوری فرمودید همه را منظور نشد به واسطه تراکم و کثرت مشاغل مکرر اتفاقات نیز شد باز در هر چند اظهار این مطالب بسی متضمن ترک ادب و بر خلاف عوالم ارادت مخلص است ولیکن عرض نمایم که این قبیل مسائل همه روزه برپا و مشاغل شده‌ام و تأخیر آن مستلزم بود نتیجه دعاگو قبحش را هم خواهد بود و حالا برای اینکه خاطر گرامی را از وضع سابق و لاحق صحراها مسبوق نمایم زحمت میدهم که صحرا و مزارع دیوان و از اراضی متعلقه مسلمه دولت علیه ایران است در رودخانه تنگسیر از دیوان آنجا اراضی می‌نشینند و از آنجا بمندلیج مرحوم خان احمدخان حاکم دیوان با اهالی در جهات و دشت دارای اراضی همه قسم زراعت از قبیل شلتوک و غیره در آنجا می‌کاشت و مخصوصاً قلعه در صحراها بنا نمود که فعلاً هم آثارش باقی داشت و مزروع شد و زراعات فصلی رودخانه تنگسیر که مندلیج می‌رفت با نصف آن نقد و کلیه آن شماره در هر سالی از اهالی آنجا حق شرب می‌گرفت که باغات و نخلستان مندلیج هم از شرب آنجا مسکرد پس از فوت خان احمدخان که فعلا بین بزرگی از اهل خرد ف روی کار و لطف مسکله در حق ایران مسلط نمود در آنجا اهالی مندلیج قوتی پیدا کرده باغات و نخلستان را آباد کردند از آنجا به نخلستان باغات خود شرب و دیگران با نصف آن گرفتند سعی لازم و به مسکه آب را مسلم کرده و نخلستان را آباد نمود و دیگری

با غارت و تخلیه آن از نهب و غارت وارد شد خلاصه بار دیگر اراضی صدها از اعیان که تسلیم شده و در زمان حکومت

خانان قاجار الی دوام یافته که این شخص در عراق عرب بعضی اشخاص و معتبرین صدها زارع و جمع دل

آنها را از روز به این روز و چراگاه و ذی زرق دیگر اراضی صدها را انحای خودشان جزو تیول

به حق آن اراضی صدها قشلاق آنجا و در آنجا که این کلهر را ایوان

در جهت ملاحظه آن اراضی خالی از سکنه شده در آنجا پاره قشقایی روی سیاه شده آنکه بار بسیار

رعیتها نصف زارع جز آنها قریه داغ را که از آنجا در جهت شده شهزاده عثمانی نهب کرده

و چند نفر از آنها را با کشته شده و نظم این شخص مراد خان این قاتل حاکم کلهر را از ... گرفتار

آن اراضی متصل بر او و قرار به آن که در آنجا از اهالی شهر ... که عشایر آنجا

نفر از اسرا عثمانی صدها وارد شده مال کس را به شمار هم ملاحظه اقدام کرده متصل را از آنجا

قرار آنهم زراعتی در آنجا کرده در آنجا تقسیم شده و ذی زرق تا حال دیگر در آنجا ... دیده اند

زیرا اراده و شخصی با نهایت اهتمام مشغول حفظ و نظم بوده لهذا ... اسباب آنها را

آتش در اجتماعی از عسکر دولت نظامی عشایر با حیله طرف آن عثمانی بعد از آن

ترتیب تعلیم آنها از اهالی و زراعت آنها را از آنها و چراگاه خراب کرده یکنفر از متصل متعلق

دیگر هم مجروح کرده اند و چون از صدها کسان که خانه قشلاق داده این خانه در آنجا

عمارات و حمام و غیره دارد و راه به چهار فرسنگ نیست همینکه خبر رسید جناب امیر خان را با جمعی [illegible]

فرستاده که بروند تحقیق کرده حقیقت امر را مبلغ اطلاع بدهد یا از نهایت منازعه کرده یکنفر از آنها را مقتول و دو نفر

مجروح کرده اند این فقره خیلی تفصیل را از شد دیگر را بعضی خواسته بود مبلغ لازمه که را با میرزا ابراهیم که صحیح [illegible]

نماید تا تعلیمات لازمه از طهران برسد را به هم همانطور دست بامیر [illegible] نشسته منتظر دستورالعملات

از آن طرف این جمعیت و عسکر دیوار بیشتر تحمل نماید و این خاک ایران شده با این خاک [illegible]

دعا مه برای اینکه سکه را ترک کرده [illegible] اشتهار دارد که [illegible]

دیگر [illegible] عسکر [illegible] گذشته [illegible] که در [illegible] در سعد [illegible]

سافت دارد و غیر از آن جهت چنانکه برای تحقیق امر رفته یکنفر از آنها مقتول و دو نفر مجروح [illegible]

سواری [illegible] و این سکه را [illegible] عرض نمایم که در این حدود نفوذ [illegible] عشایر [illegible] علیه

از عثمانی بیشتر و ترجیح نخواهند [illegible] غالب [illegible] آنکه [illegible] جایز دارد [illegible]

[illegible] و عثمانیها نمی توانند جلوگیری کنند [illegible] عقیده دارد [illegible] دارند [illegible]

دادن این عسکر [illegible] بانجمله [illegible] که این عسکر [illegible] و جمعیت در قلعه [illegible]

دار قرار [illegible] شهرت [illegible] از [illegible] در [illegible] و سلیمانیه [illegible] عسکر [illegible] قلعه [illegible]

اگر [illegible] قرار [illegible] کامل این [illegible] خواهد بود زیرا که [illegible] قلعه [illegible] مستقیم [illegible] خواهد بود [illegible]

عشایر این سرحد [illegible] قدق [illegible] داخل [illegible] چادر [illegible] آنها [illegible]

انظار بنده در وقت تخلیه این عشایر چه خواهد بود و چگونه امکان دارد که از مراتع سرحدی خود صرف نظر نمایند

این است حقیقت حال سرحدات که اجمالاً عرض شد لایحه رسمی جداگانه در این مبحث عرض کرده‌ام که اگر الله

بنظارت ارائه بدهید حاضرم بنده این شرح و صورت را هم مختصراً برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده

و اینجا عرض مینمایم که اقدام عاجلی در این باب بفرمایید و هم عشایر کلهر را از دفاع و تقاص

ناچار و در خاتمه این امر بالاخره بلوا تهیه بشود و دفاعشان و نظم خواهد شد در این مسئله باقتضای تکلیف

و وظیفه نمک خواری که بدولت برای مزید استحضار خاطر اولیای عرض مینمایم که اگر بنا باشد اولیای دولت

در این مبحث ساکت باشند و نه آنکه از تجاوز عثمانی احدی را از تصرف آنها مسلم بدانند که عشایر کلهر و زنگنه

دارند به مراتع خواسته‌اند و چون برای عشایر ولایات مرتع از مزارع ایشان اهمیتش مشروع و غیر ممکن

میدانند بدون مرتع زندگانی بنمایند و این عشایر تقریباً نصف استعداد ماست. در آن مراتع سرحدیه اوقات

این عشایر در سرحدات در آن اطراف که مرتع دهات است و از قدیم الایام آنجا رفته خانه ساخته‌اند

متلاشی و تبعه عثمانی خواهند شد دیگر معلوم است که سرحد اگر این عشایر را نداشته باشد جائیش دروازه عثمانی

چه خواهد بود و چه سعادت خواهند نمود و دوچار چه تنگی و ذلت خواهیم شد برای استحضار خاطر شریف

لذا بنده عرض شد (فرمان فرما)

شمارهٔ سند: ۶۲۵
موضوع: برداشتن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

ترجمهٔ نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول که به صدارت عظمای عثمانی نوشته شده است

در باب برداشتن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان که خاک مقدس ایران می باشد و تجاوز کرده‌اند، در بین ملاقات مرقوم فرموده بودید، منتظر شرف صدور ارادهٔ سنیه می باشد که قراری داده شود. دولت‌مآب تحسین‌پاشا باش کاتب مابین همایون به جناب منیع السلطنه باش‌ترجمان سفارت کبری تبلیغ نمودند که ارادهٔ سنیه دیروز شرف صدور یافته است و چنانچه دفعات عرض نموده‌ام، روح مسئله اول با دل برداشتن عساکر عثمانی از آن حوالی می باشد، بنابر آن خواهشمند است، به مقامات لازمه عاجلاً اوامر قطعیه اصدار نمایید.

٥

صورت

حضور سامی حضرت حمایتپناهیه

اعدای ملك ایالتده ورنه ولاهیماته جهته تجاوز ایده‌رك عساكر عثمانیه‌نك قالدیرلمه
مقدمه قرار ویرلمش اوزره شرفصدور بیوریلان جوابده ایالت سنیه منفك قولته قدری آشنه
ملاقاتده بیان بیوریلمش ایدی. ایالت سنیه ملك دوكی كوده شرفصدور بیورلدیغی مابه
حقیقیه تابعه سماتی دولتلو تحیه پاشا حضرتلری سفارته تابعه ترجمانی مع السلطنة بلدیه‌ده
بالمقابله عقد وبیان اولندیغی وجهه سوچ منه اول بادل عساكر قومه‌لك اولحالده
قالدیرلمه اولدیغی دركار اولدیغنه اولمغله اولوجهله مقامات سلازمه‌یه تبلیغنه مساعد
اولمقطعیه تسطیر المتن ... ٢٩ صفر سنه ٧٠ و ١٢ تشرین ثانی سنه ٦٩

شمارهٔ سند: ٦٢٦
موضوع: تعیین موقعیت وزنه، پسوه و لاهیجان
تاریخ: ۱۷ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

سواد تلگراف سفارت کبری ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

نمره: ٤۹

به اعلی حضرت سلطان والی و رئیس قشون موصل جداً حالی کرده بودند که لاهیجان، وزنه، پسوه و غیره تماماً مال عثمانی است، دو ماه شب و روز با تمام وکلای عثمانی تنها تنها ملاقات کردم، مطلب را حالی کرده بالاخره همگی به سلطان سه مضبطه نوشتند که باید عساکر عثمانی از آنجا برداشته شده کومیسیون مشترک رفته تعین حدود نماید. دو دفعه سلطان رد کرده نوشت که اراضی مزبوره بلاحرف خاک عثمانی و رفتن کومیسیون لزوم ندارد. دفعهٔ سیم به اصرار چاکر، وزرا باز مضبطه نوشتند امروز ارادهٔ سنیهٔ همایون چنین صادر شد که معجلاً کومیسیونی مرکب از میرآلای مصطفی پاشا و قائم مقام فوأد و نوری بیک و متصرف کرکوک سالم پاشا با جمعی از صاحب منصبان ارکاب حرب و مهندسین نظامی که واقف به آن حدود هستند در تحت ریاست واجدپاشا در معیت مأمورین ایران به آنجا رفته تحقیقات لازمه به عمل بیاورند اگر دیدند که ادعای دولت ایران حقیقت دارد، آن وقت عساکر عثمانی را از آنجا بردارند و پیش از آنکه کومیسیون برود عساکر را از آنجا برندارند و باب عالی خواهش کرد که هر چه زودتر مأمورین ایران معین شده، روانه شوند و در این ضمن می نویسد دولت علیه ایران پیش از شش هزار قشون در آن حدود حاضر کرده که به پسوه حمله ببرد. از این جهت دولت عثمانی هم همین قدر قشون آنجا می فرستد. و اگر دولت علیهٔ ایران عساکر خود را از آنجا بردارد عثمانی هم عساکر نخواهند فرستاد. صدراعظم و وزیر خارجه گفتند که همین فقره به شمس الدین بیک تلغراف شده است که او هم در آنجا به اولیای دولت ابلاغ نماید، منتظر جواب این تلغراف هستم.

رضا

۱۷ شهر شوال ۱۳۲۳ — سواد تلگرافی است که از سفارت کبری به وزارت جلیله خارجه عرض شده است

۲۹

باعلیحضرت سلطان و الی و رئیس شوری و جمیع حضرات حالی کرده بودند در باب ایالات [؟] وزنه و غیره که تماماً مال عثمانی

دو ماه شب و روز با تمام وکلای عثمانی تنها تنها ملاقات کردم مطلب را حالی کرده بالاخره اعلیحضرت سلطان

سه مضبطه نوشته شده باید عساکر عثمانی از آنجا برداشته شده کمیسیون مشترک رفته تعیین حدود کنند

دو دفعه سلطان رد کرده نوشته اراضی مزبوره بلاحرف خاک عثمانی و رفتن کمیسیون لزوم ندارد

دفعه سیم با اصرار چاکر وزرا باز مضبطه نوشتند امروز اراده سنیه همایونی چنین صادر شده

مجلس کمیسیونی مرکب از میرآلای مصطفی پاشا و قائمقام فولاد و نوری بیک و مستشار [؟] سالم پاشا

با جمعی از صاحب منصبان ارکان حرب و مهندسین نظامی در واقع آن حدود [؟]

رفته ... واحد به جهت مأمورین ایران به آنجا رفته تحقیقات لازمه بعمل بیاورند اگر [؟]

ادعای دولت ایران حقیقت دارد آنوقت عساکر عثمانی را از آنجا بردارند و پیش از آنکه کمیسیون برود عساکر را

از آنجا بردارند و با [؟] خواهش کردم هرچه زودتر مأمورین ایران معین که روانه شوند در این [؟]

ایرانی از [؟] حدود حاضر کرده و [؟] حمله برد از این جهت دولت عثمانی هم ایشان [؟]

اینها می فرستند ولی اگر دولت علیه ایران عساکر خود را از آنجا بردارد عثمانی هم عساکر [؟] صدراعظم و وزیر خارجه

[؟] همین قوه [؟] بتلگراف شده است [؟] در اینجا با دولت ابلاغ نمایند منتظر جواب

از تلگرافخانه مستقیم — رضا

شمارهٔ سند: ٦٢٧
موضوع: اختلافات ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۰ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه، عمل عثمانی ها با دول معظمه گذشت، تلگراف کردند کشتی های جنگی برگردد.

تفصیل تمام اقدامات خود را به سفرای کبار روس و انگلیس گفتم و سواد کاغذ رسمی باب‌عالی را به آنها دادم هر دو اقدامات چاکر را تحسین کرده گفتند، که چون ما از خیال عثمانی ها مطلع بودیم خدمت بزرگی به دولت متبوعهٔ خود کرده‌اید مبادا کار را به جنگ منجر نمایید که اسباب ندامت خواهد شد محض استحضار خاطر مبارک عرض شد.

رضا
۲۰ شوال ۱۳۲۳

آ

استخراج تلگراف ژنرال قنسولگری

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه دام عظمته

در مسئله گذشت تلگراف کرده که کشتیهای تجاری گردد

تفصیل تمام اقدامات مخدوم السفرای کبار روس و انگلیس تلگرافاً

کاغذ رسمی بسفارت آنها داده و هر دو اقدامات خاکپای را تکذیب کرده

گفتند چون ما از خیال عقلای آنها مطلع بودیم فرصت ندادیم

بدولت متبوعه خود گرداند که مبادا کار را الحکم منجر نماید

که اسباب ندامت خواهد شد محض استحضار خاطر مبارک عرض شد

۲۰ شوال ۱۳۲۴

رضا

شمارهٔ سند: ٦٢٨

موضوع: پاسخ به نامهٔ شمارهٔ ٤٩

تاریخ: ۲۳ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

نمرهٔ ٦٤

سواد تلغرافی است که از وزارت جلیلهٔ خارجه به سفارت کبری مرقوم فرموده‌اند

تلغراف رمز جناب‌عالی را به عرض خاکپای مبارک رساندم. مقرر فرمودند رضای به تحقیقات مشترک در صورتی خواهد بود که متجاوزین از خاک وزنه جلب شده باشند، و مادامی که متجاوزین در خاک متصرفی دولت علیه باشند تحقیقات مشترک صحیح نیست. و البته اتحاد و وداد باطنی اولیای دولت عثمانی نباید تجویز چنین معامله نماید. شما مراتب را به اولیای دولت عثمانی حالی بکنید که متجاوزین را از وزنه جلب کنند، پس از آن به تحقیقات مشترکه اقدام شود.

در صورتی که موافق تصدیق مأمورین دول واسطه که مشروحاً به شما تلغراف شده است و با قرارداد عدیده خاک متجاوزین سالها در تصرف این طرف بوده و همه قسم آثار آبادی و تصرف سنواتی ایران در آنجاست، چگونه می‌توان با بودن متجاوزین در آنجا به تحقیقات مشترکه پرداخت؟ اقدامات لازمه در جلب متجاوزین کرده از نتیجهٔ اقدامات خودتان اطلاع بدهید، به عرض برسد.

با اطلاعی که در تحقیقات مشترکه سالهای قبل و تصرف ایران در آن اراضی دارید، چطور در جواب این تکلیف آنها ساکت مانده. البته اقدامات لازمه در جلب متجاوزین به آن طرف به عمل آورده اطلاع بدهید. در آنجا هم از سفارت عثمانی به حضرت اشرف اتابک اعظم همین طورها نوشته بودند، جواب رد داده شد.

مشیرالدوله

۲۳ شهر شوال المکرم ۱۳۲۳ سواد تلگراف رمزی است که از وزارت جلیله خارجه به سفارت کبری مرقوم فرموده‌اند

نمره ۶۴

تلگراف رمز جنابعالی را بعرض خاکپای مبارک رسانیدم مقرر فرمودند رضای به تحقیقات شرکت در صورتی
خواهد بود که متجاوزین از خاک دولت علیه جلب شده باشند و مادامیکه متجاوزین در خاک متصرفی دولت علیه
باشند تحقیقات شرکت صحیح نیست و اینکه اظهار داشته‌اند باطناً اولیای دولت عثمانی باید به تجاوز چنین معامله هم
تا مراتب را به اولیای دولت عثمانی حالی کنید هم متجاوزین را از دولت علیه جلب کنند پس از آن
به تحقیقات شرکت اقدام شود در صورتیکه برای تصدیق مأمورین حال و رابطه که شرح داده‌اید
تصرف شده است و با قرارداد [illegible] دیده خاک متجاوزین سالها در تصرف این طرف بوده و همه قسم
آثار آبادی و تصرف دولت ایران در آنجاست چگونه میتوان با بودن متجاوزین در اینجا به تحقیقات
شرکت پرداخت اقدامات لازمه در جلب متجاوزین کرده از نتیجه اقدامات حاصله اطلاع بدهید
بعرض برسد با اطلاعی که در تحقیقات شرکت سالهای قبل تصرف ایران در آن اراضی وارد است
چطور در جواب این تکلیف آنها ساکت [illegible] اگر اقدامات لازمه در جلب متجاوزین
به آن طرف بعمل آورده‌اید اطلاع بدهید در اینجا هم از سفارت عثمانی که حضرت اشرف اتابک اعظم
همین طورها نوشته بودند جواب رد داده شد

مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ٦٢٩
موضوع: اختلاف ایران و عثمانی ــ لاهیجان و وزنه
تاریخ: ٤ ذیحجه ١٣٢٣ هـ . ق
کارتن: ٣٢
پرونده: ٥

تلگراف سفارت ایران در پطرزبورغ به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از پطرزبورغ

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه، تلگراف مبارک در باب لاهیجان و وزنه زیارت وزیر امور خارجه ملاقات شد و... است باید اول عثمانی ها عساکر خود را احضار نمایند بعد کومیسیون... فرستاده شود و الا دولت عثمانی به اهمال و مسامحه خواهد گذراند و ضررش عاید ایران خواهد شد... در این باب به... در اسلامبول خواهد فرستاد که به این اظهار ایران همراهی نماید بعد وزیر امور خارجه اظهار داشت که نقشهٔ سرحدات ایران و عثمانی که اصلش در سفارت روس در طهران است نیز به... ایران فرستاده خواهد شد زیرا که... نقشه ندارد و از قرار معلوم گم شده است.

حسن

٤ ذی‌حجه ١٣٢٣

۸۱

استخراج تلگراف رمز از پطرزبورغ

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه تلگراف مبارک

درباب [illegible] مهمان و [illegible] زیارت وزیر امور خارجه ملاقات

شد و — — — — رفت با [illegible] اول اعلیحضرتها عساکر خود را

احضار نمایند به کمیسیون — فرستاده شود والا [illegible] حقوقات

با اهل و ساحه خواهد کرد [illegible] و عرض [illegible] ایران حمله

— — در این باب به — در اسلامبول خواهد فرستاد [illegible]

اظهار ایران همراهی نماید به وزیر امور خارجه اظهار داشت

که نقشه سرحدات ایران و عثمانی اصلش در سفارت روس

در طهران است نیز به — — ایران فرستاده شده

زیرا — نقشه ندارد و از قرار معلوم که شده است

۱۳۰۴

حسن ۴ ذیحجه

شمارهٔ سند: ۶۳۰

موضوع: تقاضای ارسال اخبار

تاریخ: ١٤ محرم‌الحرام ١٣٢٤

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۵

نمرهٔ ٣١٤

گزارش سفارت ایران از بروکسل به وزارت امور خارجه

چنان که در حضور مبارک واضح است، تمام اطلاعات سفارتخانه های دولت علیه در ممالک خارجه از اوضاع مملکت متبوعهٔ خود فقط از اخبار روزنامجات آن مملکت است که به طبع می رسانند و دیگر به هیچ وجه اطلاع مشخصی ندارند. بالعکس سفرای خارجه مقیم طهران هر روز وقایع یومیه ایران را صحیح یا سقیم به مملکت خود تلگرافاً اطلاع می دهند و اینجا در مجالس مطرح مذاکره شده و موجب اتفاق اگر از این بنده‌مثلاً صحت و سقم خبری را استفسار نمایند، نمی داند چه جواب بگوید این عرض بنده را مستدعی است از جنابان مستطابان آقای مشیرالملک و آقای احتشام‌السلطنه که فعلاً طهران تشریف دارند، استفسار فرمایند تا حقیقت امر و وضع آنجا را معروض دارند. سابقاً در باب تجاوز عثمانی ها از حضور مبارک استعلام‌نموده بود، جواب رمز تلگرافی رسید ولی به طوری غلط بود که ممکن نشد باز نماید. استدعای تجدید نمود دیگر جوابی نرسید. مستدعی است چنان که رأی مبارک علاقه بگیرد از این گونه اتفاقات مثل سرحد افغانستان و تجاوز عثمانی ها را مقرر فرمایند هفته یک شرح مختصر متحدالمآل به تمام سفرای دولت علیه تلگرافاً اطلاع بدهند شاید در بعضی موارد بتوانند مصدر خدمتی شده یا اگر اطلاع مفیدی دارند به عرض برسانند. در باب سرحد افغانستان این بنده سابقهٔ اطلاعاتی از بدو جنگ دولت علیه با دولت انگلیس در باب افغانستان دارد که مشغول است کتابچه در این خصوص می نویسد انشاءالله ارسال خواهم داشت شرحی که در روزنامه های اینجا در این خصوص نوشته بودند اینک تلواً از عرض حضور مبارک می‌گذرد زیاده جسارت است الامرالاجل الاشرف مطاع. معروضهٔ ١٤ شهرمحرم‌الحرام ١٣٢٤

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران
در بروکسل

نمره ۳۱۴

چنانکه در حضور مبارک واضح است تمام اطلاعات سفارتخانه‌های دولت علیه در ممالک خارجه از اوضاع مملکت متوجه خود فقط از اخبار روزنامجات آن

مملکت است که مطبوع و منتشر می‌باشد و دیگر به هیچ وجه اطلاع شخصی ندارند بالعکس سفرای خارجه مقیم طهران هر روز وقایع جزئیه ایران را صحیحاً به مقیم مملکت خود

مرتباً اطلاع می‌دهند و اینها در جاهایی مطرح مذاکره شده در حسب اتفاق اگر از این بنده سند صحت و سقم خبری را از سفارتخانه می‌خواهند جواب بگوید

این عرض بنده را البته عرض است از جانب [illegible] [illegible] و اگر احترام ملاحظه [illegible] ترتیب دارند تحقیقات [illegible] تا حقیقت امر را واضح

معروض دارند سابقاً در باب تجاوز عثمانیها از حضور مبارک استعلام نموده بود جواب مرحمت فرمودید ولی مطلبی غلط بود چونکه نوشته بودند

البته عمارت تجربه نموده جوابی نرسید البته عرض است چنانکه رای مبارک علاقه می‌گیرد از اینکه اتفاقات مهم سرحد افغانستان و تجاوز عثمانیها را

سفارتخانه بلا اطلاع نگذارند شرح مختصر منتخب الحال به تمام سفرای دولت علیه مکرراً اطلاع بدهند شاید در بعضی موارد بتوانند مصدر خدمتی شده اگر

اطلاع صحیحی داشته باشند بعضی مذاکرات در باب سرحد افغانستان این بنده سابقه اطلاعی از مذاکرات دولت علیه با دولت انگلیس در باب

افغانستان وارد مشغول است که توجه در این خصوص مرحمت فرمایند [illegible] ایران خواهد داشت [illegible] در روزنامه‌ها در این خصوص نوشته بودند

انگلیسیها از عرض حضور مبارک می‌گذرد زیاده جسارت است امید است [illegible] سلطان

سنه ۱۳۲۲ شهر محرم الحرام

شمارهٔ سند: ٦٣١
موضوع: اینکه سفرای خارج در ایران اخبارات را درست منعکس می‌کنند ایران هم باید چنین کند.
تاریخ: غره صفر ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ۵

گزارش میرزا احمدخان بدر (نصیرالدوله) سفیر ایران در بلژیک به وزارت امور خارجه

نمره: ٤٠

سفرای خارجه که در ایران اقامت دارند همه‌روزه اخبارات ایران را بی ملاحظهٔ صحت و سقم به ممالک خود تلگرافاً اطلاع می‌دهند وقتی از سفارت دولت علیه استعلامی می‌شود به واسطهٔ عدم اطلاع جواب صحیحی نمی‌تواند بدهد. بهتر این است که در هر موقع از اتفاقات عمده مانند مسئلهٔ سرحد افغان و تجاوز عثمانی‌ها را شرح مختصر متحدالمآلی به سفارتخانه‌های ایران بدهند که در موقع مذاکره اطلاعات مفیده داشته باشند.

اثر مهر: باسمه‌احمد

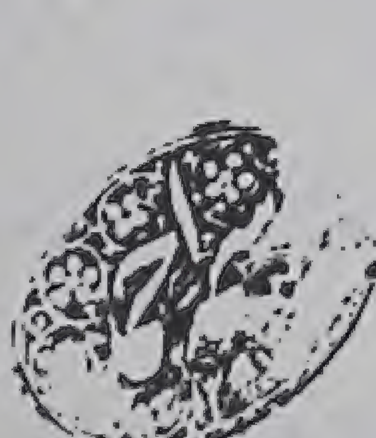
[حاشیه:] خلاصه ـ وزنه ـ بروکسل ـ بلژیک.

۳/۱۷   [illegible]/۴۰

[illegible]

خارجه

سفرای خارجه که در ایران اقامت دارند
همه روزه اخبارات ایران را بی هیچ ملاحظهٔ
صحت و سقم بممالک خود تلگرافاً اطلاع میدهند
دقتی از سفارت جلیله استدعا می‌نمود که نظر
بعدم اطلاع جواب صحیحی نمیتوانند بدهند اینست
که در هر موقع از اتفاقات عمده مانند مسئلهٔ
سرحدات و تجاوز عثمانیها شرح مختصر
صحیحه املائی بسفارتخانه‌های ایرانی مرحمت [illegible]
[illegible] اطلاعات صحیحه داشته باشند

شمارهٔ سند: ۶۳۲
موضوع: امور سرحدی وزنه
تاریخ: ۹ مارس ۱۹۰۶ـ م (۱۳۲۴ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نقل از روزنامهٔ اندپاندانس بلژ از اسلامبول به تاریخ هشت مارس

کومیسیون مخصوص عثمانی که به سرحد ایران فرستاده شده است، اظهار داشته‌اند که به دست آورده‌اند ادلّه و شواهدی که سرحدات وزن و لاهیجان و میرکیان جزء متمّم مملکت عثمانی است به این واسطه باب‌عالی مداومت کرده است از رد نمودن به طور سخت تخلیهٔ سرحد خود را با وجود اظهارات تهدیدآمیز دولت ایران.

Conflit turco-persan

Constantinople, jeudi, 8 mars.

La commission spéciale turque envoyée sur la frontière persane ayant déclaré avoir recueilli les preuves que les territoires de Vezne, de Lahidzan et de Mirkian font partie intégrante de l'empire ottoman, la Porte a continué à refuser énergiquement d'évacuer ces territoires, malgré des représentations presque comminatoires de la Perse.

L'incident Bonomelli

نقل از روزنامه انترانزیژان بتاریخ نهم مارس ۱۹۰۶

از اسلامبول تاریخ هشتم مارس

کمیسیون مخصوص عثمانیه که بسرحد ایران رفته و بثبوت اظهار داشته اند که بدست آورده اند ادله و براهین در سرحدات

وزنی و لاهیجان و میرکیان جزء مسلّم مملکت عثمانی است و باب عالی همواره اصرار کرده در رد نمودن بطوریکه تخلیه

سرحد خود را با وجود اظهارات تهدید آمیز دولت ایران

شمارهٔ سند: ۶۳۳
موضوع: اختلاف سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۸ مارس ۱۹۰۶م (۱۳۲۴ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نقل از روزنامهٔ سوآر منطبعهٔ بروکسل

اسلامبول ۱۶ مارس

دیروز باب‌عالی در باب اختلاف سرحدی بین دولت ایران و عثمانی یک یادداشتی به سفیر ایران فرستاده است که مستند است بر راپرتی که کمیسیون عثمانی مأمور به سرحد داده‌اند. باب‌عالی اصرار دارد که سرحد متنازع‌فیه بلاحرف متعلق به دولت عثمانی است و مدعیّات دولت ایران را رد می‌نماید. سفیر ایران امروز این یادداشت عثمانی را به سفیر روس و انگلیس اطلاع داده است به نظر می‌آید این مسئله در دورهٔ خیلی سختی داخل شده باشد و منتظرند که دولت ایران مجبوراً مداخلهٔ روس و انگلیس را در این کار بخواهد.

TURQUIE

Le conflit turco-persan

Constantinople, 16 mars.

La Porte a adressé hier à l'ambassade persane, au sujet du conflit de frontière entre la Turquie et la Perse, une note basée sur le rapport de la commission envoyée sur les lieux. La Porte maintient que le territoire contesté appartient incontestablement à la Turquie, et elle repousse les prétentions persanes.

L'ambassadeur de Perse a communiqué aujourd'hui aux ambassades de Russie et d'Angleterre cette note de la Porte.

La question semble entrée dans une période plus aiguë, et l'on s'attend à ce que la Perse soit obligée de demander à l'Angleterre et à la Russie leur médiation.

نقل از روزنامه تان طبع پاریس مورخ ۱۸ مارس ۱۹۰۶

اسلامبول ۱۶ مارس

دیروز باب عالی در باب اختلاف سرحدی بین دولت ایران و عثمانی یک نوشته به سفارت ایران فرستاده است
بر اساس راپورت کمیسیون عثمانی مأمور سرحد داده‌اند. باب عالی اصرار دارد که در سرحد متنازع فیه بلا حرف متعلق به دولت عثمانی است
و ادعاهای دولت ایران را رد می‌نماید. سفیر ایران امروز این نوشته دولت عثمانی را به سفیر روس و انگلیس اطلاع داده است. به نظر است
این مسئله در دوره صعب‌تری داخل شده است و منتظرند که دولت ایران مجبور شود که روس و انگلیس را دلال بگیرد.

شمارهٔ سند: ٦٣٤

موضوع: جنگ ایران و عثمانی

تاریخ: ۲۲ مارس ۱۹۰٦م (۱۳۲٤ هـ.ق)

کارتن: ۳۲

پرونده: ۵

نزاع عثمانی و ایران

اسلامبول ۲۲ مارس

سفرای روس و انگلیس یک ملاقاتی با صدراعظم عثمانی برای تسهیل مناقشه مابین دولتین داشتند. زیرا باب‌عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران.

Constantinople

Le conflit turco-persan

Constantinople, 22 mars.

Les ambassadeurs de Russie et d'Angleterre ont eu une entrevue avec le grand-vizir en vue d'apaiser le conflit qui persiste entre la Turquie et la Perse par suite du refus réitéré de la Porte de retirer ses troupes du territoire persan.

Tokio

نزاع عثمانی و ایران

اسلامبول ۲۲ مارس

سفرای روس و انگلیس یک ملاقاتی با صدراعظم عثمانی برای تسهیل مناقشه مابین دولتین داشتند

زیرا باب عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران

شمارهٔ سند: ۶۳۵
موضوع: جنگ ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۳ مارس ۱۹۰۶ م (۱۳۲۴ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نقل از روزنامهٔ اتوآل بلژ

از اسلامبول روزنامه اکودوپاری خبر می دهند که سفرای روس و انگلیس با صدراعظم عثمانی ملاقات کردند به جهت منع نمودن جنگ را که میان ایران و عثمانی محتمل است به واسطهٔ اینکه باب‌عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران.

On mande de Constantinople à l'*Echo de Paris :*

Les ambassadeurs de Russie et d'Angleterre ont eu une entrevue avec le grand vizir en vue d'empêcher une guerre imminente entre la Turquie et la Perse, par suite du refus réitéré de la Porte de retirer ses troupes du territoire persan.

نقل از روزنامهٔ اتوآل بلژ ۲۳ مارس ۱۹۰۶

از اسلامبول روزنامه اکودوپاری خبر میدهند سفرای روس و انگلیس با صدراعظم عثمانی ملاقات کرده جهت منع نمودن جنگ که ما بین ایران و عثمانی محتمل است بواسطه اینکه باب عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران

شمارهٔ سند: ٦٣٦
موضوع: اختلاف سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۲٦ مارس ۱۹۰٦ م (۱۳۲٤ هـ . ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

اتوآل بلژ

اخبارنویس روزنامه‌تان از اسلامبول در باب اختلاف ایران و عثمانی می نویسد که ایرانی ها از رفتار عثمانی ها در این مسئله تحدید حدود که تمام نمی شود بسیار مأیوس هستند. مخصوصاً چون دولتین انگلیس و روس که در این مسئله توسط می‌کردند هرچند بکلی بی علاقه نیستند، لکن چنین می نمایند که در این کار مداخله ندارند. دولتین واسطتین می‌گویند و حق هم دارند که در مدت شصت سال تمام سعی و زحمات و مخارجی که برای این مسئله قبول کرده‌اند در مقابل رخاوت عثمانی ها مؤثر نگردید با وجود بودن عهدنامجات و قراردادهای امضاشده انگلیسی ها که در مسئلهٔ سرحد عثمانی و مصر حق اعتراض و ادعا را دارند و نمی توانسته‌اند تا کنون کاری بکنند چطور می توانند در مداخله به مسئلهٔ ایران و عثمانی موفق شوند. فقط انگلیسی ها می توانند در این مسئله حکمیت داشته باشند به شرطی که طرفین حکمیت او را بخواهند فعلاً گویا دولت عثمانی هیچ خیال ندارد داخل این مذاکرات شود و محتاج به مذاکره هم نیست به دلیل اینکه مواقعی را که می خواست تصرف نموده است و چیزی غیر از این نمی خواهد که او را با دولت ایران که نمی تواند مدت مدیدی در مقابل او دوام بیاورد، تنها بگذارند.

Le correspondant du *Temps* à Constantinople écrit, au sujet du différend turco-persan :

Les Persans sont d'autant plus désespérés de l'attitude des Turcs dans cette interminable question de délimitation de frontière que les puissances médiatrices, l'Angleterre et la Russie, semblent sinon s'en désintéresser complètement, pour le moins y rester quasi indifférentes. Les deux puissances médiatrices disent avec raison que depuis soixante ans tous leurs efforts et leurs travaux, toutes leurs peines et les dépenses qu'elles ont consenties, n'ont pas pu avoir raison de l'apathie des Turcs, malgré les conventions signées, malgré les engagements pris. Comment l'Angleterre — qui dans l'incident de frontière turco-égyptienne, où elle a bien plus directement voix au chapitre, n'a pu encore rien faire — pourrait-elle intervenir avec succès dans l'affaire persane? Son rôle ne pourrait se limiter, tout au plus, qu'à celui d'arbitre, et encore faudrait-il que les deux parties en cause le lui demandassent. Or, il ne paraît pas pour le moment que la Turquie soit disposée à entrer dans cette voie. Elle n'en a pas besoin puisque, occupant tout le territoire qu'elle veut, elle ne réclame rien autre que d'être laissée seule vis-à-vis de la Perse, qui ne saurait lui opposer une bien longue résistance.

از تان مورخ ۲۶ مارس ۱۹۰۶

مخبر روزنامه تان از اسلامبول در باب اختلاف ایران و عثمانی می‌نویسد ایرانیها از رفتار عثمانیها در این مسئله تحدید حدود تمام ناامید
در این باب مخصوصاً چون دولتین انگلیس و روس در این مسئله توسط میکنند هر چند بالکلیه علاقه نمیدهند لکن چنین می‌نمایند که در این کار بی‌طرف هستند
دولتین واسطه میگویند و حق هم دارند که در مدت شصت سال تمام سعی و زحمات و مخارجی که در این مسئله قبول کرده‌اند در مقابل غفلت عثمانیها
ثمری نبخشیده با وجود بودن تعهدات و قرارداد؟ انگلیسها که در مسئله سرحد عثمانی و مصر حق اعتراض دارند و دعوا را داور هستند
تا کنون کاری نکرده‌اند چطور میتوانند در مسئله ایران و عثمانی پیشرفت بکنند فقط انگلیسها میتوانند در این مسئله حکمیت داشته باشند آنهم در صورتی که طرفین
حکمیت او را بخواهند فعلاً که دولت عثمانی هیچ خیال ندارد و چون اینقدر ارض را متصرف و محتاج به این کار هم نیست بجهت آنکه هر قدر خاک خواسته
تصرف نموده است و چیزی غیر از این نمیخواهد که او را با دولت ایران که در مقابل او دوام نمی‌تواند کرد تنها گذارند.

شمارهٔ سند: ۶۳۷
موضوع: سرحدی
تاریخ: اول مه ۱۹۰۶م (۱۳۲۴ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

واقعهٔ تبه

بیت‌المقدس، دویم مه، دو عدد علامت سرحدی که از چندین سال قبل از اسکندریه به ریکا به جهت تحدید سرحد مصر و عثمانی فرستاده شده بود، تماماً نابود شده همچنین درخت بزرگی که این علایم زیر آن نصب شده بودند.

از لندن ۱ مه، سفارت عثمانی بیان می‌کند که دولت عثمانی به حاکم بیت‌المقدس امر داده است در باب علامات تحدید سرحد که گویا در ریکا خراب کرده‌اند، تحقیقات نموده مرتکبین این عمل را هرکه بوده باشد تأدیب و علامات جدید در جای قدیم برقرار دارد.

در مجلس عوام

لندن ۱ مه، سرآدآرد (ادوارد) گری وزیرامورخارجهٔ دولت انگلیس اظهار داشته است که ادعای دولت عثمانی راجع به اراضی است که در آن طرف تبه و حوالی آن است و لازم است که کومیسیون مرکب از مأمورین انگلیس و عثمانی در این حوالی تحدید سرحد نماید و طلب کرده است که قبل از آن که مسئله تحدید سرحد انجام گیرد عثمانی قشون خود را عقب بکشد و دولت عثمانی رد این تکلیف را نموده است باب‌عالی به سفیر انگلیس خبر داده است که کمیسیونی فرستاده شده که تحقیق نماید در صورتی که علامت سرحدی را در العریش از این طرف از جای خود حرکت داده باشند علامت مزبور را تعمیر و یا دوباره تازه بسازند.

از لندن ۱ مه، از قراری که روزنامه‌ها می‌نویسند به فوج دویم سوفولک که در مَدْرَس است امر شده است که به عدن برود.

از مصر ۱ مه، تعطیل مذاکرات فی‌مابین دولتین عثمانی و مصر برقرار است.

از مصر ۱ مه، حرکات قشون عثمانی در سرحد طورسینا دوام دارد. مختار پاشا

اظهار امیدواری کرده است که مسئله به طور صلح حل شود و این را نیز ضمیمهٔ مقال کرده است که دولت عثمانی حاضر است که رجوع به حکم شود و الا اگر لازم باشد در سرحد مصر عثمانی ها هشتاد هزار سرباز خواهند داشت و به مصری ها نصیحت می دهد که آسوده بنشینند.

خبرنگار یکی از روزنامه های مصر که به سوریه فرستاده شده می نویسد که قشون سوریه فقط عبارت از سی هزار سرباز بی نظم است که نه اسب دارند نه اسلحه و نه لوازم.

اختلاف ایران و عثمانی

اسلامبول ۱ مه، در خصوص اختلاف سرحد با ایران حصول ائتلاف به طور یقین به نظر می آید باب عالی امروز تکلیف جدید صلح آمیزی به سفیرکبیر ایران کرده است.

واقعهٔ طابه

بیت المقدس ۱ مه — دو عدد علامت سرحدی که از چندین سال قبل از اسکندریه به رفح برده برای تحدید سرحد

مصر و عثمانی فرستاده بودند تماماً نابود شده با همان درختی که این علامات را در پای آن نصب کرده بودند

از لندن ۱ مه — سفارت عثمانی در لندن اعلام کرده که دولت عثمانی به حاکم بیت المقدس امر داده است در باب علامات

سرحدی که در رفح واژگون شده تحقیقات نموده مرتکبین این فقره را هر کس باشد مجازات نموده علامت جدیدی در جای آن

قرار دهند

در مجلس عوام

لندن ۱ مه — سر ادوارد گری وزیر امور خارجه دولت انگلیس اظهار داشته است که ادعای دولت عثمانی راجع به اراضی است

که در آن طرف طابه و حوالی آن است و لازم است که کمیسیونی مرکب از مأمورین انگلیس و عثمانی در این حوالی تحدید سرحد را

مطالبه کرده است که قبل از آنکه تحدید سرحد انجام گیرد قشون عثمانی از طابه عقب بکشد. دولت عثمانی از قبول

امتناع کرده است. باب عالی به سفیر انگلیس خبر داده است که کمیسیونی فرستاده تحقیق نماید در صورتی که علامت سرحدی العریش از این

طرف از جای خود حرکت داده باشند علامت مزبور را تعمیر یا به جای سابق تازه بگذارند

از لندن ۱ مه — از قراری که روزنامه‌ها نوشته‌اند به فوج دوم سفولک که در مدراس است امر شده است به عدن برود

از مصر ۱ مه — تعطیل مذاکرات مابین سفیر عثمانی و مصر برقرار است

از مصر ۱ مه — حرکات قشون عثمانی در سرحد طور سینا دوام دارد. مختار پاشا اظهار امیدواری کرده است که به طور صلح حل شود

و هم اظهار نموده که دولت عثمانی حاضر است رجوع به حکم شود و اگر لازم آید در سرحد مصر هشتاد هزار سرباز

خواهند داشت. به مصری‌ها نصیحت کرده است که آرام باشند. خبرنگار یکی از روزنامه‌جات مصر به قاهره اطلاع داده که تمام

قشون سوریه عبارت است از سی هزار سرباز بی‌نظم است که نه اسب دارند نه مهمات و لوازم

اختلاف ایران و عثمانی

اسلامبول ۱ مه — در خصوص اختلاف سرحدی ایران و عثمانی قریب به حصول است. باب عالی امروز تکلیف جدید صلح‌آمیزی

به سفیر کبیر ایران کرده است

BULLETIN TÉLÉGRAPHIQUE

L'Incident de Tabah

Jérusalem, mardi, 1er mai.

Deux bornes-frontières envoyées il y a de nombreuses années d'Alexandrie à Rika, pour délimiter la frontière entre la Turquie et l'Egypte, ont complètement disparu ainsi qu'un gros arbre au pied duquel elles avaient été érigées.

Londres, mardi, 1er mai.

L'ambassade ottomane annonce que le gouvernement turc a ordonné au gouverneur de Jérusalem de faire une enquête sur la borne frontière qui aurait été renversée à Rika, de punir les coupables quels qu'ils soient et de faire remplacer la borne.

A LA CHAMBRE DES COMMUNES

Londres, mardi, 1er mai.

Sir Edouard Grey, ministre des affaires étrangères, expose que les réclamations turques portent sur des territoires qui seraient bien au delà de Tabah et des environs. Il est nécessaire qu'une commission anglo-turque détermine toute la frontière de ce côté. Il avait demandé qu'en attendant cette délimitation les troupes turques fussent retirées de Tabah. C'est ce que la Turquie a refusé de faire. La Porte a informé l'ambassadeur d'Angleterre de l'envoi d'une commission chargée de voir si la borne-frontière d'El Arish a été déplacée de ce côté et la faire réparer ou rétablir.

Londres, mardi, 1er mai.

Suivant les journaux, le 2e régiment de Suffolk, qui est à Madras, a reçu l'ordre de partir pour Aden.

Le Caire, mardi, 1er mai.

Les négociations restent suspendues entre la Turquie et l'Egypte.

Le Caire, mardi, 1er mai.

L'activité des troupes turques à la frontière du Sinaï continue.

Mouktar pacha, interviewé, a déclaré espérer une solution pacifique. Il a ajouté que la Turquie est disposée à l'arbitrage, mais si besoin est elle a 80,000 hommes à la frontière d'Egypte, et il conseille aux Egyptiens le calme.

Un envoyé spécial d'un journal du Caire affirme que tout le corps d'armée de Syrie comprend au maximum 30,000 hommes de troupes indisciplinées, dénuées de chevaux, d'armements et de munitions.

L'Incident turco-persan

Constantinople, mardi, 1er mai.

L'accord paraît imminent au sujet du conflit de frontière avec la Perse. La Porte a fait aujourd'hui une nouvelle proposition plus conciliante à l'ambassadeur persan.

شمارهٔ سند: ۶۳۸
موضوع: رفع اختلاف ایران و عثمانی
تاریخ: ۲ مه ۱۹۰۶م (۱۳۲٤ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

اختلاف انگلیس و عثمانی

از اسلامبول دویم مه

نوشتجات رسمی و نقشه‌هایی که سفارت عثمانی در لندن باید به سر ادآردگری نشان بدهد، همانها هستند که چهارده سال قبل در اختلاف راجعه به فرمان سال ۱۸۹۰ باب‌عالی استناد به آنها نموده بود.

صدراعظم عثمانی در آن وقت تلگرافی فرستاده بود که دلایل و براهینی را که مستند به این نوشتجات بودند، از حکم ساقط می‌نمود. گمان می‌رود که سر ادآردگری به آن نوشتجات اعتنایی ننموده قبل از تحدید سرحد در تخلیه تبه اصرار نماید.

اختلاف ایران و عثمانی

از اسلامبول دویم مه

در یادداشتی که باب‌عالی به سفیرکبیر ایران فرستاده تأکید می‌کند تکلیف صلح‌آمیزی را که مبتنی است بر مقصد تخفیف اختلاف واقع در میان دو دولت اسلام، سفیرکبیر ایران اظهار خوشحالی نموده است به نظر چنین می‌آید که ایران این صورت حل را که تکلیف شده قبول نماید.

Le litige anglo-turc

Constantinople, mercredi, 2 mai.

Les documents et les cartes que l'ambassadeur de Turquie à Londres doit soumettre à Sir Edward Grey sont ceux sur lesquels la Porte s'est basée, il y a quatorze ans, au cours du litige relatif au firman de 1890. Le grand-vizir, à cet effet, avait envoyé un télégramme qui annulait l'argumentation à laquelle ces documents servaient de base. On s'attend à ce que Sir Edward Grey n'en tienne pas compte et insiste sur l'évacuation de Tabah préalablement à toute délimitation de frontière.

Le conflit turco-persan

Constantinople, mercredi, 2 mai.

Une note de la Porte à l'ambassadeur de Perse confirme la proposition conciliatrice tendante à apaiser le conflit entre les deux nations musulmanes. L'ambassadeur de Perse se montre satisfait. On croit que la Perse acceptera la solution proposée.

اختلاف انگلیس و عثمانی

از اسلامبول دوم مه

نوشتجات و نقشه‌ای که سفارت عثمانی در لندن باید به سر ادوارد گری ارائه بدهد همانها است که باب عالی چهارده سال قبل در اختلاف راجع به فرمان سال ۱۸۹۰ باب عالی استناد به آنها نموده بود. صدراعظم عثمانی در آن وقت تلگرافی فرستاد که بعد دلائلی را که در این نوشته‌ها بود باطل نمود. بنابر این نوشتجات مزبور از حکم ساقط می‌شود. گمان می‌کنند سر ادوارد گری به این نوشتجات اعتنائی ننموده قبل از تحدید سرحد در تخلیه طابه اصرار نماید.

اختلاف ایران و عثمانی

از اسلامبول دوم مه

در یادداشتی که باب عالی به سفیر کبیر ایران نوشته تأکید می‌کند تکلیف صلح‌آمیزی را که مبنی است بر رفع و تخفیف اختلاف دو دولت اسلام. سفیر کبیر ایران اظهار خرسندی نموده است. به نظر چنین می‌آید که ایران این صورت حل را که تکلیف شده قبول نماید.

شمارهٔ سند: ٦٣٩
موضوع: تلگرام مسیو گری از لندن به سفیر انگلیس در پطرزبورغ در مورد اختلافات مرزی ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۲ اکتبر ۱۹۰٦م (۱۳۲٤ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۹

ترجمهٔ تلگرام جناب مسیوگری از لندن

تلگرام ذیل را به سفیر دولت متبوعهٔ خود مقیم پطرزبورغ مخابره نمود

حکومت روس را باید مسبوق ساخت که در صورتی که راضی شود حکومت انگلیس مایل است که نمایندگان انگلیس و روس در قسطنطنیه به صدراعظم عثمانی شفاهاً اظهار دارند که حکومتین روس و بریتانی کبیر نظر به همان مطلبی که ایشان سابقاً منطقه را که خط سرحدی ایران و عثمانی در آن واقع است،محدود و معین ساختند. اکنون نیز حاضرند که اقدامات حسنهٔ خویش را برای معاونت کمیسیونهای ایران و عثمانی در انجام مسئلهٔ سرحد و تعیین خط سرحدی در منطقهٔ مذکور تجدید نمایند.

به ملاحظهٔ اینکه مبادا صدراعظم به این ترتیب جواب مساعد ندهد، نباید به این مسئله حالت رسمیت بدهند بلکه لازم است هر یک از سفرا جداگانه در این خصوص با صدراعظم عثمانی صحبت نمایند و نیز باید به صدراعظم گفته شود که غرض ما از این اظهار و معاونت آن است که بگذاریم مابین عثمانی و ایران کار به مخاصمت کشد. چه مخاصمت مذکور نتایج خیلی وخیمه خواهد داشت.

از قرار معلوم عثمانی مدعی است که رودخانهٔ لاهان سرحد دولتی و رودخانهٔ مذکور در داخل منطقهٔ طبیعی است که در ۱۸٦۵ معین شده بنابراین واضح است که برای تسویهٔ این امر به طریق صلح چنانچه در فوق گفته شد، تشکیل کمیسیون مختلفه بهترین راه و وسیله است و در این خصوص من با سفیر روس صحبت نمودم و او مراسله[ای] از وزیر امور خارجهٔ روس برای من فرستاد که در آن در مقاصد و ملاحظات من استفسار شده بود.

Tel. from Sir E. Grey London, [illegible]

I have sent the following tel. to H.M. Ambassador at St. Petersburgh.

"Russian Govt. should be informed that, if the Russian Govt. agree, H.M. Govt. are willing that the British and Russian representatives at Constantinople should inform Grand Vizier verbally that the Governments of Russia and Great Britain, in view of the fact that they have already defined the zone within which the boundary between Turkey and Persia is to be found, are ready to continue their good offices by assisting Turkish and Persian Commissioners in completing the frontier by the delimitation of the boundary line within that zone. It is perhaps advisable that, in case the communication should not be well received, it should not be of too formal a nature and the Ambassadors might therefore speak to the Grand Vizier separately. The Grand Vizier might also be told that we make this suggestion to obviate the possibility of a conflict between

Turkey

Turkey and Persia, which would be very unfortunate, as it appears that Turkey claims the river Lahan as boundary and this is within the neutral zone as defined in 1865. It is, therefore clear that a joint commission as proposed is the best way of making a peaceful settlement. I have spoken in this sense to the Russian Ambassador who has made a communication to me from the Russian Minister for Foreign Affairs in which he asks me for my views.

(sd.) Grey.

شمارهٔ سند: ٦٤٠
موضوع: تمجید از افخم‌الممالک کارگزار سلدوز
تاریخ: ۳ صفر ۱۳۲٤ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجهٔ ایران

نمره: ۳٤٦

سه فقره راپورت افخم‌الممالک کارگزار سلدوز از وقایع حدودیهٔ ساوجبلاغ به کارگزاری کل نوشته بود که عین آنها را محض استحضار خاطر مبارک تقدیم داشت. فی‌الجمله تمجیدی از مراقبت او بفرمایند اسباب تشویق او در مراقبت به خدمات دولت خواهد بود امر امر مبارک است.

این افخم‌الممالک پسر اسکندرخان قراپاپاق و نوادهٔ نقی‌خان قراپاپاق است که پدر بر پدر صاحب‌منصب خدمتگزار و محل اطمینان و اعتبار است.

مهر مفاخرالدوله

روز سه‌شنبه ۳ شهر صفر ۱۳۲۴
نمره ۳۴۶

سه فقره راپورت انجم‌الممالک کارگزار سلدوز از وقایع صدور دیه

که کارگزاری کلی نوشته بود که عین آنها را محض استحضار خاطر مبارک تقدیم

داشت فی‌الجمله تجدیدی از مراقبت رو بفرمایند اسباب تشویق

او در مراقبت کفایات جرئت خواهد بود اگر امر مبارک است که کارگزار الحال

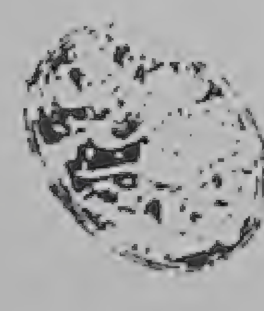
این انجم‌الممالک پسر اسکندرخان قراپاپاق و نوه نقی‌خان قراپاپاق

صاحب‌منصب خط سلدوز و محل اطمینان و اعتبار است

ح
۳۶۳
۳ صفر ۱۳۲۴

شمارهٔ سند: ٦٤١
موضوع: اوضاع سرحد و استعداد عثمانی ها
تاریخ: ١١ صفرالمظفر ١٣٢٤ هـ . ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول مبنی بر ارسال گزارش میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور به وزارت خارجه

نمره: ٢٤

قربانت شوم

میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور، آتشه میلیتر سفارت کبری راپورتی دایر به حالات سرحد و حرکات و استعداد عثمانی ها در آنجا نوشته چون لازم بود که خواطر اولیای دولت علیه از مراتب آن مستحضر باشد، اینک لفاً ارسال می دارد که از شرف ملاحظه عالی بگذرد.

هو

۱۱ شهر صفر المظفر ۱۳۲۴

نمره (۲۴)

قربانت شوم

میرزا فتح الله خان منشی حضور آقای [illegible] سفارت کبری

را پریروز دو روز [illegible] به سفارت برجسته و حرکات و [illegible]

عثمانیها در آنجا نوشته چون لازم بود که خاطر اولیای

دولت علیه از مراتب آن مستحضر باشد اینک لفا

ارسال میدارد [illegible] از نظر ملاحظه عالی بگذارد

ثبت شد نمره ۲۹۱

۵۰

غره ربیع الاول ۱۳۲۴

[illegible]

نمره ۲۴

شمارۀ سند: ٦٤٢
موضوع: موقعیت قوای عثمانی
تاریخ: ۱۲ صفرالمظفر ۱۳۲٤ ق
کارتن: ۳۲
پروندۀ: ٤

راپرت میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور آتشۀ سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۵

دیروز با آتشه میلیتر یکی از سفارات بزرگ اسلامبول ملاقات نمود تفصیلات و اطلاعات ذیل را محرمانه به چاکر بیان نمود چون اطلاع خاطر انور مبارک لازم بود، لهذا به عرض حضور مبارک می رساند.

دوازدهم ماه فوریۀ ماه گذشته یک باطالیان عسکر در تحت ریاست صفوت افندی از فوج بیست و نهم نظام که از وان می‌آمد وارد موصل گردید. دو روز بعد از آن باطالیان دوم (وسیم‌افندی) از فوج سی و یکم به طرف وزنه حرکت نمود که به‌باطالیان سوم (امین افندی) از فوج سی و دوم که در آنجا بود، ملحق گردد در آن تاریخ قشون عثمانی به قرار ذیل در موصل تحشیه شده بود.

دو باطری از توپچیان کوهی		سه باطالیان پیاده‌نظام		
باطری اول	باطری دومی	اولی	دومی	سومی
از فوج بیست سوم		از فوج بیست‌وچهارم		از فوج بیست‌ونهم
از فوج بیست وسوم		از فوج سی وسوم		

در این اوقات در ارزروم منتظر ورود قشون جدید برای سوق بودند.

در پنجم مارس قشون عثمانی به ترتیب ذیل در حدود ایران جمع شده‌اند.

از اردوی چهارم (پیاده‌نظام)

باطالیان اول (از فوج بیست‌ونهم) باطالیان یکم و چهارم (از فوج سی ویکم)

باطالیان دوم و چهارم (سلیم افندی از فوج سی و دویم)

باطالیان سوم (از فوج هفتاد و سوم) باطالیان سوم (از فوج هفتاد و چهارم)

توپخانهٔ کوهی

باطری پنجم	باطری پنجم	از فوج بیست وسوم
از فوج بیست وچهارم	از اردوی ششم	پیاده‌نظام توپخانه
باطری دوم وچهارم	باطالیان دوم و چهارم	باطالیان اول
یک باطری توپخانه صحرا	از فوج چهل وششم	از فوج چهل و هفتم
از فوج چهل وششم		

مجموع سیزده باطالیان پیاده سه باطری توپخانه و چهار اسکادران از سوار حمیدیه به نظر چاکر کلیهٔ قشون عثمانی ده هزار نفر پیاده یکهزار و پانصد نفر سواره و هیجده عراده توپ می باشد.

زیاده جسارت است

چاکر فتح الله الطباطبایی آتشه میلیتر سفارت کبری

۱۲ صفر المظفر ۱۳۲۴

در خصوص اردو – آنچه بیشتر یقین از تحقیقات به دست آمده بعضی مقالات راپورت تفصیلات را تصدیق می‌نماید
مجموع این است که پیاده‌ها بر حسب قاعده حاضر در اردو هستند معلوم شد که
همراه اردو در این ماه گذشته یک باطالیان عسکر تحت ریاست حضرت افندی
از فوج بیست و نهم نظام همراه اردو آمده وارد وزیری گردید همراه اردو از باطالیان
دوم (ردیف افندی) از فوج سی و یکم نظام و قره حرکت نموده همراه باطالیان
(اول افندی) از فوج سی‌ام همراه آمده بوده ملحق گشته در تاریخ تقسیم قشون عثمانی
بقرار ذیل در وزیری تقسیم شده بود

سه باطالیان پیاده نظام			دو باطالیان از توپچیان کوهی	
ردیف از فوج سی‌ام	دوم از فوج بیست و سوم	اول و دوم از فوج بیست و نهم	باطالیان دوم از فوج بیست چهارم	باطالیان اول از فوج بیست سوم

در این اوقات در اردوی مشغول در قشون جدید را بالوق بوده
در پنج ماه قشون عثمانی ترتیب ذیل در صفحه ایران جمع شده بود

از اردوی چهارم (پیاده نظام)

(ادهم افندی)

باطالیان اول از فوج بیست و نهم	باطالیان سوم و چهارم از فوج سی و نهم	باطالیان اول و دوم (سلیم افندی) از فوج سی‌ام	باطالیان اول از فوج هفتاد و دوم	باطالیان دوم از فوج هفتاد و چهارم

توپخانه کوهی

باطری پنجم
از فوج بیست دوم

باطری پنجم
از فوج بیست چهارم

از اردوی ششم

پیاده نظام

توپخانه

یک باطری از اردوی چهارم

باطالیان دوم از چهارم
از فوج چهل سیم

باطالیان دوم از
از فوج چهل پنجم

باطالیان اول
از فوج چهل ششم

مجموع سیزده باطالیان پیاده سه باطری توپخانه و چهار اسکادرون از سوار جمعیت

بطور چاپار کلیهٔ قشون عثمانی ده هزار نفر پیاده میگذارد و پانصد نفر سواره و هیجده عراده

توپ پاشه زیده حالت است چاپار فی الحال اطلاع آنچه تعیین تعداد بگیر

شمارهٔ سند: ٦٤٣
موضوع: امور سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجهٔ ایران

هو

استخراج تلگراف رمز از لندن

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله

این ایام که گفتگوی سرحدی مصر و عثمانی بر پا است و انگلیسی ها از مماطله و ایستادگی عثمانی متغیر و در صدد اقدامی هستند نسبت به عثمانی ها احساسات عموم مطبوعات و مردم خیلی به طرف ایران است و اظهار یگانگی و طرفداری از ایران و ملامت از عثمانی می‌کنند تفصیل با چاپار عرض شده است از طرف مطبوعات غالباً در باب نقاط متنازع فیه سرحد ایران و عثمانی سؤال می‌کنند اگر صلاح باشد مقرر فرمایند مجملاً معاهدات دولتین و تمام اسامی نقاطی که عثمانی ها تجاوز کرده‌اند تلگراف نمایند که هم مطبوعات را کاملاً از حقوق دولت علیه ایران برای انتشارات غیررسمی مطلع داشته هم در مواقع لازمه از روی بصیرت بتوان مذاکره نمود و نیز اگر صلاح بدانند و لازم باشد در این وقت که عموم مطبوعات و مردم طرفدار دولت علیهٔ ایران هستند ممکن است یکی از اجزای پارلمنت را واداشت که در پارلمنت این فقره را مطرح و دولت انگلیس را تشویق به همراهی دولت علیه ایران نماید.

مهدی

۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤

۱۸

استخراج تلگراف ژنرال لندن

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله — این ایام گفتگوی شورش

مصر و عثمانی در پاریس است و انگلیسها از مداخله و اقتدار کلی عثمانی شنیده

متغیر و در صدد ادامه این مسئله نسبت به عثمانیها احساسات عموم مطبوعات

و مردم خیلی بطرف ایران است و اظهار یکجهتی و طرفداری از

ایران و ملت از عثمانی میکنند بخصوص با چاپار عرض شده است

از طرف مطبوعات مقالات در باب نقاط متنازع فیه سرحد ایران

و عثمانی سؤال میکنند اگر صلاح باشد بهتر رقعه‌ها به مجلس مذاکرات

در لایحه و نام اسامی نقاط را که عثمانیها تجاوز کرده‌اند تلگراف نمایند

که اهل مطبوعات را آگاه از حقوق دولت علیه ایران برای اشارات

غیر رسمی مطلع داشته هم در سوالات لازمه از روی بصیرت اقدام

مذاکره شود و نیز اگر صلاح بدانند و لازم باشد در اتفاق

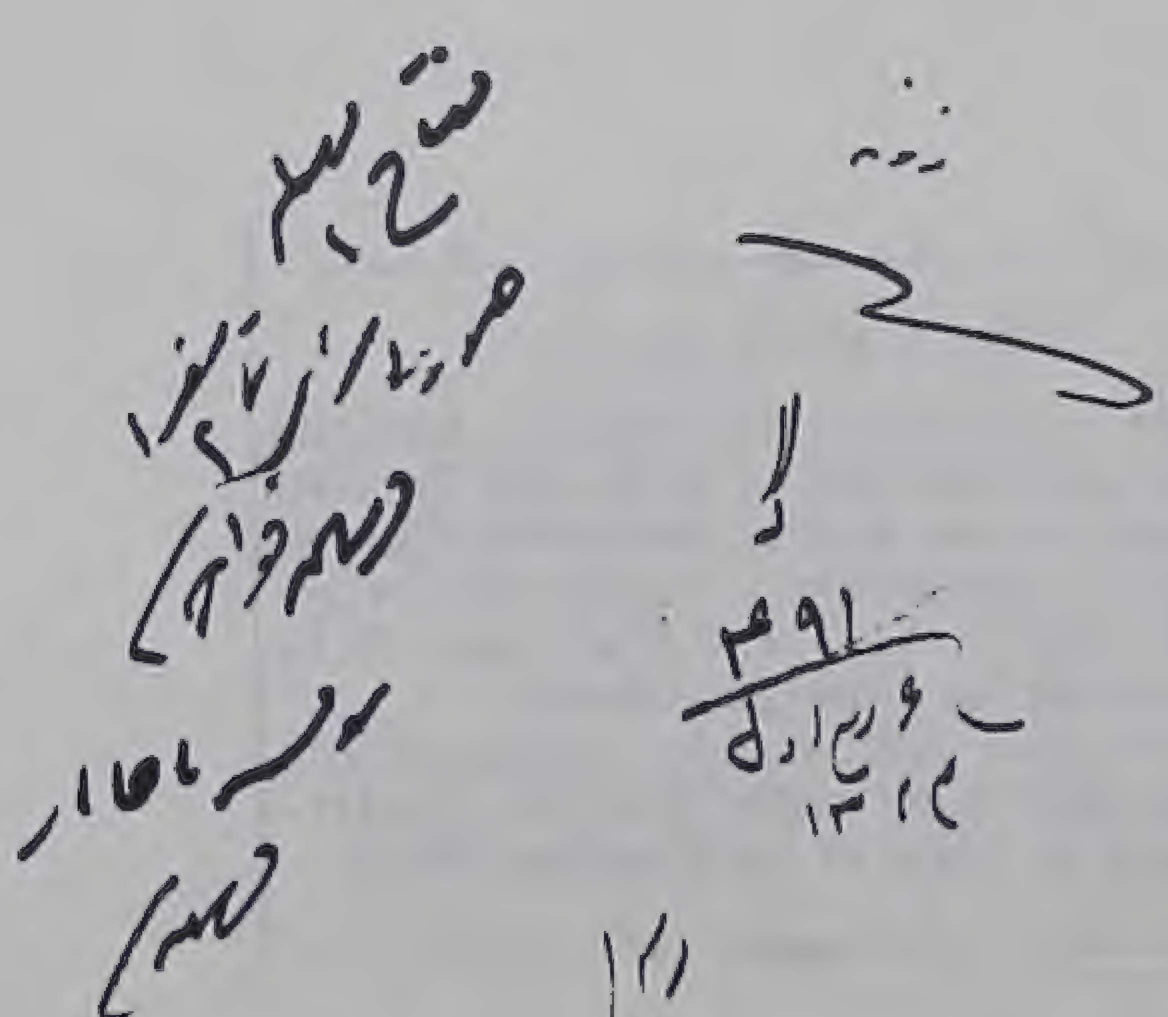
عموم مطبوعات و مردم طرفدار دولت علیه ایران هستند

ممکن است یکی از اجزای دولت را وادار داشت که در باره ملت

همشیره را اسطرح و دولت انگلیس را تشویق به اجرای دولت علیه

ایران نامه — مهدی — ۳ ربیع الاول ۱۳۲۴

روزنامه صباح ٧ ربيع الاول ١٣٣٤

ملاقات

انكلتره سفير كبيرى اصالتلو سير نيقولا اوقونور، آلمانيا سفير كبيرى اصالتلو بارون مارشال حضراتيله ايران سفير كبيرى ارفع الدوله جناب اشرف پرنس ميرزا رضاخان حضرتلرى، ايتاليا و قره‌طاغ سفارتلرى مصلحتكذارلرى دونكى كون باب عالى‌يه كله‌رك ذات فخامتسمات حضرت صدراعظمى ايله ملاقات ايلمشلردر.

§ انكلتره وايران سفيرلرى حضراتى دائرهٔ جليلهٔ خارجيه‌يه دخى كيدرك خارجيه ناظرى دولتلو توفيق پاشا حضرتلريله‌ده ملاقات ايتمشلردر.

THE SUBLIME PORTE.

Their Excellencies the British and the German Ambassadors; H.H. the Persian Ambassador, as well as the Italian Chargé d'Affaires, successively conferred yesterday with H.H. the Grand Vizier and H.E. the Minister for Foreign Affairs.

The British Ambassador subsequently had an interview with H.E. the Under-Secretary of State at the Foreign Office.

vers la fin du mois à Buyukdéré.

A la Sublime Porte.

S. E. Sir Nicholas O'Conor, ambassadeur d'Angleterre ; S. A. le prince Arfa-oul-Dovlé Mirza Riza Danich Khan, ambassadeur de Perse ; M. de Martino, chargé d'affaires d'Italie, ont eu hier des entrevues avec S. A. le Grand-Vézir et S. E. le ministre des affaires étrangères.

L'ambassadeur d'Angleterre a eu ensuite une entrevue avec S. E. le mustéchar des affaires étrangères.

S. E. le baron Marschall von Bieberstein, ambassadeur d'Allemagne, a eu hier des entrevues avec S. A. le Grand-Vézir et S. E. le ministre des affaires étrangères.

Légation de Roumanie.

شمارهٔ سند: ٦٤٤
موضوع: گزارش وزارت امور خارجهٔ ایران به سفارت عثمانی در خصوص تجاوزات به پسوه و لاهیجان
تاریخ: ربیع‌الاول ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٨

سواد ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجهٔ دولت عثمانی به سفارت ایران

نمره: ٢٧

تلگرافی که از وزارت خارجه به سفارت کبری رسیده و خلاصهٔ آن را به صدارت ارسال و اشعار شده بود که سابقاً هزار عسکر و شش‌عراده توپ به پسوه رفته و پنج هزار نفر عسکر، عسکر عراده توپ در لاهیجان موجود و پی در پی اجتماع عشایر و به طرف شین‌آباد نیز توپ و عسکر فرستاده شده و عساکر عثمانی به محال مرگور و ترگور واقعه در مسافت سه‌ساعتی ارومی و بعضی قرای سایرهٔ ایران تجاوز و تعرض کرده‌اند برحسب لزوم از وزارت جنگ تحقیقات لازمه نموده از آنجا جواباً اظهار داشته‌اند که تجاوز عساکر عثمانی و تخطی به ممالک ایران بکلی خلاف حقیقت بوده و کلیهٔ این مسئله عبارت از منازعهٔ واقعه مابین پشدری‌ها و صمدخان حاکم بانه می‌باشد، از طرف عساکر شاهانه به هیچ یک از قرای ایران تعرض نشده است و در خارج از حدود به خاک ایران تجاوز واقع نگشته فقط برای حفظ و وقایهٔ [وقایع] حدود عثمانی از تجاوزات، استحصال اسباب منع بعضی حرکات خلاف قاعده از طرف عشایر عثمانی به عمل آمده. بیانات واقع بکلی بی‌اصل و حاکم مزبور که در نتیجهٔ مصادمه واقعه منهزماً عودت کرده معلوم شده جمیع برای اخذ مآثر جمع کرده می‌خواهند به طرف بانه حرکت نماید از پشدری‌ها به همه حال جلوگیری شده و جهت منع تکرار مصادمهٔ مزبور از طرف صدارت اوامر لازمه به ولایت موصل و کوماندانی اردوی ششم اجرا گردیده است. لهذا خواهشمندم که کیفیت را به مقام مقتضیه تبلیغ و اسباب منع تکرّر این گونه مصادمات مخلّ آسایش را استحصال فرمایید. تأمین احترامات فایقه را تجدید می‌نمایم.

وزیر خارجه توفیق

صورت تقریر

ایران سفارت سنیه‌سنه

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ایران

در اسلامبول

شماره

٢٧

وزارت امور خارجیه‌دن سفارت جلیله‌لرینه [illegible] خلاصهٔ ترجمه‌سی [illegible] تودیع اولنان تذکره‌ده [illegible]
تبعه‌سی [illegible] کیفیت [illegible] عساکر [illegible] طلبی [illegible] و عشائر [illegible] اجتماع ایتدکده اولدقلری
و بونه آماده [illegible] و عشائر [illegible] گوندرلدیکی [illegible] ساحه‌ده واقع [illegible] ایران عشائر
[illegible] تجاوز [illegible] اولدیغی [illegible] تحقیقات [illegible] الله [illegible]
[illegible] صدور تجاوزیله محالات ایرانیه‌یه دخول ایتمه اولدیغی حقنده‌کی ادعا کلیاً خلاف حقیقت اولوب [illegible]
[illegible] آثار [illegible] عشائر [illegible] قارشی [illegible]
[illegible] حدود [illegible] عشائر [illegible] اولنولقده [illegible]
خارجیه ایله [illegible] تجاوز ایلدکده [illegible] کلیاً [illegible] حاکم [illegible] مصادمه [illegible]
[illegible] مصادمه [illegible]
[illegible] ایجاب [illegible]
[illegible] خانه‌یاده
[illegible] مصادمات منع [illegible] اساسات [illegible] تعالی [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٥
موضوع: اختلاف ایران و عثمانی
تاریخ: ۸ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از بروکسل
نمره: ۳۱۸

قربانت شوم
به زیارت رقم مرحمت شیم مطاع مبارک مورخ بیست و ششم شهر صفر قرین کمال سعادت و مفاخرت آمد از پیشرفت امور متعلقه به این سفارت که موجب خرسندی خاطر عطوفت مظاهر شده و تمجید فرموده بودند نهایت امیدواری و تشکر را حاصل نمود. بهترین پاداش خدمات ناقابل این بنده همان استرضای خاطر مبارک است و امیدوار است به توجهات آن وجود مقدس از عهدهٔ انجام خدمت به طوری که اراده و مقصود حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف ارفع‌عالی مدظله باشد، برآمده و خاطر انور را از انتظام امور راجعه به این سفارت همواره قرین خوشنودی و رضایت دارد.

در عریضهٔ سابقه فراموش شد عرض نمایم که جناب بارون دو فاوُرو همان روز ملاقات این بنده در اظهار تعزیت غرق کشتی کُنت اسمیت دونایر عصر را به سفارت آمده و بازدید نمودند و خیلی اظهار امتنان از این نوع ابراز مودّت دولت علیه کردند، مخصوصاً خواهش نمودند که عرض تشکر دولت بلژیک را به خاکپای مبارک اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه تبلیغ نماید بعد در ضمن صحبت گفتند امیدوارم این اختلاف واقع فی‌مابین دولت علیه ایران و دولت عثمانی هم بخوبی رفع شود گفتم این نوع اختلافات سرحدیه چنان که خاطر عالی به خوبی مسبوق است همیشه در دول همجوار حادث می‌شود و چون مقصود دولت علیهٔ ایران این است که این دفعه به طور قطع تعیین حدود شده و رفع این اختلاف بکلی بشود. امیدواریم که دولت عثمانی هم مساعدت لازمه را نموده و بین دو دولت اسلام که جهت جامعه و دوستی سالفه دارند بخوبی حل اختلاف به عمل بیاید بعد سؤال کردند که مگر سابقاً

قرارنامه تعیین این حدود بین دولت ایران و دولت عثمانی بسته نشده بوده است؟ گفتم: چندین قرارنامه معتبره در این خصوص بسته شده و تعیین این حدود را مأمورین دولتین به اطلاع و حکمیت کمیسیون انگلیس و روس نموده‌اند و این تخطی عثمانی بکلی مخالف آن قراردادها است و حرف دولت علیه ایران هم این است که مطابق مواد آن قرارنامه‌ها رفتار شود. گفتند: در این صورت امیدواریم خیلی به آسانی این امر بگذرد بعد گفتند که مسیو نوز هم به طهران وارد شده و چقدر مایهٔ افتخار ما است که مشارالیه و بلژیکی‌ها محل اعتماد و توجه مخصوص اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه واقع شده‌اند و امیدواریم که آنها هم فدویانه از عهدهٔ خدمات خود برآیند. گفتم: چنانکه مسبوقید اعلی‌حضرت اقدس شاهنشاه روحنافداه نظر به اعتماد کامله که به دوستی دولت بلژیک دارند، مستخدمین خود را از این دولت انتخاب نموده و همیشه کمال مرحمت و توجه را نسبت به پیشرفت امور آنها دارند و مسیو نوز هم بخوبی از عهدهٔ خدمت راجعه به خود برآمده جلب الطاف ملوکانه را در حق خود کرده است. بعد از وضع سفارت تعریف نمودند که در این مدت کم خیلی سفارت مزین عالی درست کرده‌اید و بر حسب موقع هم بهترین نقاط شهر است. گفتم ازاین اظهار ملاطفت جناب‌عالی تشکر می‌کنم و حسنی که دارد همان نزدیکی به وزارت‌خانه‌ها است خاصه به وزارت خارجه که در قرب جوار جناب‌عالی واقع شده است بعد برخاسته و مجدداً اظهار امتنان از ابراز مودّت دولت علیه نموده مراجعت نمودند. مراتب را محض استحضار خاطر مبارک به عرض رساند زیاده جسارت است. الامر الاجل العالی مطاع، معروضه هشتم شهر ربیع الاول ۱۳۲٤.

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران
در بروکسل

نمره ۳۱۸

ق . ب . ش زیارت رقیمهٔ مرحمت شیمهٔ مطاع مبارک مورخه بیست و ششم شهر صفر قرین کمال سعادت و مفاخرت آمده از شرف ورود

[illegible] این سفارت در جواب عریضهٔ فدوی [illegible] عطوفت مظاهر [illegible] نهایت امیدواری و تشکر [illegible] خدمات [illegible] این بنده [illegible]

خاطر مبارک است و امیدوار است [illegible] از عهده انجام خدمت مطلوبه [illegible] به توجه حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف ارفع عالی [illegible]

و خاطر [illegible] از انجام امور [illegible] این سفارت [illegible] قرین خرسندی و رضایت دارد

در عریضهٔ سابقه [illegible] عرض [illegible] در [illegible] در نظر [illegible] سفارت [illegible]

[illegible] اعلیحضرت [illegible] همایون شاهنشاهی [illegible]

[illegible] دولت علیهٔ ایران و دولت عثمانی [illegible]

[illegible] دولت علیهٔ ایران [illegible]

این اختلاف [illegible] امیدوارم [illegible] دولت عثمانی هم [illegible] دولت [illegible]

[illegible] قرارنامهٔ [illegible] دولت ایران و دولت عثمانی [illegible] قرارنامه [illegible]

[illegible] عثمانی [illegible] قرار داده

و [illegible] دولت علیهٔ ایران هم [illegible] آن قرارنامه [illegible] امیدوارم [illegible] این امر [illegible]

وزیر

بدیر

ثبت شد ۱۳۲۳

مسیو نوز هم بطهران وارد شده چندیست با بودن مشارالیه بر بهمنی اعتماد و توجه مخصوص اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه واقع شده اند

و امیدواریم که آنها هم خودشانرا از عهده خدمات خود برآیند که همه مرحمت اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی روحنا فداه نظر باینکه در ترقی دولت علیه ایران دارند

تشخیص خود را از اینجا درست بتوانیم و بعد کمال مرحمت و توجه را نسبت به پیشرفت امور آنها دارند و مسیو نوز هم بخوبی از عهده خدمات خود برآید

بخود بر حسب اطراف دولتخانه را در حق خود کرده است بعد از ختم سفارت فوق العاده در این مدت کم ختم سفارت جناب عالی در

در حسب موقع هم بهترین نقاط شهرت کم است از این اظهار رضایت خاطر جنابعالی خیلی خوشوقت دارد و همان وقت نیز از آنجا نمایند خاطر

در قرب جوار جنابعالی واقع شده است بعد بر خواسته و همه اظهار امتنان از اداره خدمات دولت علیه برای مراجعت بسفارت را محض

خاطر مبارک عرض مینماید   زیاده زحمت است   ایام دولت عالی مستدام   مورخه هشتم شهر ربیع الاول ۱۳۲۳

نمره ثبت کتابخانه وزارت تجارت
بتاریخ ۲۰ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۳
نمره ۱۱۰۲

شمارهٔ سند: ٦٤٦
موضوع: گزارش سفارت ایران از لندن در امور سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۱ ربیع‌الآخر ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

از سفارت ایران در لندن به وزارت امور خارجه

نمره: ۲۸٤

مجمل بیانات معاون وزارت خارجه در مجلس لردها در خصوص گفتگوی سرحدی ایران و عثمانی تلغرافاً به اطلاع خاطر مبارک رسید. لازم دید که مفصل آن را هم اینک با پست معروض دارد. روز ۲۹ ماه مه لرد ری که از صاحب منصبان سابق هندوستان است و یک وقتی هم حاکم بمبئی بود، از لرد فینس موریس معاون وزارت خارجه سؤال نمود که آیا می‌تواند در خصوص قرار در گفتگوی سرحدی که بین ایران و عثمانی در نزدیکی وزنه و ساوجبلاغ برخواسته بود اطلاعی بدهد، معاون وزارت خارجه جواب داد که در خصوص حدود در نزدیکی نقاطی که ذکر شُد «که جزو اراضی متعلق به اکراد و در سرحد مملکتین واقع است» گفتگویی بین ایران وعثمانی برخواسته بود و حال مذاکرات در میان است. و از هر جهت می‌توان امیدوار شد که قرار این مسئله به طور دوستانه داده خواهد شد به طوری که دولت اعلی‌حضرت پادشاهی می‌فهمد این مسئله اکنون در محل مابین دولتین قطع و فصل خواهد یافت و به دولت اطلاع رسیده است که یک نفر کمیسر ایرانی حرکت نموده است و در سرحد با کمیسر عثمانی ملاقات خواهد نمود و این بدیهی است، مطلوب‌ترین قرارها است. این مسئله در اسلامبول محل گفتگو بوده است و سفیر انگلیس و روس در این باب به سفیر ایران نصیحت داده‌اند در سنهٔ ۱۸۵۱ لرد پالمرستون تکلیف نمود که خط عمومی سرحد ایران و عثمانی را وکلای آن دو دولت به همراهی کمیسرهای موافق شرایط عهدنامهٔ ارزروم (۱۸٤۸ــ۱۸٤۷) معین کنند و قرار نقاط مشکوک را به بعد بگذارند.

دولت روس این تکلیف را قبول نمود و آن وقت گردش و تعیین حدود از کوه آغری الی خلیج فارس شروع شد. بعد از آنکه که این کار به اتمام رسید، بنای حاضر

نمودن نقشهٔ سرحد ایران و عثمانی را نمودند که متضمن حدودی بود که هفتصد میل طول آن بود و به قدر بیست الی چهل میل عرض آن و این کار از ماه نوامبر سنهٔ ۱۸۵۷ الی ماه مارس سنه ۱۸٦۵ طول کشید و تعیین اساس قرارداد حالیه خواهد بود. معروضه ۱۱ ربیع‌الاول ۱۳۲٤. فدوی مهدی

نمره ۲۸۴
سفارت سنیه
لندن

مخبر بیانات معاون وزارت خارجه در مجلس لردها در خصوص گفتگوی سرحدی ایران و عثمانی
مفتخراً باطلاع خاکپای مبارک می‌رساند لازم دید که مقطعی انگلیسی را که ترجمه‌اش معروض دارد
روز ۲۹ ماه مه لردها در ارض جناب ... آستانه ... است و یکی قبلاً هم ... که ... بود
از لرد ... سؤال نموده معاون وزارت خارجه به مجلس میگوید که آیا میتوانند در خصوص قرار
در گفتگوی سرحدی که بین ایران و عثمانی در نزدیکی دریاچه ارومیه و جاهای دیگر برخاسته بود اطلاعی بدهد
معاون وزارت خارجه جواب داد که در خصوص حدود در نزدیکی نقاطی که ذکر شد و جزو اراضی
متعلق به اکراد و در سرحد مملکتین واقع است گفتگوئی بین ایران و عثمانی برخاسته بود و حالیه از آن
در میان است و از هر جهت میتوان امیدوار شد که قرار این مسئله بطور دوستانه داده خواهد شد
بطوریکه دولت اعلیحضرت پادشاهی مطلع است این مسئله اکنون در مابین دولتین قطع و فصل
خواهد یافت و به دولت اطلاع رسیده است که یک کمیسر ایرانی حرکت نموده است و در سرحد
با کمیسر عثمانی ملاقات خواهد نمود و چندی نیست که مطلب ... قرار یافت

همیشه در اسلامبول مایه گفتگو بوده است. وزیر انگلیس در روس درباب سرحد ایشان نصیحت داده اگر
در سنه ۱۸۴۱ اداره پالمرستون تکلیف شده خط عمومی سرحد ایران و عثمانی را [illegible] تعیین [illegible]
همراهی کمیسرها موافق شرایط عهدنامه ارزنة الروم ۱۸۴۷–۱۸۴۸ تعیین کنند و قرار نقاط سرحد که بعد
به عمل آید [illegible] دولت روس این تکلیف را قبول نمود و از وقت گذارش تعیین حدود
از کوه آغری تا خلیج فارس شروع شد بعد از آنکه [illegible] به اتمام رسید بنای حاضر نمودن
نقشه سرحد ایران و عثمانی را نمودند و بعضی حدودی بود که [illegible] طول کشید و بعد
[illegible] از ماه نوامبر سنه ۱۸۵۷ الی ماه مارس سنه ۱۸۶۰ طول کشید [illegible]

قرار داد حالیه ختم بود   سه‌شنبه ۱۱ ربیع الآخر ۱۳۲۲

[illegible]

۸۸۲

[illegible] شهر جمادی الاولی ۱۳۲۴
۱۹۰۶

۲۴

شمارهٔ سند: ٦٤٧

موضوع: راپرت سرحدی

تاریخ: ۲٦ ربیع الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

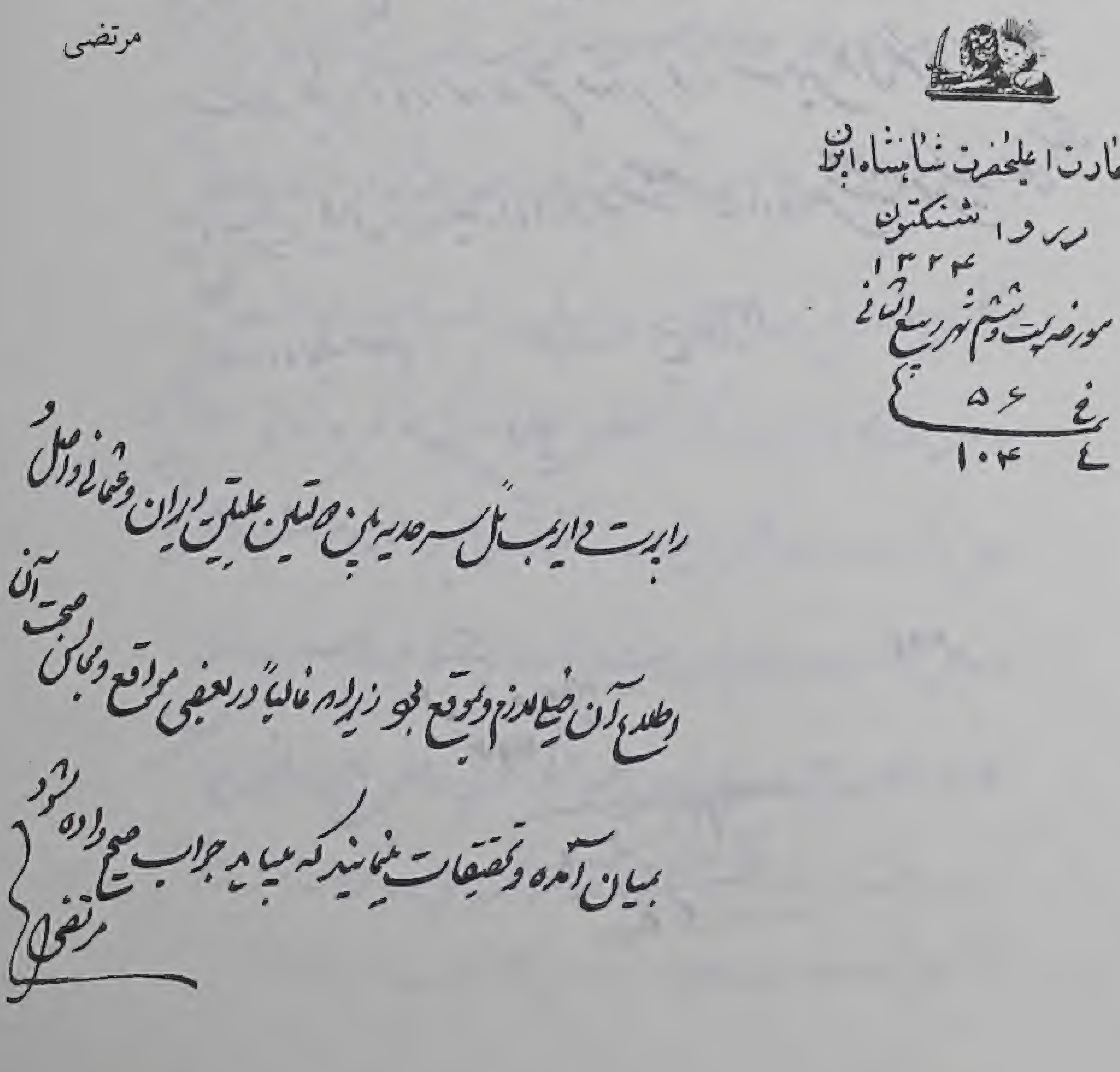
پروندهٔ: ۳

نامهٔ سفارت ایران در واشنگتون به وزارت امور خارجه

نمره: ٥٦ — ۱۰٤

راپرت دایر به مسائل سرحدیه بین دولتین علیّتین ایران و عثمانی واصل واطلاع آن خیلی لازم و بموقع بود، زیرا که غالباً در بعضی مواقع و مجالس صحبت آن به میان آمده و تحقیقات می نمایند که می باید جواب صحیح داده شود.

مرتضی

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران
واشنگتون
۱۳۲۴
مورخه بیست و ششم شهر ربیع الثانی
نمره ۵۶
۱۰۴

راپرت دایر به مسائل سرحدیه بین دولتین علیتین ایران و عثمانی واصل و اطلاع آن خیلی لازم و بموقع بود زیرا که غالباً در بعضی مواقع و مجالس صحبت آن بمیان آمده و تحقیقات مینمایند که میباید جواب صحیح داده شود

مرتضی

شمارهٔ سند: ٦٤٨
موضوع: تجدید منازعات ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۵ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از لاهه به وزارت خارجه

نمره: ۱۰۰

موافق خبری که دویم ماه اوت به روزنامهٔ اتوال دبلژ از طهران رسیده است، می‌گوید که باز منازعات سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی تجدید شده است. علتش آن است که اراضی را که دولت علیهٔ ایران ادعای مالکیت می‌کند قشون دولت مشارالیه متصرف شده‌اند. محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر مبارک جسارت شد. امرالاشرف مطاع مطاع.

سفارت دولت علیه ایران

در لاهه

۱۵ حمل ۱۳۲۴

نمره ۱۰۰

موافق خبری که ۲۹ ماه در روزنامه اقبال در تبریز از طهران

رسیده است معلوم میشود که باز مشاغبات سرحدی بین دولتین ایران و

عثمانی تجدید شده است علاوه لشکریان اراضی را که در دولت علیه ایران

ادعای مالکیت میکنند قشون دولت متبوعه اینجانب محصور شده اند

محض استحضار خاطر محترم مطالب را بحضرت اشرف میرساند

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٨/١
موضوع: موقعیت سرحدی لاهیجان
تاریخ: ۱۱ جمادی‌الثانیه ١٣٢٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از لاهه به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

موافق خبر مجددی که به تاریخ بیست هشتم ژوئیه در روزنامهٔ اندپاندانس بلژ شایع شده و روزنامهٔ مذکور این خبر را از اسلامبول ذکر می‌کند در ضمن می‌گوید که وضع سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی در لاهیجان بسختی منجر شده است، دولت ایران مقرر داشته که ده هزار نفر قشون در تبریز حاضر شود. این قشون مختصر، به سمت برادوست که قشون عثمانی آنجا را متصرف شده‌اند، خیال حرکت دارند. از قشون عثمانی عدهٔ زیادی از آنجا فرار کرده از این روی ترتیب قشون دولت مشارالیها چندان خوب به نظر نیامده معلوم می‌شود وضع آنها بد است. محض استحضار خاطر مبارک جسارت و عرض شد. امرالاجل الاشرف مطاع.

سفارت دولت علیه ایران

در لاهه
۱۱ جمادی الثانیه ۱۳۲۴
نمره ۴۹۷

موافق خبری که خارج پست شد در روسیه در روزنامه [illegible] نشر
شایع شد در روزنامه مذکور این خبر را از اطلاعات دیگر [illegible] بلکه در ضمن
میگوید که وضع سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی در لاهیجان
بسمتی منجر شده است دولت ایران مقرر داشته که دو هزار نفر قشون
در تبریز حاضر شود این قشون مختص سمت [illegible] که قشون عثمانی
آنجارا متصرف شده‌اند حرکت دارند از قشون عثمانی [illegible]
راهی از آنجا فرار کرده از ایران روی ترتیب قشون کشیت دولت [illegible]
چندان خوب منظر ما نمیاید معلوم نبود وضع آنها [illegible]
محض استحضار خاطر مبارک [illegible] عرض شد

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٩
موضوع: پرداخت پول به کمیسیون سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: یازدهم شعبان ۱۳۲٤ هـ. ق (۳۰ سپتامبر ۱۹۰٦ م)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ وزارت گمرک به صدراعظم

نمره: ۳۸٦٦

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف افخم امجد عالی آقای صدراعظم دامت شوکته، با کمال توقیر و احترام خاطر مبارک را مستحضر می دارد، رئیس کل گمرکات آذربایجان مبلغ سه هزار و پانصد تومان به جناب مستطاب اجل احتشام‌السلطنه داده است. کلیه پولی که تا حال به کومیسیون تحدید حدود سرحدی ایران و عثمانی داده شده بالغ به سی و شش هزار و ششصد و چهل و هشت تومان می شود.

محض استحضار خاطر مبارک عرض و جسارت شد.

EMPIRE DE PERSE

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

Ind: No 3866.

Téhéran, le [illegible] Octobre 190[illegible]

[illegible]

A Son Altesse le [illegible]

[illegible]-ed-Dowleh

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que le Directeur Général des Douanes à Tauris a payé à S.E. [illegible] la somme de 3500 tomans.

Le total des avances faites à la commission chargée de la délimitation de la frontière turco persane s'élève par conséquent à 366.460 krans.

Je prie Votre Altesse de vouloir bien agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GÉRANT DE LA TRÉSORERIE GÉNÉRALE.

[signature]

شمارهٔ سند: ٦٥٠
موضوع: امور مرزی ایران و عثمانی و تجاوز عثمانی به ایران
تاریخ: ۲۸ شعبان ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اشرف ارفع افخم را با کمال احترام تصدیع افزا می‌گردد

مراسلهٔ مورخه بیست و پنجم شهر حالِ جناب اشرف ارفع در باب اینکه می‌گویند عثمانی ها در حوالی ارومیه به خاک ایران تجاوز کرده‌اند، شرف وصول بخشید.

دوستدار فوراً مراتب را و همچنین پروتست دولت ایران را به دولت متبوعهٔ خود اطلاع داد در این موقع احترامات فایقهٔ قلبیهٔ خود را تجدید می نماید.

اسپرینگ

۱۳۲۲
۲۸ [illegible]

British Legation
Tehran

جناب مستطاب اشرف ارفع افخم والا با کمال احترام تصدیع [illegible]

در جواب مراسله مورخه بیست و پنجم شهر حال جناب مستطاب اشرف ارفع در باب [illegible]

با دولت ایران منعقد کرده از طرف دولت روسیه [illegible]

به دولت متبوعه خود اطلاع داد [illegible] در اینموقع احترامات فائقه خود را تجدید مینماید

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٥١
موضوع: تجاوزات سرحدی
تاریخ: ۲۸ شعبان ۱۳۲٤ مطابق ۳ تشرین اول ۱۳۲۲
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ سفارت کبریٰ ایران در اسلامبول به وزارت خارجه عثمانی

نمره: ۸۲

این دفعه از صدارت عظمای دولت متبوعهٔ مخلص تلگرافی بدین‌مضمون رسیده است که ابراهیم‌بیگ از مأمورین عثمانی با ده نفر سرباز همراهان خود و پنجاه نفر سوار به قریهٔ بندر جزو ممالک ایران واقع در یک فرسخی ارومیه رفته، و مباشر اجاره دادن قرای واقعه در آن حوالی بوده، و اسکندربیک پسر وکیل شهبندر سلماس را به نزد خود جلب و عودت داده. اهالی شهر و دهات آن جوار این تجاوزات را شنیده، به علمای عظام مراجعت و داد و فریاد کرده تلگرافاً شاکی شده‌اند. بندگان اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه اراده فرموده‌اند که سریعاً اوامر تلگرافی به مقامات لازمه بدهند که متجاوزین را به ممالک عثمانیه عودت داده رفع این وقایع مؤسفه را که موجب سوء تأثیر است، بفرمایید. لهذا در ضمن خواهش اجرای مقاصد مخلص به تجدید احترامات فایقه می‌پردازد.

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

٨٢

یونان دولت متبوعه‌سی عساکری حدود خطلرنده ترفوا و لارشه قلعه‌لری اشغال ایچون مقدمه حاضرلنده
ایکن ملک مقدونیه بولنه اوده تعرض ایتمک و آنلر لفظ سوزلری ایله ممالک ایرانک روسیه شرقیه
به فتح مسافه‌ده واقع بر قریه‌سنه کیرک اوحوالیده‌کی قرالک اجازه‌سی ویرلمکده اولدیغی
بیلنمش و تنزیلات محدوده اسکندریه دخی نزدینه جلیله عودت ایتدیکی و شدتله
قوای محاوره اهالینک تجاوزات واقعه‌سی بالاجماع علماء کرام مراجعتله داد و فریاد و یا تلغرافی
شکایت ایلدکلرنده محاوره‌نک بر لسان ممالک عثمانیه‌یه عودت ایتدیکلری متوالیاً
امرید اشبو احوال مؤسفه‌نک فیما بعد مقاماته بیلدیرلمسی ایچون تلغراف ایله اعلامی الزم
اوله‌رق اقتضاسی اولدیغی استعجال اولونمسی امر اعطای عالمنه...
ذات اعلی حضرت افندی شهریاری اقتضاسی اولدیغی استعجال اولونه
سیله تجدید تأمینات احتیاطیه ایفاسی ٢٨ شعبان ١٣٢٤ و ١٧ ایلول ١٣٢٢

شمارهٔ سند: ٦٥٢
موضوع: اختلافات مرزی
تاریخ: ۹ شوال ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به‌سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ٩٤

در خصوص رفتن عساکر شاهانه به اراضی مرگور که در آنجاها چادر زده و در هر نقطه پنج نفر ده نفر اقامت کرده‌اند، و معاودت آنها را برحسب تقریر والای سفیرانه که به مقام صدارت عظما داده‌اید خواسته بودید. حالا به موجب جواب تلگرافخانه که از ولایت وان رسیده و از مقام صدارت تبلیغ گردیده اظهار می دارد، که اراضی مزبوره برحسب قرارداد استاتوکوی ١٢٨٦، جزو ممالک شاهانه می باشد.

بدین وسیله به تأیید احترامات فایقه می پردازد.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٩٤

ایران سفارتنه

عساکر شاهانه‌نک مذکور اراضیسنه تجاوز ایدرک متعدد نقطه‌لرده مرکز خیام وبشر
اوزره اقامت ایتمکده اولدقلرندن بحثله عساکر مذکوره‌نک کیرو آلدیرلمسی حقنده مقام سفارت
جلیله‌لرینه بالتقریر واقع اولان مراجعت والای سفارتکاری اوزرینه ولایت موصله
اجرا اولنان استشاره‌یه جواباً الیوم تلغرافنامه‌ده اراضی مذکوره‌نک تسمیه‌سی تاریخنده قدیم
اولان استاتوقو دائره‌سنده محالات محدوده شاهانه داخلنده اولدیغی بیلدیریلمکله
ترک ایدیلمسی ایجاب ایدرسه‌ده ملحقات بابنده حال تجدیدینه تأمینات احتیاطیه ذریعه
اتخاذ قلنمشدر ٩ شوال سنه ١٣٢٢ و ١٦ کانون ثانی سنه ١٣٢٠
خارجیه ناظری
توفیق

فصل ۲

اسناد تجاوزات و مسائل عشایر

شمارهٔ سند: ۶۵۳
موضوع: دستگیری سلیمان از رؤسای ایلات سرحدی
تاریخ: ۲۰ محرم ۱۳۱۴ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۴۲

نامهٔ کارگزاری ایالت آذربایجان به مظفرالدین شاه

قربان خاک‌پای اقدس مبارک شوم، دستخط مطاع مبارک در مسئلهٔ سلیمان مامش برادر محمدآقای رئیس طایفهٔ مامش و شیخ کمال‌الدین با خلاصهٔ تلگراف رمز زیارت شد، چند روز قبل هم تلگراف رمزی از صدارت عظمی به توسط میرزا احمدخان کارگزار و عین دستخط مطاع مبارک اعلی حضرت قدرقدرت قوی شوکت شاهنشاهی ارواحنافداه در همین مسئلهٔ سلیمان و گرفتاری او به افتخار این خانه‌زاد شرف صدور یافته بود، به زیارتش نائل گشته تفصیل را به عرض رساند، در صورتی که سلیمان یا اینکه شیخ کمال در خاک ایران بود البته اقدامات در گرفتاری او می‌شد. حال که در خط سرحدی نشسته و آن خط را زرخرید نمی‌تواند صریح عرض نماید که خاک داخل است یا خارج است چون میرزا احمدخان کارگزار هم که به حدود رفته بود اوهم تشخیص نداده است ولی در صورتی که داخله هم باشد به خارجه وصل است تخطّی قشون دولتی بدون اجازه غیرممکن است، دولت عثمانی به صدا می‌آید و آن محل محلی نیست که بی‌اجازه اقدامات نمود در آن صورت دو علاج دارد. یکی این است، به طوری که سابق هم به عرض رسانده از طرف دولت عثمانی خواهش شود که این سلیمان مقصر است و در خاک داخله قتل و غارت نموده او را دولت عثمانی گرفته تسلیم مأمورین دولت علیه نمایند. و اگر در تسلیم آن ایستادگی داشته باشید او را از سرحد برداشته به جای دور ببرند که در سرحد منشأ فساد و اسباب اغتشاش سرحدی است. دوم اینکه اجازه فرمایید بی‌ملاحظهٔ سرحد و غیره قشون دولت غفلتاً سر او رفته یا زنده یا مرده بگیرند تمام نمایند. قربان خاکپای اقدس مبارک شوم، در این مسئله هیچ حرفی نیست که دولت از سرحد و از این قبیل کارها اعم از اینکه کلّی باشد یا جزئی، آنی غفلت نفرمایید، ولی این قبیل کارها که آن قدرها قابل نیست اسباب خیال شود. این سلیمان ملک زیاد و منافع ملکی

بسیـار در خاک لاهیجان دارد امکان نـدارد دست بردارد خدا انصاف بـدهد محمد آقای برادر شرار دشمن نـمک‌تارک باشم، او میـل نداشت این ناپاک گرفته شود، اگر خانه‌زاد بخواهد خیـالات او را در قراردادن این سلیـمان به عرض رسانـد کتاب سفری می‌شود، حال بـه فعل و علاج است کـه به عـرض خاکپای اقدس مـبارک رسیـده الامر الاقدس الوالامطاع. فی ۲۰ شهر محرم الحرام ١٣١٤

[حاشیه:] هو، جـناب اشرف صدراعظم بـه ولیعهد جـواب بنویسید کـه سلیمان را از شما می‌خواهم، هر طور است بـایـد او را بگیرید، در آنجـا هـم با سفیر عثـمانی حرف بزنید. امضا: مظفرالدین شاه.

این حاجی [illegible] مبارک بود   دستخط ساطع مبارک در مسئله شیبانی

برادر محمدتان [illegible] شیخ جمال الدین با ملاحظه تلگراف [illegible] است

چند روز قبل هم تلگراف رمزی از صدارت عظمی به واسطه میرزا احمد خان

کارگزار دولت علیه در دستخط ساطع مبارک اعلیحضرت قدر قدرت قوی شوکت شاهنشاهی

ارواحنا فداه در حق مسئله سلطانی [illegible] اراده

صادر شده [illegible] بعضی [illegible] در جمهوریه سلطان

با اینکه شیخ مذکور در خاک ایران [illegible] در [illegible] است

حالت که در خط سرحد نشسته و آن خط را [illegible]

صحیح [illegible] که حال [illegible] میرزا احمد خان کارگزار

[illegible] در [illegible] او هم [illegible] ولی در جمهوریه [illegible]

[illegible]

تصدقت شوم دولت عثمانی هیچ وقت به این اندازه اقدامات مجدانه در تعدیات
به حدود ایران [illegible] نظر به سابقه [illegible] از حدود ایران [illegible]
[illegible] در حالت [illegible]
[illegible] آنها در تسلیم آن [illegible]
[illegible] سرحد [illegible] در سرحد [illegible]
سرحدات [illegible] با ملاحظه سرحد [illegible]
[illegible]) فرمان [illegible]
در [illegible] هیچ وقت [illegible] از سرحد [illegible] کارها [illegible]
[illegible] این قبیل کارها [illegible] العقده [illegible]
این [illegible] در حالت [illegible]
[illegible]
[illegible]
در [illegible] این [illegible]
[illegible] ۲۰ شهر محرم الحرام ۱۳۰۴

شمارهٔ سند: ٦٥٤
موضوع: گزارش وضع اقتصادی آذربایجان و مسئلهٔ سلیمان مامش
تاریخ: ٢٤ محرم ١٣١٤ هـ.ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤٢

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به صدراعظم

خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف اکرم افخم صدراعظم زیده مجده زحمت می‌دهم.

ان‌شاءالله مزاج شریف حضرت‌عالی در کمال صحت و قرین اعتدال است. با این پسته رسیله از حضرت مستطاب اجل اشرف ملاحظه نشد، اگرچه کلیهٔ مطالب ولایتی و عمل ساوجبلاغ و اصلاح فی‌مابین اکراد و عجم را تماماً به واسطهٔ تلگراف اطلاع داده‌ام، از شهر و اطراف بخواهید در کمال نظم و ترتیب بوده نان و گوشت و سایر ارزاق در کمال فراوانی است و کلیهٔ این مملکت با نهایت آسودگی به مزید دعای بقای ذات مقدس ملکوتی صفات خسروانه ارواحنافداه اشتغال دارند چند روز قبل به واسطهٔ عدم ترتیب پول سیاه، میانهٔ تجار گفتگویی بود. مخصوصاً متعهد شده و قول داده‌ام که خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف زحمت داده قرار درستی که اسباب آسودگی در معاملهٔ داد و ستد آنها باشد بدهید این است که حالا می‌نویسم. در این فقره توجه خاصی نموده طوری بنمایید که این پول سیاه به رشتهٔ ترتیب افتاده اسباب اشکال معاملات تجار نشود و بعضی دردسرها از میانهٔ آنها برداشته و مرتفع گردد خواهش دارم اقدام مجدانهٔ خودتان را در این باب تلگرافاً اطلاع بدهید که به تجار رسانده، از این رهگذر آسوده‌خاطر شوند.

در فقرهٔ سلیمان مامش که چند روز قبل امر جهان‌مطاع ملوکانه را مرموزاً با تلگراف اطلاع داده بودید عین همان تلگراف را برای امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ فرستادم جوابی که در این باب نوشته است عیناً کاغذ او را در لف پاکت فرستادم از ملاحظهٔ حضرت مستطاب اجل اشرف افخم زید مجده گذشته به هر نحو که بدانید از خاکپای مبارک مهر اعتلای اقدس همایونی ارواحنا فداه گذرانیده به هر طور صلاح دانید اطلاع بدهید اقدامات لازمه به عمل بیاید. ٢٤ شهر محرم ١٣١٤

[حاشیه دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم ما که قدغن کرده این پول سیاه را نخرید و حالا هم که گویا در تبریز شروع به خریدن پول سیاه شده است البته وقتی که ان‌شاءالله خریده شد پول سیاه درست می‌شود.

خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف اکرم افخم صدر اعظم زید مجده زحمت میدهم

انشاءالله مزاج شریف حضرتعالی در کمال صحت و قرین اعتدال است

با این پسته رسیده از حضرت مستطاب اجل اشرف ملاحظه نشد اگرچه کلیه

مطالب و ادعای وجهی ساده مبلغ و اصلاح فیمابین اکراد و عجم را کاملاً

بواسطه تلگراف اطلاع داده‌ام از شهر و اطراف مجاهد میرسد در کمال نظم

و ترتیب بوده نان و گوشت و سایر ارزاق در کمال فراوانی است و کلیه

این مملکت بنهایت الحمدلله بمزید دعای بقای ذات مقدس ملوکانه و صحت حضرت والا

ارواحنا فداه اشتغال دارند چند روز قبل بواسطه عدم ترتیب پول سیاه سرباز

تجار گله‌گذاری بود مخصوصاً متعهد شده وقتی داده‌ام که خدمت حضرت مستطاب

اجل اشرف زحمت داده قرار درستی در باب الحواله که در معامله داده و مستند انها

باشند بدهید این است که حالا می‌نویسم در این باب توجه خاصی نموده طوری

بنمایند که در این پول سیاه رشته ترتیب اقامه اسباب اشکال معاملات تجار نشود

و بعضی در دربار در باب اینها نوشته و مرتفع کرده خواهش دارم اقدام

مجدانه خودتان را در باب تلگراف اطلاع برسید و به تجار برسانید

دراین رهگذر آنچه خاطر شما در حق سلیمان خان پیشخدمت روز قبل

امر جهانمطاع ملوکانه شرف صدور یافته با تلگراف اطلاع داده بعد عین

تلگراف را برای اطلاع میرزا حاکم و صلاح فرستادم جواب

که در این باب نوشته است عینا کاغذ او را در لف پاکت فرستادم

از ملاحظه حضرت مستطاب اجل اشرف امجد روحی گذشته بهر نحو

که به اینها از جانب مبارک حضرت مستطاب اقدس همایونی ارواحنا فداه

گذرانید بهر طور صلاح دانسته ملاحظه فرمایید اقدامات لازمه نمایید ۲۴ شهر محرم ۱۳۱۴

شمارهٔ سند: ٦٥٥
موضوع: تجاوزات قبایل منکور و مامش
تاریخ: ۲۷ محرم ١٣١٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٢

گزارش ایالت آذربایجان به وزارت امور خارجه

در مسئلهٔ آمدن منکور و مامش به سرحد و داخل شدن آنها به وزنه، خاک این دولت علیه که به وسیلهٔ تلگراف رمز استفسار و تحقیق نموده بودید، صحت و سقم این خبر را از امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ محرمانه تحقیق نموده‌ام و منتظر وصول جواب او هستم. هرچه جواب از او برسد فوراً برای اطلاع خاطر حضرت مستطاب اشرف اظهار خواهم کرد که به عرض خاکپای مبارک اقدس اعلی روحنا فداه برسانید و از تفصیل شرارت سلیمان‌آقا برادر محمدآقای مامش هم البته حضرت اشرف کاملاً مسبوق هستید و کمال ضرورت دارد که در این باب با سفارت عثمانی مذاکرات لازمه نموده به هر طور مقتضی است اعاده و تسلیم او را بخواهید. زیاده زحمت نمی‌دهم.۲۷ محرم ١٣١٤

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جواب بدهد ولیعهد چشم امامقلی میرزا باید کور شود و حتماً سلیمان را بگیرد.
امضاء مظفرالدین شاه

در مسئله آمدن مسیو ... و پاشا به سرحد و داخل شدن آنها به خاک ایران دولت علیه را اسباب خلجان خاطر

... از اطراف و تحقیق نموده بعد صحت و سقم این خبر را از راه متعلق میرزا جان ...

... تحقیق نموده ام و منتظر وصول جواب او هستم هر چه جواب از او رسید فوراً برای اطلاع خاطر

حضرت مستطاب اشرف اظهار خواهم کرد. در عرض خاکپای مبارک اقدس اعلی روحنا فداه

رسانید و از تقضیه زیارت سلیمان آقا برادر محمد آقای پاشا هم البته حضرت مستطاب اشرف

کاملاً مسبوق هستید و کمال ضرورت دارد که در این باب با سفارت عثمانی مذاکرات

لازمه نموده به هر طور مقتضی است اعاده و تسلیم دولت ایران بشود زیاده زحمت نمی دهم

۱۳ محرم ۱۳۱۲

شمارهٔ سند: ۶۵۵/۱

موضوع: تجاوزات قبایل منکور و مامش

تاریخ: ۱۴ شعبان ۱۳۱۴ هـ. ق

کارتن: ۲۳

پروندهٔ: ۴۲

گزارش ایالت آذربایجان به وزارت امور خارجه

مشروحهٔ جناب مستطاب اجل عالی دایر به سوء رفتار عمدةالامراء العظام محمدآقای میر پنجه رئیس عشیرهٔ مامش، زیارت شد. اگرچه خود مشارالیه در تبریز حاضر است و خود را در این اتهام عاری و بری می داند؛ لکن چون قبل از ورود مشارالیه در ضمن اخبار آن طرف مطابق اظهارات جناب اجل عالی اشارتی به این مطلب شده بود و تحقیقات لازمه کرده سبب استماع این اخبار و صحت و سقم آن را معلوم و معروض خدمت ذی‌رفعت عالی می دارم. ایام سعادت و شوکت مستدام باد.

[حاشیه:] ملاحظه شد.

تبریز ۱۳۱۴
۲۴ شعبان

[illegible]

[illegible] جناب مستطاب اجل عالی دام [illegible]
[illegible] رئیس عشیره [illegible]
در تبریز حاضر است [illegible]
چون [illegible] در ضمن [illegible]
جناب اجل عالی [illegible]
کرده [illegible]
[illegible] جناب اجل عالی [illegible] ایام دولت [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٥٦

موضوع: استرداد اموال عبدالرحمن افندی

تاریخ: ۷ صفر ۱۳۱٤ هـ. ق

کارتن: ۲۷

پروندهٔ: ٥/ع

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۳۸۱ عمومی ۷۸ خصوصی

جناب مستطاب اشرف امجد ارفعا دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

از ولایت علیهٔ وان به سفارت تلگراف شده است از قریهٔ دانک اقمس از عبدالرحمن افندی چهل رأس مادیان و دویست و ده رأس میش با بره نعمت بن محو که در ناحیهٔ قطور در قریه ترسا ساکن است غصب نموده است وخودش را به حدود انداخته سی رأس آنها را به محمد زمان‌خان حاکم قطور داده اکنون استرداد و ارسال منهوبات و تنبیه مرتکب را ولایت مشارالیها به واسطهٔ سفارت از دولت علیهٔ ایران درخواست می‌نماید. همواره احترامات فایقهٔ دوستدار را جناب مستطاب اشرف ارفع عالی در حق خود برقرار دانند. فی ۷ شهر صفرالمظفر سنه ۱۳۱٤

محل مهر: منیف

[حاشیه:] جواب نوشته و به ناظم‌الملک هم نوشته شد.

سفارت کبرای
دولت علیه عثمانیه

نمره
۳۸۱
صحیفه
۲۸

جناب مستطاب اشرف [illegible]

[illegible] سفارت [illegible]

و دولت [illegible] که [illegible]

[illegible] حاکم [illegible] اکنون [illegible]

[illegible] رابطه سفارت دولت علیه ایران در خواست [illegible]

۱۳۱۲

جناب مستطاب اشرف [illegible] ۲ ماه صفر المظفر سنه

شمارهٔ سند: ٦٥٧
موضوع: اسامی آبادی ها قطور
تاریخ: ندارد (احتمالاً صفر ۱۳۱٤ هـ . ق)
کارتن: ۲۷
پروندهٔ: ٥/ع

تفصیل آبادی های ناحیه قطور موافق سیاحت نامهٔ مأمور سرحدی دولت عثمانی

۱. قصبهٔ قطور
۲. کواران
۳. کرلهوک
٤. حبشی علیا
٥. حبشی سفلی
٦. کلت
۷. محین
۸. ریزی
۹. کوکورت
۱۰. هندوان
۱۱. المالو
۱۲. قرانولق
۱۳. غائله لک
۱٤. استران
۱٥. راویان
۱٦. ترس آوا
۱۷. کوتنوار
۱۸. قشقه بولاق

تفصیل آبادیهای ناحیه قطور موافق سیاحت نامه مامور سرحدی دولت عثمانی

۱ قصبه قطور

۲ کواران

۳ کرلهوک

۴ حبشی علیا

۵ حبشی سفلی

۶ کلت

۷ محین

۸ رزی

۹ کوکورت

۱۰ هندوان

۱۱ املو

۱۲ قرانولق

۱۳ غائکه‌لک

۱۴ استران

۱۵ راویان

۱۶ ترس آوا

۱۷ لوتنوار

۱۸ قشقه‌بولاق

شمارهٔ سند: ٦٥٨
موضوع: اسامی آبادی‌های قطور
تاریخ: ندارد
کارتن: ٢٧
پروندهٔ: ٥/ع

تفصیل آبادی‌های ناحیهٔ قطور که در سیاحت‌نامهٔ مأمور سرحدی دولت علیهٔ ایران ذکر شده است

١. قصبهٔ قطور
٢. استران
٣. ریزی
٤. رادیان
٥. قاشقول
٦. بانه‌مرک
٧. چلیک علیا
٨. چلیک سفلی
٩. ترس آباد
١٠. کواره
١١. ساطمانیس
١٢. قادلنگ
١٣. هره‌تل
١٤. امان‌بورت
١٥. شرف‌خانه
١٦. سرای
١٧. خراب‌سورک
١٨. حبسی علیا
١٩. حبسی سفلی
٢٠. کلت علیا
٢١. کلت سفلی
٢٢. مخبی
٢٣. کرلهوک
٢٤. کرکریو
٢٥. المالو
٢٦. هندوان
٢٧. قیله‌لق
٢٨. قشقه‌بولاق
٢٩. بیانلو
٣٠. رازی
٣١. بلوجیک
٣٢. دنه‌خور
٣٣. کرجیک
٣٤. چارخ‌سر
٣٥. انگیز

تفصیل آبادیهای ناحیه قطور در سیاحت نامه مأمور سرحدی دولت علیه ایران

ذکر شده است

۱	قصبه قطور	۱۱	ساطمانیس
۲	اسران	۱۲	قادلک
۳	زری	۱۳	زیره تل
۴	راویان	۱۴	آمان یورت
۵	قاشقول	۱۵	شرف خانه
۶	بانه مرک	۱۶	سرای
۷	چلیک علیا	۱۷	خراب یورک
۸	چلیک سفلی	۱۸	حبشی علیا
۹	ترس آباد	۱۹	حبشی سفلی
۱۰	کورزه	۲۰	کلت علیا

۲۱ کلت سفلی

۲۲ مخبب

۲۳ کراهوک

۲۴ گرگریو

۲۵ المالو

۲۶ هندوان

۲۷ قیله لق

۲۸ قشقه بولاق

۲۹ بیانلو

۳۰ رازی

۳۱ بوجیک

۳۲ دنه خور

۳۳ کرجیک

۳۴ چارنخ سر

۳۵ انگیز

شمارهٔ سند: ٦٥٩
موضوع: اغتشاش سرحدی وزنه و لاهیجان توسط قبایل پیران
تاریخ: ١٦ صفر ١٣١٤ هـ . ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤٢

گزارش کارگزاری مهام خارجهٔ آذربایجان به وزارت امور خارجه (میرزا عباس‌خان قوام‌الدوله)

نمره: ۳۲

اخباری که از ساوجبلاغ می‌رسد تماماً دلیل اغتشاش داخلی و سرحدی آنجا است من‌جمله تلگرافی از نواب والا امامقلی میرزا به خاک‌پای مبارک رسیده که خلاصهٔ آن این است: «طایفهٔ پیران از خاک روم حرکت کرده و نزدیک است به خاک وزنه و لاهیجان برسد. سلیم‌خان میر پنجه چاردولی را با بقیهٔ فوج افشار و یک عراده توپ دیگر کوهستانی با قورخانهٔ لازم روز شنبه چهاردهم روانه لاهیجان می‌دارد. از قشون ولایتی هم قریب دو هزار و پانصد نفر خبر داده شد به سرحد بروند بقیهٔ سوار چاردولی هم روانهٔ لاهیجان شد تمام سواره قراپاپاق را هم اطلاع داد در سرحد حاضر باشند پیران با عشایر دیگر هم در اغتشاش سرحدی دست به‌یک شده‌اند سلیم‌خان امشب به لاهیجان می‌رود اگر اقتضا نمود خانه‌زاد هم به طرف لاهیجان حرکت می‌کند در تدارک است هر نوع است خانه‌زاد در جلوگیری و رفع شر آنها جاناً و مالاً حاضر است به سلیم‌خان هم دستورالعمل کافی داده شد انشاءالله بخوبی از عهدهٔ این خدمت برمی‌آید و مورد مراحم ملوکانه می‌شود.» (امامقلی) این تفصیل را کارگزاران حضرت مستطاب اسعد اقدس والا روحی فداه تلگرافاً به حضور مبارک اطلاع داده‌اند ولی اتفاق و اتحاد عشایر سرحدی خیلی محل ملاحظه است بعضی می‌گویند اتفاق کرده‌اند که با مامش بجنگند این هم صحیح به نظر نمی‌آید زیرا یکی از اینها بایزآقا است که خویشی با مامش دارد. به هر حال با این شهرت اجتماع شصت هزار نفر مسلح با شیخ صدیق و وضع اغتشاش خاک عثمانی و داخلهٔ ساوجبلاغ این مطلب را نمی‌توان سهل شمرد تا در جلوگیری اتفاقات محتمله اقتضای رأی مبارک چه باشد و تأییدات خداوندی چه حکم فرماید. امر اشرف افخم مطاع

[حاشیه:] سهل شماری شده است. سلیم‌خان حاجی قلی‌خان آنجا است فوج افشار و سوار هم آنجا است دیگر چقدر باید آنجا استعداد گذارد برای دویست نفر سوار بیش ازاین استعداد لازم نیست.

کارگزاری مهام خارجه مملکت آذربایجان

بتاریخ ۱۶ ماه صفر المظفر ۱۳۰۲

نمره ۳۲

اخباری که تحقیق شده و حسب الاعلام سرحدیه تا حال دلیل اغتشاش داخله و سرحدی اتکابات

بر حسب تلگراف که از نواب والا امامقلی میرزا به تلگرافخانه مبارک رسیده هم خلاصه آن

است طایفه میران از خاک روم حرکت کرده و نکوی است

که از ... اند به ... سلیمان میرپنجه جارچلی را با بقیه فوج افشار

و تکمیل داده توپ دیگر کوهستانی با قورخانه لازم روز پنجشنبه چهاردهم

روانه مرگور کرده‌اند از قشون ولایتی هم قریب به هزار و پانصد نفر

خبر داده شد سرحد بر بقیه سوار جارچلی هم روانه مرگور که تا چهار روز

قرار ... هم اطلاع داده در سرحد حاضر باشند میران اغتشاش

در اغتشاش سرحدی دست یک شده‌اند سلیمان خان مرگور

میرپنجه ... طرف مرگور حرکت میکند در هر ...

هر نوع است خاطر در جلوگیری ... ایشان ... حاضر است

سلیم خان هم دستورالعمل کافی داده شد ... از عهده ... خدمت

برمیآید در مورد ... متعاقب آن تفصیل را ...

حضرت مستطاب اجل ... تلگرافاً بحضور مبارک اطلاع داده‌اند

ولی اتفاق و اتحاد عشایر سرحدی خیلی محل ملاحظه است بعضی میگویند

اتفاق کرده‌اند با هم بجنگند اینهم صحیح بنظر نمیآید الا

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٠
موضوع: در مورد اختلاف ایلات قراپاپاق و مامش
تاریخ: ندارد
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٢

گزارش کارگزاری آذربایجان به صدراعظم

تصدقت شوم، در باب تفصیل گفتگوی ما بین طایفهٔ قراپاپاق و ایل مامش که از تلگراف تحقیق فرموده بوده و به طورهای دیگر به حضور مبارک عرض شده بود، جواب عرض شد که چندان حکایتی نبوده است که مایهٔ پریشانی خاطر مبارک شود، اینک کاغذ عالی‌جاه محمدآقا سرخیل طایفهٔ مامش که در جواب کاغذ فدوی نوشته، رسیده بود لفاً به حضور مبارک حضرت اجل اشرف اکرم افخم خداوندگار اعظم روحی فداه برای معلوم شدن صدق عرایض خود انفاد داشت که به نظر مبارک برسد و معلوم شود که این مطلب قابل هیچ نقلی نبوده است بی‌جهت خاطر اولیای دولت قوی‌شوکت قاهره را نگران داشته‌اند مقرب الحضرة العلّیه عبدالعلی خان سرهنگ پسر مرحوم علینقی خان سرتیپ را که معروف حضور مبارک است روانه نموده که بزودی رفع این جزئی گفتگو را از میان آنها به عمل آورده نگذارد مادهٔ حرفی میان آنها باقی بماند. امیدوار است خدماتی که ازجانب حضرت اجل اشرف امجد اکرم خداوندگاری دام اجلاله العالی رجوع شود به وجه من الوجوه در انجام آن خودداری نشود. زیاده جسارت است الامرالارفع العالی مطاع.

در باب تفصیل گفتگوی این طایفه فراماسون [illegible] شرف

تحقیق در باره این طایفه و مطلب های دیگر به حضور مبارک عرض شده بود در جواب عرض شده که این [illegible] بگذارید

نموده است که به ایشان خاطر مبارک شده است که [illegible] خیلی طایفه

باشی که در جواب کاغذ فدوی نوشته رسیده بود لفاً به حضور مبارک حضرت اشرف

اکرم افخم خداوندگار اعظم روحی فداه مطالب سلامتی صدق عرایض خود را به لحاظ انور

مبارک برسد و معلوم شود که این مطلب قابل هیچ نفع نبوده است به جهت خاطر دلبستگی

فوری که تا به حال [illegible] شده است [illegible] علیه السلام [illegible] حاجی میرزا علینقی خان

ترتیب داده به عرض حضور مبارک است [illegible] نموده [illegible] این [illegible] گفتگو را

از میان آنها [illegible] باقی [illegible] ذات [illegible]

[illegible] حضرت اجل اشرف اکرم خداوندگاری دام [illegible] العالی

شود [illegible] انجام آن [illegible] مطاع

شمارهٔ سند: ٦٦١
موضوع: در مورد دستگیری سلیمان مامش
تاریخ: ١٩ صفر ١٣١٤ هـ. ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤٢

گزارش کارگزاری آذربایجان به مظفرالدین شاه

قربان خاکپای اقدس مبارکت شوم، در باب گرفتاری سلیمان برادر محمدآقای مامش، مکرر به عرض رسانده است که سلیمان با معدودی از رعیّت و بستگان خودش مدتی است رفته در سرحد خاک عثمانی نشسته و امکان ندارد زرخرید بی اجازهٔ دولت بتواند تخطّی نماید که اسباب هزارگونه مذاکرات دولتی شود راه این کار همان است که زرخرید کراراً به عرض خاک‌پای اقدس مبارک رسانده است از دولت عثمانی خواهش شود که این سلیمان مقصر است، مبالغ خطیر مال مردم را دزدیده و چند نفر آدم به قتل رسانده او را بگیرید تسلیم نمایید، یا اینکه از خاک عثمانی تبعید کنید چون آن محل که سلیمان در آنجا نشسته محققاً معلوم نیست که خاک عثمانی است و یا خاک داخله، ولی به خاک عثمانی خیلی نزدیک است از آن جهت جسارت به عرض می نماید که مطلب معلوم باشد و در سؤال جواب با شهبندری از روی بصیرت سؤال و جواب شود.

سلیمان هم قابل این تفصیلات نیست، منتها محمدآقای مامش به جهت پیشرفت کار خود مسئلهٔ سلیمان را اهمیت می دهد و به این عنوان بعضی مقاصد خود را به عمل می‌آورد، اگر در خاک داخله بود البته حسب‌الامر مبارک تا حال اقدام به گرفتاری او می‌شد. الامر الاقدس الوالا مطاع مطاع. فی ١٩ شهر صفرالمظفر سنه ١٣١٤

جنابا جلالتمآبا [illegible] مطالب گرفتاری سلیمان را که جوان آقای ماکس [illegible] معروض داشته است [illegible]

که سلیمان با عده‌ای از رعیت انگلیس حرکت نموده است رفته در سرحد خاک عثمانی نشسته [illegible] است

با جایزه دولت نتوانند گرفتار نمایند که اسباب هزار گونه مذاکرات است [illegible]

که در خصوص گرفتاری بعرض جناب [illegible] رسانیده است از دولت عثمانی خواهش شود [illegible]

سلیمان مقصر است با این خطر مال مردم را دزدیده و چند نفر آدم را به قتل رسانیده [illegible]

با اینکه از خاک عثمانی بعید نیست چون آنجا سلیمان در آنجا نشسته تحقیقاً معلوم نیست که [illegible]

در خاک داخله و یا خاک عثمانی خیلی نزدیک است از این جهت [illegible] بعرض [illegible]

و در سؤال جواب با شهبندری [illegible] بصورت سؤال و جواب شود [illegible] سلیمان [illegible]

این تفصیلات نیست فقط جوان آقای ماکس [illegible] گرفتار خود مسئله سلیمان [illegible]

و با این عنوان بعضی مقاصد خود را پیش می‌آورند اگر در خاک داخله [illegible]

[illegible] تحریراً فی شهر صفر المظفر ۱۳۱۲

شمارهٔ سند: ٦٦٢

موضوع: توجه مأموران در تذکره و سرحدات

تاریخ: ندارد

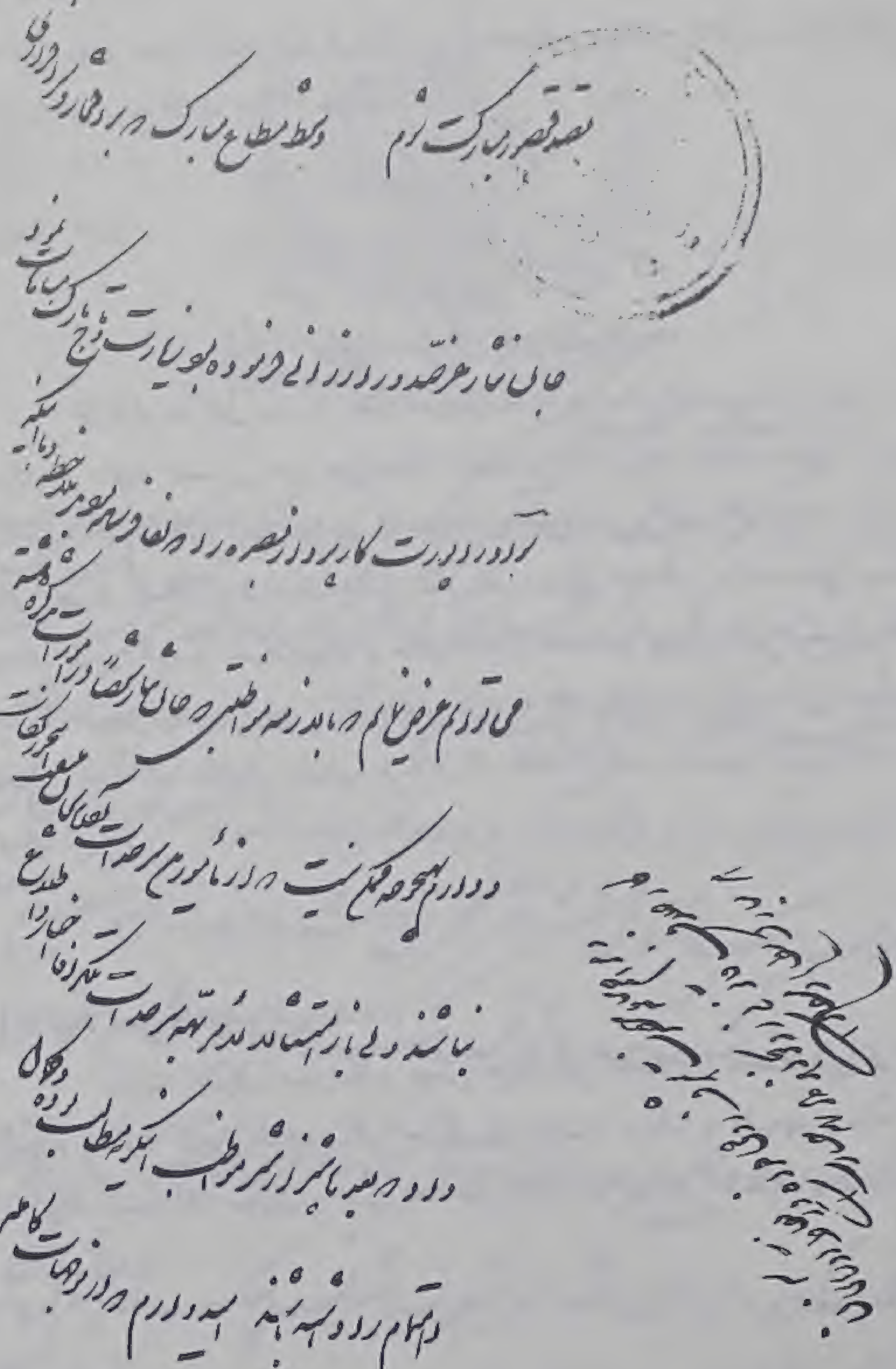
کارتن: ۲۳

پروندهٔ: ٤۲

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت امور خارجه

تصدق حضور مبارک شوم. دستخط مطاع مبارک که بر افتخار و سرافرازی جان‌نثار عزّ صدور ارزانی فرموده بود زیارت و تاج تارک مباهات نمود.

سواد راپورت کار پرداز بصره را که لفاً فرستاده بودید ملاحظه و با اینکه می‌توانم عرض نمایم که با لازمه مواظبتی که جان‌نثار شخصاً در امورات تذکره داشته و دارم به هیچ وجه ممکن نیست که از مأمورین سرحدات آذربایجان منبعث این جور نکات نباشند ولی باز امتثالاً لامر به همه سرحدات تلگرافاً اخبار و اطلاع داد که بعدها بیش از پیش مواظب این گونه مطالب بوده و کمال اهتمام را داشته باشند. امیدوارم که در توجهات کامله و مراحم شاملهٔ حضرت اشرف روحی فداه در نقاط آذربایجان کار خلاف قانونی رو نخواهد داد زیاده جسارت است امر مبارک مطاع و منقاد است.

تصدق [illegible] مبارکت گردم دستخط مطاع مبارک که در باب شکار [illegible]
جان نثار [illegible] زیارت [illegible] مبارک [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٣
موضوع: زد و خورد ارامنه با شرف‌بیک در قراحصار و خیالات تلافی جویانهٔ شرف‌بیک
تاریخ: غرهٔ ربیع‌الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۰/۳۲

راپورت سلماس به وزارت خارجه

از قرار مذکور بیست چهار نفر از ارامنه در محل موسوم به قراحصار جزو ناحیه سرای از داخلهٔ عثمانی عبور می‌کرده‌اند شرف‌بیک معروف شصت سوار از الای حمیدیه برداشته آنها را در کوه فراحصار محاصره نموده، زد و خورد کرده، دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان شرف‌بیک مقتول شش نفر مجروح شده‌اند، ارامنه معلوم نیست کجایی بودند. شب کوه را شرف‌بیک و سایر عشایر عثمانی حصار داده صبح دیده‌اند سوای جنازهٔ دو نفر مقتول کسی نمانده فرار کرده به وان رفته‌اند می‌گویند شرف‌بیک در خیال تخطی به خاک خوی و سلماس و تلافی به دهات ارامنه را دارد. گندم شانزده الی هفده تومان است.

اسمعیل

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم همین امروز این تفصیل را به سفارت کبرای عثمانی اطلاع بدهید که از شرف‌بیک جلوگیری نمایند. هکذا به ولیعهد و نظام‌السلطنه هم تلگراف بشود که سواری و خبری به خوی روانه نمایند هرگاه شرف‌بیک بخواهد تخطی نماید نگذارند.

امضا: مظفرالدین شاه

اداره تلگرافی دولت علیهٔ ایران

راپورت سلماس

از قرار مذکور بیست چهار نفر از ارامنه در محل سوسوم آق احصار
جزو ناحیه سرای ازو اسلحه عثمانی عبور میکرده اند شرف بیک و
شصت سوار از الای حمیدیه برداشته انها را در کوه قرا حصار
محاصره نموده زد و خورد کرده دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان
شرف بیک مقتول شش نفر مجروح شده اند از ارامنه معلوم نیست
کجائی بودند شب کوه را شرف بیک و سایر عشایر عثمانی
حصار داده صبح دیده اند سوای جنازه دو نفر مقتول کسی نمانده
فرار کرده بوان رفته اند میگویند شرف بیک در خیال گله کشی
سجاک خوی و سلماس و تلافی بدنامات ارامنه را دارد و گندم گرده شاید
را نفهده تومان است محمد سعید

بتاریخ ۱۸ شهر ربیع الاول سنه ۱۳۱۷

شمارهٔ سند: ٦٦٤
موضوع: محاصره و زد و خورد ارامنه با شرف‌بیک در قراحصار و خیالات تلافی‌جویانهٔ شرف‌بیک
تاریخ: ١٦ ربیع‌الاول ١٣١٧ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٠/٣٢

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ٨٦١ ــ ٨١ خصوص

موافق راپورت تلگرافی سلماس که در غرهٔ شهر ربیع‌الاول رسیده است، بیست و چهار نفر از ارامنه در محل موسوم به قراحصار جزو ناحیهٔ سرای از داخلهٔ عثمانی عبور می‌کرده‌اند، شرف‌بیک معروف شصت سوار از الای حمیدیه برداشته آنها را در کوه قراحصار محاصره نموده، زد و خورد کرده، دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسانٌ شرف‌بیک مقتول شش نفر مجروح شده‌اند، ارامنه معلوم نیست کجایی بودند شب کوه را شرف‌بیک و سایر عشایر عثمانی حصار داده، صبح دیده‌اند سوای جنازه دونفر مقتول کسی نمانده فرار کرده به وان رفته‌اند. می‌گویند شرف‌بیک در حال تخطی به خاک خوی و سلماس و تلافی به دهات ارامنه را دارد چون سوء عاقبت این امر معلوم خاطر دقایق‌شناس عالی است، با کمال احترام و مصراً خواهشمند است که در منع و جلوگیری شرف‌بیک احکام موثره به مواقع لازمه اصدار و از نتیجه مطلوب دوستدار را مستحضر فرمایند. همواره احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید. (مشیرالملک)

سواد مراسله وزارت تجارت به صدارت عظمی

مورخه ۱۶ شهر ربیع الاولی سنه ۱۳۲۱

۸۶۱

۸۱

مخصوص

راپورت گمرک سلماس در غره شهر ربیع الاولی رسیده است شب چهار نفر از اراذل در یکی از [illegible] بمقر انبار گمرک

ناحیه سرای از در صحن عثمانی عبور کرده‌اند شرف بیک معروف شصت نفر از اهالی محمدیه را در شب آنجا بوده [illegible]

محاصره نموده زد و خورد کرده دو نفر از اراذل و شش نفر از کسان شرف بیک مقتول شش نفر مجروح شده‌اند اراذل سلماس

کاملاً در همان شب که از شرف بیک و [illegible] رعایای عثمانی [illegible] صبح دیده‌اند برای جنازه دو نفر مقتول کسی نیامده

فرار کرده برای رفتن [illegible] می‌گویند شرف بیک در حال تحمل تا کی جور سلماس [illegible] اراذل را دارد خون [illegible]

این از رسم خاطر دقایق شناسی عالی است با کمال احترام و بعد خواهشمند است در رفع [illegible] شرف بیک احکام مؤکده

مدام [illegible] اصدار دارند [illegible] مطلوب [illegible] همراه [illegible] اقدام [illegible]

دبیر الملک

شمارهٔ سند: ٦٦٥
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۲۳ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

نامهٔ حکومت کردستان به وزارت خارجه

نمره: ۲۱

اطلاعاً به عرض می‌رساند که محمودپاشای رئیس‌العشایر جاف از اشرار و همه وقت محرک جافهاست که به ارتکاب وحشیانه اقدام نمایند. چاکر با اینکه امساله افواج و اردوی معتبری در سرحد نبوده، تاکنون به وسایل مقدوره جافها را از شرارت جلوگیری نموده ولیکن این اوقات که مراجعت جافها به شهر زور نزدیک است، محمودپاشا محرک آنها شده و جمعیتی از آنها آمده سه چهار نفر از طایفهٔ گاملی را که جزو ایلات کردستان هستند مجروح و مقتول نموده، چهار گله گاو و گوسفند آنها را به غارت برده‌اند. و چون چاکر مکرّر در باب ردّ اغنام و مواشی منهوبه به کیخسروبیک پسر محمودپاشا که در خط سرحدّی است تأکیداً نوشت و او اقدامی ننمود، بالضروره چند دسته از سوارهٔ ایلات کردستان را فرستاد که با جافها در مقام معارضهٔ بالمثل و انتقام برآیند، و بعد نتیجهٔ آن را به عرض می‌رساند.

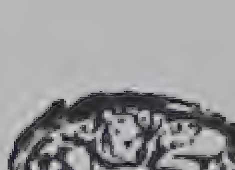
چون ریاست محمودپاشا بر عشایر جاف همه‌وقت باعث اختلال امور سرحدی بوده و عثمان‌پاشای برادر او که سابقاً رئیس‌العشایر جاف بوده و حالا قایم‌مقام البجد است برخلاف محمودپاشا به سلامت نفس و حسن سلوک موصوف است. ضرورت کلی دارد که برای حفظ انتظام امور سرحد با سفارت عثمانی و باب‌عالی مذاکرات لازمه بفرمایند، که ریاست عشایر جاف را کماکان به عثمان‌پاشا واگذار و محمودپاشا را از این شغل معاف نمایند. زیاده جسارت است.

محل مهر: محمود

[حاشیه:] به سفارت کبرای اسلامبول نوشته شد.

۲۱
۲۴ ربیع الاول
۱۳۱۷

اطلاعاً بعرض میرساند که محمود پاشای رئیس ایل (عشایر) جاف در شهرزور و همه وقت محرک جافهاست
که بارتکابات وحشیانه اقدام نمایند چاکر با اینکه [illegible] افواج در روی نقاط معتبری در سرحد نموده
تا اکنون بواسطه چند دوره جافها را از سرحدات جلوگیری نموده ولکن این اوقات که مراجعت
جافها بشهرزور نزدیک است محمود پاشا محرک آنها شده جمعیتی از آنها آمده سه چهار نفر
از طایفه (گاملی) را که جزو ایالت کردستان هستند مجروح و مقتول نموده چهار گله
گاو و گوسفند آنها را بغارت برده اند و چون چاکر مکرر در باب رد اغنام و اموال
منهوبه بتحریک پسر محمود پاشا که در خط سرحدی است تاکید داشت و اقدامی ننمود
بالضروره چند دسته از سواره ایالت کردستان را فرستاد که با جافها در مقام معارضه
بالمثل و انتقام برآیند، و بعد نتیجه آنرا بعرض میرساند) پاشای
چون ریاست محمود پاشا بر عشایر جاف همه وقت باعث اختلال امور سرحدی است و بعضی [illegible] عثمان
برادرا که سابقاً رئیس ایل (عشایر) جاف بوده و حالا قایم مقام [illegible] است بر خلاف محمود پاشا
بملایمت نفس و حسن سلوک موصوف است ضرورت کلی دارد که برای حفظ انتظام
امور سرحد با سفارت عثمانی و با باب عالی مذاکرات لازمه بفرمایند که ریاست عشایر
جاف را بحکام کان عثمان پاشا واگذار و محمود پاشا را در این نقطه [illegible] نباشد
جسارت است)

شمارهٔ سند: ٦٦٦
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به سفارت کبرای ایران مقیم اسلامبول
نمره: ١٦٠٤

به موجب اطلاعات حاصله از حکومت کردستان، محمودپاشای رئیس العشایر جاف در سرحد کردستان مصدر شرارت و اغتشاش و جافها را همیشه به ارتکاب شرارت محرک است، خاصه در این اوقات که موقع مراجعت جافها به شهر زور رسیده جمعی را تحریک کرده که به طایفهٔ گاملی که جزو ایلات کردستان‌اند هجوم برده و سه چهار تن از آنها را مجروح و مقتول کردند و گاو و گوسفند آنها را به غارت بردند و هر چه از طرف حکومت کردستان در باب استرداد مواشی و اغنام منهوبه مکاتبه و مطالبه شد، اقدامی نکردند و منهوبات را پس ندادند و از قراری که شنیده‌ام عثمان‌پاشای برادر محمودپاشا که سابقاً ریاست عشایر جاف با او بوده است برخلاف محمودپاشا به حسن‌نیت و مسالمت موصوف است حالا هم قایم‌مقام البجد است خوب است از طرف سفارت کبرا در رفع این اشکالات و تجاوزات عشایر جاف و ردّ این منهوبات اقداماتی که لازم است بشود و مخصوصاً با باب‌عالی مذاکره نموده بخواهند که محمودپاشا را از این مأموریت منفصل و عثمان‌پاشا را به جای او منصوب و مستقر نمایند شاید قدری از تجاوزات جافها و مشکلاتی که هر روز فراهم می‌کنند آسوده شویم البته از این فقره غفلت نخواهد شد. زیاده زحمت نمی‌دهد.

مشیرالدوله

۱۶۰۴ سوادنامهٔ وزارت خارجه به سفارت کبرای انگلیس مقیم اسلامبول

۱۸ ربیع‌الثانی ۱۳۱۷

بموجب اطلاعات حاصله از حکومت کردستان محمد پاشا رئیس ایل عشایر جاف در سرحد کردستان مصدر حرکات ناشایست و

و چپاولها و همیشه به ارتکاب حرکات منکره است خاصه در این اوقات که موسم زراعت حاصل‌خیز است همه روزه به سرحد جمعی را تحریک کرده به تطاول

رعایا و هر چند به دفعات کردستان به هجوم پرداخته جمعی از اهالی را مجروح و مقتول کرده و گاو و گوسفند اهالی را به غارت برده

و هر چه از طرف حکومت کردستان در باب تنبیه او و اعاده منهوبات به حکام عثمانی مطالبه شده جز تعلل و تهدیدات ثمری

دارد که به تبعه دولت عثمانی است بطور مخفی از کسان عشایر جاف او بهم است بر خلاف محمد پاشا تحمل نیست

و سالها در صرف است حالا هم که مقام الجمله خبر است از طرف سفارت کبری در رفع این شکایات و تکرار

عشایر جاف و در این تعهدات قرار گذاشت بشود مستحضر باشند عالی مراکز متصل که محمد پاشا را از این امور

منفصل و عثمانی با شدت از این تعدیات و تشدد نماید که این تجاوزات خاتمه بگیرد در هر حال خاتمه نمیکند اگر دولت

البته از این جهت خفت نخواهد شد زیرا جهت نیست (دیگر امضا)

شمارهٔ سند: ٦٦٧
موضوع: تجاوزات طوایف جاف
تاریخ: ١٦ جمادی‌الاول ١٣١٧ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٧/٣٢

راپرت تلگرافی از قصر به وزارت خارجه

هو

روزنامهٔ قصر به تاریخ ١٦ جمادی‌الاول ١٣١٧

از قرار خبری که به تلگرافخانه رسید چهار طایفه از طوایف جاف مرادی از حدود خودشان تجاوز نموده داخل خاک مقدسه شده‌اند که برای مرتع‌چرانی به خاک زهاب می‌آیند. اسامی طایفه‌ها از قرار معروض است: طایفهٔ عمله، طایفهٔ هارونی، طایفهٔ شکی، طایفهٔ بداغی و محمودپاشای رئیس آنها کاغذی به شیخ جلال که خانهٔ او در سنگر کنار سیروان است نوشته شما در سنگر نمانید. طایفهٔ مرادی به تلافی نزاع پارسال آنها با عزیزخان باجلان خیال خرابی قوره‌تو را دارند شیخ جلال سنگر را خالی نموده به نقطهٔ علی‌نا که دورتر از قوره‌تو است رفته سکنی گرفته، می‌گویند با رعایای خود به آن طرف سیروان خاک عثمانی عزیمت می‌نماید.

این روزنامه تلگرافی است که در خصوص تجاوز عشایر راپرت داده‌اند محض استحضار خاطر شریف فرستادم منتظر دستورالعمل هستم فی‌شهر جمادی‌الاولی.

محل مهر: محمدالغفاری

۱۳۱۲

روزنامهٔ قصر بتاریخ ۴ جمادی الاولی

از قرار خبری که به ملک قجانه رسیده چهار طایفه از طوایف جاف مرادی از حدود حویسان به گاورود

از خاک عثمانی بیرون شده آمده برای مرتع چرانیدن گله و حشم می‌آیند اسامی طایفه‌ها از قرار

معروض است طایفه عثمانه طایفه کمرزرد طایفه تیکلی طایفه عربی و مجموع آنها تخمین سیصد خانوار آنها کاغذی به شیخ جلال

در خانه او در سنگر کنار سیروان است نوشته‌اند که طایفه مرادی به تلافی تاراج بار

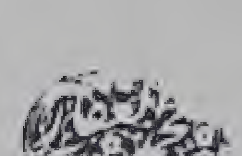
آنها با عزیزخان با جلال خان خودشان قوره‌تو را ولد شیخ جلال سنگر را که نقطه علیا و چراگاه

از قوره‌تو است بهشتی گرفته میگویند با رعایای خودمان طرف سیروان خاک عثمانی

عزیمت می‌نمایند

این روزنامه ملک قجانه است که در خصوص کادرغیار راپرت داده محض استحضار خاطر شریف

فرمانفرما ملاحظه فرمایند ...

شمارهٔ سند: ٦٦٨
موضوع: حمله عشایر جاف به عشایر مندمی و گلباغی
تاریخ: ۲ جمادی‌الاخر ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۲۳۵

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما مهربانا

از قرار اشعار ولایت علیه موصل بر فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف در حال عودت از محل ییلاق عشایر مندمی و گلباغی از داخلهٔ سنندج حمله و هجوم نموده، اموال و مواشی آنها را غارت کرده‌اند و عشایر جاف بالاتفاق در صدد مقابله هستند و برای سد این معامله ولایت مشارالیها لازم دانسته‌اند که سریعاً حکومت کردستان منهوبات فرقهٔ مزبوره را گرفته ردّ کنند و میدان به عشایر مزبوره ندهند. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند. زیاده چه زحمت دهد.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

[حاشیه:] جواب نوشته شد. به حکومت کردستان نوشته شد.

[illegible]

نمره ١٣٠

٢ جمادی الاولی ١٣١٧

جناب جلالتمآب اجل اکرم آقای کاردار سفارت دولت بهیه انگلیس [illegible]

از قراری که اخبار ولایتی علیه بوشهری رفته چند نفر از عشایر رجاب در حوالی [illegible] در [illegible] قونسولگری [illegible] رسیده [illegible]

از جمله [illegible] حمله و هجوم نموده اموال رعایای آنجا را غارت کرده‌اند و عشایر رجاب بالاتفاق در صدد [illegible]

در این مسئله این دوستدار [illegible] لازم دانسته‌اند در [illegible] حکومت [illegible] ۵ [illegible]

[illegible] زحمت [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٩
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۸ جمادی الثای ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد مراسله از وزارت خارجه به سفارت عثمانی

٢٨٨٤ ــ ٧٤

از مضمون مراسلهٔ محترمهٔ آن‌جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۲ شهر جمادی‌الثانیه ۱۳۱۷ نمرهٔ ۲۳۵ مربوط به اشعار ولایت موصل از فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف، استحضار حاصل نموده، جواباً با کمال احترام زحمت‌افزاست که چنانکه دوستدار در مراسلهٔ خود مورخهٔ ۱۹ شهر ربیع‌الثانی ۱۳۱۷ نمرهٔ ۱۲ زحمت داده است، کراراً مأمورین سرحدیهٔ این دولت علیه از سوء حرکات و تکرر تجاوزات عشایر جاف در آن سرحد شکایت داشته و در زحمت بوده‌اند و این نوع مفاسد را از سوء نیات رئیس عشایر جاف می‌دانید حالا هم اگر از عشایر این طرف حرکتی ظاهر شده باشد، شاید برای مدافعه بوده است به‌هر حال مراتب را در حکومت محلیه کردستان استعلام و در منع حدوث احوال ناگوار تأکیدات کرده نتیجه را به اطلاع خاطر محترم آن‌جناب جلالت‌مآب خواهد رساند. ولی خیلی مناسب است که از جانب ذات‌عالی سفارت پناهی هم به مأمورین سرحدیهٔ دولت علیهٔ عثمانیه و منع تجاوزات عشایر آن طرف اوامر و تعلیمات مؤکده و مؤثره ارسال فرمایید که بیش از این در امنیت سرحدیه اخلال نشود.

مشیرالدوله

۲۸۸۴
۷۴

سواد مراسله از وزارت خارجه به سفارت عثمانی

۹ جمادی‌الثانیه ۱۳۱۷

از مضمون مراسله محترمه آن جناب جلالت‌مآب مورخه ۲ شهر جمادی‌الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۲۵ مرقومه [illegible] و سواد ورقه [illegible]

حیدر آقا رئیس [illegible] استظهار حاصل نموده چون بالمآل احترام رعیت دولت علیه [illegible] دولتین [illegible] لازم است

خود مورخه ۱۱ شهر ربیع‌الاول ۱۳۱۷ نمره ۱۲ رعیت علیه است که [illegible] دولت علیه [illegible] و کلات [illegible]

عشایر [illegible] از آن سرحد شکایت داشته و در رعیت علیه [illegible] از این نوع مقدمه را [illegible] عنایات [illegible]

به اینکه [illegible] دیگر در [illegible] به اطراف حرکت ظاهر شد باشند [illegible] به هر حال [illegible] را ارجاع

محلی [illegible] استقدام و در رفع [illegible] احوال مذکور تاکیدات کرده نتیجه را به اطلاع خاطر محترم آن جناب جلالت‌مآب

خواهد رسانید [illegible] سفارت [illegible] اولیای دولت علیه [illegible] جلال

که [illegible] ارسال فرمایند [illegible] در باب سرحد

مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۶۷۰
موضوع: عشایر جاف
تاریخ: ۹ جمادی الاخر ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد رقعهٔ وزارت امور خارجه به احتشام السلطنه حکمران کردستان

نمره: ۲۸۹۴

از سفارت عثمانی مراسلهٔ مورخهٔ دویم شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۳۵ به وزارت خارجه رسیده است به این مضمون که «از قرار اشعار ولایت علیهٔ موصل بر فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف در حال عودت از محل ییلاق عشایر مندمی و گلباغی از داخلهٔ سنندج حمله و هجوم نموده اموال و مواشی آنها را غارت کرده‌اند و عشایر جاف بالاتفاق در صدد مقابله هستند» جواب نوشتیم که مأمورین سرحدیهٔ ما هم غالباً همین شکایات را از عشایر آن طرف دارند و مخصوصاً از رئیس العشایر جاف در زحمت و آزارند و این مفاسد را از سوء نیات او می دانید. حالا جناب اجل عالی هم بفرمایید در این باب تحقیقات لازمه کرده تفصیل واقع امر را اطلاع بدهند که از همان قرار به سفارت عثمانی جواب نوشته شود زیاده زحمت نمی دهد.

مشیرالدوله

نمره ۲۸۹۴

سواد رقعهٔ وزارت امور خارجه به جناب احتشام السلطنه حاکم کردستان

مورخه ۹ شهر جمادی الاولی ۱۳۱۷

از سفارت عثمانی مراسله مورخه چهارم شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۳۵ به وزارت خارجه رسیده است با این مضمون که (از قرار اشعار دولت علیه [illegible] صدد آنکه اکراد جاف در حال عودت از [illegible] عشایر رسیده‌اند و کلیه [illegible] از [illegible] سنندج حمله و هجوم نموده اموال و مواشی اهالی را غارت کرده‌اند و عشایر جاف با اتفاق در صدد مقابله هستند) جواب نوشتیم که مأمورین سرحدیه ما هم غالباً همین شکایات را از عشایر آن طرف دارند و خصوصاً از رئیس ایل جاف در زحمت هستند و [illegible] در این باب تحقیقات لازمه که [illegible] تفصیل را [illegible] که از آنها متفقاً به سفارت عثمانی جواب نوشته شود زحمت [illegible] (مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۶۷۱
موضوع: تجاوز ایل جاف
تاریخ: ۱۶ جمادی‌الاخر ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت علیهٔ عثمانی مقیم ایران

نمره: ۳۰۲۸ ـــ ۷۹ خصوصی

موافق اطلاعاتی که از کارگزاران کرمانشاهان رسیده است، طوایف عمله و هارونی و شکی و بداغی از عشیرت جاف مرادی تجاوز حدود کرده به خاک ایران داخل شده‌اند که برای مرتع‌چرانی به خاک زهاب بیایند و محمودپاشای رئیس آنها به شیخ جلال که در سنگر کنار سیروان سکنا دارد نوشته که شما در سنگر نمانید. طایفهٔ مرادی به تلافی نزاع پارسال آنها با عزیزخان باجلان، خیال خرابی قوره‌تو را دارند و البته تصدیق خواهند فرمود که ظهور این احوال ناگوار با روابط حسن مراوده و مواحدات بین‌الدولتین چه اندازه مباینت و منافات دارد. لهذا با کمال احترام قویاً منتظر است که از طرف ذی‌شرف ذات عالی به مأمورین سرحدیهٔ دولت علّیهٔ عثمانیه در جلوگیری عشایر و منع و رفع این احوال، تأکیدات قویه مؤثره شده در محافظهٔ امنیت سرحدیه لوازم توصیه به عمل آید در این موقع احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می‌نماید. زیاده زحمت نمی‌دهد.

مشیرالدوله

نمره ۳۰۲۸
۹ ۲
خصوصی

سواد مراسله وزارت خارجه بسفارت علیه عثمانی مقیم ایران

۱۶ شهر جمادی الاخره ۱۳۱۷

موافق اطلاعاتی که از کارگذاران کرمانشاهان رسیده است طوایف علمه‌ها و رونوشک و بداغی از عشیرت جاف مرلوی تجاوز جدید بخاک ایران داخل شده‌اند که برای مرتع چرانی بخاک زهاب بیایند و مجموعاً پاشای رئیس آنها شیخ جلال که در سر کنار سیروان سکنا دارد نوشته‌اند نمایند طایفه مرلوی بتلافی نزاع پارسال آنها با عزیز خان با جلال خیال جرا با قره تورا دارند والبته تصدیق خواهند فرمود که ظهور این احوال ناگوار با روابط حسن مراوده و مواصلت بین الدولتین چه اندازه مباینت و منافات دارد لهذا با کمال احترام قویاً منتظر است که از طرف ذیشرف آن اولیای جلیله بمأمورین سرحدیه دولت علیه عثمانیه در جلوگیری عشایر و منع و رفع این احوال تأکیدات قویه مؤثره شده در محافظه امنیت سرحدیه لوازم توصیه بعمل آید و در این موقع احترامات فایقه را نسبت بآنجناب [redacted] تجدید مینماید نامه زحمت نمیدهد (مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۶۷۲
موضوع: تجاوز طوایف جاف
تاریخ: ۲۰ جمادی‌الثانی ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال‌الدوله حکمران کرمانشاهان

نمره: ۳۱۳۸

رقیمهٔ شریفه را مورخه ۱۸ شهر جمادی‌الاولی زیارت کرده از صحت و سلامت مزاج سعادت امتزاج عالی، انواع مسرت و شادمانی حاصل نموده و از انتظامات امور دایره حکمرانی جناب‌عالی بی‌اندازه خوشوقت و مشعوف شدم.

شرحی از تجاوزات چند طایفه از طوایف جاف مرادی به حدود مقدسهٔ ایران و عزیمت آنها به مرتع‌چرانی در خاک زهاب مرقوم فرموده بودید. از سرحددار زهاب هم شرحی به همین تفصیل رسیده بود. نوشتم که ممانعت کنند و اگر زراعتی کرده‌اند حاصل را به دست آنها ندهد. لازم است که جناب اجل عالی هم در این باب به مأمورین سرحدیه خیلی سخت و مؤکد توصیه بفرمایید که ابداً عثمانی‌ها را به حدود مقدسه راه ندهند و نگذارند که از آنها به خاک ایران تجاوز و در آنجاها زراعتی بشود. اگر هم پیشتر زراعتی کرده‌اند، البته مواظب باشند که عثمانی‌ها محصول را برندارند. هرچه هست مأمورین سرحدیه ضبط نمایند و اطلاع بدهند غرض این است که در این فقرات خیلی دقت لازم است و البته خود جناب‌عالی بالاطراف ملتفت بوده و مراقبات کافیه خواهید فرمود. زیاده زحمت نمی‌دهد.

مشیرالدوله

۳۱۲۰

سواد رقعه وزارت خارجه به قونسول جنرال کرمانشاهان

۲۰ شهر صفر سنه ۱۳۱۷

رقیمه مورخه ۲۰ شهر حال را زیارت کرده از صحت و سلامت مزاج سعادت امتزاج عالی اطلاع مسرت بخش حاصل نموده از انتظامات

در دایره جلالت جنابعالی بی اندازه خوشوقت و مشعوف شدم

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

در این صورت خیلی وقت لازم است [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٧٣
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۱۵ شعبان ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به احتشام‌السلطنه حکمران کردستان

نمره: ٤٥٧٩

رقیمهٔ شریفه مفصله جناب اجل عالی را در مسئله استملاک جافها زیارت کردم، این ملاحظات دقیقانه و اخطارات دولتخواهانهٔ جناب‌عالی همه موافق رأی صواب و مصدق عقل سلیم است و امیدوارم که با حسن تدبیرات جناب‌عالی و اقدامات اولیای دولت، قریباً این‌محذورات از میان برداشته شود و امور آن سامان ترتیبات خیلی صحیح پیدا کند. عجالتاً این رقیمه جناب‌عالی را عیناً به خاک‌پای اقدس اعلی تقدیم کردم و هر طور که در این باب امر و مقرر فرمودند خدمت جناب‌عالی اطلاع خواهم داد.

مشیرالدوله

نمره ۲۱۵۱

۴۵/۶

سواد کاغذ وزارت خارجه به جناب احتشام السلطنه حکمران کردستان

۱۵ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۷

رقیمه شریفه مفصله جناب اجل عالی را در مسئله اشتهرک جاف زیارت کردم اینهمه خدمات دقیقانه و اقدامات مجدانه جناب عالی همه موافق رای صواب و مصداق عقل سلیم است و امیدوارم در حسن تدبیرات جناب عالی را حوالت اولیای دولت قوی شأن محذورات از میان برداشته شود و امور آن سامان ترتیبات خیلی صحیح بگیرد که باعث آسایش رقیمه جناب عالی را عیناً به خاکپای اقدس اعلی تقدیم کردم و هر طور که در این باب امر مقرر فرمودند به جناب عالی اطلاع خواهم داد

مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ٦٧٤
موضوع: ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۳ شعبان ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پرونده: ۳۳/۳۲

نامهٔ کارپردازی ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ٢٦٦

هو

از ایالت به کارپردازخانه، مراسلهٔ رسمیه رسیده است که ترجمهٔ آن را لفاً ارسال حضور مبارک داشتم، نوشته‌اند که عشایر سنجابی تجاوز حدود نموده به محلی که مسمیّ است به کانی بز آمده‌اند و مراجعت آنها را از آنجا خواسته‌اند لازم دانستم که اطلاع خود را به عرض حضور عالی برسانم. بیست سال قبل که این بنده مأمور بغداد بودم، عثمانی ها از این اراضی کانی بز به معلم نسیم یهودی که تاجر بغدادی بود فروخته بودند و او در آنجا زراعت کرده و بعضی ابنیه بنا کرده بود. نواب غفران‌مآب مرحوم حسام‌السلطنه طاب‌ثراه آن اوقات حکمران کرمانشاه بوده‌اند اشارهٔ فرموده و ابنیه و زراعت او را خراب کرده بودند. این مخابره مابین وزارت جلیلهٔ خارجه و سفارت عثمانی در دارالخلافه بود. اولیای دولت ابدآیت علیه این اراضی را ملک طلق دولت علیه ایران می دانند و عثمانی ها ادعای ملکیت نموده بودند. برحسب امر وزارت جلیلهٔ خارجه این بنده هم با ایالت بغداد در این باب گفتگو می نمود وزارت جلیلهٔ خارجه در این باب خیلی اهتمام فرمودند عثمانی ها ساکت شده دیگر تصرفی در آنجا نکردند. حالا باز به موجب این مراسلهٔ رسمیه ادعا کرده‌اند و آمدن عشایر ایرانی را به آنجا اگر آمده باشند تجاوز حدود نامیده‌اند.

حقیقت این مسئله را البته سرحدداران دولت علیه بهتر می دانند امر و مقرر خواهند فرمود از سرحدداران کیفیت این اراضی را به عرض حضور مبارک عالی برسانند و هر طور صلاح باشد امر و مقرر فرمایند این بنده جواب به ایالت بنویسد. زیاده جسارت است امر اجل امجد عالی مطاع.

محل مهر: محمود

۲۶
سنه ۱۳۱۷
معروضه ۲۳ شهر شعبان

هو

قربانت گردم. کارپرداز خانه مراسله رسمیه رسیده است و ترجمه آن را از لفاف عریضه حضور مبارک داشتم نوشته‌اند که

عشایر ایرانی تجاوز از حدود نموده به محل مسمی به کانی بز آمده‌اند و مراتب اظهار را از آنجا خواسته‌اند

لازم دانستم که اطلاع خود را بعرض حضور عالی برسانم. سه سال قبل که این بنده مأمور بغداد بودم عثمانیها

از این اراضی کانی بز، معلم نسیم یهودی که تاجر بغدادی بود فروخته بعد او در آنجا زراعت کرده و بعض ابنیه

بنا کرده بود. نواب غفران مآب مرحوم حسام السلطنه طاب ثراه آن اوقات حکمران کرمانشاه بوده‌اند

فرخنده زراعت او را خراب کرده بعد از این مکابره مابین وزارت جلیله خارجه و سفارت عثمانی در دارالخلافه

بود. اولیای دولت ابدآیت علیه این اراضی را املاک طلق دولت علیه ایران میدانستند و عثمانیها ادعای ملکیت نموده

بعد از حسب امر وزارت جلیله خارجه این بنده هم با ایالت بغداد در این باب گفتگو مینمود وزارت جلیله خارجه

در این باب خیلی اهتمام فرمودند. عثمانیها ساکت شده دیگر تصرفی در آنجا نکردند. حالا باز به موجب این مراسله رسمیه

ادعا کرده‌اند و آمدن عشایر ایرانی را به آنجا اگر آمده باشند تجاوز از حدود نامیده‌اند. حقیقت این مسئله را

البته سرحدداران دولت علیه بهتر میدانند. امروز مقرر خواهند فرمود از سرحدداران کیفیت این اراضی را بعرض

حضور مبارک عالی برسانند و هر طور صلاح باشد امر و مقرر فرمایند این بنده جواب با ایالت بنویسد. امر قربانت را

امر حضرت اجل عالی مطاع

شمارهٔ سند: ۶۷۵
موضوع: ادعای عثمانی ها مبنی بر تجاوز سنجابی ها به درهٔ کانی بز
تاریخ: شعبان ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پرونده: ۳۳/۳۲

ترجمهٔ تذکرهٔ رسمیهٔ ولایت بغداد (به کارپردازی ایران در بغداد)

به تاریخ ۱۸ شعبان سنهٔ ۳۱۷ مطابق ۹ کانون ثانی سنهٔ ۱۳۱۵ از قراری که قائم‌مقام به تفصیل نوشته است، سنجابی که از عشایر ایران است، آلای‌خان و شیرخان و فرقه‌های دیگر به قدر هزار خانوار از حدود تجاوز کرده‌اند در اراضی مقاطعهٔ درهٔ کانی بز آمده‌اند و تجاوز آنها با عشایر ماها نظر به عداوتی که دارند در سر حدود تولید وقوعات ملاحظه می‌شود در این خصوص قبل از ظهور وقوعات سریعاً تدابیر موثره در مراجعت عشایر مذکوره به محل خودشان فراهم بیاورند و کیفیت را اشعار فرمایید.

والی ولایت بغداد ــ نامق

ترجمه تذکره رسمیه ولایت بغداد

بتاریخ ۱۸ شعبان سنه ۱۳۱۵ مطابق ۹ کانون ثانی سنه ۱۳۱۳ از قراریکه [illegible]

سنجابیها از عشایر ایران بسرکردگی علی خان و شیرخان و فرقه‌های دیگر بقدر هزار خانوار

از حدود تجاوز کرده‌اند در اراضی مقاطعه دره کانی بز آمده‌اند و چون از انها با عشایر ما

نظر بعداوتی که دارند در سر حدود تولید وقوعات ملاحظه میشود در این خصوص

قبل از ظهور وقوعات سریعاً تدابیر مؤثره در مراجعت عشایر مذکوره بممالک خودشان

فراهم بیاورند و کیفیت را اشعار فرمایند　　　والی ولایت بغداد

نامق

شمارهٔ سند: ٦٧٦
موضوع: ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۷ هـ. ق)
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

فهرست عرض وزارت خارجه است

مشاورالملک کار پرداز بغداد راپورتی به وزارت خارجه نوشته است که عیناً از لحاظ انور اقدس همایون روحنافداه خواهد گذشت. محل کانی بز ملک ایران است عثمانی ها از چند سال قبل دستی روی آنجا گذاشته بودند از قرار راپورت مشاورالملک و نوشتهٔ رسمی ایالت بغداد فعلاً عشایر سنجابی ایران به آنجا رفته‌اند. اگر عثمانی ها به مقام ممانعت آنها برآمدند تکلیف امر موقوف به اقتضای رأی جهان‌آرای اقدس اعلی روحنافداه است؛ اگر باید حکومت کرمانشاهان تصرفات ایرانیه را در آنجا حفظ نموده و عثمانی ها را از مداخله به آنجا قویاً منع کند یا متعرض نشود، به هر طور که رأی عالم‌آرای همایون اقتضا فرمود مقرر خواهد شد که قبل از وقت به حکومت کرمانشاهان تعلیمات فرستاده شود. زیاده جسارت است. الامر الاقدس الاعلی مطاع

غلام خانه‌زاد نصرالله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو، جناب اشرف صدراعظم، همین طوری که کار پرداز بغداد نوشته صحیح است، باید جواب داد که محل کانی بز ملک ایران است و به همین طور هم باید معمول داشت.

امضا: مظفرالدین شاه

[illegible]

وزارت امور خارجه
آرشیو

کارپرداز بغداد راپورتی به وزارت خارجه نوشته است که عنقریب از ملاحظه انور اقدس همایونی روحنا فداه خواهد گذشت. مدتی است که طایفه بزرگی از ملک ایران است عشایرها از جنبه اتباعی دولتی روی آنجا که داشته بعضی از قرار راپورت شاهزاده همگی در نوشته رسمی باب بغداد [illegible] عشایر ساکن ایران به آنجا رفته‌اند اگر عشایرها به مقام مخالفت آنها برآیند تکلیف اولیای دولت به اقتضای رای جهان آرای اقدس اعلی روحنا فداه است اگر بنا بر حکومت کرمانشاهان تعلیمات ایرانیه را در آنجا حفظ نمایند و عشایرها را از مداخله آنجا قویاً منع کنند یا متعرض نشوند بهر طور رای عالم آرای همایونی اقتضا فرمود مقرر خواهند داشت که قبل از وقت به حکومت کرمانشاهان تعلیمات فرستاده شود. زیاده جسارت است. الامر الاقدس الاعلی مطاع

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٧٧
موضوع: ادعای عثمانی بر اراضی سیدحسین (صیفی و ملخطاوی)
تاریخ: ٦ شوال ١٣١٧ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ٣٥٩

از قرار اظهار ولایت جلیلهٔ بغداد، افراد عشیرت حسینقلی خان در جوار اراضی سیدحسین از املاک مختصهٔ عثمانیه نازل شده می‌خواهند اراضی مزبوره را زرع بکنند و این برخلاف تعهد دولت علیهٔ ایران است. در این صورت اگر ممنوع نشوند هرچه زرع کرده باشند، محو و اتلاف خواهید کرد و مأمول است و آن جناب جلالت‌مآب آنچه در این خصوص به هر جا لازم می‌دانند مرقوم فرمایند که احداث غایله نشود و تبعهٔ آن طرف را هم به هیجان نیاورند. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند. زیاده چه زحمت دهد.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

نمره ۳۵۹
۵ [illegible] سال ۱۳۱۷

مقام منیع سفارت [illegible]

[illegible]

از قراری که راپورت رسیده جمعی از افراد عشیرت [illegible] در جوار اراضی [illegible] از املاک مختصه [illegible]

[illegible] اراضی مزبوره را [illegible] و [illegible] بر خلاف [illegible] [illegible] ایران [illegible]

[illegible] محروم [illegible] [illegible] صلاح [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] اهالی [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] احترامات [illegible] [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٧٨
موضوع: عشیرت حسینقلی خان
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۷ هـ . ق)
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد دستخط جهان‌مطاع همایونی

جناب اشرف صدراعظم، اگر افراد عشیرت حسینقلی خان در املاک و خاک ایران زراعت کرده باشند چه جای گفتگو است، پسر و برادرزادهٔ حاجی اسماعیل و حاجی قادر در صورتی که تبعهٔ ایران باشند سفارت عثمانی چه سؤال و جواب می‌نماید و در هر حال جوابی که مقتضی است بدهید.

سواد دستخط همایونی

جناب اشرف صدر اعظم کاغذ وزیر مختار جنرال قونسول در باب ملک و املاک ایران را دیدیم

اگر باشند جناب [illegible] نوشته‌اند و در باب حاجی اسمعیل و حاجی قادر در صورت و شرح آن را

ملاحظه فرمائید و جواب مناسب درست جواب نوشته شود [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٧٩
موضوع: مالکیت ایران بر اراضی صیفی و ملخطاوی
تاریخ: ۲۱ شوال ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۵۸۰۲ ـ ۱۹۵

در جواب مراسلهٔ محترمهٔ آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ٦ شهر شوال المکرم ۱۳۱۷ نمرهٔ ۳۵۵ مربوط به اظهار ولایت بغداد در خصوص عزیمت افراد عشیرت حسینقلی خان به زرع اراضی سیدحسین، با کمال احترام زحمت‌افزا است که اگر مراد از اراضی سیدحسین همان اراضی صیفی و ملخطاوی است، اراضی مزبوره از املاک مشروعهٔ مخصوصه دولت علیهٔ ایران است و عملیات رعایای ایران در آنجا بر حسب اقتضای حقوق صحیحهٔ مشروحهٔ آنها است و هیچ سببی برای منع آنها از تصرف و زراعت در آن اراضی ملاحظه نمی‌شود. در این موقع احترامات فایقه خود را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید.

نصرالله مشیرالدوله

۵۸۰۲
۱۹۵

مقام منیع وزارت جلیله [illegible]

۲۱ مرداد ۱۳۱۷

در جواب مراسله محترمه [illegible] نمره ۳۵۵ ۱۳۱۷ مربوط به [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۰
موضوع: رد ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۳ شوال ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد حکم وزارت خارجه به مشاورالملک کارپرداز بغداد

نمره: ۵۸٤۳

شرحی در خصوص محل کانی بز و اطلاعات خودتان در تصرفات ایرانیهٔ آنجا و ادعای عثمانی ها در آن محل نوشته و صورت مراسلهٔ ایالت بغداد را در این باب فرستاده بودید مطلع شدم، محل مزبور ملک طلق دولت علیه و ادعای عثمانی ها در آنجا لغو است جوابی که لازم است به ایالت بغداد بدهید به حکومت کرمانشاهان تعلیمات لازمه داده شد که در محافظهٔ آن محل و منع مداخلهٔ مأمورین عثمانی در آنجا مراقبت و مواظب باشند.

نصرالله مشیرالدوله

٢٦٩٢
٩٧

٥٨٤٣

سواد حکم وزارت خارجه دولت علیه به کارپرداز بغداد

٢٢ شهر شوال ١٣١٧

شرحی در خصوص ... نگاشته بودید و اطلاعات خودتان در تصرفات ارامنه که ولوله‌ای عثمانیها در اعمال نوشته بودید مراسله ثابت دولت را درباب فرستاده بودید مطلع شدم حکم مزبور ... ولوله‌ای ... عثمانیها در اینکه نفوذات خارجه لازم است با ثابت دولت علیه حکومت کرمانشاهان تعلیمات لازمه داده شد در همین قطعه اکمل ... مامورین عثمانی در اینکه مراقبت و مواظبت باشند نظر الله مشار الیه

شمارهٔ سند: ٦٨١
موضوع: اراضی کانی بز
تاریخ: ۲٦ شوال ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال‌الدوله حاکم کرمانشاهان

نمره: ۵۹۰۱

ان‌شاءالله تعالی مزاج شرافت امتزاج عالی را کمال صحت و سلامت حاصل و کارها همه بر وفق مقصود و منظور است. چندی قبل از کار پردازی بغداد در خصوص محل کانی بز راپورتی به وزارت خارجه رسیده بود که ولایت بغداد از رفتن عشایر سنجابی به درهٔ کانی بز شکایت کرده و ارجاع و اعادهٔ آنها را از آنجا خواسته است. جناب مشاورالملک بعضی اطلاعات و اقدامات خود را در مادهٔ این اراضی نوشته بود چون سابقاً هم این مذاکرات را با سفارت در میان داشتیم، جناب‌عالی هم کراراً در مرقومات خودتان از این مسئله اخطار می‌فرمودند. مراتب به عرض خاک‌پای اقدس اعلی رسید و کسب تکلیف در باب این اراضی شد. مقرر فرمودند که باید جواب داد که محل کانی بز ملک ایران است، همین طور هم باید معمول داشت. اینک برای استحضار خاطر محترم عالی سواد راپرت جناب مشاورالملک را لفاً خدمت جناب مستطاب عالی فرستادم که به اظهارات او مطلع شده و چنانکه بندگان اقدس اعلی روحنافداه در این خصوص امر و مقرر فرموده‌اند، اقدام بفرمایید. دیگر ترتیبات این کار را جناب مستطاب‌عالی که در آنجا تشریف دارید بهتر می‌دانید و اقداماتی که لازم و مقتضی باشد خواهید فرمود همیشه منتظر زیارت مرقومات محترمه هستم (نصرالله مشیرالدوله)

۲۶۰

[illegible] به وزارت خارجه [illegible]

۵۶۰۱

[illegible] شهر شوال ۱۲۱۰

انشاءالله تعالی [illegible] صحت و سلامت [illegible] همه بر وفق مقصود و مطلوب است چنانچه قبل
از [illegible] در خصوص [illegible] وزارت خارجه [illegible]
[illegible]
واقعات [illegible] اراضی [illegible] سفارت [illegible]
[illegible] در ممالک [illegible] از جمله [illegible] اقدس [illegible]
[illegible] اراضی [illegible] ملک ایران است
[illegible] سفارت [illegible] در [illegible] را
[illegible] سلطنت [illegible] اقدس [illegible]
در این خصوص [illegible] سلطنت [illegible] در آنجا
[illegible] لازم [illegible] همیشه [illegible]
هستم [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۲
موضوع: رد ادعای عثمانی‌ها بر اراضی کانی‌بز
تاریخ: ۱۷ ذی‌قعده ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه

هو

فدایت شوم، دو طغرا رقیمهٔ شریفهٔ جناب مستطاب اجل عالی دام اقباله یکی مورخهٔ ۲۶ شهر شوال و دیگری به تاریخ ٤ شهر ذی‌قعدة‌الحرام مصحوب چاپار شرف وصول ارزانی داشت و چون مشعر بر سلامت و استقامت مزاج شرافت امتزاج جناب مستطاب‌عالی بود، زایدالوصف مسرور و خوشوقت شدم. بحمدالله تعالی برای این مخلص نیز نعمت سلامت و اعتدال مزاج موجود و برقرار و چند روز است که از مسافرت سرحدی ذهلیلان مراجعت نموده به تسویهٔ کارها اشتغال دارم.

در مسئلهٔ کانی‌بز سواد کاغذ جناب مشاورالملک را که ارسال فرموده بودید، دیدم. حقیقت امر همین است که مشارالیه اظهار داشته‌اند. مخلص هم سابقاً عرض کرده بودم، از اقدام جناب مستطاب‌عالی در عرض این مسئله به خاک‌پای مهر اعتلای مبارک همایونی ارواحنافداه و صدور فرمایشات همایونی بر اینکه محل کانی‌بز ملک ایران است همین‌طور هم باید معمول داشت بر مراتب تشکرات مخلص افزود.

مخلص در اینجا به شرایط منع تصرف عثمانی‌ها در محل کانی‌بز و تصرف طایفهٔ سنجابی به محل مزبور هم اقدامات لازمه به عمل خواهم آورد. لازم است جناب مستطاب‌عالی نیز مراتب را رسماً به سفارت کبرای عثمانی اظهار فرمایید و به جناب مشاورالملک هم مرقوم فرمایید که به ولایت بغداد رسماً بنویسند که دیگر عثمانی‌ها در این باب اظهاری نکنند و تصدیعی ندهند. زیاده زحمت نمی‌دهم روزگار جلالت بر دوام باد. ۱۷ شهر ذی‌قعدة‌الحرام ۱۳۱۷ مهر محمدالغفاری

در طهران رقیمه شریفه جناب مستطاب عالی
مورخه ۲۰ شهر شوال و دیگری بتاریخ ۴ شهر ذیقعدة الحرام
مصحوب چاپار برگشت وصول ارزانی داشت و چون متضمن سلامت
و استقامت مزاج شریف امزاج جناب مستطاب عالی بود زیاده از وصف
گردید و خوشوقت شدم بحمدالله تعالی برای این مخلص نیز نعمت سلامت
و اعتدال مزاج موجود و برقرار و چند روز است که از سیاحت
مرخصی از هیلدن مراجعت نموده بتسویه کارها اشتغال دارم
در نسخه کاغذ [illegible] کاغذ جناب مستطاب [illegible] را که از اول [illegible]
دیدم حقیقت امر همین است که شما رأیه اظهار داشته اید مخلص ا[illegible]
سابق عرض کرده بودم از اقدام جناب مستطاب عالی در عرض [illegible]
تا کی [illegible] مبارک [illegible] [illegible]
[illegible] کمپانی [illegible] ایران [illegible] داشت [illegible]
[illegible] مخلص از [illegible] مخلص در اینجا [illegible] لطف [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٨٣
موضوع: حبس نمودن محمد امین‌آقا رئیس عشیرهٔ پیران
تاریخ: ۲ صفر ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۲۳/۳۲

از تبریز به طهران

تلگراف کارگزاری تبریز به وزارت خارجه

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم بندگان پناه معظم آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه مدظله العالی، عشیرهٔ پیران از هیچ قسم شرارت فروگذار ندارند. محمد امین‌آقا رئیس آنها هم ابداً در حکومت حاضر نمی‌شده تدابیر و زحمات کثیرهٔ او را به تبریز آورده و شرح حالش را به حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم آقای نظام‌السلطنه مدظله‌العالی عرض کردم حکم به حبس او فرمودند. اگر این آدم مستخلص شود اسباب انقلاب سرحد خواهد شد محمدآقای میر پنجه امیر عشایر رئیس عشیرهٔ مامش به قید التزام تعهد کلیهٔ انتظامات لایجان کهنه و تازه و تمام آن سرحد را می‌نماید حضرت مستطاب اجل پیشکار کل مدظله نیز در این باب تلگراف نموده‌اند. فدوی هم لازم دانست اطلاع خود را به عرض برساند بودن پیران در آن سرحد جز اینکه مایهٔ شرارت و فتنه بشوند ثمر دیگر ندارد فدوی محسن.

مهر: تلگرافخانه مبارکه

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۲	۳۰۰				

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم [illegible] آقای [illegible] الدوله وزیر امور خارجه [illegible] عشیره و ایل [illegible]

قسم زیارت [illegible] بهمراهی [illegible] اهتمام [illegible] در حکومت حاضر شده [illegible] در رحالت [illegible]

[illegible] حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم آقای نظام السلطنه مدظله العالی عرض کردم حکم

[illegible] تکلیف نمود اسباب انقلاب سرحد [illegible] همراه آقای [illegible] رئیس عشیره [illegible]

[illegible] انتظامات [illegible] کهنه و تازه [illegible] تمام ان سرحد را [illegible] حضرت مستطاب اجل [illegible]

[illegible] تلگراف [illegible] لازم دانست اطلاع [illegible] بعمل [illegible]

سرحد [illegible] وزارت [illegible]

بواسطه تلگرافخانه			گیرنده مطلب
بتاریخ [illegible] شهر [illegible]	ساعت	دقیقه [illegible]	۱۳۱۸

شمارهٔ سند: ٦٨٤
موضوع: موقعیت رئیس عشیرت پیران
تاریخ: ۹ صفر ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۲۳/۳۲

سواد تلگراف وزارت خارجه به مظفرالملک حکمران ساوجبلاغ

نمره: ٣٤٧

از مضمون تلگراف جناب‌عالی در باب رئیس عشیرت پیران استحضار حاصل نمود جناب مستطاب اجل اکرم افخم نظام‌السلطنه دام اجلاله‌العالی نیز تلگراف رمزی فرموده بودند. چون عملیات اولیهٔ امر با ایشان بوده است، در متفرعات آن هم رأی ایشان اصوب است نصرالله مشیرالدوله.

۲۲۹

تبریز نمره ۳۴۷ سواد تلگراف وزارت خارجه به مفخم السلطنه کارگزار وصلح

۹ صفر ۱۳۱۸

از مضمون تلگراف جنابعالی در باب ... میرزا ... اطلاع حاصل شد ... اجلال ... (آقا) ...

دام ... [illegible] ... ۵ ... اولیا امور ... [illegible]

را ... اصحاب ... [illegible]

وزارت امور خارجه آرشیو

شمارهٔ سند: ٦٨٥
موضوع: اراضی صیفی و ملخطاوی
تاریخ: ۱۵ صفر ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد کاغذ وزارت خارجه به سفیرکبیر ایران مقیم اسلامبول
نمره: ۱۰٦٨

در ضمن مشروحهٔ نمرهٔ ١٦ بر طبق اظهارات وزارت خارجه عثمانی شرحی از تجاوزات عشیرت کلهر و حسینقلی خان صارم‌السلطنه اشعار فرموده بوده، مطلع شدم اینکه عثمانی ها در ضمن مراسلهٔ خود می نویسد حسینقلی خان و عشیرت کلهر در اراضی سیدحسین کشت‌ذرع کرده‌اند، مقصودشان اراضی صیفی و ملخطاوی ملک صحیح صریح دولت ایران است که برای القای شبهه در نوشتجات رسمیه اراضی سیدحسن می نویسند و در ضمن این مراسله هم اراضی سیدحسین نوشته‌اند. جناب‌عالی خیلی متوجه و ملتفت باشید اراضی صیفی و ملخطاوی که در محل پشتکوه است، ملک مسلم و صحیح و صریح دولت ابدآیت علیه و مزروع رعایای پشتکوه است. همه‌ساله رعایای پشتکوه و کسان حسینقلی خان صارم‌السلطنه حاکم پشتکوه در محل مزبور زراعت می‌کنند و اغلب سالها در موقع برداشتن حاصل، مأمورین و عشایر عثمانی جمعیت کرده زراعت مزبور را به ادعای اینکه این اراضی ملک عثمانی است، خراب می نمایند و هر وقت هم خراب کرده‌اند رسماً خسارت رعایای پشتکوه و تنبیه مرتکبین را از سفارت عثمانی مطالبه کرده‌ایم و به سفارت کبرای ایران و کار پردازی بغداد هم تعلیمات فرستاده‌ایم که خسارات وارده به رعایای پشتکوه و تنبیه متجاوزین را مطالبه کنند. موافق معمول همه‌ساله در هذه‌السنه هم رعایای پشتکوه اراضی مزبور را زراعت کردند و محصول را هم برداشتند وقتی که مأمورین و عشایر عثمانی به قصد تخریب زراعت رفتند، دیدند که رعایای پشتکوه بعضی از زراعت خود را برداشته‌اند برگشتند، این است که این مراسله را وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرا نوشته و اراضی صیفی و ملخطاوی را برای اغفال به سفارت کبرا به اراضی سیدحسین موسوم داشته است. جناب‌عالی نوشتجات مربوطه به

اراضی صیفی و ملخطاوی و تعلیمات که از وزارت خارجه به اسلاف جناب‌عالی در این مسئله داده شده و در سفارت کبرا موجود است مراجعه فرموده عنوان ادعای مالکیت دولت عثمانی را در اراضی صیفی و ملخطاوی از روی تعلیمات مزبوره و دلایل مندرجه در مراسلات رسمیهٔ سفارت کبرا به باب‌عالی و وزارت خارجه عثمانی رد نماییده‌و بعد از این هم ملتفت باشید از اراضی سرحدیه محلی که اسم آن بر سفارت کبرا مجهول و مالکیت آن به دولت عثمانی غیرمعلوم است، در ضمن نوشتجات و مراسلات رسمیهٔ سفارت کبرا تصدیق به ملکیت عثمانی نشود. مأمورین عثمانی گاهی اراضی متنازع‌فیهای دولتین را به تحریف اسم در مراسلات رسمیه می‌نویسند که اغفال نموده بر ملکیت عثمانی تصدیق بگیرند. مثل همین اراضی صیفی و ملخطاوی که سالها اراضی سیدحسن می‌نوشتند و ما رد می‌کردیم حالا در این مراسله به سفارت کبرا سیدحسین نوشته‌اند محض اطلاع خاطر شریف زحمت داد. نصرالله مشیرالدوله.

نمره ۸۲ [illegible]

نمره ۱۰۶۸

سواد کاغذ وزارت امور خارجه به سفیر کبیر ایران مقیم اسلامبول

مورخه ۱۵ شهر صفر ۱۳۱۸

در ضمن نمره ۱۰۶۸ بر طبق اظهارات وزارت امور خارجه عثمانی راجع از تجاوزات عشیرت کلهر و حسینقلی خان صارم السلطنه [illegible]
مطلع شدم اینکه عثمانیها در ضمن مراسله [illegible] می‌نویسند حسینقلی خان و عشیرت کلهر در اراضی سید حسین گشت و گذار کرده‌اند [illegible] اراضی سیفی و مندلی
ملک صحیح صریح دولت ایران است و برای انکار شبهه در نوشتجات رسمیه اراضی سید حسین می‌نویسند و در ضمن [illegible] اراضی [illegible]
نوشته اند [illegible] توجه و ملتفت باشید اراضی سیفی و مندلی هم در [illegible] است که ما [illegible] صحیح و صریح دولت ابد آیت علیه [illegible]
رعایای پشتکوه است همه ساله رعایای پشتکوه و حسینقلی خان صارم السلطنه حاکم پشتکوه در آنجا زراعت [illegible] سالها در [illegible]
برداشت حاصل مأمورین و عشایر عثمانی جمعیت کرده زراعت [illegible] را با دعوای اینکه این اراضی ملک عثمانی است [illegible]
رعایا خسارت رعایای پشتکوه [illegible] را از سفارت عثمانی مطالبه کرده‌ایم و سفارت کبرای ایران [illegible] تعلیمات [illegible]
وارده به رعایای پشتکوه [illegible] را مطالبه کنند [illegible] معمول همه ساله در [illegible] رعایای پشتکوه اراضی [illegible] را زراعت کرده [illegible]
دیگر مأمورین و عشایر عثمانی [illegible] زراعت [illegible] رعایای پشتکوه بعضی از زراعت خود را برداشته [illegible] برگشته‌اند [illegible]
عثمانی به سفارت کبری نوشته و اراضی سیفی و مندلی را برای اشغال سفارت کبری با اراضی سید حسین موسوم داشته است [illegible] نوشتجات [illegible]
سیفی و مندلی و تعلیمات هم از وزارت خارجه [illegible] در این [illegible] داده شده و در سفارت کبری [illegible]
مالکیت دولت عثمانی را در اراضی سیفی و مندلی از روی تعلیمات [illegible] در مراسلات رسمیه سفارت کبری [illegible]
عثمانی [illegible] و بعد از این هم ملتفت باشید از اراضی سرحدیه [illegible] اسم آن به سفارت کبری [illegible] مالکیت [illegible]
در ضمن نوشتجات و مراسلات رسمیه سفارت کبری تصدیق مالکیت عثمانی شود مأمورین عثمانی گاهی اراضی متنازع فیها [illegible]
در مراسلات رسمیه می‌نویسند که اشغال نموده مالکیت عثمانی تصدیق بکنند [illegible] اراضی سیفی و مندلی [illegible] سالها [illegible]
[illegible] دیگر [illegible] در مراسله به سفارت کبری سید حسین نوشته [illegible] خاطر شریف [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٨٦

موضوع: عشیرت پیران

تاریخ: ۷ ربیع‌الاول ۱۳۱۸ هـ. ق

کارتن: ١٦

پروندهٔ: ۲۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه پیشکار آذربایجان

نمره: ۱۷۱۳

اگرچه در باب محمدآقا پیران در جواب تلگراف رمز جناب‌عالی عرض کرده بودم که چون اوّلیّات کار به دست جناب‌عالی شده است در متفرعات آن هم هر طور که خود جناب‌عالی تصویب بفرمایید، اقدام خواهید نمود. لکن عرض این فقرات را هم در مقام ارادت بی‌ضرورت نمی‌دانم. محمدآقای پیران که در ازمنهٔ سالفه با عشیرت خود به خاک عثمانی رفت تا وقتی که در خاک عثمانی بود اتصالاً برای دولت اسباب خرج و زحمت می‌شد که یکی آنها مأموریت جناب امیربها در جنگ به سرحد و تحقیق آن غارتها و احراقات بود. از این طرف هم عشیرت مامشها چون میدان را خالی می‌دیدند از بعضی معاملات که در سرشت اکراد است مضایقه نداشتند و معاودت طایفهٔ پیران به لاهیجان خیلی فواید داشت البته جناب مستطاب اجل عالی رعایت همهٔ آن نکات را فرموده‌اید. نصرالله مشیرالدوله.

١٧١٣

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه پیشکار آذربایجان

٧ شهر ربیع الاول ١٣١١

اگر چه در باب محمد آقای پیرانی در جواب تلگراف مرحمتی عرض کرده بودم چنین اقدامات که در دست جنابعالی شده است در تفرقه عشایرت
اینهم هر طور در خود جنابعالی تصویب میفرمایید اقدام خواهید نمود لکن این فقرات را هم در مقام ارادت به ضرورت میدانم محمد آقای
پیرانی در ازمنه سابقه با امیر ... رفت و آمد داشت تا وقتی در خاک عثمانی بود انشاءالله برای اینکه اسباب خرج و زحمت
میشد یک انشا ماموریت جناب امیر بهادر جنگ به سرحد و تحقیق آن غارتها و اوقات بعد از آن طرف هم عشیرت ما شوش ها
چنین میدان را خالی میدیدند از بعضی معاملات که در سرحد اکراد است مضایقه نداشته و معاودت محمد آقا به پیران
بلا ایمان خیلی فواید دارد البته جنابعالی به صرفه صلاح رعایت همه آن نکات را خواهید فرمود (نظام السلطنه الدوله)

شمارهٔ سند: ۶۸۷
موضوع: تجاوزات عشایر ایران به عثمانی.
تاریخ: ۸ رمضان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۶

راپورت ملاقات با جناب شمس‌الدین بیک در دوشنبه هشتم رمضان ۱۳۱۸

در باب تجاوزات و غارت فرخ‌خان و علی اکبر خان سنجابی فراریان ایران به سومار برحسب تعلیمات حضرت اجل، تلگراف اقبال‌الدوله را برای سفیر قرائت نموده گفتم در یک ماه قبل محمد داوده و محمد خورشید را که با پانصد خانوار به خاک کرمانشاهان آمده ملتجی شده بودند و سفارت اظهار می‌کرد که ده هزار لیره مال‌التجاره از خاک عثمانی سرقت نموده‌اند، محض مساعدت از خاک ایران تبعید و به شما تسلیم کردیم. در مقابل این طور مساعدات دولت، آیا مقتضی هست که قائم‌مقام خانقین از فرخ‌خان و علی اکبر خان که نوکر فراری ایران هستند طوری حمایت و نگاهداری نماید که با اطمینان و قوت قلب هر روز تجاوز نموده اهالی سومار را تاخت و تاراج نمایند و با شکایات مکررهٔ مأمورین ما اصلاً در تسلیم یا تبعید آنها و استرداد اموال رعایای سومار مساعدت و موافقت نکنند. و اگر مأمورین سرحدی کرمانشاهان در نگاهداری محمد خورشید فراری عثمانی تأسی به قائم‌مقام خانقین می نمودند و هر روز آنها هم به خاک عثمانی تجاوز می‌کردند و قتل و غارت می نمودند شما بهتر می دانید که چه اثری در سرحدات دولتین داشت و چه زحمتی برای شما فراهم می شد. معزی‌الیه پس از شنیدن این بیانات جواب دادند که این فقرات را کتباً بنویسد تا هر اقدامی که لازم است بشود.

ولی می‌گفتند قبل از عزیمت به اسلامبول در باب حدود ایران و عثمانی به مقام جلیل اتابک اعظم دامت عظمته عرض کرده بوده که یا باید دولتین ایران و عثمانی قراری در کلیهٔ مسائل راجع به حدود دولتین بدهند که بکلی رفع اختلافات و اشکالات بشود یا اینکه در سه نقطه از حدود تشکیل سه کمسیون بشود با تعلیمات مخصوصه و شرایط چند مطالب و امور سرحدیه را تسویه نمایند. تشکیل این کمسیونها یکی در حدود کرمانشاهان و خانقین باشد و یکی هم در حدود کردستان و سلیمانیه و یکی هم در

حدود وان و آذربایجان که در تمام امتداد خط سرحد دولتین هر نقطه امری اتفاق بیفتد یا تجاوز و قتل و غارتی از طرفین بشود، مأمورین دو دولت حاضر بوده به اجرای تحقیقات و تسویهٔ آن امر شروع کنند؛ و الا در غیر این دو صورت این گونه وقوعات سکنهٔ سرحدیه طبیعی است و از زحمت آن فارغ نخواهیم بود و می‌گفت حالا هم در تشکیل کمسیون به همان عقیده باقی هستم. اگر این تکلیف را قبول فرمایند من هم موافقت می‌کنم مخصوصاً به فدوی تأکید می‌کرد که این فقره را به عرض برسانم محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید. الامر الاجل العالی مطاع.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو، جناب اشرف اتابک اعظم، چه عیب دارد مراتب را بنویسند به سفیر بدهند و انجام کار را بخواهند. اما در باب کمسیونها راست است احتمال می رود کارهای سرحدات به مسالمت بگذرد از آن طرف خرج زیادی هم خواهد داشت عقیدهٔ خودتان را و هرچه صلاح است به عرض برسانید.

امضای مظفرالدین شاه

۱۳ ۶/۴

۸ / ۱۳۱۸

[illegible] ملاقات با جناب شمس الدین بیک در روز شنبه هشتم شعبان

درباب تجاوزات و غارات فرج خان و ربیع اکبرخان نسبت به فراریان ایران [illegible]

حضرت اجل مکرم اقبال الدوله را برای تغییر قرارنامه گفتم در ملاقات قبل مجدداً داده

که با نصف خانوار خاک ترکیه آن‌ها [illegible] غارت اظهار مسکرده [illegible]

حال آمده از خاک عثمانی برگشته‌اند [illegible] مساعدت از خاک ایران تبعید و تسلیم کردم

در مقابل این اظهار مساعدات دولت [illegible] مقام خاطیّن از فرج خان و ربیع اکبرخان

[illegible] فراری ایران [illegible] حمایت [illegible] تمام [illegible] اطمینان [illegible]

[illegible] تسلیم [illegible]

[illegible] مساعدت [illegible] موفقیت [illegible]

در [illegible] فراری عثمانی تا [illegible] خاطیّن [illegible]

عثمانی [illegible] غارت [illegible]

[illegible] فراهم [illegible]

[illegible] لازم است [illegible] [illegible]

[illegible]

با سئوال در باب حدود ایران و عثمانی مقام جلیل آتابک اعظم دامت عظمته تعرض کرده بودم

که آیا باید دولتین ایران و عثمانی قراری در خطه مسائلی راجع به حدود دولتین مرتبه که کمال رفع اختلافات

دایمی حاصل بشود یا اینکه در سه نقطه از حدود تشکیل کمیسیون بشود با تحقیقات کامله در اطراف

همه مطالب و امور سرحدیه را تسویه نمایند تشکیل این کمیسیون‌ها یکی در حدود آذربایجان و ماکو

باشد دیگری هم در حدود کردستان و سلیمانیه دیگری هم در حدود وان و ارومیه

سرحدی دولتین هر نقطه هر اتفاق ناگهانی بیفتد ایجاد وقتی رفع تجاوزات از طرفین بشود با مراعات دولت

حاضر بشوند با اجرای تحقیقات و تسویه آن امر شروع کنند و الا در غیر این صورت با کمال وقوعات

سکنه سرحدیه طبیعی است دائر نگرانی آن فاجع خواهیم بود بشکیت حال هم در تشکیل کمیسیون اهمال

عقیده با تمام اهتمام اگر این تکلیف را قبول فرمایند فی الحال موافقت میکنم مخصوصاً تعدی که

میکرده باشیم را بعرض رسانم محض اظهار مطلب بزرگ حضرت وزرای

شمارهٔ سند: ۶۸۸
موضوع: تجاوزات عشایر عثمانی و حمایت و محافظت عشایر ایران که به عثمانی فرار می‌کنند
تاریخ: ۱۸ رمضان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۶

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی است

نمره: ۱۶۳ کابینهٔ وزیر خارجه ۶۲۸۸ دفتر جاری

معاملات تجاوزکارانه عشایر عثمانی خاصه مساعدتهایی که از مأمورین دولت علیه عثمانیه با فراریان ایران مثل علی اکبرخان سنجابی و همراهان او می شود مأمورین سرحدیهٔ ایران را سخت به شکایت آورده از یک طرف تجاوزات عشایر جاف به حدود ایران و خسارات وارده از آنها به مراتع عشایر ایرانی به شکایت مأمورین سرحدیه توالی و تواتر داده، از طرف دیگر فراریان ایران که در خانقین سکنا کرده و مظهر همه قسم مساعدت هستند هرگونه شرارت می‌کنند و همه نوع خسارت وارد می آورند و جای تأسف است که اولیای دولت علیهٔ عثمانیه معاملات اولیای دولت علیه ایران را در ردّ فراریان عثمانی و منع عشایر ایران از تجاوز به خاک آن دولت معاینه می نمایند، چنانکه دیرزمانی نگذشته است که متجاوز از پانصد خانوار عشیرت طالبان و داوده، به خاک کرمانشاهان آمده بودند و گفته می شد در خاک عثمانی چند نفر را به قتل رسانیده و قریب ده هزار لیره اموال کاروان را سرقت کرده‌اند. به محض اظهار آن سفارت کبرا فوراً از حدود ایران طرد و به خاک عثمانی اعاده شدند و همچنین شیخ غضبان و همراهان او که به خاک ایران آمده بودند و از طرف آن سفارت کبرا اعادهٔ او خواهش شده بود، به حکومت بصره تسلیم شد. مع‌هذا اولیای دولت علیهٔ عثمانیه به جای معاملهٔ متقابله که از اصول معاهدات دولتین به شمار می رود و یا به جای حسن همجواری که از وظایف مجاورت و اتحاد جانبین است، این قسم معاملات ناروا را در حفظ و حمایت فراریان ایران و آزادی عشایر عثمانی که در تجاوز به خاک دولت دوست متحد همجوار روا می دارند از یک طرف، علی اکبرخان سنجابی و پسران و اعوان او و پسرهای فرخ‌خان را

که از کرمانشاهان به خاک عثمانی فرار کرده‌اند ایالت بغداد محافظه و حمایت می نماید و به قدری در تجاوز به خاک ایران و احراق بیوت و اراقه دماء و نهب اموال آزادند که العیاذبالله تصور تشجیع از طرف مأمورین عثمانیه در حق آنها می شود. از طرف دیگر اشرار مامدی و غیره و غیره هرچه بسیار دماء و اموال عبادالله به دست آنها ریخته و غارت شده است از سمت آذربایجان به ممالک عثمانیه می روند و در وان و نظایر آن مظهر حمایت می شوند. قدری که به دقت ملاحظه شود، فعلاً در حدود آذربایجان و کرمانشاهان دهکده و قریه دیده نمی شود که لگدکوب تجاوز نباشد و معلوم است که این احوال ناگوار تا چه درجه انتظار اولیای دولت ایران را در اتحاد و یک‌جهتی و مؤالفت دولتین علیتین که فزایش آن تیمناً آرزو و تمنا می شود اخلال می نماید. و چنانکه معلوم ذات عالی سفارت پناهی است، اکراد و عشایر منهوب و مقتول را تا یک درجه می توان به جبران خانه های خراب و اموال منهوب و نفوس مقتول و ناموس مهتوک امیدوار و هیجان آنها را تسکین نمود، همین که چندی گذشت و جبر کسور نشد، به عادت و خوی ایلیت که در سرشت آنها است به مقام انتقام برمی‌آیند و هم نظر دقیق عالی می داند که منافع متحدهٔ مشترکهٔ دو دولت اسلام از آن حال دچار چه خسار و نکال خواهد شد و چون به حسن نیت و توجهات قویهٔ آن جناب جلالت‌مآب در محافظهٔ منافع مشترکه دولتین علیتین و رعایت جهت جامعهٔ اسلامیت اعتماد کامل دارد. این قدر از تشریح احوال را مکفی از خواهش اقدامات چاره‌جویانه دانسته، احترامات فایقه را تجدید می نماید، زیاده زحمت نمی دهم.

نصرالله مشیرالدوله

۱۴ نمره

۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۹

۲۰۱۱۱ دفتر مخصوص

۱۶۲ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۹
موضوع: تجاوزات طایفهٔ جاف در کرمانشاهان
تاریخ: ۶ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۶

سواد کاغذ وزارت امور خارجه به علاءالملک سفیرکبیر دولت علیه ایران در عثمانی

نمره: ۲۲۲ کابینهٔ وزیر خارجه

در خصوص تجاوزات طایفهٔ جاف مرادی به مراتع عشایر ایران در کرمانشاهان و تجاوزات متوالیه پسرهای فرخ‌خان و علی اکبرخان سنجابی از سواد مکاتبات وزارت خارجه به سفارت عثمانی و سواد راپورتهای سرحدیه که فرستاده شد، اطلاعات کافیه حاصل می‌فرمایید. از چندی قبل تاکنون عشایر جاف و پسرهای فرخ‌خان و علی اکبرخان خسارات کثیره در خاک کرمانشاهان وارد آورده‌اند و هر قدر هم به سفارت عثمانی نوشته می‌شود به اظهارات وزارت خارجه اثری نمی‌دهند، تکرار تجاوزات این اشخاص و عشایر جاف و عدم اعتنای مأمورین عثمانی سبب شد تمام سرکردهای سرحد در نزد جناب اقبال‌الدوله آمده اجماع نمودند و می‌گفتند اگر در مقابل حرکات جسورانهٔ مرتکبین اجازه تقاص و تلافی به خود ما امروز ندهید ما خودمان بدون اجازه ناچاراً شروع به مکافات و معاملهٔ متقابله خواهیم نمود چرا که به حکم شما از جان و مال و ناموس خودمان نمی‌توانیم بگذریم و دیگر صبر و تحمل نداریم. اقبال‌الدوله هم تلگراف رمزی کرده تکلیف خواسته بود بندگان اقدس همایون روحنافداه دستخطی مبنی به کمال تأکید فرمودند که حتماً اقبال‌الدوله طوری آنها را ساکت نموده به اخذ اموال منهوبه اطمینان و امیدواری بدهد ازین خیال منصرف شوند و الا اگر قدمی برای انتقام از عثمانی‌ها پیش بگذارند اقبال‌الدوله مسئول خواهد بود و همین طور اوامر علیهٔ همایون به جناب اقبال‌الدوله ابلاغ شد و به هزار زحمت آنها را عجالتاً ساکت کردند و تفصیل امر به جناب شمس‌الدین‌بیک هم مذاکره شد گویا به باب‌عالی راپورت داده باشند جناب‌عالی هم با بیانات مؤثر این فقرات را با اعلی‌حضرت سلطان اطلاع بدهید. اگر اولیای دولت ایران در مقابل اجماع سرکردها و رؤسای ایلات پاره تدابیر به عمل

نمی‌آوردند و استمالت نمی‌نمودند و قید مسئولیت نمی‌گذاشتند می‌بایست خونها ریخته شود و فتنهٔ بزرگی تولید کرده که مدتها اولیای دولتین در زحمت باشند و این همه بی‌اعتنایی مأمورین عثمانی در مجازات مرتکبین عشایر خود وحمایت صریح از فراریان ایران احتمال کلی می‌رود یک وقتی عشایر ایران را به مقام انتقام و تلافی بیاورد که دست از هر چاره و علاج کوتاه باشد و با همان کارآگاهی و حسن تقریری که دارید، طوری تشریح مطلب و بیان مقصود بپردازید که حسن تأثیری بدهد شاید به این بیانات و تدابیر جناب‌عالی قراری در تبعید یا تسلیم فراریان ایران و جبران خسارات وارده به عشایر این طرف دادند، مراسله هم که اخیراً در این خصوصات به سفارت عثمانی نوشته شده است سوادش را فرستادم ملاحظه خواهید نمود و هر نتیجه که از این اقدامات جناب‌عالی حاصل شد اطلاع خواهند داد که به عرض برسد. نصرالله مشیرالدوله.

(۱۷)

نامه وزارت خارجه — نمره ۲۲۲ — ۱۳۱۸

۱۸ — ۴/۶

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۹۰
موضوع: اختلال امور سرحدی
تاریخ: ۲۱ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

نامهٔ قونسول ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ۱۸۱

تلگرافاً به عرض حضور مبارک عالی رساندم که پسر کوچک مرحوم والی پشتکوه به واسطه نقاری که با برادر بزرگ خود فتح‌السلطنه دارد به حدود مندلی آمده و از حکومت عثمانی خواهش دخالت نموده است، کلیتاً امور سرحدیه خیلی بد است. علی‌اکبرخان سنجابی با پسرهایش و پسرهای فرخ‌خان ایلخانی که مدتهاست به خانقین آمده بودند و به عثمانی‌ها التجا نموده‌اند این روزها بغداد و کاظمین آمده‌اند و به حکومت عثمانی دخالت نموده‌اند از طرف دیگر متصلاً در حدود از طرفین نهب و غارت می‌شود. ایالت جلیلهٔ کرمانشاه شکایت می‌کنند ایالت بغداد هم شکایت می‌نماید، کار سرحد خیلی بد شده است به نظر این بنده خیلی مناسب است از طرفین بعد از مخابرهٔ وزارت جلیله با باب‌عالی و سفارت عثمانی مأمورین صحیح بی‌غرض و بی‌طمع درستکار مأمور شوند و در سرحد حاضر گشته منهوبات طرفین را به موجب حقانیت و عدالت مسترد دارند و قرار خوبی داده شود که اشرار طرفین دیگر نتوانند شرارت و نهب نمایند سرحدات از شر اشرار امن شود.

اگر به حالت حالیه بماند روز به روز بدتر می‌شود و شکایت طرفین زیادتر و بندگان خدا و رعایای دولت قوی‌شوکت علیه در این سرحد آسوده نخواهند بود. و اگر هم قراری داده شود که طرفین فراری‌های طرفین را قبول نکنند و راه ندهند خیلی اسباب آسودگی و امنیت سرحدی شود. زیاده جسارت ندارد. امر اجل امجد ارفع عالی مطاع

محل مهر: محمود

[حاشیه:] ملاحظه شد.

قونسول ژنرالی دولت علیهٔ ایران

در بغداد نمره ۱۸۱

تاریخ ۲۱ ... ۱۳۱۸

آرشیو

در قضیهٔ او کرامی ... سابقاً بعرض حضور مبارک عالی رساندم که پسر کوچک مرحوم والی پشتکوه

بواسطهٔ نقاری که با برادر بزرگ خود فتح السلطنه دارد بجده و مندلی آمده

و از حکومت عثمانی خواهش دخالت نموده است کلیهٔ امور سرحدیه

خیلی بد است علی اکبرخان سنجابی با پسرهایش و پسرهای فرخ خان

[illegible] آمده بعضی و بعثمانیها التجا نموده اند

این روزها ببغداد و کاظمین آمده اند و بحکومت عثمانی دخالت نموده اند

از طرف دیگر متصلاً در حدود از طرفین نهب و غارت میشود

ایلات جلیله کرمانشاه شکایت میکنند ایالت بغداد هم شکایت مینماید

کار سرحد خیلی بد شده است بنظر این بنده خیلی مناسب است

از طرفین بعد از مخابره وزارت جلیله با بابعالی و سفارت عثمانی

مامورین صحیح بیغرض و بی طمع در [illegible] مامور شوند و در سرحد

حاضر گشته منهوبات طرفین بموجب حقانیت و عدالت مسترد دارند

شمارهٔ سند: ۶۹۱
موضوع: بازگرداندن علیرضاخان به خاک ایران
تاریخ: ۲۷ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

سواد تلگراف اتابک اعظم به اقبال‌الدوله حکمران (کرمانشاهان)

از قرار راپورتی که رسیده است، علیرضاخان از خاک کلهر خارج و به سمت مندلی عازم شده است. با مراقبت جناب‌عالی به حفظ لوازم سرحدیه، این حرکت و عزیمت مشارالیه خیلی غریب است البته اقدامات لازمه به عمل آورده اسباب مراجعت او را سریعاً فراهم ساخته زود اطلاع بدهید. اتابک اعظم.

وزارت امور خارجه
آرشیو

کرمانشاه تلگراف اتابک اعظم باقبال الدوله حکمران

۲۷ شهر ذیقعده ۱۳۱۸

از قرار راپورتی که رسیده است علیرضا خان از خاک کلهر خارج و بسمت مندلی عازم شده است با مراقبت جنابعالی
بحفظ لوازم سرحدیه این حرکت و عزیمت مشارالیه خیلی غریب است البته اقدامات لازمه بعمل آورده از سبب
مراجعت او را سریعاً فراهم ساخته زود اطلاع بدهید (اتابک اعظم)

شمارهٔ سند: ٦٩٢
موضوع: حرکت کردن علیرضاخان به سوی مندلی
تاریخ: ۲۷ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

سواد تلگراف اتابک اعظم به توسط تلگرافخانه قصر به مشاورالملک کارپرداز بغداد

علیرضاخان که‌از خاک کلهر خارج‌و با سیصد سوار به‌طرف مندلی‌حرکت کرده است، امروز و فردا وارد آنجا خواهد شد به والی بغداد اظهار نمایید که سریعاً او و همراهانش را از دخول به خاک عثمانی مانع شوند و اگر وارد شد نفی نمایند و نتیجه را اطلاع بدهید به سفارت اسلامبول هم تلگراف شده است اقدامات لازمه به عمل بیاورند.
اتابک اعظم

بغداد

سواد تلگراف اتابک اعظم توسط تلگرافخانه قصر شیرین و کرمانشاه از

۲۷ شهر ذیقعده ۱۳۱۸

وزارت امور خارجه
آرشیو

علیمردان خان را از خاک کلهر خارج و با جمعیه سوار بطرف بغداد حرکت کرده است امروز و فردا وارد خانقین خواهد شد
بوالی بغداد و اولیاء رسانید که ایشان را و همراهانش را از دخول بخاک عثمانی مانع شوند و اگر وارد شده توقیف نمایند و نتیجه را
اطلاع بدهید بسفارت اسلامبول هم تلگراف شده است اقدامات لازمه بعمل بیاورند (اتابک اعظم)

شمارهٔ سند: ۶۹۳
موضوع: روانه شدن علیرضاخان پسر والی پشتکوه به خاک عثمانی
تاریخ: ۷ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۲
پرونده: ۱۱

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۷۸۹۳ ـــ ۳۹٤

از قرار اطلاعی که از کارگزاران کرمانشاهان رسیده است، علیرضاخان پسر والی پشتکوه از خاک کلهر کرمانشاهان فراراً به سمت خاک دولت علیهٔ عثمانیه روانه شده است و اینک انتظار قوی می رود که از طرف سفارت کبری به هر جا که لازم است، توصیه و به مأمورین سرحدیه عثمانیه اوامر و تعلیمات خیلی سریع مؤکد ارسال شود که از قبول و پذیرایی او دست بازداشته نگذارند که به خاک عثمانی داخل شود. بدیهی است که در ارسال احکام لازمه تسریع و نتیجهٔ احکام را به دوستدار اعلام خواهند فرمود. در این موقع احترامات فایقه را نسبت به آن‌جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید. نصرالله مشیرالدوله

۷۸۹۳
۳۹۴

مراسله وزارت خارجه بسفارت عثمانی

۲ شهر ذی حجة الحرام ۱۳۱۸

از قرار اطلاعی که از کارگذاران کرمانشاهان رسیده است علیرضاخان پسر والی پشتکوه از خاک کلهر کرمانشاهان فراراً بسمت خاک دولت علیه عثمانیه روانه شده است و اینک استدعای قوی میرود که از طرف سفارت کبری بهر جا که لازم است توصیه و با مامورین سرحدیه عثمانیه اوامر و تعلیمات خیلی سریع مؤکد ارسال شود که از قبول و پذیرائی او دست باز داشته نگذارند بخاک عثمانی داخل شود بدیهی است که در ارسال احکام لازمه تسریع و نتیجه احکام را بدوستدار اعلام خواهند فرمود در اینموقع احترامات فائقه را نسبت بآن جناب جلالتمآب تجدید مینماید

(نصرالله مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ٦٩٤
موضوع: رفتن علیرضاخان به مندلی و اعادهٔ او از طرف ایران
تاریخ: ۱۲ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

نامهٔ قونسول ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ۱۸۹

هو

قربانت گردم، به زیارت امر مبارک تلگرافی رمز که در خصوص اعاده دادن علیرضاخان و سوارهای اتباع او شرف صدور یافته بود مشرف از اوامر علیه اطلاع حاصل نمودم، با ایالت بغداد تحریراً و مشافهتاً مخابرات لازمه نمودم. جناب والی پاشا اظهار نمود که از جانب صدارت عظمای اسلامبول تلگرافی رسیده و از مسئلهٔ علیرضاخان و آمدن او به حدود عثمانی سؤال نموده‌اند. من هم در جواب تلگراف نمودم که مشارالیه به مندلی آمده و به دولت عثمانی التجاء و دخالت نموده است. دیگر از جانب صدارت عظمی امری بر اعادهٔ او از حدود عثمانی نیامده و مادامی که چنین امری نرسد من نمی‌توانم او را منع و اعاده بدهم.

فدوی هم مراتب را با تلگراف رمز به حضور مبارک عالی عرض نمودم، بعد از دو روزی خبر رسید که علیرضاخان از مندلی به بدره آمده است دو سهٔ روز آنجا بود، بعد از آن یک تلگراف از بدره برای والی‌پاشا و یک تلگراف هم برای فدوی رسید که علیرضاخان از بدره شبانه حرکت کرده به طرف پشتکوه رفت بعد تلگراف دیگر از مندلی رسید که علیرضاخان از بدره به خاک دولت علیه و به طرف پشتکوه رفته از رعایای پشتکوه مبالغی اسب و گوسفند و گاو غارت نموده و در راه با برادر خود فتح‌السلطنه نزاع نموده قدری از حیوانات منهوبه را از او گرفته‌اند و بقیه را به مندلی آورده و حالا مندلی است.

و علیرضاخان از مندلی کاغذی به فدوی نوشته است که دو کرور نقد و جنس پدرم را برادرم فتح‌السلطنه ضبط نموده، شرعاً و عرفاً قسمت خودم را می‌خواهم.

عجالتاً مابین این دو برادر نهایت خصومت است و فتح‌السلطنه مایملک پدر را ضبط نموده علیرضاخان هم آسوده نخواهد ماند. فدوی به سفارت کبرای دولت علیه مقیم اسلامبول تلگراف نمودم که امر قطعی از صدارت عظمای عثمانی بر طرد و اعادهٔ او صادر نمایند که دیگر برای والی بغداد مجال عذر باقی نماند و او را از مندلی و خاک عثمانی خارج نماید و منتظر جواب سفارت کبری می‌باشد. زیاده جسارت است. امر اجل امجد ارفع عالی مطاع.

قونسول ژنرالی دولت علیهٔ ایران

بغداد نمره ۱۸۹

تاریخ ۱۴ ذی قعدة الحرام

۱۳۱۸

وزارت امور خارجه آرشیو

به زیارت امر مبارک تلگرافی که در خصوص اعاده دادن علیرضا خان و برادران او آباد ... مبادرت کردم

سر ... قصد داشتم ... بود شرف از اوامر علیه اطلاع حاصل نمودم با ایالت بغداد تکرار مذاکرات ... نمودم

جناب والی پاشا اظهار نمود از جانب صدارت عظمی تلگرافی رسیده در مسئله علیرضا خان و آمدن او

به حدود عثمانی سؤال نموده اند من هم در جواب تلگراف نمودم در ... به مندلی آمده و به دولت عثمانی التجا

و دخالت نموده است دیگر از جانب صدارت عظمی امری برای اعاده او از حدود عثمانی نیامده و اگر

چنین امری برسد من نمی‌توانم او را منع و اعاده بدهم فدوی هم مراتب را با تلگراف حضور مبارک عالی

عرض نمودم بعد از دو روز خبر رسید که علیرضا خان از مندلی به بدره آمده است و سه روز آنجا بود

بعد از آن یک تلگراف از بدره برای والی پاشا و یک تلگراف هم برای فدوی رسید که علیرضا خان از بدره

شبانه حرکت کرده به طرف پشتکوه رفت به تلگراف دیگر از مندلی رسید که علیرضا خان از بدره به ...

دهلران(?) به طرف پشتکوه رفته از رعایای پشتکوه مبالغی اسب و گوسفند و گاو غارت نموده و در راه

با برادر خود فتح السلطنه نزاع نموده قدری از حیوانات منهوبه را از او گرفته از ... به مندلی

آورده و حالا در مندلی است

و علیرضا خان از مندلی کاغذی به فدوی نوشته است ... نقد و جنس ... برادرم را

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٩٥
موضوع: رفتن علیرضاخان به مندلی و اعادهٔ وی از دولت عثمانی
تاریخ: ۱۹ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

تلگراف از قصر به طهران (به صدارت عظما)

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اشرف اعظم آقای اتابک اعظم مدظله‌العالی به زیارت امر مبارک تلگراف مشرف شدم، علیرضاخان با همراهانش به مندلی آمده به دولت عثمانی دخالت نموده حسب‌الامر، اعادهٔ او را از ایالت بغداد خواسته‌ام. والی می‌گوید صدراعظم عثمانی امر اعادهٔ او را نداده با تلگراف استعلام نموده بود. در جواب از ورود به خاک عثمانی و دخالت او تلگراف نموده هر وقت از صدارت عظمی امر قطعی بر اعادهٔ او رسید، اعاده داده می‌شود. فدوی هم مراتب به سفارت اسلامبول تلگراف نمودم. محمود

محل مهر: تلگرافخانهٔ مبارکه

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	

حضور [illegible] جناب مستطاب اجل اکرم اعظم آقای اتابک اعظم [illegible] زیارت [illegible] تلگراف شریف شدیم علیرضا خان

با همراهانش [illegible] دولت عثمانی [illegible] اعاده [illegible] خواسته‌ام والی [illegible] صدر اعظم عثمانی

امر اعلام [illegible] تلگراف [illegible] در جواب [illegible] عثمانی [illegible] تلگراف [illegible] صدراعظم

را اعاده [illegible] اعاده داده [illegible] سفارت اسلامبول تلگرافخانه محمود

بواسطه تلگرافخانه	گرفته شد	گیرنده مطالب
بتاریخ ۱۹ شهر ذیحجه ساعت	دقیقه اول لیل	سنه ۱۳۱۸

شمارهٔ سند: ٦٩٦
موضوع: فرار علیرضاخان پسر والی پشتکوه و بازگردانیدن وی به ایران
تاریخ: ٢٤ ذیحجه ١٣١٨ هـ. ق
کارتن: ١٢
پروندهٔ: ١١

سواد کاغذ وزارت خارجه به نواب سالارالدوله حاکم عربستان*

نمره: ٨١٩٧

از قرار راپورتی که رسیده است، علیرضاخان پسر مرحوم حسینقلی خان والی پشتکوه به واسطهٔ گفتگوی ارثی که با برادر بزرگ خود که فعلاً نایب الحکومهٔ پشتکوه است دارد و تعدی و اجحافی که می‌گوید از مشارالیه نسبت به او شده است به خاک عثمانی فرار کرده به مندلیج رفته است. محض اطلاع خاطر محترم مبارک تصدیع می‌کنم که خوب است در استمالت و تابین علیرضاخان امر و اقدام سریع اکیدی از طرف ذی‌شرف کارگزاران حضرتْ مستطاب اشرف اسعد والا بشود. او را به هر قسم و مقتضی می دانند اطمینان قوی بدهند که پس از مراجعت به خاک ایران در کارهای او لازمهٔ مساعدت و اصلاح خواهد شد باشد که به یمن اقدامات حضرت والا از این حرکت خود نادم شده به خاک ایران رجعت نماید تا آن وقت قرار عادلانه در کار او داده شود. مجدداً جسارت می نماید که فرار علیرضاخان با کدورت و نقاری که با برادر خود دارد و اقامتش در خاک عثمانی برای حدود امنیتی باقی نخواهد گذارد و برای اراضی پشتکوه مضرت تامه دارد کارگزاران حضرت مستطاب اشرف اسعد والا دامت شوکته به هر نحو مقتضی می‌دانند او را به ملایمت و اجرای عدالت فطری در تسویهٔ دعاوی مشارالیه به مراحم خود مستظهر و امیدوار فرموده، اسباب امعاودتش را فراهم بیاورند و نگذارند اقامتش بیش از این در خاک عثمانی طول کشیده تولید زحمت و فسادی نماید.

نصرالله مشیرالدوله

* خوزستان

۴۰۵۳

سواد کاغذ وزارت خارجه بجواب سالارالدوله حاکم عربستان
۲۲ ذیحجه ۱۳۱۸

۸۱۹۷

نوشته رسیده بود علیرضا خان پسر مرحوم حسینقلی خان والی پشتکوه بواسطه گفتگوی ارثی در باب برادر
بزرگ خود فعلاً نایب الحکومه پشتکوه است دارد و تعدی و اجحافی که بوی بزرگ شما عالیه نسبت باو شده بخاک عثمانی
فرار کرده بغداد رفته است محض اطلاع خاطر محترم مبارک تصدیع میکنم در خصوص استمالت و تأمین علیرضا خان
امر و اقدام سریع اکیدی از طرف قرین الشرف کارگذاران حضرت مستطاب اشرف اسعد والا شده او را بهر قسم و نحوی
میدانند اطمینان قوی بدهند که پس از مراجعت بخاک ایران در کارهای او لازمه مساعدت و اصلاح خواهد شد به
در همین اقدامات حضرت والا از این حرکت خود نادم شده بخاک ایران رجعت نماید تا آنوقت قرار عادلانه
در کار او داده شود (مجرد جسارت مینماید که فرار علیرضا خان با کدورت و نقاری که با برادر خود دارد و اقامتش
در خاک عثمانی برای حدود ما اثری بد نخواهد گذارد و برای اراضی پشتکوه مضرت تامه دارد کارگذاران
حضرت مستطاب اشرف اسعد والا دامت شوکته بهر نحو مقتضی میدانند او را بملایمت و اجرای عدالت فطری
در تسویه دعاوی شما عالیه مراحم خود مستظهر و امیدوار فرموده اسباب معاودت او را فراهم بیاورند و نگذارند
اقامتش بیش از این در خاک عثمانی طول کشیده تولید زحمت و فسادی نماید (زیاده مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ٦۹۷
موضوع: تجاوزات شرف‌بیک و ایلات
تاریخ: ٢٦ ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

از ریاست کمسیون سرحدی آذربایجان به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

در باب تشبثات شرف‌بیک مرزکی برای ابقای خود در این حدود به موجب دستخط مبارک مورخ پنجم شهر حال نمرهٔ ۱۹٤۰ امر فرموده‌اند که به سفارت عثمانی اظهار و به سفارت سنیهٔ دولت علیه ایران تأکید شد که هرچه زودتر شر این شقی از این حدود کنده شود اگر ان‌شاءالله تعالی سفارت مواظبت مجدانه بکنند انتظامی در این صفحات و آسایشی برای رعایا حاصل خواهد شد. زیاده جسارت ندارد. الامر الاجل الاشرف العالی مطاع

ریاست کومیسیون سرحدات
کل مملکت آذربایجان
بتاریخ ۲۵ ماه ربیع الثانی سنه ۱۳۱۹
نمره ۹۷

در باب تشبثات شرف بیک مرزکی برای الحاق خود در ایران بموجب دستخط مبارک
مورخ پنجم شهر حال نمره ۱۹۴ امر فرموده اند به سفارت عثمانی اظهار و به سفارت
سنیه دولت علیه ایران تأکید شد هر چه زودتر شر این شقی را از ایران کوتاه نمایند اگر
ان شاء الله تعالی سفارت مواظبت مجری نکنند انتظامی در این صفحات و آسایشی
برای رعایا حاصل خواهد شد زیاده جسارت نورزید الامر الاقدس الارفع الاعلی مطاع

شمارهٔ سند: ٦٩٨
موضوع: تجاوزات شرف‌بیک
تاریخ: ۱۰ جمادی‌الاولی ۱۳۱۹ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجه

نمره: ۲۵ ــ ٤۷

در خصوص شرف‌بیک مرزیک و تطاول او در خاک سلماس و هکذا در باب بی‌اعتدالی و ارتکاب غارت جعفرآقا شکاک به اسم عشایر عثمانی و همچنین در مسئلهٔ عشیرت مامدی که خیال معاودت و سکونت در خاک ایران دارند، سه فقره راپورت از حشمت‌الوزاره کارگزار سلماس به کارگزاری مرکزی آذربایجان رسیده و اطلاع خاطر عطوفت مظاهر از مندرجات آنها لازم بود، لهذا سواد هر سه فقره تقدیم و لفاً از لحاظ انور مبارک می‌گذرد و بدیهی است در رفع این حالات اقدامات لازمه از طرف اولیای دولت معمول خواهد شد. امر امر مبارک است.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] هو جناب اشرف اتابک اعظم در این فقرات اقدامی که لازم است به عمل آورده و به جاهای لازم هم مذاکره شود. ارفع‌الدوله را نیز ازین راپورتها مسبوق کرده یادداشت نماید.

۴۷
دام عالی اداره
۱۳۱۹
۲۵

در خصوص شرف‌یابی نزد نایب و نقل و انتقال در خاک عثمانی و اهل اردوی باب
بی‌طرفانه و در کتاب غارت جعفرآقا شکاک با اسم عشایر عثمانی و همچنین در مسئله
عشیرت ماکویی در خیال مهاجرت و سکونت در خاک ایران و در ... مسئله
سرحدی از حضرت اجل وزاره کارگزار سلماس و کارگزاری مرکزی آذربایجان رسماً
و در طبع خاطر عاطفت مظاهر رسانیده جهت آن‌ها لازم بود لهذا لازم دانست فقره
تقدیم و اظهار ملاحظه انور مبارک بگذرد و مرحمت در رفع این حالات ادامه
مدرسه از طرف اولیای دولت مسئول خواهد شد امر امر مبارک است

شمارهٔ سند: ۶۹۹
موضوع: اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۱ شوال ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۱۱۱۷ ــ ۱۳۵

از مضمون گرامی مراسلهٔ محترمهٔ جناب جلالت‌مآب عالی مورخهٔ ۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۹ نمرهٔ ٤۱۸ مربوط به اینکه می‌گویند شیرخان رئیس عشیرت سنجابی به کانی بز هجوم برده و عساکر خلیطه را هدف گلوله ساخته است، دوستدار را استحضار حاصل شده جواباً با کمال احترام زحمت افزاست که اولاً دوستدار را کمال تأسف حاصل است از اینکه نقطهٔ کانی بز که همیشه از اراضی متصرفهٔ دولت علیه ایران بوده و جزو مراتع سنجابی ها است در مراسلهٔ محترمهٔ فوق‌الذکر جزو خاک عثمانی محسوب شده و تصرف و مداخله مشروعهٔ عشایر سنجابی در آنجا تجاوز و تخطی نامیده می‌شود و حال اینکه کانی بز همه وقت مرتع مخصوص مواشی و اغنام آنها بوده و هست.

ثانیاً موافق تحقیقاتی که شده نسبت بعضی اقدامات و ارتکابات شیرخان رئیس سنجابی ابداً اصل و واقعی ندارد بلکه محتمل است سرحدنشینان آن طرف برای اینکه تجاوزات متوالیهٔ عشایر طالبانی و غیره را چنانکه در مراسله دوستدار مورخهٔ ۱۹ شهر حال نمرهٔ ۱۲۲ شرح داده شده است بپوشانند و مسکوت‌عنها گذارند این قبیل نستبها را به عشایر این طرف می‌دهند. نصرالله مشیرالدوله

۲۶۲۹

۱۳۵

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی

۲۱ شهر شوال

از مضمون گرامی مراسله محترمه جناب جلالت مآب عالی مورخه ۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۹ (نمره ۴۱۴) مربوط به اینکه [illegible]

بر هجوم [illegible] عساکر ضبطیه را به طرف [illegible] رفته است [illegible] استحضار حاصل شد [illegible] با کمال احترام زحمت افزا می‌شود که [illegible]

تأسف حاصل است از اینکه نقطه [illegible] که بیشتر از اراضی متصرفه دولت علیه ایران بوده و جزو مراتع [illegible] است در مراسله محترمه [illegible]

جزو خاک عثمانی محسوب شد و تصرف و مداخله [illegible] عشایر [illegible] در اینجا [illegible] و تخطی نامیده می‌شود و حال اینکه [illegible]

مرتع مخصوص [illegible] است [illegible] تحقیقات [illegible] اقدامات [illegible]

[illegible] اینکه [illegible] عشایر [illegible] در مراسله [illegible] مورخه [illegible]

حال [illegible] ۱۳۲۲ [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۰۰
موضوع: تجاوز حاکم لرستان به حدود مندلیج
تاریخ: ۱۳ ذیقعده ۱۳۱۹ ق
کارتن: ۱۱
پروندهٔ: ۹

از باب عالی به سفارت سنیهٔ ایران نوشته شده (ترجمه)

نمره: ۳۵

از تحریرات حضرت پاشا والی بغداد که این دفعه وارد شده است، مفهوم می‌گردد که حسینقلی خان حاکم لرستان تجاوز حدود کرده به روی طایفهٔ شیخ موسم به شفلح المذکور که از فرقهٔ بنی لام و عشایر دولت عثمانیه است و در داخل قایم‌مقامی مندلیج علف‌چرایی می‌کرده‌اند هجوم آورده سفک دماء نموده اموال و اشیای آنها و به قدر پانزده هزار رأس اغنام و مواشی و مادیان و شتر ایشان را اخذ و غارت کرده سهل است. لباس زنها و اطفال آنها را برداشته‌اند همگی لخت نموده، عریان گذاشته است، احوال مولمهٔ مذکوره در نزد سلنطت سنیه موجب اسف عظیم آمده بدین‌جهت تنبیه شدید خان مومی الیه به سبب حرکت مشروحهٔ او که کلیتاً خلاف مدنیت و شعار انسانیت و منافی حب و موالات بین الدولتین و به چندین جهت مخل آسایش و امنیت آن حوالی است و همچنین اخذ دیت مقتولین و مجروحین و استرداد معجّل اموال مغصوبه و تسلیم آنها به صاحبان خود اخصّ مأمول سلطنت سنیه می باشد، علی هذا به بیان آن مبادرت شده وسیلهٔ عرض کالای اخلاص گردید.

۱۷۸ فی ۲۲ ذی القعده سنه ۲۸۲ و ۲۸ مارت سنه ۲۸۲ تاریخی و ۵۰ نومرو ایله جانب باب عالیدن
سفارت سنیه‌یه وارد اولان مذکره‌نك صورتیدر

عربستان حاکمی حسب قولیغانه حدودی بالتجاوز منتفق قبائلنك حیوانلرینی رعی ایتمکده اولان دولت علیه عشائرندن بنی لام فرقه‌سندن شغلی المذکور نام شیخك طرفنی اوزرینه هجوم و سفك دماء ایدرك اموال و اشیالرینی وادیه‌لبشیك قدر اغنام و مواشی و قرادن درلرینی اخذ و غارت ایتدکدن بشقه اطفال و نسالرینك لابس اولدقلری البسه‌لرینی چیقاروب چیر چپلاق براقمش اولدیغی بوکره بغداد والیسی دولتلو پاشا حضرتلری طرفندن وارد اولان تحریراتندن مفهوم اولمشدر احوال مومی‌الیها مذکوره نزد سلطنت سنیه‌ده اسف عظیمی موجب اولدیغندن بین الدولتین درکار اولان حسن مواﻻتك و شعار انصاف و معدلتك کلیاً خلافنده بولنان و اول حوالینك آسایش و امنیتی وجوهله اخلال ایدن حرکت شرارتکارانه‌سندن طولایی خان مومی‌الیهك شدیداً تأدیب و مقتول و مجروحلرك دیتلرینك استحصالیله برابر اموال مغصوبهٔ مذکوره‌نك سریعاً استرداد و اصحابنه تسلیمی سلطنت سنیه‌نك اخص مطلوبی بولندیغی بیانیله و بو وسیله ایله عرض کالای خالصانه و خصوصیتله ابتدار قلنمشدر اولبابده لطف و همت افخملری

شمارهٔ سند: ۷۰۱
موضوع: تجاوز حاکم لرستان به حدود مندلیج
تاریخ: ۱۵ ذیقعده ۱۳۱۹ ق
کارتن: ۱۱
پروندهٔ: ۹

از طرف سفارت سنیه جواباً به باب عالی قلمی شده (ترجمه)

نمره: ۱۳۶

مذکره علیهٔ نظارت پناهی مورخهٔ ۱۳ ذی‌القعده سنهٔ ۸۳ نمرهٔ ۲۵ مشعر به اینکه موافق نوشتجات وارده از بغداد حسینقلی خان حاکم لرستان تجاوز حدود کرده به روی طایفهٔ شیخ موسوم به شفلح‌المذکور که از عشایر بنی‌لام است و در داخل قایم‌مقامی مندلیج رعی اغنام می‌کرده‌اند هجوم آورده سفک دماء و غارت اموال و مواشی آنها نموده است. متجاوزین دستگیر و اموال مغصوبه مسترد و به صاحبان خود تسلیم و مجازات شایستهٔ مرتکبین اجرا شود رسیده دست احترام گردیده مفاد عالی آن معلوم اخلاصمند شد، بدیهی و مسلم است که دولت علیهٔ ایران به اقتضای نیت خالصانهٔ خود در حق دولت علیهٔ متبوعهٔ آن‌جناب و یگانگی و وفاق صحیحهٔ موجودهٔ بین‌الدولتین هرگز وقوع این مقوله معاملات غیرلائقهٔ و بالخصوص ظهور حالا تی را که مُخلّ استراحت و آسایش حدود باشد، تجویز نمی‌فرمایند علی هذا کیفیت این دفعه به مقام جلیل خارجهٔ ایرانیه عرض شده به هیچ وجه جای شبهه نیست که درین باب تحقیقات کافیه اجرا شده اگر این چیزهای مرویه اصلی داشته باشد به اجرای مقتضای آن ازجانب عالی اولیای عظام ایرانیه هُمم ممکنه مبذول خواهد شد. بنابراین بتفصیل مراتب به جوابنامهٔ عالی مبادرت شده وسیلهٔ عرض خلوص مودت گردید.

١٥٧ ذى القعده سنه ٨٤ تاريخلى و ١٤٦ نمرولو ايران سفارتخانه سندن باب عاليه
يازيلان جوابنامه در مذكره صورتيدر

ايران سفارتنه
١٢٨٤ ذى القعده
١٥
جوابنامه

درسنه هكى حسينقلى خانك حدودى تجاوزله مندلى قائمقاملغنه حيوانلرينى رعى ايتدكده اولان بنى لام عشايرندن شيخ المذكور نام شخصك طرفندن اوزرلرينه هجوم و سفك دماء ايله اموال و مواشيلرينى غارت ايتمش اولدقلرى بغداددن وارد تحريراتدن منفهم ايدوكى بيانيله عليهم منجر اولان اخذ و گرفت ايله اموال مغصوبه نك استرداديله اصحابنه تسليمنى و مرتكبلرك دخى جزاى سزالرينك اجراسى خصوصى حاوى ١٧ ذى الحجه سنه ٨٤ تاريخلى و ٥٧ رقيمه مرقومه موصولا واصل دست احترام اولان مذكره عليه نظارتپناهيلرى مآل عاليسى معلوم خالصى اولدى ايران دولت عليه سنك دولت عليه متبوعهلرى حقنده دركار اولان نيت خالصه و بينه الدولتين موجود اولان يگانگى و دوستانه مصلحت اقتضاسنجه بو مقوله معاملات غيرلايقه نك وقوعى و خصوصيله حدود اوزرنده استراحت و آسايشه مخل اولان حالاتك ظهوره گلمسى هيچ روجهله تجويز بيورلميه جقلرى مسلم بولندقلرندن كيفيت بودفعه مقام جليل خارجيه ايرانيه يه عرض اولنه رق بو بابده تحقيقات كافيه اجراسيله روايت اولنان شيلرك اصلى اولور ايسه اجراى اقتضاسنه اولياى عظام ايرانيه جانب عليسندن حرف همت مكلف قلنمسى مشاوره ده واسطه ايدلديكى بيانيله جوابنامه مذكره عليه لرينه مبادرت وسيله عرض خلوص و مودت اولنشدر

شمارهٔ سند: ۷۰۲
موضوع: تجاوزات عثمانی به عربستان و محمره
تاریخ: ۱۷ صفر ۱۳۲۰ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٦

از سفارت اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۱۳۵

دستخط تلگرافی که در باب تجاوزات عشایر بنی‌لام صادر و مرقوم فرموده بودند که در سدّ راه تجاوزات عشایر مزبوره اقدامات به عمل آید، حسب‌الامر حضرت مستطاب اجل امجد افخم عالی تقریر مؤثری به باب‌عالی نوشته شد که اوامر سریعهٔ مؤکده در منع تجاوزات عشایر بنی‌لام به مقامات لازمه بفرستند و سواد تقریری هم که در این باب از طرف سفارت کبرا به باب‌عالی نوشته شده لفاً ارسال داشتم که از لحاظ انور بندگان حضرت افخم عالی بگذرد.

الامر الاجل الاشرف مطاع
جان‌نثار مصطفی

۱۱ شهر صفر المظفر ۱۳۲۰

نمره ۱۳۵

ذکر کرده در باب تجاوزات عشایر ترکیه بادوم چهار و مرقوم فرموده بودند که دوست زاده

تجاوزات عشایر بر طرف شود اقدامات لازمه بعمل آید حسب الامر حضرت مستطاب اجل دیگر

افخم عالی تقریر فوری با ... نوشته شده به اوامر ... کرده در منع تجاوزات عشایر سرحدی

بمقامات لازمه نوشته و در ورود تقریری هم به جناب ... از طرف سفارت کبری

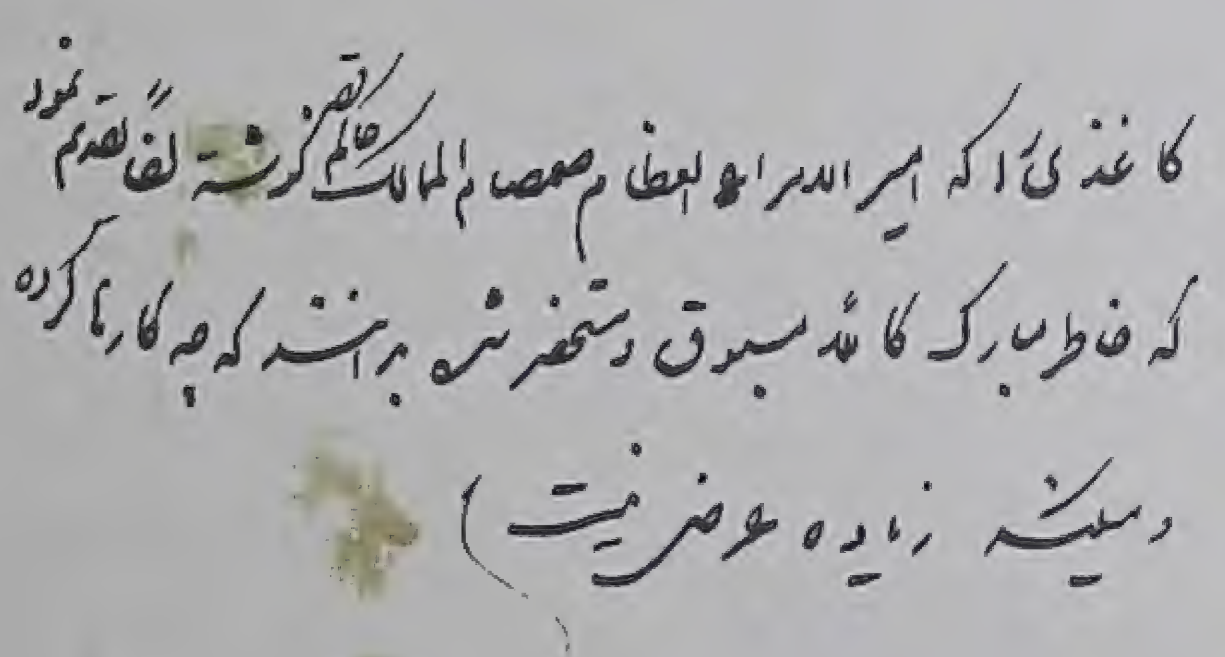
با ... نوشته شده ... ارسال داشتم ... حضرت ... تجدید ...

... احترامات فائقه را ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۰۳
موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود کرمانشاه
تاریخ: ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

کاغذی را که امیرالامراء العظام صمصام‌الممالک حاکم قصر نوشته لفاً تقدیم نمود که خاطر مبارک کاملاً مسبوق و مستحضر شده بدانند که چه کارها کرده و می‌کند زیاده عرضی نیست.

کاغذی را که امیرالامراء العظام صمصام‌الممالک حاکم قصر نوشته لفاً تقدیم نمود
که خاطر مبارک کاملاً مسبوق و مستحضر شده بدانند که چه کارها کرده
و می‌کند زیاده عرضی نیست

شمارهٔ سند: ۷۰٤
موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود کرمانشاه
تاریخ: ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

سواد عریضهٔ عمدةالامراء العظام شیرمحمدخان صمصام‌الممالک است که به حضور مبارک بندگان حضرت اجل امجد اکرم افخم عالی آقای علاءالدوله سردار والی و حکمران کرمانشاهان و مضافات عرض نموده

در باب اینکه مرقوم فرموده بودند با عثمانی ها متصل در کار گفتگو هستند، دنبال آنها را ول نکرده‌اند مخصوصاً دیروز به تلگرافخانه مبارکه تشریف‌فرما شده آنچه لازم بوده با اولیای دولت قوی‌شوکت گفتگو فرموده‌اند. واضح است بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف امجد اکرم افخم اعظم روحی فداه افعال و افکار عشایر و طوایف عثمانی و بی‌نظمی آنها را و نگاه نداشتن مراتب دوستی مأمورینشان حالی نمایند. سواد نوشتجات والی بغداد را به کار پردازی فرستاده بودند دید و خواند چاکر مکرر عرض نموده که این مطالب تمام بی‌اصل است و مأمورین عثمانی شب و روز در فکر فراهم آوردن اسباب فساد و حرفهای دروغ بی‌اصل هستند. نمی‌خواهند سرحد منظم و در تحت قاعدهٔ نظم و آسایش باشد. بر بندگان حضرت مستطاب اجل هم یقین واضح گردیده که عرایض آنها همگی از روی غرض و نفسانیت و عداوت است قاسم‌خان با سوارش رفته در داخلهٔ خاک مقدسه، زوار و قوافل را بیاورد و می‌نویسد قاسم‌خان آمده در مقابل قله حدود اسب تاخته‌اند و بازی کرده تفنگ خالی نموده‌اند ولی آقای باجلان به قائم‌مقام مشتبه می‌کند مطالب خلاف و دروغ به والی بغداد می‌نویسد ایشان هم فوراً به کار پردازی تذکرهٔ رسمی می‌نویسد کار پرداز نیز سواد تذکره‌ها را به حضور مبارک می‌فرستد از چاکر موآخذه می‌فرمایند ولی عرضهای چاکر را گوش نمی‌دهند و حرف حسابی که داریم قبول نمی‌فرمایند. من‌جمله پارسال در حکومت بندگان حضرت مستطاب اجل آقای اقبال‌الدوله دامت شوکته مأمورین حدود عثمانی اسب سیاه خود چاکر را به گلوله زدند کشتند اسب را به چهارصد تومان از برادر شیخ سعید نقیب‌الاشراف گرفته

بودم و هفتصد تومان ارزش داشت. دهکدهٔ کدخدا جمشید را غارت کردند آنچه داشتند بردند عیال او را هم مقتول ساختند دهکده را بکلی خالی و خراب نمودند. دهکدهٔ کدخدا سیفعلی را هم که در نزدیک حدود واقع است قتل و غارت کرده آنچه داشتند بردند آدمشان را کشتند الاغ زوار را آشکارا بردند و در خانقین به قائم‌مقام دادند تا چندی پیش الاغ مذکوره درب خانهٔ قائم‌مقام بود. در حدود، اشرارعثمانی به‌سر زوارها ریختند سید زوار را کشتند مال و اموال زیادی از زواران بردند. امسال به دهکدهٔ سیدعلی شیرین ریخته گاو و گوسفند آبادی را نهب کرده یک نفر احمد بیک‌زاده نام رعیت را مقتول ساخته‌اند. به سر دهکدهٔ کدخدا علی که نایب علی ساکنه چم‌شیر باشد هجوم برده، گله و گوسفند و گاو کل آبادی را با اسباب و اشیای خانه غارت کرده‌اند. سیدعلی شیرین یکی از کدخدایان معتبر چاکر است، برای انجام کاری به خانقین رفته قائم‌مقام بی‌حق و بی‌جهت نه دزد است و نه بدکار است و نه قرض‌دار او را گرفته، چند روز است حبس کرده، مرخص نکرده است. چاکر اگر بخواهد مقابله به مثل نماید و یک نفر عثمانی را بگیرد عوض سیدعلی نگاه دارد می‌فرمایند غرض‌رانی و وحشی گری و بی‌تربیتی است. با این وضع تکلیف خود را نمی‌داند که چه قسم رفتار نماید. در دو سال قبل علیمرادخان پسر اللهی‌خان سرهنگ را با چهار نفر رعیتش کشتند و قریب پنجاه هزار تومان مال و اموال و گوسفند و گاو و همه گاو و مادیان و غیرهٔ اورا برده‌اند. در فصل زمستان سه هزار گوسفند طایفهٔ والیان سنجابی را نهب نموده‌اند این همه بی‌اعتدالی از عثمانی نسبت به این طرف شد و این تخطی‌ها را نموده‌اند کسی نپرسیده چرا این کارها را می‌کنند.

سوار این طرف در خاک خودمان بالای تپه بازی می‌کنند و تفنگ خالی می‌نمایند عثمانی‌ها ممانعت هر کس در خاک خودش هر جا میل دارد می‌ایستد و هر کاری می‌خواهد می‌کند چه دخلی به عالم مأمورین عثمانی دارد. مثل آنها تجاوز حدود و تخطی نشده است که حضرت اجل این موآخذه‌ها را می‌فرمایند آنچه عثمانی‌ها بگویند، حضرت اجل قبول فرمایند و گوش بدهند بعدها همه روزه در شکایت بی‌اصل و مشتبه کار آنها باز خواهد شد در خصوص پسران عبدالله چاووش مدتی است به موجب امر مبارک، آنها را بیرون کرده در این سرحد و سامان نمانده‌اند نمی‌دانم به خاک عثمانی یاجای دیگر رفته‌اند.

سواد مطابق با اصل عریضهٔ عمدة الامراء العظام صمصام الممالک است. محل مهر نبیل الدوله

سواد عریضه جناب ... الوزراء ... السلطان ... که بحضور مبارک بندگان حضرت اجل اکرم افخم ... سردار ... عثمانیه

در باب آنچه مرقوم فرموده بودند با عثمانیها سعی در کار گذشتگی هستند و جهت اظهار اول کرده لذا مخصوصاً در روز ...
تشریف فرما شده آنچه لازم بود با اولیای دولت و تلیوکت گفتگو فرموده بودند امنای خدمت بندگان حضرت مستطاب اجل
اشرف امجد اکرم افخم اعظم روحی فداه اظهار داشتند که حکایت در طایفه عثمانیه در باطن اظهار دادند که ...
مأمورین ایشان حالا مانع ... نوشتجات والی بغداد را که بکارپردازی فرستاده بودند دیده و خواندند چاکر هم
عرض نمود در این مطلب تمام بی اصل است و مأمورین عثمانیه شب و روز در فکر فراهم آوردن اسباب فساد و فتنه
و دروغ بی اصل هستند میخواهند سرحد نظم و در تحت قاعده نظم در آید بندگان حضرت مستطاب اجل
یقین دارم واضح گردیده که عرایض اینها هیچ از روی غرض و نفسانیت و عداوت است قاسم خان
با برادرش رفته در دامنه خاک ... زدار و قوافل را با ورود ... قاسم خان آمده در مقابل قلعه
اسب تاخته لذا و بازی که ... حالی نمودند ولی اتفاق با جلادان مقام مقام نشسته ... مطالب خلاف و دروغ
بوالی بغداد ... که بکارپردازی ... رسمی ... کارپرداز نیز ... ذکر کرده کارگذاران ...
می‌فرستند از چاکر مؤاخذه میفرمایند ولی عرض های چاکر ... نمیکنند و حرف حق ...
قبول نمیفرمایند ... پارسال در حکومت بندگان حضرت مستطاب اجل آقای ... الدوله ...
مأمورین حدود عثمانیه اسب ... را ... زده کشته اسب را ... ازبرادر ...
نقیب الاشراف گرفته بودم و ... ازرش داشت ... را غارت کردند که
داشته بودند ... اورا هم ... ساخته ... را ... خالی و خراب نمودند ...
در ... حدود واقع است قتل و غارت که آنچه داشته بودند آدمهای ... کشته ...
... در ... بقایم مقام دادند تا چند ... که در ... قایم مقام ... حدود
... عثمانیه ... کشته ... و اموال ... زر ... بردند ...
... که ... را ... یک نفر ... زده ... رعیت را ... ساخته لذا
... که ... ساخته ... اسباب
و اشیاء خانه غارت کرده لذا ... بر این ... معتبر چاکر است برای انجام کار ...
... رفته قایم مقام ... حق ... نه ... و نه ... کارت و نه ... دارد ... رفته
چند روز است ... کرده ... نکرده است چاکر اگر ... مقابله ... و ... عثمانیها ...

سردار سطوت نشان جناب عمدة الامراء العظام ...

بکرد دعوی سید علی که وارد [illegible] عرض را نی و وجه شرکی دارد [illegible] باید دفع تکلیف خود را

در چه قسم رفتار نماید در باب قتل ظهیر الدوله خان پسر الله قلی خان سرهنگ را با چهار نفر رعیتش کشته و قریب

پنجاه هزار تومان مال و اموال و گوسفند و گاو و مادیان رعایا را برده لهذا در فصل زمستان

سه هزار گوسفند طایفه و ایلات شجاع را نهب نمودند از این هم باعث [illegible] از عثمانی نسبت باطراف نه

و این تحملی ندارد نمی از کسی نپرسیده چرا این کار را میکنند بودن اینطرف در خاک عثمانی

با ادعی [illegible] بازی میکنند [illegible] عثمانیها جامعت هرکس در خاک خویش هر جا مییابد داند

مرابسته و هر کاری میخواهد میکند چه دخل بعالم مامورین عثمانی دارد [illegible] تحملی

نشده است در حضرت اجل این [illegible] نماید آنچه عثمانی [illegible] حضرت اجل [illegible] فرمایند

[illegible] روزه [illegible] بی جهت [illegible] کار اینها باز خواهد شد در خصوص پسران

عبدالله [illegible] بموجب امر مبارک اینها را سپردن کرده در این سرحد [illegible]

نیامده اند بملک عثمانی یا جای دیگر رفته اند

شمارهٔ سند: ۷۰۵
موضوع: تجاوزات عثمانی به کرمانشاه
تاریخ: ۲۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

راپرت خانقین مورخه بیست و چهارم

از قرار اخباری که از طرف کرکوک رسیده، سوار اشرار طایفهٔ داوده تبعهٔ دولت عثمانی خودی را به قافله کرکوک زده چهار نفر از اهل قافله مقتول و دارایی آنها را نهب می‌نمایند علی‌خان نایب کارپردازی دولت علیه در آن قافله بوده گلوله به دست او خورده مجروح می‌شود. بعد از چند روز قانقاریا شده به تجویز اطبا دست علی‌خان را قطع می‌نمایند. محسن‌پاشا با سیصد نفر استرسوار، اشرار طایفهٔ داوده را تعاقب نموده در بین صلاحیه و کرکوک به آنها رسیده منازعه سختی می‌نمایند؛ چند نفر از طرفین مقتول و مجروح شده به کرکوک مراجعت می‌کنند. طایفهٔ احمدوند چلبی متوحش شده به محسن‌پاشا ملتجی می‌شوند که ترک شرارت نمایند. طایفهٔ طالبانی با سادات قلخانی که در کنار سیروان منزل دارند، منازعه نموده یک نفر از سادات را به قتل می‌رسانند سادات قلخانی نیز با معیت اعراب نزدیک به سر طایفهٔ طالبانی رفته دوازده نفر از آنها را می‌کشند. در چند روز قبل، چهل نفر از سوارهای ولی‌عمرآقا که از تبعهٔ عثمانی است تجاوز حدود کرده به سر دهکدهٔ علی شیرینه که رعیت سنجابی در آنجا ساکن است ریخته یک نفر از اهل آنجا را مقتول و دو گلهٔ آنها را نهب می‌نمایند از قراری که معلوم شده چهار نفر از سوارهای ضبطیه که مستحفظ حدود بوده‌اند، ضمیمهٔ سوارهای ولی‌عمرآقا شده به علی شیرینه آمده مرتکب این شرارت شده‌اند.

سیدحسین

گیرنده اصغرمیرزا

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

راپرت خانقین مورخه بیست و چهارم

از قرار اخباریکه از طرف کرکوک رسیده سوار اشرار طایفه داووده تبعه
دولت عثمانی خودی را بقافله کرکوک زده چهار نفر از اهل قافله مقتول
و دارائی آنها را نهب مینمایند علیخان نایب کارپردازی دولت علیه
در آنقافله بوده کلوله بدست او خورده مجروح میشود بعد از چند روز
قانقاریا شده بتجویز اطبا دست علیخان را قطع مینمایند

محسن پاشا با سیصد نفر استرسوار اشرار طایفه داووده را تعاقب نموده
در بین صلاحیه و کرکوک بآنها رسیده منازعه سختی مینمایند چند نفر از طرفین
مقتول و مجروح شده بکرکوک مراجعت میکنند طایفه احمروند چلبی متوحش شده
بمحسن پاشا ملتجی میشوند که ترک شرارت نمایند

تاریخ ۵ م شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۳

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

بقیه راپرت خانقین

طایفه طالبان با سادات قلخانی که در کنار سیروان منزل دارند
منازعه نموده یکنفر از سادات بقتل میرسانند سادات قلخانی
نیز با معیت اعراب نزدیک بسر طایفه طالبان رفته دوازده نفر
از آنها را میکشند
در چند روز قبل چهل نفر از سوارهای والی عراق که از تبعه عثمانی است
تجاوز از حدود کرده بسر دهات علی شیرینه که رعیت سنجابی در آنجا
ساکن است ریخته یکنفر از اهل آنجا را مقتول و دو کاه انبار را نهب مینمایند
از قراریکه معلوم شده چهار نفر از سوارهای ضبطیه که متحفظ حدود بوده اند
ضمیمه سوارهای والی عراق شده بعلی شیرینه آمده مرتکب این شرارت شده اند
سید حسین

گیرنده اصغر میرزا

بتاریخ ۲۰ شهر ربیع الثانی ۱۳۳۰

شمارهٔ سند: ۷۰۶
موضوع: تلگراف اقبال‌السلطنه
تاریخ: ۱۳۲۰ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ امیرنظام به وزارت خارجه

فدایت شوم ان‌شاءالله مزاج شرافت امتزاج جناب مستطاب اجل عالی مقرون به صحت و سلامتی است. چون از امورات سرحدی باید خاطر محترم جناب مستطاب‌عالی مستحضر باشد، این است از اتفاقیه جدیدی که در سرحد خوی و ماکو اتفاق افتاده است، خاطر عالی را مسبوق می‌دارد جناب اقبال‌السلطنه تلگرافاً بتفصیل آن را نوشته بود لفاً تلگراف مزبور را عیناً فرستادم ملاحظه فرمایید به طوری که اقدامات باید بالضروره در اصلاح این کارها به عمل آید خود جناب مستطاب‌عالی به جای لازم اطلاع داده اصلاح و انجام خواهد داد. ایام سعادت مستدام باد. مهر امیرنظام ــ پیشکار آذربایجان

فدایت شوم الان که حال مزاج شریف اعلیحضرت ظل‌اللهی

مقرون بصحت و سلامتی است چون از امورات سرحدی خاطر

محترم جناب مستطاب اعلی مستحضر نیست از ناحیه [illegible] در سرحد [illegible]

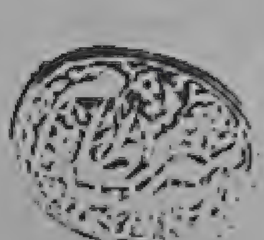
[illegible] افتاده است خاطر عالی را مسبوق میدارد جناب [illegible]

مگر آنکه [illegible] را [illegible] کرده [illegible] عرض [illegible]

ملاحظه فرمایند بطوریکه اقدامات باید بعمل آورد صلاح [illegible]

بسته به خود جناب مستطاب اعلی [illegible] صلاح [illegible]

[illegible] ۱۳۱۰

شمارهٔ سند: ۷۰۷
موضوع: تجاوزات عثمانی حدود آذربایجان
تاریخ: ۲۷ ربیع‌الثانی سال ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

تلگراف اقبال‌السلطنه از خوی به امیرانتظام در تبریز

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف آقای امیرنظام روحی فداه لازم است هرچه اتفاقیهٔ سرحدی باشد، به عرض برساند. در بیستم ماه طایفهٔ بلجکانلو که در اکری‌چایی ییلاقات دارند قورالدینی که از جانب دولت علیهٔ عثمانی در مقابل ایشان گذاشته‌اند، اغنام و احشام طایفهٔ مذکور در مرتع خود بودند. بی‌جهت نظام آن قورالدین دو گله اغنام اکراد را کشیده برده‌اند. صاحبان گله خبردار شده تعاقب نموده در فی‌مابین نزاع واقع شده. از سایه مرحمت کارگزاران حضرت اقدس والا روحنافداه نظام عثمانی فرار داده اغنام را تماماً گرفته‌اند. یک نفر از اکراد مجروح گشته عثمانلوها برای پرده‌کشی اعمال قبیحه می‌خواستند اوضاع فراهم بیاورند فوراً آدم فرستاده فی‌مابین نظام و ایلات و اصلاح داده طرفین آسوده شدند. منظور از این عرایض آن است که با جاهای لازم سؤال جواب شود نظامی که در حدود می‌گذارند برای حفظ سرحد نه اینکه مرتکب اغتشاش شوند. در باب هیجده بار مغزبادام و بیست رأس الاغ اهل کاروان امر تلگرافی مقرر شده بود. چاکر هم جواباً عرض کرده اشتباه عرض کرده‌اند از تبعهٔ عثمانی مرتکب‌اند با متصرف لوأ بایزید سخت سوأل جواب بودیم همان اموال منهوبه را قونسول دولت روس و کارپرداز مقیم بایزید جمع‌آوری نموده به صاحب اموال خبر داده‌اند رفته بیاورند چاکر هیچ وقت مطالب کذب به عرض نخواهم رسانید.

مرتضی قلی

از خوی به [illegible] اداره تلگرافی دولت علیه ایران سنه ۱۳۳۰ اطلاعات

نمره	عدد کلمات	تاریخ	
۶۳	۲۱۰	۲۷	

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف آقای امیر نظام روحی فداه معروض است هرچه تلگرافات سرحدی باشد معروض

می‌رسید در عشیره ما طایفه شکاک که در اکثر جاهای [illegible] دارند [illegible] که از جانب دولت علیه عثمانی در املاک ایران گذاشته

بند اغنام و حشام طایفه مذکور در مرتع [illegible] بودند به جهت نظام آن [illegible] اغنام اکراد [illegible] کشیده بردند بنده صاحبان گله

خبردار شده تعاقب نموده در [illegible] نزاع واقع شده [illegible] کارگذاران حضرت اقدس والا روحنا فداه نظام

عثمانی قرار داده اغنام را [illegible] گرفته [illegible] نفر از اکراد [illegible] مجروح گشته عثمانیها برای [illegible] [illegible] خواستند [illegible]

فراهم بیاورند فوراً آدم فرستاده [illegible] نظام [illegible] و اصلاح داده طرفین آسوده شده [illegible] عرایض

آنست که [illegible] سؤال جواب بشود نظامی که در حدود [illegible] برای حفظ سرحد [illegible]

[illegible] عرض کرده اشتباه

عرض کرده [illegible] عثمانی [illegible] سؤال جواب [illegible] احوال [illegible]

دولت روس و کارپرداز [illegible] احوال خبر داده [illegible]

[illegible] عرض نخواهم رسانید مرتضی قلی

تلگرافخانه [illegible] شهر ربیع [illegible] تلگرافچی گیرنده مطلب

شمارهٔ سند: ۷۰۸
موضوع: تجاوزات عثمانی حدود آذربایجان
تاریخ: ۲۱ جمادی‌الاول ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

سواد کاغذ وزارت خارجه به امیرنظام پیشکار آذربایجان

نمره: ۱۱۹۵

در مسئلهٔ تجاوز عساکر عثمانی و نهب دو گله گوسفند طایفهٔ بلجکانلو آنچه لازم بود به سفارت عثمانی نوشته‌ام که متجاوزین را دچار مجازات کرده مجال تکرار ندهند همواره منتظر زیارت مرقومات مبارکه و رجوع فرمایشاتم.

نصرالله مشیرالدوله

۱۰۹۶

۱۱۹۵

سواد کاغذ وزارت خارجه به مستر ... کاردار [illegible]

۱۱ شهر [illegible] ۱۳۰۱

در مسئله [illegible] [illegible]

([illegible])

شمارهٔ سند: ۷۰۹
موضوع: تجاوزات عثمانی به عربستان و محمره
تاریخ: ۲۳ رمضان ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

استخراج تلگراف رمز از بروجرد

جناب مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله وزیر امور خارجه دام اقباله

ازقرار راپورت واصله ازپشتکوه سه فوج عسکر مسلح از حدود تجاوز کرده دربدره آمده‌اند. ورود آنها بدون سبب به سرحد باعث وحشت ایلات عشایر پشتکوه شده است. به ملاحظهٔ آنکه خلاف معمول همه سال رفتار نموده‌اند، ایلات تصور کرده‌اند شاید از طرف دولت علیه حکم گرفتاری آنها شده و عساکر عثمانی به این واسطه در بدره حاضر شده است که از این طرف هم اردو و قشون فرستاده شود عجالتاً چون اقدام فوری لازم بود که آنها آسوده شوند و حرکت خلاف نکنند به آنها اطمینان دادم که حرکت عساکر عثمانی حسب‌الحکم دولت علیه نبوده است و دربارهٔ شما خیالی در نظر نیست ولی چون ایلات و مردم و حتی پشتکوه از این حرکت عساکر عثمانی وحشتی فوق‌العاده دارند، باید سریعاً در این باب مذاکرات لازم با سفارت کبرای عثمانی نموده پس از اطلاع از جهت اقدامات لازمه مرعی دارند که موجب اسکات ایلات بشود و هرگاه از سفارت عثمانی اقدامات در این فقره‌ها نشد و حرکتی خلاف از طرف پشتکوه ناشی بشود، مسئولیت به عهدهٔ خودشان خواهد بود، ربطی به ایلات پشتکوه ندارد.

سالارالدوله
۲۳ رمضان ۱۳۲۰

استخراج تلگراف از ارزروم

از ارزروم

جناب مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله وزیر امور خارجه دام اقباله

در سرحد [illegible] سه فوج عسکر [illegible] از سرحد تجاوز کرده در [illegible] آمده‌اند

در سرحد آنها بدون سبب [illegible] باعث وحشت اهالی عشایر [illegible] شده است

به خطر اینکه خلاف [illegible] رفتار [illegible] اهالی تصور کرده‌اند [illegible] از

طرف دولت علیه حکم گرفتاری آنها شده. و عساکر عثمانی با [illegible] در [illegible] حاضر

شده است [illegible] از اینطرف هم [illegible] قشون [illegible] عثمانی [illegible] احضار

فوری لازم [illegible] آنها آسوده شوند و حرکت خلاف نکنند [illegible] اطمینان دارم

که حرکت عساکر عثمانی حسب الحکم دولت علیه [illegible] است و درباره [illegible] فعلی

در نظر [illegible] اهالی و مردم [illegible] ارزروم. از این حرکت عساکر

عثمانی و [illegible] الی الآن [illegible] در این باب [illegible] لازم

با سفارت کبرای عثمانی [illegible] پس از اطلاع از جهت اقدامات لازمه

[illegible] موجب التفات اهالی [illegible] از سفارت عثمانی

اقدامات در این [illegible] شده و حرکتی خلاف از طرف [illegible] نشود

شمارهٔ سند: ۷۱۰
موضوع: تجاوزات عثمانی به محمره
تاریخ: ۱۵ ذیقعده ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٦

نامهٔ کارگزاری عربستان به وزارت خارجه

نمره: ۳۹۳ ـ ٦۷

تلگراف مبارک در تصویب معروضات عاجزانهٔ فدوی در منع مرور عساکر مسلحهٔ عثمانی به محمّره زیارت شد، برای عدم وقوع امثال آن در آتیه از شرح ماوقع و وسیلهٔ انفاد به صورت تلگراف جوابیهٔ مبارک سفارت کبرای این دولت علیه مقیم اسلامبول را مستحضر داشت و به جهاتی مذاکرهٔ با جای مقتضی را به امر و رأی ایشان گذاشت ولی از همان وقت هم که چاکران اقدامات اولیه را در دایرهٔ قانون کرده عبور عساکر به این طرف تقریباً قطع یا لامحاله خیلی کم شده است مع‌هذا تعقیب و مذاکرات با جاهای لازم برای ماضی و مستقبل بی‌فایده نیست و با این ترتیب البته از طرف سفارت مضایقه نشده و بهتر اجرا خواهد شد. امر، امر مبارک است. فدوی حسین

کارگذاری اول دولت علیهٔ ایران در ایالت عربستان

و مضافات

ادارهٔ مهام کارگذاری

مورخهٔ ۱۵ شهر صفر مظفر سنهٔ ۱۳۲۰

نمرهٔ عمومی ۳۹۴ خصوصی ۶۲

تلگراف مبارک در تقریب سرحدات جزیره فیلی در شط العرب که اسکله عثمانی تجدیداً بنا شده برای عدم وقوع اشکال آن اداره از شرح

ما وقع بحضرت تلگراف جوابیه مبارک سفارت کبری این تعلیقه تقدیم مطالب را استحضار داشته و بجانب وزارت باب جاهای

متعرض براه ابرو این اشکال گذشت ولی از همان وقت هم که چاکران اقدامات اولیه را در اداره قانون گمرک محمره

عمارت که از این طرف تقریباً قطع بالمره خیلی کم شده است هیچ تعقیب و اگر رفت جا برای ... مستقل خارجیه

نیست و این ترتیب تا به از طرف سفارت مخصوصیه ... بهتر رجوع خواهد شد   امر امر مبارک است   فدوی

شمارهٔ سند: ۷۱۱
موضوع: مهاجرت ایل حیدرانلو به خاک عثمانی
تاریخ: سلخ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف وزارت خارجه به محمدعلی میرزا

نمره: ٥١٦

سواد تلگراف به خاکپای ولیعهد

از پاشاخان ایرملو تلگرافی رسیده بود که پانزدهم صفر هفصد [هفتصد] خانوار حیدرانلو از چالدران حرکت کرده در یک فرسخی قراعینی نزد مصطفی‌خان و محمدآقا چادر زده می‌خواهند به خاک عثمانی بروند به عرض رسید دستخط انجم نقط همایونی ارواحنافداه به شرحی شرف صدور یافت که عیناً درج می‌شود: «به ولیعهد تلگراف کنید که کار حیدرانلو را هرچه زودتر یک‌طرفی بکند، بدیهی است کارگزاران حضرت اقدس والا نتیجهٔ توجهاتِ مبذولهٔ خودتان را در این خصوص مقرر خواهند فرمود که به عرض برسد.»

نصرالله مشیرالدوله

[حاشیه:] ف تبریز

۲۵۱۶

وزارت امور خارجه

اداره　　　دائره

مورخه

نمره

ف تبریز

سواد تلگراف به کارگزاری ولیعهد

پنج صفر ۱۳۲۱

از پاشا خان امیرملو تلگرافی رسیده بود در پانزدهم صفر مفصّلاً خانوار حیدر رانلو از قاطرچیان عودت کرده

در یک فرسخی قراعینی نزد مصطفی خان و محمد آقا چادر زده بیتوته‌اند بیک عثمانی تردید به تعرض رسید

در خط انجم نقطه همینونی از درخت قراء و چرمی شرفخانه دریافت عیناً درج می‌شود (از ولیعهد تلگراف کرده‌اند که

حیدر رانلو را هرچه زودتر تسلیم نکنند به همت کارگذاران حضرت اجل دولت علیه توجهات مبذول فرمایند

در این خصوص دستور خواسته‌اند فوراً به عرض برسد) (انتهای حسن‌المعلم)

شمارهٔ سند: ۷۱۲
موضوع: عشایر حیدرانلو
تاریخ: سلخ صفر ۱۳۲۱ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

ف ــ خوی/ نمرهٔ ۵۱۷
سواد تلگراف در جواب پاشاخان به سرحددار اواجیق

تلگراف شما رسید، حسب‌الامر الاقدس الاعلی به کارگزاران حضرت اقدس اعظم والا روحی فداه تلگراف شد که زودتر کار حیدرانلو را یک‌طرفی فرمایند. نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره   دائره

مورخه

نمره

۵۱۷

ف خز

سواد تلگراف در جواب پیشکار فارس دام اقباله العالی

۲۴ صفر ۱۳۳۱

تلگراف شما بانیه حسب الامر الاقدس الاعلی ملاحظه گردید از آنحضرت اقدس اعلم دام ظله روحی فداه تلگراف شد

هر نوع [illegible] را ... فی ذیله (نمره الاحقر [illegible])

شمارهٔ سند: ۷۱۳
موضوع: ایل حیدرانلو
تاریخ: ٦ صفر ۱۳۲۱ هـ . ق(توشقان ئیل)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

از خوی به طهران

تلگراف رؤسای ایل حیدرانلو به وزارت امور خارجه

به توسط جناب مستطاب اجل اشرف آقای مشیرالدوله مدظله به خاکپای مبارک حضرت ظل‌اللهی ارواح العالمین فداه قبل، عرض تظلمانه خود رابه خاکپای مبارک اعلی حضرت اقدس ملوکانه ارواحنافداه رسانیده از جناب مستطاب اجل مشیرالدوله مدظله مقرر شده بود به تبریز امر ملوکانه ارواحنا فداه را ابلاغ نمودم بعد از تحصیل جواب از تبریز شماها را آسوده خواهند نمود تا الی نتیجه[ای] ظهور نکرده الآن هفتصد خانوار حیدرانلو در باباکندی چالدران در ییلاقات نشسته منتظر امر مبارک نموده حالا ۲۲ محرم‌الاحرام اقبال‌السلطنه هم به هر ملاحظه است باز در سرحد چالدران جمعیّت فراهم آورده و خیال مفسده و اغتشاش را دارد چاکران نیز زیاده از این تحمل ندارد امر امر مبارک همایونی روحی و روح العالمین فداه است. مصطفی حیدرانلو، محمد حیدرانلو، صالح حسین، مامو، عبدل اسمعیل، عبداله، رشید درویش

[حاشیه، پشت پاکت نامه:] یک فقره تلگراف رؤسای ایل حیدرانلو از شرف عرض خاکپای مهراعتلای اقدس همایونی روحنافداه می‌گذرد.
[دستخط شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم به طوری که ولیعهد به وزیر نوشته است عرایض اینها قابل اهمیت و استماع نیست.

مورخهٔ ۹ شهر صفرالمظفر ۱۳۲۱، نمرهٔ ۱۱٦

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

مرکز طهران

تاریخ ۶ صفر سنه ۱۳۲۱ [illegible]

از [illegible] ۹۰ طهران

نمره	عدد کلمات	روز	تاریخ مطلب ساعت	دقیقه	اطلاعات
۳	۱۳۸				

توسط جناب مستطاب اجل اشرف آقای مشیرالدوله دام ظله بخاکپای مبارک حضرت ظل اللهی ارواح العالمین فداه

قبلا عرض مفصلانه خود را بخاکپای مبارک اعلیحضرت اقدس ملوکانه ارواح فداه رسانیده از جناب مستطاب اجل مشیرالدوله

دام ظله مستدعی شده بود به تبریز امر ملوکانه ارواحنا فداه را ابلاغ نمودند بعد از تحصیل جواب از تبریز ما را آگاه

خواهند نمود تا الی حال نتیجه بظهور نرسیده الآن هفت هشت نفر از حیدرانلو در ماکو بغارت چالدران در میلان [illegible] نشسته منتظر

امر مبارک هستند حالیه ۲۲ محرم الحرام اتباع عثمانی هم به سرحد خطه ایران باز در سرحد چالدران جمعیت فراهم آورده

و خیال [illegible] و شرارت دارند چاکران نیز بالیه از این تحمل ندارند امر امر مبارک است ارواح العالمین فداه

فدویان مصطفی حیدرانلو محمد حیدرانلو صالح حسین [illegible] اسمعیل بیک [illegible] رشید درویش

بواسطه تلگرافخانه	تلگرافچی گیرنده مطلب
تاریخ ۶ شهر صفر ساعت دقیقه	

۱۳۲۱
مورخه ۹ برج صفر المظفر
۱۱۶

وزارت امور خارجه

کیفیت تلگراف ادسا برای [illegible] از شرف عرض خاکپای جواهر آسای اقدس همایونی روحنا فداه گذشت

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۱٤
موضوع: جلوگیری از مهاجرت ایل حیدرانلو به خاک عثمانی
تاریخ: ۱۸ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف کارگزاری خوی به وزارت خارجه

به توسط نصرالله‌خان میر پنجه ایرملو حضور مبارک حضرت اجل اشرف مشیرالدوله مدظله العالی، پانزده صفر هفتصد خانوار حیدرانلو از چالدران حرکت کرده در یک فرسخی قراعینی در نزد مصطفی‌خان میر پنجه و محمدآقا چادر زده‌اند، می‌خواهند به خاک عثمانی بروند اهالی دهات چالدران وحشت نموده در قراعینی و زاویه سخناق کرده‌اند چاکر در دولتخواهی ناچار است عرایض صادقانهٔ خود را عرض نماید. رفتن حیدرانلو صلاح دولت نیست در حق آنها مرحمت فرموده قراری بدهند که رفع ظلم آنها شده جلای وطن نشود صلاح دولت و ملت است. پاشا ایرملو

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم به ولیعهد تلگراف کرده که کار حیدرانلو را هرچه زودتر یکطرفی بکند. مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

به طهران اداره تلگرافی دولت علیه ایران از خوی

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز		
				۹۷	۷

بتوسط نصرالله خان سرتیپ ارومی حضور مبارک حضرت اجل اشرف مشیرالدوله مدظله العالی پانزدهم صفر شب شنبه خانوار حیدرانلو
از چالدران حرکت که در یک فرسخی قراعینی در نزد مصطفی خان میرپنجه و حمزه آقا چادر زده اند بخواهش سنابک عثمانی بر ذمه اهالی
دهات چالدران وحشت نموده در قراعینی و زاویه سنجاق کرده از جا کرد و تبعه خواهی با جارت عموم حیدرانلو خود را عرض
نمودم رفتن حیدرانلو صلاح دولت نیست در حق آنها مرحمت فرموده قراری بدهند در رفع ظلم آنها شده حیدری وطن خود حمله
دولت و ملت است پاشا ارومی

بواسطه تلگرافخانه گرفته شده گیرنده مطلب
بتاریخ ۱۸ شهر صفر ساعت دقیقه ۱۳۲۱

شمارهٔ سند: ۷۱۵

موضوع: مأموریت فیصل علی‌خان

تاریخ: ۲۵ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۱۳

تلگراف اتابک اعظم به امیرنظام پیشکار کل آذربایجان

ورقهٔ مطالب تلگرافی مخصوص حضرت مستطاب اجل اشرف افخم امجد اکرم اتابیک اعظم مدظله العالی از وزارت جلیلهٔ خارجه. از طهران به تبریز

در باب عمل غلام‌رضاخان مأموریت فیصل علی‌خان جز مزید خسارت عارض ثمر دیگری نداد جواب تظلمات هر روزهٔ عارض و مزاحمتی که می‌دهد چیست. اتابک اعظم

نمره ۵ صفر ۱۳۲۱

ورقهٔ مطالب تلگرافی مخصوص حضرت مستطاب اجل أشرف افخم امجد اکرم اتابیك اعظم مدّ ظله العالی از وزارت جلیلهٔ خارجه

از طهران	به [illegible]	بتاریخ شهر ۲۵ صفر [illegible]	سنه ۱۳۲۱	مخاطب [illegible]

در باب [illegible] عرض [illegible] جواب [illegible]

[illegible]

اتابک اعظم

شمارهٔ سند: ۷۱۶
موضوع: اعاده اموال مغصوبه
تاریخ: ۱۹ ربیع‌الاول ۱۳۲۱ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۲۸

ترجمهٔ تقریر باب‌عالی

مراسلهٔ عالی نمره ۳۱ مورخه ۳ ربیع‌الاول.۲۱ به نظر مخلص رسیده مرقوم داشته بودید که چون بعضی اشخاصی که در محوطهٔ سلیمانیه ساکن می‌باشند، سرحد را تجاوز کرده از طایفهٔ شرابیانی اموال و اغنام غصب کرده بودند هنوز اعاده نشده است و حکومت محلیّه می‌گوید که این اموال فروخته در عوض منهوباتی که بعضی از تبعهٔ عثمانی ادعا می‌کنند داده خواهد شد این قسم رفتار جایز نیست.

جواباً بیان می‌شود که از وزارت داخله اعلام شده منهوباتی که هموندها آورده‌اند و مفرزه‌های نظامی استرداد نموده‌اند و به توسط کار پردازی سلیمانیه به اصحابش که در ایران هستند اعاده باید شود.

چون عشایر ایران و پسر بانه‌بک و عشیرتش از عشایر طرف ما و اهالی شهربازار و ناحیهٔ قزلجه اموال و مواشی غصب کردند و چهار نفر عسکر که سابقاً به ایران فرار کرده و دوباره گرفتار شده بودند اسلحه و قورخانهٔ آنها پیش عشیرت بازمانده است و هنوز اعاده نشده است، اصحاب منهوبات ادعا می‌کنند که منهوبات مذکور در فوق را در مقابل اموال خودشان به آنها توزیع شود لهذا به ولایت موصل اشعار شده است اشیا و سایره که اشقیای ایران غصب کرده‌اند همین که پس داده می‌شود این اموال منهوبه را اعاده نمایند و در شهر شعبان در این خصوص از طرف مخلص بیان شده بود که وصایای لازمه را ایفا نمایید که اولاً اموالی که ایرانی‌ها ضبط کرده‌اند پس داده شود و مجدداً خواهش می‌شود که در مجری‌داشتن آنچه لازم است صرف همّت فرمایید.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

٥

ایران سفارت علیه‌سنه

باب عالی
دائره‌ٔ خارجیه
٢٨

سلیمانیه سنجاغنده بولنان بعض اشخاصك حدودی تجاوز ایله ایرانك شرابیان قضاسنه
نهب ایتدكلری اموال واغنامك هنوز اعاده ایدلمدیكی بوندن مقدم ... اتباع هیئت‌نیه‌دن تعداده
بعضلرینك ادعا ایتدكلری منهوباتك اجرای تحقیقاتی حكومت محلیه‌جه دخی ثابت اولمقده و بو خصوصك جاری اجرا اولمسی حقنده
تحلیه اغنام منهوبه‌نك صاحبلرینه اعاده‌سی التماسنی حاوی وارد اولان ١٠ ربیع الاول ١٣٢١ تاریخلی
و ١١٣ نومرولو تقریر ذیلی سفارتلرینك مساعدكارانه تشبثاتی اوله‌رق هموندلر طرفندن كتوریلوب
بعضیلری معرفتیله بالاشتراك سلیمانیه‌ده كاربیده ... وسائطیله ایرانه‌ اصحابنه دولت علیه اعاده
بولنان منهوباتك عشایر ایرانه ایله بابانچه زاده وعشیرتلری بزم طرفه عشایرنده وشهربانده
قضاسنده نزلچ ناحیه‌سی اهالیسنه نهب ایدوب هنوز اشه‌دار اولنمامش رجوعه اموال ومواشی ایله
كلدیره قرالری ایرانه كیدوب افرادی دوستلیه صاحبلرینه اعاده ایدیلدی ده نفرت بابانلی زدنده
قالان تفصیلی هیچ‌لرینه مقابل توزیع واحصاسی خصوصنده معامله‌ٔ مخابره اولنان اصحاب منهوباته
طرفندن طلب اولنقده اولمشدر بزم طرفدن ایرانه اشقیاسنك نهب ایتمش اولدقلری اشیا وسائره
تسلیم اولنجه بوندن رضا ویرلمسی جوابا محل دیگرینه اشعار اولنمش واخلاقیه جلیله‌سنه
مانند ره بیله رلمکده اول امرده اشقیای ایرانیه الندن مغصوباتك اعاده‌سی اسبابنك استكمالی
خصوصنه اقتضا ایدنده وصایا القا علیه سفارتنامه‌ نامیلی مذكره‌ٔ تشاوریله التماسنه اولنمش
نظراً اولوجهله اقتضاسنك ایفاسی خصوصنك هم ذات سفارتلرینك نظارتی اقدامانه فاقتضا نتیجه ناقصانه
وسیله اتخاذ قلنمیه ١٩ ربیع الاخر ١٣٢١ و ١ حزیران ١٣١٩

ناظر امور خارجیه
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۱۷
موضوع: در خصوص تسلیم مصطفی بیک حیدرانلو
تاریخ: ۲۹ ربیع الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول

نمره: ۳٦

ترجمهٔ جواب باب‌عالی در خصوص مصطفی بیک حیدرانلو

مراسلهٔ عالی مورخهٔ ۲۵ ذیحجه ۱۳۲۰ رسید. مرقوم داشته بودید که مصطفی بیک از عشیرت حیدرانلو که در تبریز اقامت داشتند فرار کرده است و وقتی که می خواستند او را دستگیر نمایند، در جوار سرحد به قریه گریخته و به ملاحظه اینکه شاید اقامت او در آن حدود مورث بعضی اغتشاشات بشود، تسلیم او را به سرحدداران ایران خواسته بودید. این مسئله به توسط وزارت داخله به ولایت ارزروم انفاد شد و در جواب نوشته‌اند که مصطفی بیک از ناحیهٔ ابقا که جزو ولایت وان است رفته و بالفعل در قریهٔ که مابین ابقا و سرحد ایران است اقامت اختیار کرده از آنجایی که قریهٔ مزبوره در نزدیکی بایزید واقع است و ممکن است مصطفی بیک به آنجا برود.

لهذا وصایای لازمه به متصرفی بایزید داده شده است که در این باب مواظب باشد.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی
نظارت خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٤٦

ایران سفارت جلیله‌سنه

تبریزده موقوف ایکن فرار ایله هیدانلو عشیرتنه مصطفی بکک درت اوغلی حمزه ده حدود حوالیسنده کائن درت خانه‌لی برقریه‌یه فرار ایتدیکی وموی الیهک اوراده سکالی حدود بوینده برطاقم اعتسافات وقوعه بیت ویره‌جکی بیاننه برحده دائر ایرانه تسلیمی التماسنی حاوی دار ایکلاکده‌کی عماینجلی وسفیر بویرولو تقریر والای سفیرانه‌لری اوزرینه مجدداً بدء اشعاره جواباً موصی الیه مصطفی بکک اساساً وانه ملاحقه‌سنک انتقالنامه‌سنده کیتدیکی وشمدی انقا اجه ایران حدودینک هم ملاصقی قریب برقریه‌سنده اقامت ایتمکده بولندیغی و اوقریه‌نک بایزید حدودینه قربت ومناسبتی اولمسی اوجه بکلمی مأمول بولنمقده تقیبات اجراسنه بایزید متصرفلغنه وصایای لازمه ایفا قلندیغی اجروم ملاحقده بالتحریرات جوابیه بیورلدیکی بوکره داخلیه نظارت جلیله‌سندن اشعار قلندیغی بیانیله احترامات فائقه‌نک تجدیدینه تأمین ایتدیرلور فی ٢٩ ربیع الاخر ٣٢٦ و فی ١٦ مایس ٣٢٤

خارجیه ناظری
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۱۸
موضوع: تجاوزات عثمای به صومار
تاریخ: ۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

راپورت کفیل کارپرداز بغداد به وزارت خارجه که به عرض همایونی رسیده

نمره: ۳۸

بر ضمیر منیر مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم عالی واضح است که قریهٔ صومار جزو خاک ایوان و ملک طلق بلانزاع دولت جاویدآیت علیه است و به خاک مندلیج متصل است و در یک فرسخی مندلیج از قدیم تپهٔ سنگی بزرگ بوده که در واقع این تپه سنگ حدّفاصل مابین خاک ایوان و خاک مندلیج بوده است و همه کس از اهالی طرفین این مطلب را دانسته و می‌دانند. در این مقدمه که عثمانی ها مخفیاً عسکر و توپ فرستاده زراعات اهالی صومار را آتش و خانه‌های رعایا را خراب و این همه خسارت بیجا به رعایای صومار وارد آوردند. این تپه سنگ را هم که حدفاصل مابین خاک دولتین علیتین است بکلی خراب و منهدم نمودند که سرحدّی مابین نباشد. و بدیهی است این تشبثات و تجاوزات برخلاف مقاولات و معاهدات و مصافات بین دولتین علیتین بوده. این حرکات آنها جالب نظر دقت و اهمیت است. البته اگر اولیای دولت جاویدآیت صلاح دانند مقرر خواهند فرمود. سفارت سنیهٔ کبرای دولت علیه این مسئله را جداً با باب‌عالی در مطرح مذاکره گذارده منع این گونه تجاوزات و غرامت اضرار رعایای صومار را بخواهند و در اینکه تپه سنگ فاصل بین اراضی دولتین علیتین را محو کرده‌اند نیز مذاکره سخت کرده و اگر لازم بدانند کمیسیونی مختلط در باب‌عالی ترتیب داده قراری در این کار بدهند که اسباب آسودگی رعایای طرفین باشد البته هر طور رأی صواب‌نمای مبارک اقتضا فرماید عین صواب است. امر اجل اکرم امجد افخم عالی مطاع

[نوشتهٔ پشت پاکت:] دو فقره راپرت کفیل کار پردازی بغداد است. از عرض خاکپای

مهراعتلای اقدس شاهنشاهی ارواحنا فداه خواهد گذشت.

ملاحظه شد جواب داده شده است.

امضا: مظفرالدین شاه

ـول ژنرالی دولت علیهٔ ایران
ـداد نمره (۳۸)
ـاریخ معروضه ۷ ربیع الثانی
۱۳۲۱

راجع

بر ضمیر منیر مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم عالی واضح است که قریهٔ صوما جزو خاک ایران و ملک طلق به
دولت جاوید آیت علیه است و بخاک منیدلیچ متصل است و در تغییر سمتی منیدلیچ از قدیم یک سنگ بزرگ بوده در دره
این سنگ حد فاصل مابین خاک ایران و خاک منیدلیچ بوده است و همه کس از اهالی طرفین این مطلب را دانسته
و میدانند در این مقدمه عثمانیها مخفیاً عسکر و توپ فرستاده [illegible] اهالی صوما را از آتش و [illegible] رعایا را
خراب و این همه خسارت بجا بر رعایای صوما وارد آوردند این سنگ را هم که حد فاصل مابین خاک [illegible]
[illegible] است بکلی خراب و منهدم نمودند در سرحدی مابین [illegible] و بدیهی است این تعدیات و تجاوزات بر خلاف
مقاولات و معاهدات و مخالف مابین دولتین علیتین بوده این حرکات انها جالب نظر دقت و التفات است
البته اگر اولیای دولت جاوید آیت صلاح بدانند مقرر فرمایند که سفارت سنیه برای تحقیق این مسئله را
جداً با باب عالی در مطرح مذاکره گذارده منع اینگونه تجاوزات و خسارات که از رعایای صوما وارد آورده‌اند و دوباره
سنگ فاصل مابین اراضی دولتین علیتین را محو کرده‌اند نیز مذاکره نمایند و اگر لازم بدانند کمیسیون
مختلط در سرحد [illegible] ترتیب داده قراری در این کار بدهند بهتر و بجا بوده که رعایای طرفین از آسیب [illegible]
رای صواب‌نمای مبارک اقتضا فرماید عین صواب است امر امر مبارک حضرت اجل اکرم عالی مطاع

وزارت امور خارجه

شمارهٔ سند: ۷۱۹
موضوع: استرداد اموال منهوبه از عشایر متجاوز
تاریخ: ۱٦ ربیع‌الثانی ۱۳۲۱ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ٤۳۰

در باب اموالی که عشایر عثمانی مقیمین حدود سلیمانیه تجاوز و تخطی حدود کرده از طایفهٔ شراپائینی (شرابیانی) دولت علیه نهب و غصب نموده برده‌اند، تقریر مشدّد برای تنبیه متجاسرین و استرداد اموال منهوبه به باب‌عالی نوشته بودم، از باب‌عالی در جواب آن اظهار داشته‌اند چون عشایر ایران و پسر بانه‌بیک و اعوان آن از اموال و مواشی اهالی شهر بازار و ناحیهٔ قزلجه نهب کرده و اسلحه و جبخانه [جُبّه‌خانه] چهار نفر عسکر که سابقاً به ایران فرار و دوباره گرفتار شده در نزد عشیرت بانه مانده است چنانکه در شهر شعبان هم به سفارت کبری اظهار گردیده اموال منهوبهٔ عشایر هموند در عوض اموال مغصوبه از طرف عشایر بانه نگاه‌داشته شده که اموال و اغنام عشایر عثمانی همین که به توسط حکومت محلیه رد گردید، اموال مغصوبه عشایر ایران نیز اعاده شود. سواد مراسلهٔ باب‌عالی را اینک لفاً ارسال می‌دارم که ملاحظه فرموده هر طور مقرر می‌فرمایند از آن قرار رفتار و اقدامات لازمه در ثانی به عمل آید.

مهر: پرنس ارفع‌الدوله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به هر طوری که صلاح است اقدامات لازمه به عمل بیاورید که این گفتگوها مرتفع شود و عمل گروکشی موقوف شود بکلی.

امضا: مظفرالدین شاه

۱۶ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۱

نمره ۴۳۰

[illegible]

در باب اکرادی که عشایر عثمانی متعلق به دولت عثمانیه تجاوز و تعدی [illegible] کرده از طایفه [illegible]

[illegible] و غضب [illegible] کرده‌اند مقرر شد و برای تنبیه [illegible] و اکراد [illegible]

[illegible] از [illegible] آن [illegible] داشته‌اند چون عشایر ایران [illegible]

[illegible] با شهر بازرگان و ناحیه [illegible] و اسلحه و جبخانه [illegible]

بایران [illegible] دوباره [illegible] عشیرت [illegible] است چنانکه [illegible]

سفارت کبری دولت [illegible] اکراد [illegible] عشایر [illegible] در عوض اکراد [illegible]

نگاه داشته شده [illegible] اکراد [illegible] عشایر عثمانی [illegible] حکومت [illegible]

[illegible] شود [illegible] ایران [illegible]

در استقرار رفتار و اقدامات لازمه در اینجا [illegible] آید

شمارهٔ سند: ۷۲۰
موضوع: مهاجرت محمد صدیق‌بیک و عشیرت وی از خاک عثمانی به ایران
تاریخ: ۲۸ رجب ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ کارپردازی وان به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۱۱۷

هو

محمد صدیق‌بیک حیدرانلو که سمت قایم‌مقامی حمیدیه و ریاست ایل مزبور را در این طرف دارد چند روز قبل با چهل پنجاه نفر سوار از عشیرت خود به ماکو رفته است که با جناب امیرالامراء العظام، اقبال‌السلطنه ملاقات نماید و در صورتی که جناب معزی‌الیه در قراعینی و یا در دهات ماکو برای ییلاق و قشلاق محمد صدیق‌بیک و افراد عشایری که دارد، جا و مرتعی معین کرد و توانستند کنار بیایند با توابع خود به ایران مهاجرت و نقل خانه خواهند نمود و محمد صدیق‌بیک و توابع او از عشیرت و غیره از هر جهت به مصطفی‌بیک و کسان او که به این طرف گذشته‌اند مزیت و رجحان دارد و برخلاف اقران خود به اعمار* و آبادی مایل و راغب است و آدم شریری نیست اگر جناب اقبال‌السلطنه به اجازهٔ اولیای دولت علیه و تصویب کارگزاران آذربایجان مشارالیه و افراد عشیرت او را قبول نماید و سکنی و مرتع دهد در این معاوضه و معامله به‌مثل مغبونی از طرف عثمانی‌ها خواهد شد و گذشته از اینکه مبادرت در قبول مهاجرین از طرف آنها شده و حق گله ندارند گویا فصل سیم عهدنامه ارزروم که در سال یک هزار و دویست و سی و هشت فی‌مابین دولتین علیتین منعقد شده به قبول مهاجرین عشیرت حیدرانلو و سیبکی از طرف مأمورین احکام سرحدیه دولت علیه ایران مساعد باشد محض استحضار خاطر خطیر مبارک جسارت به عرض ورزید زیاده چه جسارت ورزد.

با مهر غلامعلی

* آباد ساختن، آباد یافتن زمین را، غنی و بی‌نیاز ساختن کسی را، خانه و زمین یا چیز به کسی دادن که تا زنده باشد از آن بهره‌گیری کند.

کارپردازی دولت علیه ایران در وان ۱۰/۱۲

سه‌شنبه ۲۸ شهر رجب ۱۳۲۱

نمره
۱۱۷

مجید صدیق بیک حیدرانلو در سمت قدیم تعدی جسیمه درباب ارامنه بروز داده

در این طرف دو روز چند در قبل با همین نه نفر برادر از عشیرت خود با کوه

رفته است در جانب امیر الامراء العظام اقبال السلطنه مقالات یاغی‌گری و صدور بعضی

جانب سرحدی در قرای عثمانی دو ده در دهات ماکو برای سیلاق و قشلاق آمده صدیق

بیک و افراد عشیرت در دو روز جا و مرتعی معین کرده و نوشته‌اند که با ایشان

با توابع خود با ایران مهاجرت و نقل خانه خواهند نمود مجید صدیق بیک

و توابع که از عشیرت حیدره در زیر به مصطفی بیک ذکی اوده با این طرف

گذشته‌اند زیست در جای در دو و در خلاف اقرار خود با عثمانی وارد آمده

هیچ وجه اغلب است و ادام شرارتی نیست اگر جانب قبال السلطنه

با جایزه اولیای دولت علیه و تصویب کارگزاران او را با سایه راه

و افراد عشیرت او را قبول نماید و سکنی و مرتع دهد در این صورت معاهده

و معاهده منعقده از طرف عثمانیها خواهد شد و گذشته از این

مباشرت در قبول مهاجرین از طرف ایشان شده مخالف صریح ماده

که فصل سیم عهدنامه ارزروم و در مواد دیگر است در این

فی ما بین دولتین علیتین منعقده شده به قبول مهاجرین عشیرت حیدرانلو

و سایر از طرف مأمورین و حکام سرحدیه دولت علیه ایران تعهد

باشد مع هذا اظهار خاطر خطیر مبارک جنابعالی و وزارت جلیله داده

شمارهٔ سند: ۷۲۱
موضوع: مهاجرت محمد صدیق‌بک رئیس عشیرت حیدرانلو و همراهان وی از خاک عثمانی به ایران
تاریخ: ۷ شعبان ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ کارپردازی بایزید به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۱۳

تصدق حضور مبارکت شوم، چنانچه بعد ازمراجعت از ولایت وان تحصیلات سیر و سفر خود را به عرض اولیای آستان مبارک رسانده بود که با محمد صدیق‌بیگ نامی که از رؤسای عشیرت حیدرانلو و قائم‌مقام دوالای سواری حمیدی و صاحب پانصد و ششصد خانوار است ملاقات نموده و به دخالت خاک مقدسه ایران ترقیب و تحریص نموده بودم و آن هم قول داده بودند که به خاک مقدسه دخالت نماید.

له‌الحمد از یُمن توجهات خدیوانه حضرت مستطاب اجل اشرف خدایگانی روحنافداه این عرض و خدمت خانه‌زاد به صحت پیوسته و در بیست و چهارم شهر رجب‌المرجب محمد صدیق‌بیگ معروض با شصت نفر آغوات و رؤسای عشیرت خود به خاک مقدسهٔ ایران دخالت کرده و به چاکر خانه‌زاد نیز خبر فرستاده بود که در ماکو در نزد جناب اقبال‌السلطنه حاکم ماکو با مشارالیه ملاقات نمایم و چاکر هم به وصول این خبر به ماکو رفته و با مشارالیه ملاقات نموده. آنچه شاید باید به غیر حدّ به الطاف و مراحم اولیای دولت ابدمدت به مشارالیه امیدواری داده‌ام امیدوار است چنانچه خود مشارالیه هم وعده کرد غیر از پانصد و ششصد خانوار عشیرت خود به قدر پانصد خانوار نیز از سلسلهٔ دیگر عشیرت حیدرانلو در اول بهار به خاک مقدسهٔ ایران مهاجرت و ادخال نماید. عجالتاً که اول زمستان است با هشتاد و نود خانوار به خاک مقدس داخل و ساکن گشتند و صدقاً و جسارتاً به عرض می‌رساند که این مرد که از محال اباقیه الآن که خارج شده است خطهٔ اباقیه را بکلی خراب و خالی از سکنه باید انگاشت زیرا که محال اباقیه با این شخص آباد بود و بس، عجالتاً از طرف جناب اقبال‌السلطنه حاکم

ماکو محمد صدیق‌بیگ معروض را به حکومت قراعینی و محافظه‌سرحد اباقیه مقرر و تعیین نمودند و به قدر صد بیست نفر سواری هم برای محافظهٔ کاروان به معیت مشارالیه تعیین نموده‌اند.

و در باب ممونام خواهرزاده طاهرخان مرحوم هم که راپورت نموده بودم که به مشارالیه نیز خبر فرستاده‌ام که آمده با فدوی ملاقات نماید هنوز فرستادهٔ خانه‌زاد مراجعت نکرده ولی یقین دارم که آن هم تکلیف و توعید چاکر را قبول نموده و عن‌قریب به خاکِ مقدسهٔ ایران عودت و دخالت نماید محض اطلاع آستان مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف اعظم روحنافداه جسارت نمود.

غلام خانه‌زاد، میرزاآقا

کارپردازی دولت علیه ایران مقیم بایزید

مورخه ۷ شهر شعبان المعظم ۱۳۲۱

(نمره ۱۳۵) تصدق حضور مبارکت شوم چنانچه بعد از مراجعت از ولایت وان تعقیبات سردار خودرا

بعرض اولیای آستان مبارک رسانیده بود که با محمد صدیق پاشا ماکو که از رؤسای عشیرت حیدرانلو

و قائممقام میرالای سواری حمیدیه و صاحب پانصد و ششصد خانوار است ملاقات نموده و مطالبات

خاک مقدسه ایران ترغیب و تحریص نموده بودم و آن هم قول داده بود که به خاک مقدسه ایران رجعت

نماید که از این توجهات خسروانه خود را مستطاب حضرت اشرف خداوندگاری ارواحنا فداه

لیکن عرض و خدمت خانه زاد به صحت پیوسته و در اوقات همین ماه رجب المرجب محمد صدیق پاشای

معروض با شصت نفر از خوانین و رؤسای عشیرت خود به خاک مقدسه ایران رجعت

کرده و به چاکر خانه زاد نیز خبر فرستاده بود که در ماکو در منزل جناب اقبال الدوله حاکم ماکو شاید

ملاقات نمایند چاکر هم بمحض وصول این خبر به ماکو رفته و با ایشان ملاقات نمودم الحمد

بالاخره بنده به الطاف و مراحم اولیای دولت ابد مدت به ایشان امیدواری داده

امیدوارست چنانکه خودش هم وعده کرده غیر از پانصد و ششصد خانوار عشیرت خود

پانصد خانوار نیز از سلسله دیگر عشیرت حیدرانلو در اوایل بهار به خاک مقدسه ایران

مهاجرت وارد خاک [illegible] نماید. حجاج که از راه [illegible] است با اشاره و نفوذ [illegible] به خاک مقدس

وارد خاک و ساکن گشتند. و صدق [illegible] و حجاج را بعضی بیرون [illegible] کرده‌اند [illegible] که از جانب اباقیه الذین

که خارج [illegible] است خطه اباقیه را بالکل خراب و خالی نموده‌اند. باید از آنجا بسمت ایران

جانب اباقیه با این نحو آباد بوده و بس. حجاج از طرف [illegible] قبول [illegible] حاکم [illegible]

یک معروض را به حکومت [illegible] و محافظ سرحد اباقیه مقرر و تعیین نموده‌اند و به قدر جمعیت [illegible]

سواری [illegible] برای محافظه کاروان به معیت [illegible] تعیین نموده‌اند

و در باب [illegible] طاهرخان مرحوم [illegible] که راپورت نموده بودم که [illegible]

خبر [illegible] که [illegible] با قدری [illegible] است باید [illegible] ولی

تقاضی دارم که [illegible] تخفیف و [illegible] را قبول نمایند و عنقریب به خاک مقدس ایران

عودت [illegible] باید [illegible] آستان مبارک [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۲۲
موضوع: مهاجرت عشایر عثمانی به ایران و عشایر ایران به عثمانی
تاریخ: ٢٤ رمضان ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۵۴۸

مصطفی آقا رئیس عشیره قراعینی که سابقاً از خاک عثمانی مطرود شده و مدتی بود که در قراعینی در خاک دولت علیه سکنی نموده تا چندی قبل که به اقتضای شرارت و خباثت فطری خود پانصد خانوار رعیت دولت علیه را تشویق کرده با خود کوچانیده به خاک عثمانی آمد. اگرچه در باب سدّ راه شرارت و تجاوزات مومی الیه با باب‌عالی مذاکره و اقدامات لازمه در کار است، ولی چندی قبل که میرزا آقاخان کارپرداز بایزید را برای رسیدگی شکایات اتباع دولت علیه به وان اعزام نمودم به او دستورالعمل داده بودم که هنگام عزیمت از حدود با بعضی رؤسای عشایر خاک عثمانی ملاقات کرده آنها را تشویق و ترغیب به مهاجرت خاک ایران و به حسن توجهات و نگاهداری اولیای دولت علیه امیدوار و مستظهر سازد کارپرداز مومی الیه هم به موجب همان تعلیمات بنده هنگام عزیمت خود به وان با محمد صدیق‌بیک نام رئیس طایفه حمیدی ملاقات و مذاکرات لازمه نموده بود این دفعه به موجب راپرتی که از میرزاآقاخان کارپرداز بایزید و سعدالسلطان مأمور وان رسید گویا محمدصدیق مزبور به اتفاق شصت نفر سوار خود کوچ کرده به ماکو رفته و جناب اقبال‌السلطنهٔ هم از او پذیرایی نموده و سیصد نفر سوار به معیت او داده که در قراعینی محافظهٔ امنیت سرحد را نماید و مابقی عشیرت مشارالیه هم گویا در بهار عموماً از خاک عثمانی کوچ کرده به خاک ایران بیایند به موجب اشعارات کارپردازان مزبورین در این مهاجرت دو رئیس عشایر از خاک عثمانی به ایران و از خاک ایران به عثمانی مغبونی با عثمانی هاست. بدیهی است همین که از طرف اولیای دولت علیه در حق بیک مومی الیه فی الجمله اظهار محبت و مرحمتی شد. مشارالیه بیش از بیش امیدوار و مستظهر گردیده احتمال دارد که مشوق

شده عشیره دیگر را هم مایل به مهاجرت خاک دولت علیه نماید اگرچه معلوم است که خود جناب اقبال‌السلطنه هم تاکنون تفصیل را به حضور اولیای دولت علیه اطلاع داده و در تسویه و ترتیب حالات آنها تعلیمات کافیه مرحمت شده است محض اینکه در این موقع از حسن خدمت و اقدامات میرزاآقا خان کارپرداز بایزید خاطر مبارک‌عالی درست مستحضر باشد. عین راپورتهای او را با راپورت سعدالسلطان لفاً ارسال داشتم که از لحاظ انور جناب مستطاب اجل افخم عالی دام اجلاله‌التعالی بگذرد.

مهر: پرنس ارفع‌الدوله

[حاشیه به امضای مظفرالدین شاه:] وزیر مکرر در این باب حکم فرموده‌ایم که اگر این طوایف در وسط خاط ایران سکنی بگیرند خیلی خوب است اجازه داده می‌شود و الا اگر بخواهند در حدود سکنی داشته باشند ابداً اجازه داده نخواهد شد و لازم نیست. شهر شوال ۱۳۲۱.

امضا: مظفرالدین شاه

۲۴ شهر رمضان ۱۳۲۱

۳۴۸

[illegible]

... عشیره قره‌پاپاقی که سابقاً از خاک عثمانی مطرود شده و مدتها بود در قره‌عینی

خاک دولت علیه مسکن نموده تا چندی قبل به اقتضای شرارت و خباثت فطری خود

با پنجاه خانوار رعیت دولت علیه راهزنی کرده با خود کوچ نموده به خاک عثمانی رفته‌اند و اکراد

در باب سد راه شرارت و تجاوزات مرزی دولتیه با ما ... مذاکره و اقدامات لازمه

در کار است و لیکن چندی قبل در سرحد آواجق کارپرداز بایزید را ... ملاقات

اتباع دولت علیه به ورود ... نموده بار دیگر راپورتی عرض کرده بودم که به حکم غیرت از جهت ورود

با بعضی رؤسای عشایر خاک عثمانی مذاکرات کرده آنها را تشویق و ترغیب به مهاجرت به خاک ایران

و جلب توجهات و کمک جهات دولت علیه ... مستظهر سازد کارپردازی ...

بر حسب اظهار تعلیقات بنده به حکم غیرت خود بودن با محمد مهدی بیک نایب

رئیس طایفه حمیدی مذاکرات و مراودات لازمه نموده بود و نتیجه بر حسب دلخواه

در اول سرحد آواجق کارپرداز بایزید و ... مأمور ورود ... که محمد مهدی بیک

با اتفاق شصت نفر سوار خود کوچ کرده به خاک رفته و جناب اقبال السلطنه

از او پذیرائی نموده و سیصد نفر سوار به سمت ... در قره‌عینی منزل داده است

مرحمت نمایند و باقی عشیرت شان را هم که در بهار ... از خاک عثمانی کوچ کرده

به خاک ایران بیایند بر حسب اشارت کارپردازی ...

در این چهار جهت در عرض عشایر از دولت عثمانیه با ایران در دوره که ایران مشغول

مشغول با اغتشاشات بهانه است   به هر جهت اینکه از طرف دولتین در تسویه در حق ایلات

تا بحمد الله زحمت در رفع شده   شاید به هیچ وجه ازین دیده وار و دستور العمل کردند

احتمال دارد در شورش و عشیره دیگر در ایام های مهاجرت هاک دولت علیه آن

اگرچه معلوم است در خصوص جناب جلالت اقبال اعظم تا کنون تعلیمی به اکتفا دادن اقامت

اطلاع داده در تسویه و ترتیب مهام آنها تعلیمات کافیه مرحمت شود

معلوم است که در این وقع از حرف حضرت واقعه ها است میزند آقا خان کارپرداز با دولت

خاطر مبارک لهجه دولت مستحضر باشد عجالة در رفع از تهران اورده با راپورت سفارت اسلامبول

لفا ارسال داشتم در ازر لحاظ انور حضرت مستطاب ... الله ... لکنه

شمارهٔ سند: ۷۲۳
موضوع: ایالات منگور و مامش
تاریخ: ۳ ذیقعدهٔ ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ امامقلی میرزا به وزارت خارجه که از نظر مظفرالدین شاه گذشته است

فدایت شوم، در مسئله عسکرهای عثمانی استفسار فرموده بودند که در طرف نعلین مدت اقامت آنها چه شد و فعلاً رفته‌اند یا نه.

به جهت اینکه خاطر مبارک از ماوقع مسبوق باشد عرض تفصیل را لازم دانست. وقتی که مخلص در نعلین بود، حضرات عسکرها در تیرکش ده بایزید آقای رئیس‌العشایر منکور بودند تقریباً یک صد و هشتاد نفر بودند تماماً با سلاح دولتی و شش بار قاطر فشنگ مارتین همراه داشتند. مخلص به ملاحظهٔ مآل کار که برای دولت اساس دردسر فراهم نیاورده باشم اسبابی فراهم آوردم خود منکورها که از حکومت سابق ولاحق فراری بودند، حضرات عسکرها را از تیرکش که یک فرسخ و نیمی محل اقامت مخلص بود خارج نمودند. بعد از خروج آنها خود مخلص به قریهٔ تیرکش محل اقامت آنها رفته تا غروب آنجا بود بعد مراجعت به محل اقامت که نعلین بود نمود و محض رفع فساد منکورهای فراری از حکومت را دلجویی نموده و رئیس آنها را که با بیرآقا پسر حمزه‌آقای معروف بود و در تحت حمایت محمدآقای مامش امیرالعشایر بود و عمده یاغیگری طایفهٔ منکور طرف بایزید آقا از این حمایت محمدآقا امیرالعشایر در حق بابیرآقا پسر حمزه‌آقا شده بود به جهت خونی گری که این منکورها با مامش داشتند راضی نبودند که محمدآقای مامش مداخله در امورات منکور نماید و می‌ترسیدند که مآلاً به دوستی اسباب تضییع تمام آنها را فراهم آورد مخلص به ملاحظات عدیده و رفع شر مأمورین عثمانی بابیرآقا را از ریاست عزل و قادرآقا عموی بابیرآقا را که برادر حمزه‌آقا است سابق هم ریاست داشت به ریاست تمام منکور منتخب و مسلط نمود و تمام آقایان آنها را ملتزم ساخت که از حدود محال وزنه اگر یک نفر عسکر و غیره از اجنبی به این طرف تجاوز نماید جان و مال قادرآقا و برادران و من‌تبع او در گرو دولت باشند این قرار را گذاشته و

التزام را گرفته قادرآقا را در ریاست مقتدر نموده از نعلین حرکت کرده و تفصیل را به خاکپای مقدس حضرت اقدس امجد والا ولیعهد روحنافداه راپورتاً و مفصلاً عرض نموده از این اقدامات مخلص بسیار تعریف و توصیف فرموده بودند.

عسکرهای عثمانی که همان وقت به محال وزنه رفته بودند در قریهٔ کوره‌عمر که تقریباً یک فرسخ و نیم به حدود عثمانی فاصله دارد یک‌صد نفر آنها به خاک عثمانی رفته قریب هشتاد نفر از آن عسکرها در همان قریهٔ کوره‌عمر توقف کرده بودند این خبر به مخلص رسید محرمانه مأموری به سر رئیس منکور گذاشت که آنها را به هر تدبیری باشد از خاک داخله بیرون نمایند رفته بیرون نموده برگشتند از آنجایی که قریهٔ کوره‌عمر در دوردست بود و آبادی نداشت، این هشتاد نفر را دوباره مصطفی‌بیک میرآلای مقیم حمیدیه محرمانه به کوره‌عمر عودت داده بود. به محض اطلاع قادرآقا رئیس منکور و برادرش محمدآقا را فرستاد که اگر به زبان خوش خارج نشد به قوهٔ جبریه آنها را بیرون نمایند مشارالیهما هم رفته و بیرون نمودند حتی سیورساتی که همراه آورده بودند همه را به دهات اطراف فروخته رفته‌اند دیگر ابداً از آنها در حدود ایران نمانده‌اند از اوایل شعبان به این طرف احدی از عسکرها در داخله نیست مخلص به هر عنوانی بود این شر را رفع کرده و بدون مخمصه از پیش برد.

ولی در بهار آتیه نمی‌داند باز اقداماتی از آنها خواهد شد یا خیر و سد این باب را اولیای دولت روزافزون چگونه صلاح می‌دانند با دولت عثمانی قرار طرد و منع آنها را می‌دهند یا اینکه مقرر می‌فرمایند که در حدود تهیهٔ استعدادی باشد در این صورت هم اگر بنابراین باشد که خود منکورها حفظ حدود را نموده و مانع از تخطی اجنبی بشوند باید نسبت به منکورها از جانب دولت مرحمت و توجه مخصوص مبذول شود که با دلگرمی و امیدواری مشغول خدمت باشند و یا قشون دولتی مأمور سرحد خواهد شد آن را هم قبل از وقت معین فرمایند که ترک احتیاط در آتیه اسباب زحمت و خسارت دولت می‌شود زیاد عرضی ندارد ایام دولت و اقبال مستدام باد. ۳ ذیقعدهٔ ۱۳۲۱

مهر: امامقلی

[حاشیه:] پشت پاکت، یک فقره کاغذ امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ است از عرض لحاظ انور اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی ارواحنافداه خواهد گذشت. مورخهٔ ۶ شهر

ذیحجة الحرام ۱۳۲۱ نمرهٔ ۱۰۲۲

[دستخط شاه:] وزیر اعظم، با وزیر خارجه گفتگو نمایید و قرار صحیحی در این جواب دهید به جهت سرحد ارومی و ساوجبلاغ اردوی مختصری تهیه نمایید که در بهار منعقد شود. شهر ذیحجة الحرام ۱۳۲۱

امضا: مظفرالدین شاه

قرابت شوم در مسئله عسکرهای عثمانی اتفاق رفته بود بعد هم در طرف تفلیس حرکت آقای ارتها ... شد

و قفقاز رفته انجام یافته نتیجه اینکه خاطر مبارک از ما وقایع مسبوق باشد عرض تفصیلی را لازم دانست

و گذشته مخلص در تفلیس بود حضرات عسکرها در ترکش ده بازیه آقای رئیس الوزرای مذکور بعد از تقی پاشا که مقصد ایشان از ... بعد

تا ما با سلاح و ... بیشتر باز قاطر فشنگ با رئیس همراه داشتند مخلص بعد حفظه مال کار هم برای دولت ایران ... فرار

نیاورده ایم ... قرار اسلام نمودند ما هم از حرکت ... مدح قراری بعد از حضرات عسکرها را از ترکش ... نمودند

همراه آقایان مخلص بود خارج نمودند بعد از خروج آنها مخلص تقریباً ترکش حتی آقایانی آنها رفته ... آنجا بود

بعد هم جهت آقایان در تفلیس بود نمود مخلص ... فرار مذکورها فراری از حکومت ... نموده در ... آنها را با ... ایران

پسر حمزه آقای معروف بود در تحت حمایت همراهان ایشان ... بود و عده ای با عسکرهای طالقه مذکور ... خبر نمودند

زیرا در حمایت همراهان ایشان ... درج با پسر آقا پسر حمزه آقا شده بود بجهة خونریزی در این مذکورها با ... مخلص ... شده

در همراهان ایشان هر جهت در میدان مذکور ... قریه فرم مانده بودند ... تفصیل تمام آنها را قرار ... سابق هم

عده ای در حق شرها ... با پسر آقا در ریاست عزل و ما از آقا ... با پسر آقا در برادر حمزه آقا ... ریاست ... جای وزیر

ریاست و دولت ریاست تمام مذکور منتخب مسلط نمود و تمام آقایان آنها را ... ساخت ... اوقات آنها

اگر کسی عسکر ... بطرف تبادل ... جبال ... آقا در ... ایل ... تبع ... گرد هم ... است

گذشته در ... را گرفته ما از آقا را در ریاست ... نموده از تفلیس حرکت کرده ... تهران مخلص ... باید

بعلیهم ... را ... عرض شد لذا این اقدامات مخلص باید ... تعریف و توصیف فرموده ... باشد

عسکرهای عثمانی که از اهالی وقت بمال ... رفته بغداد در قریهٔ گوره‌عمر که تقریباً یک فرسخ و نیم کمتر از عثمانی فاصله دارد و مقصد نفرات آنها

سنجاق عثمانی رفته قریب شصت نفر از آن عسکرها در اهالی قریهٔ گوره‌عمر توقف کرده بودند این خبر بمنصور رسید محرمانه

مأموری با رئیس سنگور گذاشت که آنها را به هر ترتیبی باشد از خاک دولت علیه بیرون نمایند رفته بیرون نموده برگشته

از آنجا که قریهٔ گوره‌عمر در حدود درست بود دوباره مراجعت ... این شصت نفر را به بارهٔ مصطفی بیک میرالای ... معلوم حکومت محرمانه

گوره‌عمر عودت داده بود بعض اطلاع قلار آقا رئیس سنگور برادرش محمد آقا را فرستاده که از زبان خودش خارج شده

تقبهٔ جبریه آنها را بیرون نمایند مشارالیهما هم رفته بیرون نمودند حتی سید باقی که همراه آورده بودند همه را هم با تمامی اطراف

فرو جسته رفته‌اند و دیگر ابداً از آنها در حدود ایران نمانده‌اند از روی شمال بطرف اصلی از عسکرها در داخله نیست

مخصوص بهر عنوان نبود این شر را رفع کرده و به دولت مجهول ارزش برد ولی در بهار آتیه نمی‌دانند باز اقدامات آنها

خود آنها با خبر هستند این باب را اولیای دولت بهتر از دولت چگونه صلاح می‌دانند بالاخره دولت عثمانی قرار جلوگیری

رفع آنها را می‌دهند یا آنکه متوقف باشند در حدود آتیه استعدادی باشد در این صورت هم اگر بنا بر این باشد

در حدود مذکوره حفظ حدود را نموده و مانع از تحمل اجنبی شوند با این نسبت مذکوره از جانب دولت حرکت و توجه

مخصوص مبذول شود که یاد لشکری و امیدواری مشغول خدمت باشند و با قشون دولتی مأمور سرحد خواهند شد از انام قبل از وقت

سعی فرمایند در تدارک احتیاط در آتیه اسباب زحمت و خسارت دولت نشود زیاده عرضی ندارد ... آن‌ها ... دام ... ۱۳۲۱ ۳ ذیقعده

۱۳۲۱

مورخه ۶ [illegible]

۱۰۲۴

یکفقره کاغذ [illegible] حاکم [illegible] است

در عرض ملاحظه انور اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ۱۳۲۱

شمارهٔ سند: ۷۲٤
موضوع: حمایت دولت عثمانی از بایزیدآقا تبعهٔ ایران
تاریخ: ۲٤ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

تلگراف کارگزاری ساوجبلاغ به وزارت خارجه

عرض جواب به توسط جناب اجل آقای ثقة‌الملک به حضور مراحم ظهور مبارک تلطیف و نوازش و نگاهداری دولت عثمانی بایزیدآقا را از حمایت و جانب‌داری مأمورین سرحدیه عثمانی امری است آشکارا به این دلایل اولاً پارسال تا دوازده فرسخی داخلهٔ خاک ایران برای حمایت و محافظت بایزیدآقا که مقصر دولت بود به خلاف عهود و اتحاد و مغایر شروط همجواری جمعی عسکر و قورخانه فرستاده بودند کمال حمایت از او می‌نمودند. ثانیاً با نویدات و تعهدات زیاد بایزیدآقا را با پانصد خانوار منشور قدیم ایران تحریک و ترغیب کرده کوچانیده به خاک عثمانی برده و مکان منصب و مواجب و ریاست داده نگاه‌داشته‌اند حتی بایزیدآقا مهر پاشایی درست کرده. ثالثاً از عشیرهٔ نورالدینی خاک عثمانی که به سر بایزیدآقا تاخت کرده و چند نفر آدم او را قتل و مال آنها را به غارت برده بودند سواره‌نظام به کمک بایزیدآقا فرستاده تنبیه از نورالدین کرده. خلاصه به هر حال تقویت از او می‌کنند از زمانی که از این طرفها شهرت داده‌اند امسال خیال بردن باقی منکور به آن طرف دارند بلکه به دستیاری آنها در آن حدود سمت وزنه و غیره صرفه ببرند حقیقت مسئله این بود عرض نمود اگر اجازه می‌فرمایند به معاوضه به مثل در عشیرهٔ نورالدین که می‌خواهند به این طرف بیایند راه داده بیایند امر امر مبارک است
پیره غلام محمد

[حاشیه:] فراریان در نورالدینی ذکر حضور ۲۳۸/ ۲۷ شهر محرم ۱۳۲۲
[نوشتهٔ پشت پاکت:]

یک فقره تلگراف کارگزار خارجه ساوجبلاغ از شرف عرض خاکپای مهراقتضای اقدس همایونی ارواحنافداه می‌گذرد. و دستخط مظفرالدین شاه به شرح «هو وزیر اعظم با

وزیر خارجه در این مسئله مذاکره کرده به هر طور که رأی می‌دهید سؤال و جواب شود
شهر صفر ۱۳۲۲. امضا: مظفرالدین شاه»

طهران

ادارهٔ تلگرافی دولت علیه ایران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	
	دقیقه	ساعت	روز		
			۲۳	۳۴۳	نمره ۳۱ [illegible]

عرض جواب توسط جناب جلالتمآب اجل [illegible] به حضور مرحمت ظهور مبارک تلطیف فرموده [illegible] نگاهداری دولت عثمانی بایزید [illegible] ایلات

از حمایت و جانبداری مأمورین سرحدیه عثمانی امری است آشکار [illegible] داخله خاک ایران

و محافظت بایزید آقا به قصر دولت بود [illegible] خلاف عهود [illegible] شروط [illegible] جمعی عسکر و قورخانه فرستاده [illegible] ارزاق و مهمات

ثانیاً با نویدات و تعهدات زیاد بایزید آقا را با پانصد خانوار منسوب قدیم ایران تحریک و ترغیب که کوچانیده به خاک عثمانی

و سکان منصب و مواجب [illegible] داده نگاهداشته‌اند حتی بایزید آقا [illegible] از عشیره [illegible]

[illegible] بایزید آقا تاخت کرده و چند نفر آدم [illegible] و مال ایشان را به غارت [illegible] نظام [illegible] بایزید [illegible]

[illegible] خلاصه [illegible] تقویت [illegible] خیال [illegible]

[illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه [illegible] گرفته شده [illegible] گیرندهٔ مطلب

تاریخ ۲۳ شهر محرم الحرام ساعت [illegible] سنه ۱۳۲۲

۱۳۲۲
مورخه ۲۷ شهر محرم
۸۲

۷ شهر صفر از حضور گذشت

وزات امور خارجه

[illegible]

وزیر اعظم [illegible]

[illegible] ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۵
موضوع: تجاوز عثمانی به صومار
تاریخ: ۳ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

از کرمانشاه به طهران

تلگراف فرمانفرما به وزارت خارجه

جناب بهجت‌الملک به وزارت جلیله خارجه اطلاع بدهید که موافق اطلاعات داودخان ایلخانی کلهر و صمصام‌الممالک از قصر و میرزاسید حسینخان تلگرافچی که در خانقین است دو عراده توپ و دو فوج عسکر نظامی عثمانی‌ها به مندلیج فرستاده‌اند که محصول اراضی صومار که سالها ملک مسلّمهٔ ایران بوده است ضبط و خراب نمایند. این قضیه و گفتگو سالهاست در این سرحد هست وزارت خارجه مسبوق‌اند ایلخانی کلهر و سرحدداران تکلیف خواسته‌اند تکلیف را از حضرت وزیر اعظم و وزارت خارجه معلوم نمایید محصول صومار را رعیت کلهر و ایوان خاک ایران کاشته‌اند. فرمانفرما

[پشت پاکت، دستخط مظفرالدین شاه:] هو وزیراعظم، به فرمانفرما خیلی در این مسئله تأکید نمایید، از آنها جلوگیری و ممانعت نماید ابداً حقی ندارند. محصول و اراضی مال ایران است. شهر ربیّع‌الاول ۱۳۲۲.

امضا: مظفرالدین شاه

یک فقره تلگراف فرمانفرما، ازشرف عرض خاکپای مهر اقتضای اقدس همایونی ارواحنافداه می‌گذرد.

مورخهٔ ۵ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۲۰۰

از کرمانشاه به طهران **اداره تلگرافی دولت علیهٔ ایران**

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۳	۱۰۷	۲			

جناب بهجت انتساب وزارت جلیله خارجه اطلاع بدهید که از روی اطلاعات واصله از [illegible] ایلات کلهر و [illegible]

مذکوره در [illegible] سنجابی [illegible] در خاک [illegible] با هزار [illegible] توپ و فوج عسکر نظامی عثمانیها [illegible] دسته [illegible]

که مقصود در این صورت [illegible] سلطنت ایران [illegible] این قضیه و گفتگوها [illegible] در این سرحد

همت وزارت خارجه [illegible] ایلات کلهر و سرحد [illegible] تکلیف خواسته اند [illegible] حضرت وزیر اعظم و وزرا

خارجه معلوم نمایند [illegible] کلهر و [illegible] خاک ایران [illegible] فرمانفرما

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده	گیرندهٔ مطلب
بتاریخ ۳ شهر ربیع الاول ساعت	دقیقه [illegible] ئیل	سنه ۱۳۲۲

۱۳۲۲
مورخه ۵ بهمن ماه [illegible]
[illegible] ۲۰۰

وزارت امور خارجه

[illegible]

[illegible]

[illegible] محصول [illegible] ایران [illegible]

[illegible] ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۶

موضوع: تجاوزات سرحدی

تاریخ: ۲۰ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۵

تلگراف مشیرالدوله به فرمانفرما

از سلطنت‌آباد به کرمانشاه

مقتضی خواهید داد که جداً از متجاوزین جلوگیری نمایند، در این‌جا هم به سفارت عثمانی آنچه مقتضی است نوشته خواهد شد و به سفارت اسلامبول هم تلگراف خواهد شد. ولی چیزی که مفید است همان اقدامات حضرت اشرف والا در سرحد و موقع تجاوز است که امر اکید خواهید داد. مشیرالدوله

مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

از سلطنت‌آباد به کرمانشاه

اداره تلگرافات علیه ایران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز		

معظم خواهشمندم او هم حتماً از شما و رئیس جلوگیری نماید در این جا هم سفارت عثمانی آنچه لازم است نوشته خواهد
و سفارت اسلامبول هم تلگراف خواهند ولی چیزی که مفید است اهل اقدامات حضرت اشرف والا در سرحد و توقع
تا وزارت هم امر اکید خواهد داد مشیرالدوله

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده								گیرندهٔ مطلب
تاریخ	۳۰	شهر	ربیع‌الاول	ساعت		دقیقه	کری	قبل	سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۷
موضوع: حمل قورخانه و لوازم به مندلیج
تاریخ: ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف فرمانفرما به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان

حضرت وزارت خارجه، ناصرالوزاره از بغداد با پست می نویسد، قورخانه و لوازم به مندلیج حمل می‌کنند. از دیگران هم خبر می رسد که عسکر می فرستند، می‌گویند سه عراده توپ کوهستانی در مندلیج حاضر کرده مخصوصاً فرستاده‌ام خبر نرسیده است تلگرافهای نسبت به این اخبار را بفرمایید دولتی نمایند. فرمانفرما ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۲

۸

استخراج تلگرافات از لندن و کرمانشاهان

حضرت وزارت خارجه ناصرالدوله از بغداد به سلطنت نوشته

قورخانه و لوازم زیاد به جهت تنگسیر شده‌اند دیگران هم خبر رسیده است عساکر عثمانی

یک نفر سرهنگ و یک عده توپ کوهستانی در سنه حاضر که به محض فرمان

خبر رسیده است فوراً اطلاع بدهید اخبار را فوراً به ما برسانید

و اقدام ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۸
موضوع: پناهندگی عبدالعزیز آقای زنگنه و یکصد نفر همراه تبعهٔ عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲٤ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

راپرت سر پل به وزارت خارجه ایران

راپرت سر پل

دو روز قبل عبدالعزیز آقای زنگنه که ساکن خاک صلاحیهٔ دولت علیهٔ عثمانی است با یکصد نفر سوار به خاک مقدسه پناهنده شده به وسیله و توسط حاکم زهاب از ایالت استدعای پناهندگی و محل سکونت برای اقامت خود و سوارهایی که همراه دارد نموده، انتظار تکلیف دارد. علی

راپرت سری اداره تلگرافی دولت علیه ایران

دو روز قبل عبدالعزیز آقای زنگنه که ساکن خاک دولت علیه عثمانی است
با یکصد نفر سوار بخاک مقدسه پناهنده شده و بوسیله و توسط حاکم زهاب
از ایالت استدعای پناهندگی و مدت سکونت برای اقامت
خود و سوارهائی که همراه دارد نموده انتظار تکلیف دارد علی

بتاریخ ۲۴ شهر ربیع الاول سنه ۱۳۲

شمارهٔ سند: ۷۲۹
موضوع: تجاوز عثمانی ها به مندلی و سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ کارپردازی خانقین به وزارت خارجه

تصدقت شوم. امورات کارپردازی در سایهٔ مبارک از هر جهت منظم، رعایا و عابرین از زوار و غیره آسوده می باشند. قرانتین خانقین فقط دو روز مدت دارد و در نقاط دیگر قرانتیه نیست. مسئلهٔ که فعلاً تازگی دارد، تهیهٔ اردوی عثمانی ها در مندلی و حدود سومار است. سابقاً عرض کرده یک فوج پیاده با یک عراده توپ و قریب یکصد سوار به آنجا سوق نموده زد و خردی با عشایری کلهُر نموده چند نفر از طرفین کشته شدند و مقداری از زراعت جُو عشایر ایران را تلف نموده اند. از قرار اخبار متواتر در این هفته دو فوج دیگر با چند عراده توپ از بغداد به محل مزبور فرستاده اند، گویا عجالتاً می خواهند بقیهٔ زراعت ایرانی ها را بسوزانند و تا چندی در آنجا تشکیل اردو نموده توقف نمایند. قلعهٔ سومار را هم در زد و خرد اول از دست عشایر ایران گرفته اند. از قرار مذکور، داوودخان رئیس عشایر کلهر به واسطهٔ علاقه[ای] که در خاک مندلی دارد، با عساکر عثمانی هیچ طرف نشده و حتی اظهار بی طرفی هم نموده است. محض استحضار خاطر مبارک جسارت نمود الامر الاجل الامجد مطاع. فدوی مسعود.

کارپردازی دولت علیهٔ ایران

در خانقین نمره

مؤرخه ۲۵ ... ۱۳۳۲

تصدق شوم امورات کارپردازی در ایام مبارک

از هر جهت منظم رعایا و عابرین از زوار و غیره آسوده خاطر شده

قراول خانقین فقط هر روز مدت دارد و در نقاط ... غیر از قراولخانه

نیست مسئله که فعلاً تازگی دارد تهیهٔ اردوی عثمانیها در ... نزدیک ...

و صد و دو سوار است سابقاً عرض کردم یک فوج پیاده با یک عراده توپ

و قریب یکصد سوار با آنها سوق نموده زد و خوردی با عشایر ...

چند نفر از طرفین کشته شده و مقداری از زراعت ...

ایران را تلف کرده اند از قرار اخبار مستوار در این ... فوج

دیگر با چند عراده توپ از بغداد ... ده ...

عجالةً نمی‌خواهند بقیه زراعت ایرانیها را بسوزانند و با ... اول

تشکیل اردو نموده توقف نمایند قلعه سومار را ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۳۰
موضوع: تجاوزات به سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان

وزارت خارجه، مطابق کاغذی که از سرحد به ایلخانی رسیده عثمانی‌ها اردوی عسکریه که در مندلیج داشتند، از طرف سومار حرکت داده به آن طرف مندلیج که طرف خودشان است زدند. هنوز هم دوباره به خاک سومار نیامدند. آدم مخصوص زباندان که فرستاده شده هنوز نرسیده است. بعضی راپورت که از اطراف می‌دهند به نظر بنده اغراق است و اینها قصدشان همان آب است که حالا به مندلیج می‌رود. فرمانفرما
۲۵ ربیع‌الاول ۱۳۲۲

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه به مشیرالدوله وزیر امور خارجه:]

تلگراف رمز را ملاحظه فرمودیم، معلوم می‌شود عثمانی‌ها بدون اینکه تخطی خاکی نمایند مراجعت کرده‌اند. البته به فرمانفرما همین امشب تلگراف رمز نمایید به ایلخانی و غیره قدغن اکید نماید دست از پا خطا ننمایید، تخطی ننمایید، کاری نشود که اسباب دردسر فراهم آید درست‌مطلب را با رمز حالی نماید. شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲
امضا: مظفرالدین شاه جواب سایر تلگرافات فردا ان‌شاءالله حضوراً مرحمت خواهد شد.

هو

استخراج تلگراف سردار کرمانشاهان

وزارت خارجه — مطابق کاغذی که از سرحد با علمائی رسیده عثمانی‌ها

در باب عسکری که در سه پیچ داشته از طرف سومار حرکت داده با طرف

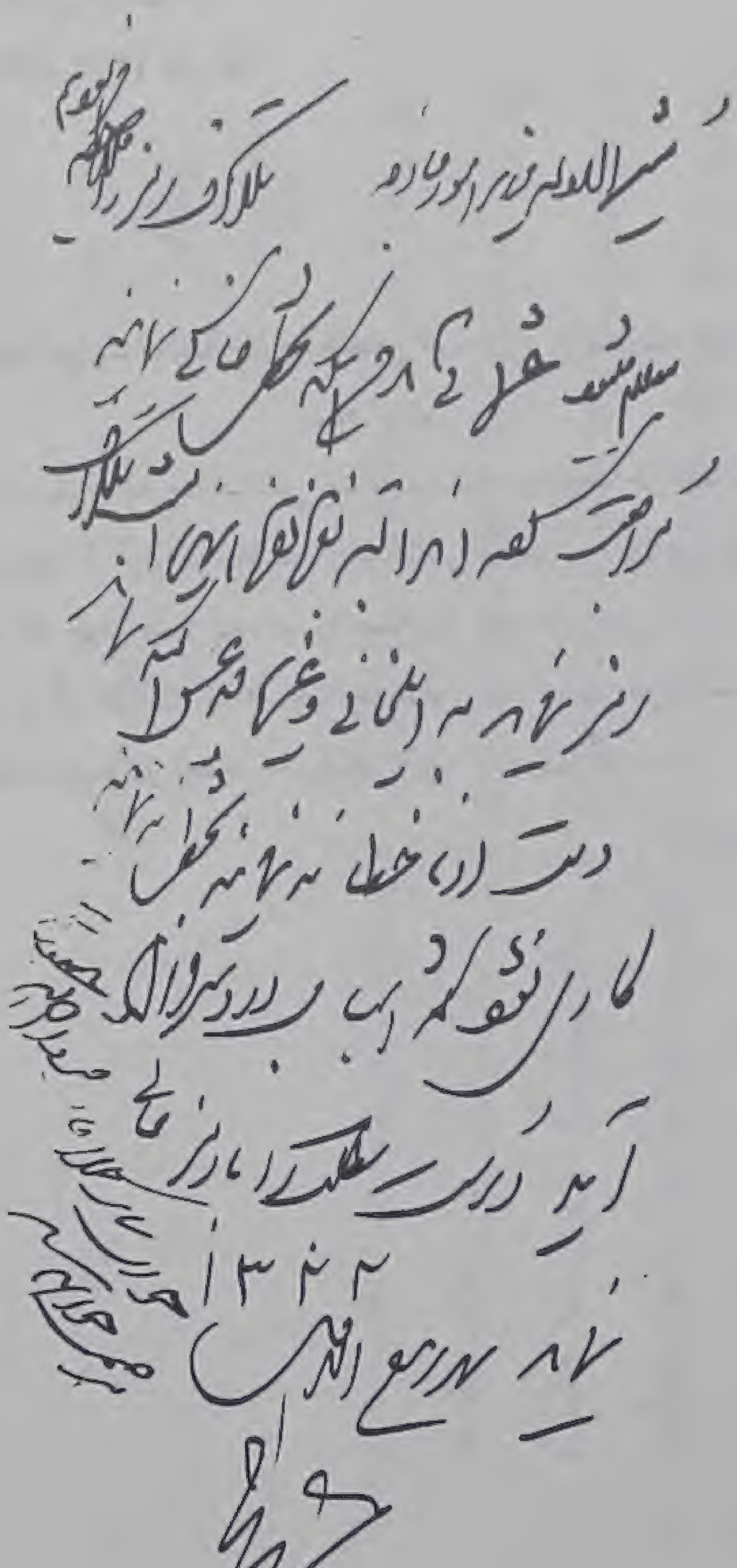
سه پیچ و طرف خرمشان رفت از دو منزل راه هم در باب بکارک سومار رفته‌اند

آدم مخصوص روانه آنها و فرستاده شده هنوز نرسیده است بعضی را نوشته

از اطراف سیه به نظر نمی‌آید اغراق است و اینها قصبه نشانه‌ها

ایلات آب است و حالا به سه پیچ می‌رسند — فرمانفرما

۲۵ ربیع الاول ۱۳۲۲

۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۳۱
موضوع: عساکر عثمانی در سومار
تاریخ: ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمهٔ مراسلهٔ جوابیهٔ وزارت جلیلهٔ خارجهٔ عثمانی است که به سفارت کبرای اسلامبول نوشته شده است.

از سفارت علیهٔ آن جناب‌عالی شکایت شده بود عساکر عثمانی از سومار پیش حرکت کرده می رود، از قرار مراسلهٔ صدارت عظمی کیفیت از ولایت بغداد استعلام و در تلگراف نامه‌ای که جواباً وارد شده مفرزهٔ عسکریه یک ماه پیش از این به بغداد معاودت نموده است. بنا بر آن حرکت ایشان چنانچه مرقوم شده است مقارن حقیقت نمی‌باشد به این وسیله در بیان حال و در تجدید احترامات فایقه مبادرت گردید.

وزیرخارجه ــ توفیق

ه

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
۲۸

ایران سفارت علیه‌سنه

عساکر شاهانه‌نك سوجبلاغ‌دن ایروه طوغریه حرکت ایتمکده اولدیغی سفارت علیه‌لرندن معروضه شکایتده
بیان اولنمش اولدیغنه مبنی ایجاب ایدن استعلامه جواباً بغداد ولایتندن آلنان تلغرافنامه‌ده مفرزهٔ عسکریه‌نك بر آی
مقدم بغداده عودت ایتمش اولمسی نظراً ایروه طوغری حرکت ایتمکده اولدیغی حقنده‌کی اخبارك مغایر حقیقت
اولدیغی اشعار ایلمش اولدیغی بو کره باتذکره سفارت اشعارینه بیلمه اولمقله بو حال اقدامات فائقه‌ملکانه تجدید
تأمیناته ذریعه حسنه اتخاذ قلنمشدر فی ۲۸ جمادی الاخره سنه ۳۲۲ و ۲۹ حزیران سنه ۳۲۰

خارجیه ناظری
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۳۲
موضوع: تجاوز به سومار
تاریخ: ٦ ربیع‌الآخر ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمه نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت سنیهٔ کبری نوشته شده است.

دو فقره تقریر جناب‌عالی مورخهٔ ۲۳ و ۲۹ شهر ربیع‌الاول نمرهٔ ٢٤ و ۲۸ دایر به قلع مزروعات اراضی سومار و قتل دو نفر محافظین حدود و جرح سه نفر و تضمین خسارات واقعه و دیت مقتولین و مجروحین ملاحظه شد. در این باب برحسب اشعار سفارت کبری کیفیت از ولایت بغداد استعلام گردیده. از قرار جواب ولایت مشارالیها از مقام صدارت نوشته‌اند که در بیست و پنجم ماه شباط طرف صبح به قدر چهارصد و پانصد نفر سواره از اهالی ایران با عشیرت کلهور درشکه واقعه مابین اراضی سومار و مندلی تحشّد کرده و به انشاء باستیون به عساکر عثمانی که برای منع تجاوزات به آنجا سوق شده جرئت به استعمال سلاح نموده از عساکر عثمانی یک نفر ضابط را شهید و سه نفر را مجروح و یک نفر اسب تلف و دو اسب مجروح کرده‌اند و وقوع این مصادمه ناشی از آن شده که چون اراضی مذکوره در تحت استاتوقو بوده و عساکر عثمانی مأمور به قلع مزروعات آنها گردیده‌اند، ایرانی‌ها مداخله و ممانعت می‌کرده‌اند و سابق چه به واسطهٔ سفارت عثمانی در طهران و چه در اینجا از طرف باب‌عالی به سفارت کبرای ایران، با وجودی که کراراً تبلیغ شده که اراضی سومار با تعرض اگر از محل مختلف‌فیه هم باشد در تحت استاتوقو مانده، از هیچ طرف زراعت نشود و چنانکه یک دو ماه قبل برحسب وقوع تجاوز عشایر ایران باز به واسطهٔ سفارت عثمانی در طهران برای منع تجاوزات عشایر ایرانی در طهران اجرای تشبثات شده مع مافیه عدم اهتمام به این گونه تجاوز و ابتدا به مجادله و مقاتله بکلی منافی مناسبات همجواری و مصافات ودادیهٔ بین‌الدولتین بوده و عاید به مسبّبین است. در ضمن خواهشمندم استحصال اسباب منع تکریر این گونه حالات و تأدب مسببین به تجدید تأمینات احترامات فایقه خود را وسیلهٔ حسنه اتخاذ گردید.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرۀ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
۲۹

ایران سفارت علیه‌سنه

سومار اراضیسی جزء متممندن قلعه وحدود محافظه‌سنده ایکی نفرك قتل واوچ نفرك جرح الیمه اولنمه‌سیله
بحثیله حسابات واقعه‌نك منقول ومحوجیتك وتبدیله برابر نسخه‌سی وآنکه کیفیتی سائل دائره لاتیدی اوچ ویکرمی
قطعه سیع اولدوغنی باتخلو ویکرمی درت ویکرمی سکز نومرولو ایکی قطعه تقریر دائره سفیرانه مطالعه کذلك اشعار
اولنان بوبابده سفارت علیه‌لرینه ده وقوعبولان افاده اوزرینه کیفیت لدی الاستعلام کچه‌سی سباطك یکرمی‌ایکنجی کونی
جسیمه عشائر ایرانیه‌دن کلهور عشیرتی ایرانلیلردن دریشوی آتونیه سومار اراضیسنه دخول ایله ومکی بوغازده تحشید ویتیرلر
انشا ایلدکلری تجاوزاتك منع ایچون سوق اولنان عساکر شاهانه‌یه قارشو استعمال سلاح جرأت ایتدیکلری اولنان مقابله
عساکر شاهانه‌دن بر ضابط شهید واوچ مجروح وباکیرلرندن بر تلف وایکیسی مجروح اولدیغی بغداد ولایتنه جوابا
بیلدیرلمکله وشو حالده مجادله واقعه‌نك اساسی تعرض‌کارانه‌سنه بولنان سومار اراضیسی ایرانیلر طرفندن ونفوذ ایلیه‌سنه ظلاله
قوای دائره‌سنده عساکر شاهانه طرفندن جزء ومتممی قلعه عشائر ایرانیه‌نك منعی ومحافظه‌سنده نشئات
ایتمه‌ی اولدیغی بوکره باتکرار سرحد اردوایاره جوکیلمشدر مقدمه بالمفاوضه کرك طهرانده سفارت سنیه واسطه‌سیله
حکومت علیه محترمه‌لرینه وکرك سفارت علیه‌لرینه تبلیغ اولنمش ودها اخیراً مذکوره‌نك بالاعاده محل مختلف فیه محتمده
اولسیه بولنانلرك طرفنه نزع استعمال اولنیچه‌ده اساتذه هنوز حاله‌ده بولنمدقلری اثناده واقعه مذکوره اصولی
اقتضاسنه بولنمی وایرانیه عشائرینك اوطه‌لقی برایچی آی ظرفنده وقوعبولان تجاوزاتك منع حقده
نه سفارت سنیه شایان مدققه طهرانجه تشبثات اجرا ایدیلدیکی حالده اوراجه تدابیر منعیه اتخاذی لازمدر
ایکن نه عشائر مذکوره‌نك بوصورتجه تجاوزاتلرینه دوام ومقتضیه اتباع ایرانیه صیانه بر علم حسنه مناسبات همجواریه
ودولتین بینینده‌کی مصافات ووداده کلیاً منافی ومسببلرینك تنبیه حائز اولدیغی بدیهی ایسه‌ده کرك بعدما

بر مثللو احوالك منع تكررى و جبلينك تأديبى اسبابنك استحصالى الحمه احترامات فائقه مك تجديد

نامیناته ذریعه حسنه اتخاذ قلنمشدر فی ٦ ربیع الاول سنه ٣٠٤ فی ٧ مارت سنه ٣٠٢

خادم دولت

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۳۳
موضوع: تجاوز به مندلیج
تاریخ: ۸ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

گزارش دو فقره راپورت تلگرافی به وزارت خارجه

هو

فدایت شوم. دو فقره راپورت از قصر و خانقین در باب اقدامات عثمانی ها به خراب کردن قلعهٔ خان احمدخان و کومه‌سنگی در مندلیج رسیده است، لفاً ارسال داشت ملاحظه و تحقیقات لازمه فرموده زود مذاکرات مقتضیه را نموده از نتیجهٔ اقدامات اطلاع دهید، لازم است اقدامات سریعه در این کار بفرمایید و راپورتها را هم بعد از ملاحظه عودت دهید. زیاده زحمت ندارد.

[حاشیه:] کابینهٔ وزارت خارجه ۹ شهر ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ ــ سومار ٤ــ ۸۸۹ــ ۱۲ شهر ربیع‌الثانی ۱۳۲۲

راپرت خانقین: از قرار خبر صحیحی که رسیده عثمانی ها قلعهٔ خان احمدخان را توپ بسته منهدم ساخته و زراعات اهالی ایران را تمام آتش زده سوزانده‌اند آب را هم گرفته‌اند لواپاشا و قائم‌مقام ارکان حرب و عساکر تمام به سراغ اراضی والی پشتکوه رفته‌اند چهار نفر ارکان حرب برای تعیین حدود از اسلامبول می‌آیند. حسین

۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] وزیر اعظم، اقدامات سریعه در جلوگیری تجاوزات عثمانی ها بکنید. شهر ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق.

راپرت قصر: به موجب کاغذی که نایب مندلیج به این غلام می‌نویسد، عثمانی ها کومه سنگی را که محل تعیین حدود دولتین ایران و عثمانی است توپ بسته بکُلی منهدم ساخته‌اند و به قدری به رعایای ایران اذیت رسانیده‌اند که بسیاری از آنها

پنهان اند. حاجی آقا

به تاریخ ۷ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ.ق

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] وزیر اعظم، تفصیل را زودتر تحقیق کرده به عرض برسانید. شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲.

نمره [illegible] ۱۳۲۲ [illegible]

دفتر راپورت [illegible] باب [illegible]

اقدامات عثمانیها به خراب کردن قلعه خان احمد خان [illegible] در [illegible]

[illegible] اتفاقات [illegible] دولت [illegible] مداخله و تحقیقات [illegible]

مذاکرات مفصله راجع [illegible] اقدامات [illegible]

اقدامات سریه [illegible] کار [illegible] دولت [illegible]

صورت [illegible]

[illegible]

راپرت خانقین

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از قرار خبر صحیحی که رسید عثمانیها قلعه خان احمد خان را توپ بسته منهدم ساخته و زراعات اهالی ایران را تمام آتش زده سوزانده اند آب را هم گرفته اند بواپاشا و قایم مقام ارکان حرب و عساکر تمام بسراغ اراضی والی پشتکوه رفته اند چهار نفر ارکان حرب برای تعیین حدود از اسلامبول میآیند ا حسین ا

بتاریخ ۷ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۳۲

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

راپورت قصر

بموجب کاغذیکه نایب منشی لیج بانیغلام مینویسد عثمانیها گومه شلر را

که محل تعیین حدود دولتین ایران و عثمانی است توپ بسته یکلی منهدم ساخته اند

و بقدری بر رعایای ایران اذیت رسانیده اند که بسیاری ازانها پنهان شدند

حاجی آقا

بتاریخ ۲ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ٧٣٤
موضوع: شرارت مصطفی بیک در سرحد
تاریخ: ۱۵ ربیع الآخر ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۱

نامه از سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمرهٔ: ۹۳

به سبب قِلّت تردد شتر در این موسم شترداران از راه روسیه به طربزون آمده بارهای تجارتی را متعهد می‌شدند که تا گمرکخانهٔ قزلدیزه که یک فرسخی سرحد باشد با عراده‌های گاوی حمل و نقل کرده از آنجا با شترهای خود به داخلهٔ ممالک محروسهٔ ایران حمل نمایند، ولی پارسال دو نفر از خانجی ها مقیم طربزون آقاعلی و آقامرتضی نامان ایرانی محض منافع شخصی بارهای تجارتی را متعهد شده بودند که تا رأس سرحد با عرادهٔ گاوی برده در آنجا به مکاریان ایرانی بدهند، از این رو اشکالات کلی رو داده بوده است به موجب قیودات واقعه در این خصوص مخابرات کلی مابین کار پردازخانه و حکومت محلی به وقوع رسیده است، حکومت و گمرک قزلدیزه اظهار داشته است که بارها را اگر در رأس حدود مبادله نموده و در گمرک قزلدیزه که محل امنیت است نگذارند موجب ضرر و خسار شده اسباب دردسر خواهد بود، لهذا جلو عراده‌ها را گرفته به تجاوز از گمرکخانه مانع شده بودند، بالاخره بنا بر تأکید کار پردازی در عدم تأخیر سوقیات تجارتی به طور موقت سرباز ترفیق کرده بارهای مرسوله را از حدود ردّ کرده بودند، امسال نیز خانجی های معروض متنبه نشده دوباره به این مقام برآمده و در طربزون عجالتاً به هفتصد بار متعهد شده‌اند که مثل پارسال نقل نموده اشکالات عظیمی فراهم بیاورند علی الخصوص در این موقع که سواران و عونهٔ مصطفی بیک نام که دو سال است از ایران فرار کرده علی الدوام مشغول شقاوت است چنانچه چند روز قبل در سرحد قره‌عینی به کاروان ولی بیک ایروانی از تبعهٔ روسیه هجوم آورده بیست و پنج شتر او را می‌کشند و گویا مقصدشان بر این است که اتباع اجنبه را متضرر و مزاحمت نموده اسباب دیگر فراهم بیاورند. لهذا خانه‌زاد به ولایت رسماً نوشته دستگیری مصطفی بیک

را موکداً درخواست نمود ضمناً اظهار داشت که عراده‌جی های عثمانی را قدغن نمایند که مثل پارسال به رأس حدود بارهای تجارتی را نریخته امثال سنوات سابق تا گمرکخانه قزلدیزه نقل نمایند و عجالتاً منتظر ورود آدمهای خانجی های معروض از طربزون می باشد که تنبیهات لازمه از طرف کار پردازی در حق آنها داده شود. امیدوارم که ان‌شاءالله از توجهٔ بندگان حضرت وزارت پناهی روحی فداه به تدابیر لازمه جلوگیری نموده، مانع از تجاوز اشرار و وقوعات بشود، اطلاعاً جسارت به عرض نمود.

خانه‌زاد، عبدالله

۱۵ شهر ربیع الاول ۲۲

۹۴

بسبب قلت تردد شتر در این موسم شترداران از راه روسیه بطرف بروجن آمده بارهای تجارتی تجار متعهد شده‌اند به گمرکخانه
قرالدیزه که یک فرسخی سرحد باشد با عراده‌های کادی حمل و نقل کرده از آنجا با شترهای خود به اغلب ممالک محروسه ایران
حمل نمایند ولی یک دو نفر از خارجیها مقیم طرف بروجن آقا علی و آقا مرتضی نام ایرانی مخالف منافع شخصی بارهای تجارتی را
متعهد شده بودند تا رأس سرحد با عراده کادی برده در آنجا بعضی با ایرانی بدهند از این رو شکایات کلی رو داده بعضا
بموجب قیودات واقعه در این خصوص مخابرات کلی مابین کارپردازخانه و حکومت محلی بوقوع پیوسته ریاست حکومت
و گمرک قرالدیزه اظهار داشته است که بارها را اگر در رأس حدود مبادله نموده و در گمرک قرالدیزه به گمرک
اهمیت است نگذارند موجب ضرر و خسارت اسباب دردسر خواهد بود لهذا جلو عراده‌ها را گرفته سی روز از
گمرکخانه مانع شده بودند بالاخره با تأکید کارپرداز در عدم تأخیر محمولات تجارتی بطور موقت به آنها برای تنقیح آمده
کرده بارهای مزبوره را از حدود رد کرده بودند حالا نیز خارجیهای معروض تنبیه نشده دوباره باین مقام
در طرف بروجن عراده به مقصد بار متعهد شده‌اند بدیهی است با این حال نقل نمودن تصادمات عظیمی فراهم میآورند
علی الخصوص در این موقع در سواران دعوتنامه مصطفی خان نام که در آنجا است از ایران فرار کرده علنا بعدام

شغلش متفاوت است چنانچه چند روز قبل در سرحد قره‌عینی بخارا رفته ولی الحال ایروانی از تبعهٔ روسیه
هجوم آورده بیست و پنج نفر از اهالی را کشته‌اند ولو اینکه مقصودشان به ایران است در اتباع ایشان هم منتظرند در این جهت چون
اسباب حمله فراهم بیاورند لهذا فدوی زاده به وسیله عریضه نوشته دستگیری مطلوب است را مؤکداً درخواست نمود
ضمناً اظهار داشت در عراده‌جی‌های عثمانی را تعقیب نماید در شب پامال ارس حدود بارگاه تجارتی را ریخته اشغال شد
سنوات سابق تا الحال از نه قرابوزه نقل نماید و عبارهٔ منتظر ورود آدم‌های فابریکای معروف از طرف دولت علیه در مهمات
لازمه از طرف کارپردازی در حق ایشان داده شود امیدوارم که انشاءالله از توجه بندگان حضرت وزارت پناهی
روحی فداه تدابیر لازمه جلوگیری نموده مانع از تجاوز اشرار و وقوعات شود الامر عالی جناب مستطاب فدوی زاده

شمارهٔ سند: ۷۳۵
موضوع: تجاوزات عثمانی به صومار و سیفی و ملحظابی
تاریخ: ۲۳ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

از ایالت کرمانشاهان به وزارت جلیلهٔ خارجه

نمره: ۱٦٤

باش شه‌بندری مراسلهٔ رسمی به کارگزاری اظهار داشته جوابی گفتم مسوده کرده به مشارالیه دادند که نمره گذاشته برای باش‌شه‌بندری بفرستد سواد سؤال و جواب مراسلهٔ رسمی را لفاً فرستادم ملاحظه فرمایید و این تفصیل همان است که با دو چاپار قبل در لوایح معروضه عرض شد که حالا این محمل را بر او قرار داده و این لباس را بر او پوشانده‌اند. و از قراری که میرزا سیدحسین‌خان تلگرافچی خانقین که از طرف ایران مأموریت دارد و آدم معقول فهمیده[ای] است نوشته و از جاهای دیگر هم خبر رسیده عثمانی‌ها پس از آنکه آن اقدامات را در صومار کرده به سیفی و ملخطابی رفته محصول آنجا را هم آتش زده و خراب نموده‌اند. اگرچه خود مخلص در تلگرافخانه و در جزو عرایض تحریری عرض کرده که باید مطلب و کار به دست عثمانی نداد ولکن از روزی که این اقدام را در صومار کرده و این طرف را ساکت دیدند خیلی جری شده و چند فقره اقدامات خارج از هر قاعده نموده‌اند. مخلص به همان ملاحظاتی که در لوایح چاپارهای یکی دو هفته قبل عرض کرده تکلیف خود را دنبال کردن در این مبحث نمی‌دانم، اما برای اینکه دچار مسئولیتی نشوم و به‌علاوه ادعای حقوق نمک‌خوارگی دولت و وظیفه کرده باشیم همینقدر اجمالاً عرض می‌نمایم که در مقابل عثمانی‌ها نمایش دولتی لازم است، حالا اگر رأی مبارک اولیای دولت علاقه گرفت و ا ز نمایش دولتی سؤال فرمودند مراتب را عرض می‌کنم. مستدعیم مراتب را به عرض حضور حضرت وزارت عظمی دامت شوکته رسانده، هرگاه تصویب فرمودند معاً گزارش را به عرض خاکپای جواهرآسای مقدس همایونی ارواحنافداه برسانید.

حاشیه:

ـ اختصاراً عرض می‌کنم اگر نگویم خیانت است، بگویم می ترسم دشمنهایم عرایض صادقانهٔ بنده را لباس دیگر بپوشانند که مثلاً فلانی می خواهد خرج بتراشد یا و غیره و غیره...

در هر صورت به موجب استخاره صلاح خود را در عرض مسئله دیدم، نه در سکوت لازم است در مقابل این حرکات عثمانی یک اردوی مختصری تشکیل کرد هیاهوی او را زیاد نمود، اقلاً عشایر سرحدی خودمان ما را کان‌لم‌یکن نخواهند داشت، اقلاً آنها هم یک حسابی برای خودشان خواهند نمود به کلی ول کردن و سکوت کردن هم عثمانی ها را خیلی جری خواهد کرد، هم عشایر سرحدی خودمان را خیلی از ما مأیوس و خیلی به آنها امیدوار خواهد نمود حالا مختارید، همینقدر استدعا دارم این لایحه را از عرض حضور حضرت وزیر اعظم بگذرانید، اگر صلاح دیدند به عرض خاکپای مبارک اعلی‌حضرت همایونی برسانید، صلاح ندیدند مستدعی هستم به عرض برسانید.

محل مهر: فرمانفرما

عبدالحسین فرمانفرما

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

وزیر اعظم

فعلاً که به جهت ناخوشی اردو نمی‌توان منعقد کرد، لیکن به جهت پاییز دو فوج اردو بزنند ضرری ندارد. شهر جمادی‌الاولی ۱۳۲۲. محل امضای مظفرالدین شاه

[نوشتهٔ پشت پاکت نامه:]

وزارت امور خارجه

صومار

نوشتجات فرمانفرما و نقشه که فرستاده از عرض خاکپای مهراقتضای سلطان اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه خواهد گذشت.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

وزیر اعظم، نقشه را در وزارت خارجه ضبط نمایید و گفتگویی که با باب‌عالی

و سفارت عثمانی شده و قراری که گذاشته‌اند برای فرمانفرما بفرستید که مستحضر باشد.
شهر ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ محل امضای مظفرالدین شاه
[نوشتهٔ روی پاکت نامه:]

ثقة‌الملک ملاحظه نمایید بعد باید فهرست عرض کنید که قراری گذاشته نشده ما مطالبه می‌نماییم آنها به مماطله جواب می‌دهند، فرمانفرما این طور بنویسید هر طور امر و مقرر شود مجری شود.

۱۳۲۲
۲۳ ربیع ۱

نمره ۱۸۱ از ایالت کرمانشاهان بوزارت جلیله خارجه

باش شهبندری مراسله رسمی به کارگذاری اظهار داشته جوابی که شیم سواد کرده مبارکه

در دو نمره گذشته برای باش شهبندری نفرستاده سواد سؤال و جواب مراسله رسمی را

لفاً فرستادم در خط فرمایشه و این تفصیل همان است که با درجه قبل در لوائح

معروضه عرض شد که حامد بن محمد را برادر قرار داده این لباس را براد پوشانیده‌اند

و از قراری که میرزا سید حسین‌خان مکرانچی خانقین که از طرف ایران مأموریت دارد معلوم

معقول فهمیده است نوشته و از جاهای دیگر هم خبر رسیده عثمانیها پس از اعلی گذران

اعتراضات را در صورت کرده بسیفی و منطالب رفته محصول آنجا را هم آتش زده و خراب نموده‌اند

اگرچه خود حضرت در مکرانخانه و در جزو بعرایض تحریری عرض کرده که باید مطلب دکا است

عثمانی مراد دیگر از این ذریعه این اقدام را در تصور آورده و این طرف را تا کی بدهند

هیچ جزئی شرح چند فقره اقدامات خارج از هر قاعده نموده‌اند مخصوص همان خطاهاست

که در لوایح چاپارهای یکی دو هفته قبل عرض کرده تحقیق خود را دنبال کردن در این مبحث

نمیدانم اما برای اینکه دو چاپار سؤالی نشوم و بعد در ادای حقوق نمک خوارگی دولت دو نسخه

کرده باشم همینقدر اجمالاً عرض مینمایم که در مقابل عثمانی با نمایش و رقتی لازم است ملاحظه گر

رای مبارک اولیای دولت علاقه گرفت و در نمایش رقتی سؤال فرمودند مراتب را عرض

میکنم تا تعلیم مراتب را بعرض حضور حضرت وزیر اعظم دام شوکته رسانده هر گاه مصلحت

فرمودند معاً گذارش را بعرض خاکپای جواهر آسای مقدس همایونی ارواحنا فداه رسانید

الحقها را گوش میکنم اگر نکردم خیانت است بکلام ...

دشمنها هم عالیحضرت صادقانه همه تو ... دیگر نبود اینه

که مثلاً فلان نمیخواهیم صلح بشود یا دعوی و غیره ......

در این صورت بموجب اشاره صلاح خود را در عرض نکردن دیدیم

نه در سکوت لازم است در مقابل این حرکات عثمانیها از اول

مختصری نگاشتم که دیگر جای هیچ ادعائی باقی نماند اولاً عثمانیها دیگر

حقوقی در این کار ممکن نخواهند داشت ثانیاً اینها هم که در جای

برای حفظ آن خواهند نمود بلکه دل گرمی و سکوت کردیم عثمانی

کاملاً صلح جوئی خواهد کرد هم عثمانی در صدد حقوقات خود نباشد

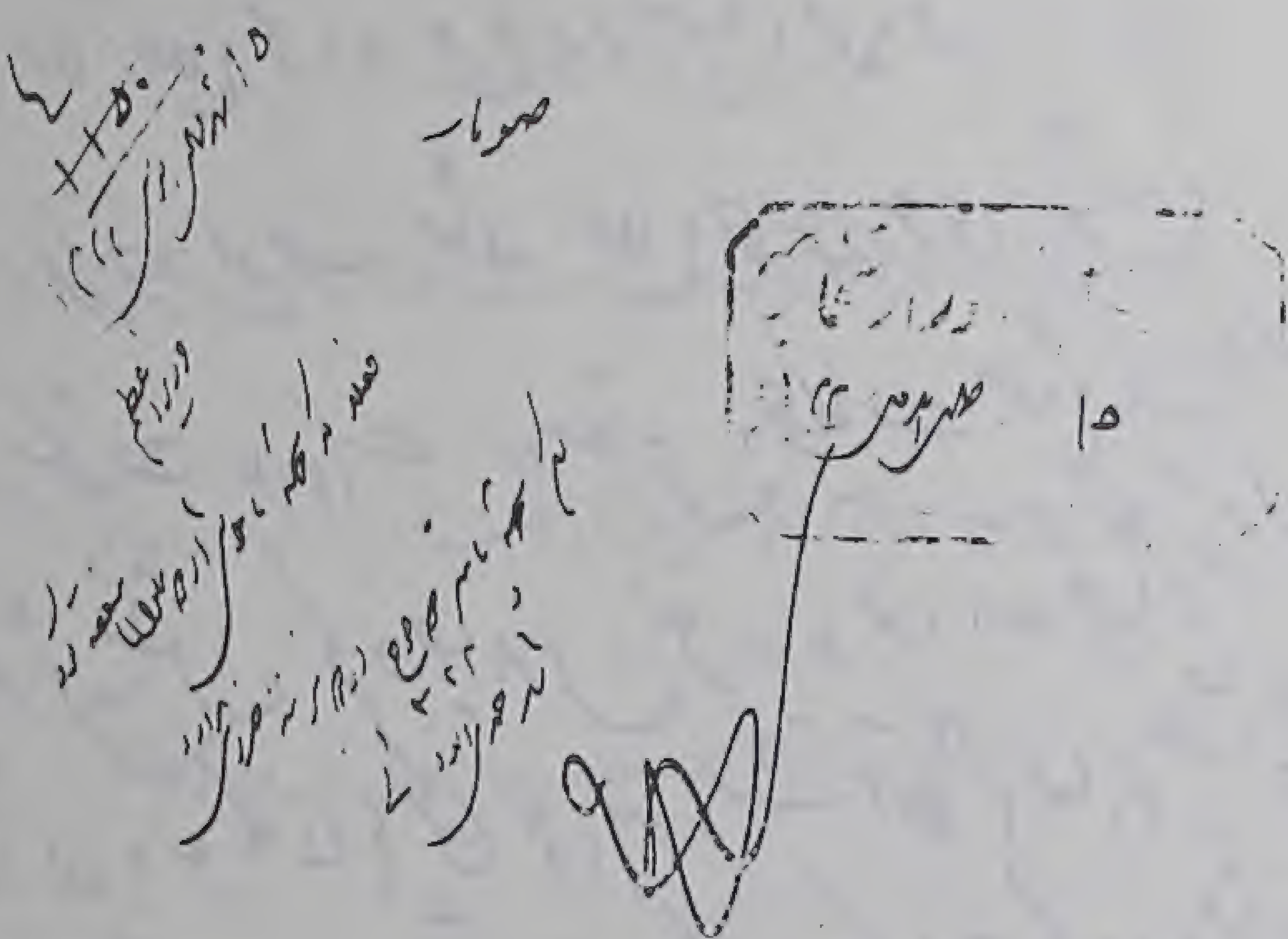
از ما هوس و صلح با آنها امیدوار خواهم بود حالا مجاری

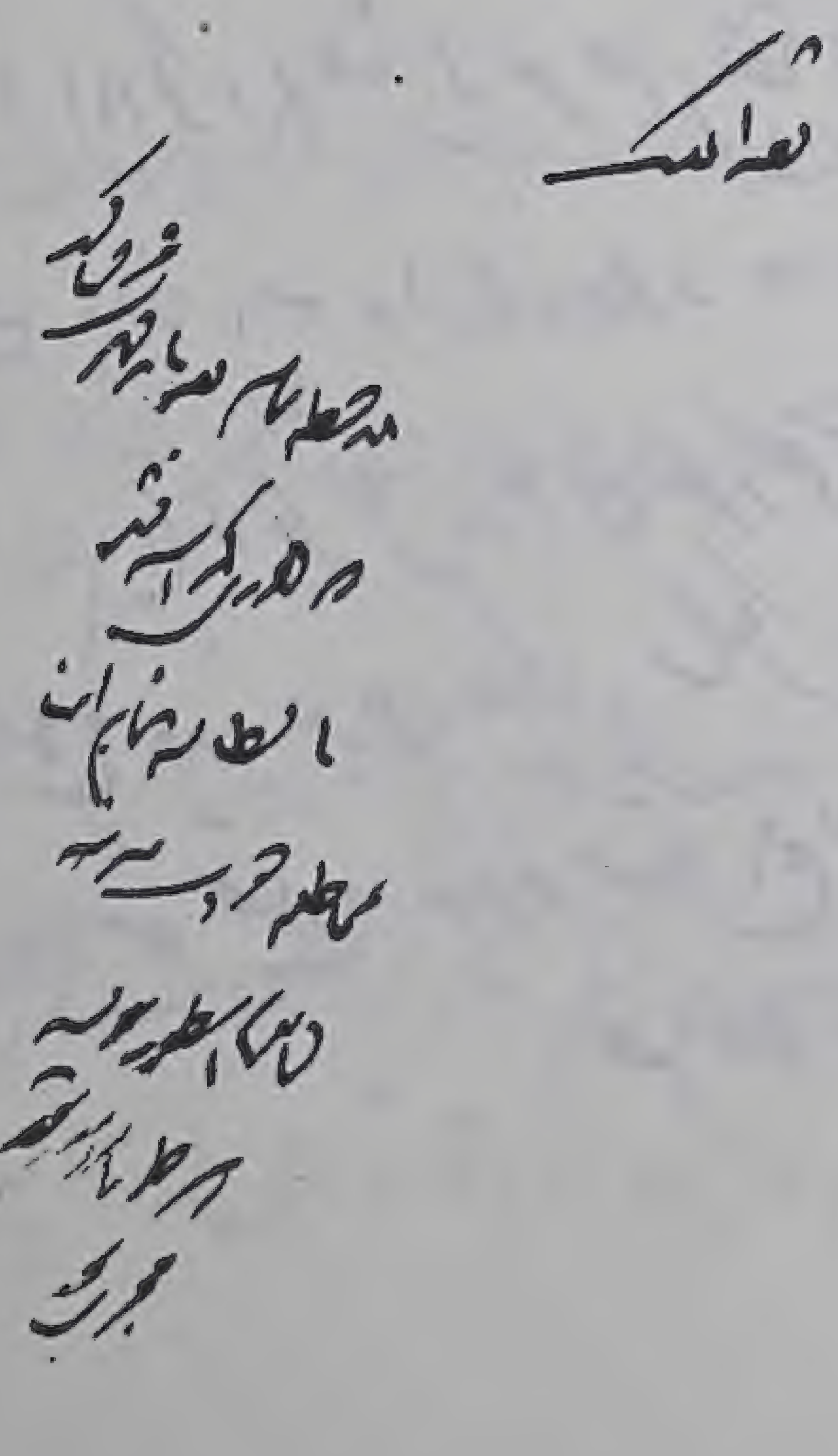
مشهوده انشاءالله و در ... لااقل ... از عرض حضور در اعلم

بلکه بسیار اگر صلاح دیدند بعرض خاکپای مبارک اعلیحضرت همایونی

برسانید صلاح نیز مستدعی است امر بعرض برسانید

عین الملک ناتوان

وزارت امور خارجه

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۳٦
موضوع: تجاوزات به صومار
تاریخ: ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد سؤال و جوابهایی که فرمانفرما از سبحان‌وردی‌خان مأمور بازدید نهر کنگیر و خاک ایوان و سومار نموده

س) نهری که از ایوان می آید و به مندلیج می رود از کجا وارد می شود به خاک سومار و طول این نهر چه قدر است و از بالاها در خاک ایوان در کجا می توان آب این نهر را هرز کرد که به مندلیج نرود و آن نقاطی که آب را هرز می‌نمایند تا مندلیج چه‌قدر مسافت خواهد داشت.

ج) نهر ایوان دو چشمه دارد یکی موسوم به کنگیر و دیگر خرم، این دو نهر به یکدیگر متصل شده وارد تنگه می شود و از نقطه که موسوم است به دویران وارد خاک سومار می شود و طول این نهر از سرچشمه کنگیر که یک فرسخ تا سر ایوان فاصله است تا اول خاک سومار دوازده فرسخ و نیم است و دو فرسخ نیم هم طول زمین سومار است و این رودخانه طول این زمین را سیر کرده از دهنهٔ موسوم به کومه‌سنگ وارد خاک مندلیج می شود که از کومه‌سنگ تا مندلی یک فرسخ فاصله است، کلیتاً طول این نهر از سرچشمه تا آخر خاک سومار که کومه‌سنگ است شانزده فرسخ است تمام این مسافت کوه و دره و سنگ لاخ است منتهای عرض مابین دو کوه یک فرسخ الی یک فرسخ و نیم است آن هم در خاک ایوان و سومار است سایر جاها دره سنگ‌لاخ کم‌وسعت است به اصطلاح تنگه است که رودخانه در داخل این تنگه سیر می‌کند و آب را بجز یک نقطه در جای دیگر ممکن نیست هرز کردن که آن نقطه در دم دویران واقع است که موسوم است به سدهٔ یک جوب خشکی از دم سده به طرف شمال قریب ربع فرسخ ممتد شده بعد به سمت مغرب می پیچد داخل مسیلی می شود که آن مسیل از قرار گفته ایوانی ها از نزدیک خانقین سر بیرون می آورد، کف رودخانه از کف این جوب قریب دو زرع و نیم پایینتر است و اول این جوب تا ده زرع سنگ است که بجز به اعانت

باروط و دیلم شکافتنش ممکن نیست. گمان بنده این است که سابق بر این کف رودخانه مساوی با کف این جوی بوده است، آب کنگیر دو قسمت می شده قسمتی از نهر حالیه و قسمتی به واسطهٔ این جو داخل مسیل مذکور شده به سمت خانقین می رفته است، بعد یا کف رودخانه را عمداً پایین برده‌اند که تمام آب به سمت مندلیج برود یا به مرور ایام آب شسته و کف رودخانه بالطبع پایین نشسته. بالفعل به دو قسم ممکن است آب این رودخانه را به جوی مذکور سوار کرد یا اینکه عرض رودخانه سد محکمی به ارتفاع لازمه ببندند یا اینکه کف جوی را قدری مرمت بتمایند، اگر کف جوی را آن قدر پایین ببرند که آب رودخانه بدون سدّه سوار شود ممکن است که از کف مسیل پایینتر بیفتد پس بهتر این است که هم سده ببندند و هم کف جوی را قدری مرمت کنند و این کار، کار ایلات نیست، مخارجش هم به نظر چاکر پنج الی هفت هزار تومان می آید. اینکه معروف است سابق بر این سدّه بسته‌اند و آب را برگردانده‌اند گویا اصلی نداشته باشد، زیرا که حقیر هرچه رسیدگی کرده به هیچ وجه من الوجوه اثری از سدّ و بند ندیدم شاید کسی به این خیال افتاده ولی قبل از اجرای مقصود با مندلیجی ها صلح کرده و سده نه بسته و همان جایی که معروف است به سده در طرفین او چهار پنج جا، جای سنگر است که بعضی ها را علامتی گذاشته اند دیگر پایینتر جایی مناسب نیست به جهت اینکه کوه از طرفین عقب می رود و فاصله زیاد می شود دیگر سنگر مثمر ثمر نیست.

س) هر قدر از بالا تر در خاک خودمان بتوانند هرزآب را درست کنند خیلی بهتر است.

ج) غیر از همین یک نقطه که عرض شد در نقاط دیگر ابداً امکان ندارد مگر به شکافتن کوهها و ساختن سده و محتمل شدن مخارج گزاف و تکالیف فوق العاده.

س) تمام این نهر را به طور تخمین نقشه بردارید از طرفین کوهها را به طور تخمین در نقشه نشان کنید مسافت نهر را از مندلیج تا خاک ایوان و آن محل هرز آب را از روی فرسخ و ساعت به طور تخمین معین کنید.

ج) تمام این مطالب در نقشه معین شده است اگرچه تقریبی است و تخمینی است ولی چندان دور از تحقیق نیست، بلکه می توان گفت نقشه با مقیاسی است که مقصود ما را کفایت می‌کند. مسافت نهر به طور عموم از سرچشمه تا سرحد مندلی که کومه سنگ باشد، شانزده فرسخ است، به این تفصیل: از سرچشمه تا سرتنگ، پنج

فرسخ؛ از سرتنگ تا دویران و سده که اول خاک سومار است، هشت فرسخ و نیم؛ و از دویران تا تپه سومار که معروف است به قلعهٔ خان احمدخان ولی اثر قلعه نیست، یک فرسخ و نیم؛ و از تپهٔ سومار تا اول سرحد مندلی یک فرسخ که جمعاً شانزده فرسخ می شود.

س) محل گمرک را و کپرهای گمرکی را که سوزانیده اند در صحرای سومار معین کنید.

ج) محل گمرک و کپرهای سوخته در جنب تپهٔ سومار است، تقریباً پانزده قدم از تپه رو به سرحد است.

س) از نقطهٔ گیلان تا کومه سنگ که خاک ما می باشد، چند فرسخ است.

ج) از نقطهٔ گیلان تا اول سومار ده فرسخ و نیم و از اول سومار تا کومه سنگ دو فرسخ و نیم است که جمعاً سیزده فرسخ می شود.

س) منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانی ها در کدام نقطه واقع شده است.

ج) منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانی ها در پایین تپهٔ سومار واقع شده است که تقریباً سه ربع فرسخ به سرحد مانده به عبارت اخری عثمانی ها سه ربع فرسخ از سرحد تجاوز نموده داخل خاک ایران شده اند ولی بعد از منازعه وعقب نشستن ضرغام لشکر به حکم ایالت عثمانی ها زمینه را خالی دیده دو فرسخ جلوتر آمده زراعت را سوزانیده و خراب نموده معاودت می نمایند.

س) در نزدیک قلعهٔ خان احمدخان آیا جایی هست که بتوان سنگر نمود و مدافعه کرد.

ج) اولاً خود تپهٔ سومار به جهت سنگر و مدافعه بسیار جای مناسبی است، گذشته از این در دو طرف تپه به قدر نیم فرسخ رو به سرحد که انتهای دو رشته کوه طرفین رودخانه است سه چهار سنگر خوب می توان بست و تپهٔ سومار برای آن سنگرها به جای کمک و عقب باشد.

س) معین کنید چقدر عمله تخمیناً لازم است که نهر هرز آب را به طور خوبی و صحت بسازند.

ج) در فوق عرض شد که این کار، کار ایلات و مردمان عامی نیست مهندس و معمار و بنا لازم دارد مخارج هم از قراری است که تخمین شد.

س) فاصلهٔ هرز آب و سنگرهای هرز آب را تا آبادی ایوان و گیلان معین کنید.

ج) چون ایوان و گیلان آبادی معین ندارد احشام و ایل‌نشین است، لهذا از روی نقشه و مقیاس آن می‌توان هر فاصله را تعیین نمود.

سبحان‌ویردی

[حاشیه:]

فدایت شوم، این کتابچه را خود حضرت‌عالی درست ملاحظه بفرمایید و مقرر بدارید با نقشهٔ اول در وزارت خارجه یک ثبت نگاهدارند، بعد از لحاظ مبارک حضرت وزارت عظمی و از خاکپای مبارک اعلی‌حضرت مقدس ظل‌الله برگردانید اختلافی که هست در مسئله برگرداندن نهر، داودخان ایلخانی مدعی است که با دو هزار تومان این آب بزور عمله ایلخانی برمی‌گرداند دیگر ردّ یا قبولش منوط به امر مبارک بندگان اعلی‌حضرت مقدس ظل‌الله ارواح العالمین فداه است. فدوی عبدالحسین فرمانفرما

سواد سؤال و جوابهایی که در باب نهرها از پاشا و ایرانی گرفتن
مأمور بازدید نهر گنگیر و خاک زهاب درباره زهاب

س — نهری که از ایران می‌آید و بمندلیج میرود از کجا وارد میشود بخاک عثمانی و طول این نهر چه قدر است و از ابتدا تا در خاک ایران در کجا میتوان آب این نهر را ابرز کرد که بمندلیج نرود و آن نقطه‌ای که آب را از نهر بگیرند تا مندلیج چه قدر مسافت خواهد داشت

ج — نهر ایوان دو چشمه دارد یکی موسوم بگنگیر و دیگری خرم این دو نهر بیکدیگر متصل شده وارد تنگه میشود و از نقطه که موسوم است به دربران وارد خاک عثمانی میشود و طول این نهر از سرچشمه گنگیر که یکفرسخ تا سر ایوان فاصله است تا اول خاک عثمانی دوازده فرسخ و نیم است و دو فرسخ و نیم هم طول زمین عثمانی است و این رودخانه طول این زمین را سیر کرده از دهنه موسوم بکوه سنگ وارد خاک مندلیج میشود که از کوه سنگ تا مندلیج یکفرسخ فاصله است کلیة طول این نهر از سرچشمه تا آخر خاک عثمانی که کوه سنگ است شانزده فرسخ است تمام این مسافت کوه و دره و سنگلاخ است منتهی عرض پایین دره کوه یکفرسخ الی یکفرسخ و نیم است آنهم در خاک ایران و لرها است جا جا

دره سنگلاخ کم وسعت است، باصطلاح تنگه است که رودخانه در داخل این تنگه
سیر میکند و آب را بجز یک نقطه در جای دیگر ممکن نیست بیرون کردن که آن نقطه
در دم دربندان واقع است که موسوم است به بنده یک جوب خشک از دم شده
بطرف شمال قریب ربع فرسخ ممتد شده بعد بسمت مغرب میپیچد داخل سیلابی میشود
که آن سیل از قرار گفته ایلاتیها از نزدیک خانقین سر بیرون میآورد کف
رودخانه از کف این جوب قریب هزار ذرع و نیم پائین‌تر است و اول دهنه جوب
تا ده ذرع سنگ است که بجز باعانت باروط و دیلم شکافتنش ممکن نیست
گمان بنده اینست که سابق بر این کف رودخانه مساوی با کف این جوی بوده است
آب میگرفته قسمت میشده قسمتی از نهر حالیه و قسمتی بواسطه این جوب داخل سیل مذکور
شده بسمت خانقین میرفته است بعدها کف رودخانه را عمداً یا باین جهت که از
که تمام آب بسمت مندلی رفته یا بمرور ایام آب شسته و کف رودخانه بالطبیعه پائین
نشسته بالجمله بدو قسم ممکن است آب این رودخانه را بجوی مذکور سوار
کرد یا اینکه عرض رودخانه سد محکمی بارتفاع ده ذرع به بندند یا اینکه کف جوی را قدری

مرمت بنمایند اگر کف جوی را آنقدر پایین ببرند که آب رفوعانه بدون

سد ببندد بشود ممکن است که از کف سنی پایین تر بیفتد پس بهتر این است

که هم سد ببندند و هم کف جوی را قدری مرمت کنند و اینکه در کار است ابداً نیست

منافعش هم بنظر حاکر پنج الی هفت هزار تومان می آید اینکه معروف است سابق

براین سده بسته اند و آب را برگردانیده اند که اصفهان داشته باشد زیرا که حقیر هر چه

رسیده ام که بهیچ وجه من الوجوه اثری از سد و بند ندیدم شاید کسی به این خیالات افتاده

و اقلاً از اجزای مقصود باید لیکن حالا جمع کرده و سده را بسته و همان جا که معروف است

به سده در طرف پایین او چهار پنج جاهای سنگی است که بعضی ها را علامت گذاشته اند دیگر

پایین تر جای مناسب نیست بجهت اینکه کوه از طرف پایین عقب میرود و فاصله زیاد میشود

دیگر سنگ هم میسر نیست

لب هر قدر از بالاتر در خاک جلگاه بتوانند از آب را دست کشند

خیلی بهتر است

ج غیر از همین یک نقطه که عرض شد در نقاط دیگر ابداً امکان ندارد مگر اینکه یک

کوه کاوش شده و متحمل شدن مخارج گزاف و تکالیف فوق الطاقه

س — تمام این شهرها را بطور تخمین نقشه برداری بکنید در طرفین کوهها را بطور
تخمین در نقشه نشان بکشید مسافت شهرها را از سندلی تا خاک افغان و آن همه
شهرهای آن را از روی فرسخ و ساعت بطور تخمین بیان کنید

ج — تمام این مطالب در نقشه بیان شده است اگرچه تقریبی است و تخمینی است ولی
چندان دور از تحقیق نیست بلکه میتوان گفت نقشه با تقریبی است که مقصود ما را
کفایت میکند مسافت نهر بطور عموم از سرچشمه تا سرحد سند که کوه سنگ باشد شانزده
فرسخ است با این تفصیل — از سرچشمه تا سرسنگ پنج فرسخ — از سرسنگ تا دربران
بسته که اول خاک سند است هشت فرسخ و نیم — و از دربران تا تپه سوار
که معروف است به قلعه خان احمدخان و لیکن اثر قلعه نیست یک فرسخ و نیم — و از تپه سوار
تا اول سرحد سند یک فرسخ که جمعاً شانزده فرسخ میشود

س — محل گمرک را و گبرهای گبرکی را که نوروز ننموده اند در مجرای نهر بیان کنید

ج — محل گمرک و گبرهای سوخته در جنب تپه سوار است تقریباً پانصد قدم
از تپه دو سرحد است

س — از نقطه کمیدن تا کوه سنگ که خاک ما میباشد چند فرسخ است

ج — از نقطه کمیدن تا اول سوار ده فرسخ و نیم و از اول سوار تا کوه سنگ دو فرسخ و نیم است

که جمعاً یازده فرسخ میشود

س — منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانیها در کدام نقطه واقع شده است

ج — منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانیها در پایین تپهٔ کومار واقع شده است که تقریباً سه ربع فرسخ بسرحد مانده بعبارة اخری عثمانیها سه ربع فرسخ از سرحد تجاوز نموده داخل خاک ایران شده اند ولی بعد از منازعه و عقب نشستن ضرغام لشکر بحکم اهالی عثمانیها زمینه را خالی دیده دو فرسخ جلوتر آمده زراعت را [illegible] و خراب نموده معاودت مینمایند

س — در نزدیک قلعه های احمدخان آیا جایی هست که بتوان لشکر جمع و مدافعه کرد

ج — اولاً خود تپهٔ کومار بجهت لشکر و مدافعه بسیار جای مناسبی است گذشته از این در دو طرف تپه بقدر نیم فرسخ رو بسرحد که انتهای دو رشته کوه طرفین رودخانه است سه چهار سنگر خوب میتوان بست و تپهٔ کومار برای آن سنگرها بجای کمک و عقب باشد

س — معین کنید چه قدر عمله تخمیناً لازم است که نهر ارزاب را بطور خوبی و محکم بسازند

ج — در فوق عرض شده که این کار کار زاینده است و بر دماغ عالی نسبت مهندسی و معمار

و بنا لازم دارد و مخارج هم از قراری است که تخمین شده

ش — فاصله هر زوج دستگاهای هر زوج را تا اطاق دیوان و کشیدن سیاه کنید

ج — چون ایوان و کشیدن اطاق سیاه ندارد احتشام و زینت نیست لهذا لازم دیدی

نقشه و تفصیل آن میدان با فاصله را ثبت نمود

سلطان ویردی

فرمایش شد — ای [illegible] تا آنکه تو حضور عالی در بیت

ملاحظه نقاشیها و مقرر بدارید نقشه اول دیده از حضور صارم

عظمی ملکیت نقاشی هزار نعمه از لحاظ مبارک حضور دارد

دارا بنی دور حالیا سلوک اعلیحضرت مقدس طل اللهی کرد

اصلاح کرده است در مسئله رکود از آن شهر داوود حال الکی الیاس

هر عوض است که با نود هزار تومان از این بندر عملهٔ ایلیاتی رسیدگی دار

دیگور دیا قونلش شرط ایله سالک بنده کان عموم

مقدس طن ایله ارواح العالمین فداه ایت دولتلو علیه الحق کر دعا

شمارهٔ سند: ۷۳۷
موضوع: واقعه سرحدیه سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۵۸۶

در باب واقعهٔ سومار و تجاوزات عثمانی ها به موجب تلگراف مبارک با وزیر خارجه ملاقات و مذاکره نمود که از وزارت خارجهٔ پطرزبورغ به سفارت کبرای روس مقیم اسلامبول حکم صادرشود که در این خصوص با سفارت کبرای دولت علیه همراهی نماید. و وزیر خارجه وعدهٔ مساعدت داد، اینک یادداشتی از وزارت خارجه به سفارت سنیه رسیده است و می نویسند که «سفارت کبرای روس در اسلامبول برحسب دستورالعمل وزارت خارجه در باب واقعهٔ سرحدیه در سومار فی مابین ایران و عثمانی روی داده به باب‌عالی اظهارات لازمه را کرده است و همین که وزارت خارجه از نتیجهٔ اقدامات سفارت کبرای روس اطلاع حاصل نماید فوراً سفارت ایران را مستحضر خواهد داشت» محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید.

[حاشیه:] ملاحظه شد. امضا: مظفرالدین شاه

۵۸۶
۲۵ شهر ربیع الثانی
۱۳۲۲

درباب واقعه سوار و تبعه دولت عثمانیه حسب الحکم اشرف مبارک

با وزیر خارجه ملاقات و مذاکره نمود که از وزارت خارجه بطور رسمی بسفارت

کبرای روس مقیم اسلامبول حکم صادر شود در اینخصوص با سفارت کبرای دولت علیه همراهی

نماید وزیر خارجه وعده مساعدت داده اینک امروز از وزارت خارجه

بسفارت علیه رسیده است و می‌نویسند که (سفارت کبرای روس در اسلامبول

برحسب دستورالعمل وزارت خارجه درباب واقعه سرحدیه در بازار ماکو با تبعه ایران

و عثمانی روی داده بباب عالی اظهارات لازمه را کرده است و بعلاوه دولت خارجه

از نتیجه اقدامات سفارت کبرای روس اسلامبول حالیه فوراً سفارت ایران را

مستحضر خواهد داشت) محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید

شمارهٔ سند: ۷۳۸
موضوع: تجاوزات ایل احمدوند عثمانی به صومای و سر پل
تاریخ: ۱۷ جمادی‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

از کرمانشاه به طهران

تلگراف فرمانفرما حاکم کرمانشاه به صدراعظم

حضور حضرت مستطاب اشرف امجد والا شاهزاده، وزیر اعظم روحی فداه تلگراف مطاعه را در مسئلهٔ راپورت تلگرافی که از قصر و سر پل نسبت به تخطی دویست نفر سوار احمدوند چلبی به خاک مقدسه و مراجعت عساکر عثمانی از صومای عرض نموده بودند، زیارت نمودم. محض استحضار خاطر مبارک عرض می‌نمایم که این طایفهٔ احمدوند چلبی همسان طایفهٔ جوان‌میر است البته به عرض حضور مبارک رسیده و می‌دانید بعد از اینکه مرحوم حسام‌الملک جوانمیر را در قصر به قتل رسانید، طایفهٔ او که همین طایفهٔ احمدوند چلبی باشند، به خاک عثمانی رفتند و از آن تاریخ به بعد همه‌ساله از این طایفه دویست نفر سوار یا زیادتر یا کمتر در این مرتع که آب رودخانهٔ سیروان کم می‌شود و ایلات کرمانشاه کلیه در آن حدود که گرمسیرات آنها است به ییلاقات خودشان مراجعت می‌نمایند و آن نقاط از جمعیت ایلی خالی و سکنهٔ آنجاها منحصر به همان آبادی‌های محل می‌شود. به خیال دست‌اندازی و مزاحمت به زوار و عابرین سبیل و تعرض به قورخانه که در سر پل است به خاک مقدسه تخطی می‌نمایند و اگر از طرف ایالت کرمانشاه استعدادی در سرحدات نباشد از قتل و غارت آبادی‌ها و مزاحمت به زوار کوتاهی نمی‌نمایند و اگر ایالت قبل از وقت از لحاظ معینه استعدادی حاضر نماید همین که تخطی نمودند، زد و خوردی می‌نمایند گاهی غالب و گاهی مغلوب می‌گردند. بحمدالله تعالی در این دو سال که این بنده در اینجا حکومت داشته به ملاحظه اینکه همیشه به وسایل مقتضیه از خیالات و اقدامات آنها تحصیل اطلاع نموده، فوراً از لحاظ لازمه تهیه استعداد نموده و قبل از تخطی آنها استعداد حاضر بوده همین که تخطی حدودی نموده به خاک مقدسه داخل شده و به مقام تعرض برآمده‌اند. با استعدادی که داشته‌ایم زد و خوردی نموده شکست فاحش خورده و از اقبال بی‌زوال اعلی حضرت

اقدس همایونی ارواح العالمین فداه مغلوباً برگشته‌اند. تفصیل تخطی سنهٔ ماضیهٔ این طایفه و شکست خوردن آنها البته به عرض حضور مبارک رسیده و در چند روز قبل هم تخطی نموده بودند با کریم‌خان میر پنجه منازعه و مجادله نموده بحمدالله باز کله خورده برگشتند اگرچه از طرفین معدودی به قتل رسیده ولکن بحمدالله باز فتح ا این طرف شد و این راپورت تلگرافی که در تخطی سوار احمدوند چلبی داده‌اند همان راپورت است خاطر مبارک مطمئن باشد که اسباب استحکامات سرحدی را کاملاً فراهم آورده با اینکه سوار سنجابی ییلاق‌نشین هستند و در این موقع گرما ایل ییلاق نمی‌توانند در گرمسیرات زندگی نمایند مع هذا مأمور فرستاد یکصد و پنجاه نفر سوار سنجابی علاوه بر پنجاه نفر ساخلوی قصر و قلعه‌سبزی در قصر حاضر نموده و در سر پل هم سیصد نفر سرباز و سوار و توپچی از سوار قزاق و سرباز و سوار کوران و غیره حاضر نموده‌ام و یکصد و پنجاه نفر هم سوار و جمعیت در کلبران که یکی از نقاط مهمه می‌باشد پیاده کرده و به رؤسای سرحدی از شرف بائینی و باجلان و غیره احکام سخت صادر شده که در موقع تخطی آنها جلوگیری نمایند. امیدوارم بعد از فضل الهی به اقبال بی‌زوال بندگان اعلی حضرت همایونی ارواحنافداه و توجهات خاطر مبارک، در هذه‌السنه هم نتوانند نمایند و مصدر شرارتی در حدود شوند. در مسئلهٔ صومای هم که مقرر فرمودند راپورت به حضور مبارک داده‌اند که عسکر عثمانی از صومار رفته‌اند به فضل‌الله همان اوقات که به صوما آمدند پارهٔ[ای] اقدامات نمودند همین که خبر به چاکر رسید فوراً سوار فرستاده از صومای رفتند به مندلیج تازه رفته و فعلاً آنجا هستند و اینکه فرموده‌اید در این فقره با سفارت مشغول سؤال و جواب هستند، ان‌شاءالله تعالی قرار صحیح خواهید داد. همین قدر عرض می‌کنم حضرت اشرف والا قرار این کار را با سفارت بدهید بنده حتی الامکان نمی‌گذارم در این حدود اسباب زحمت حضرت والا فراهم آید. تو قلب سپه را به آیین بدار/ من اینک پیاده کنم کارزار. و در باب کریم‌خان و اشخاصی که در این تخطی احمدوند چلبی خدمت نموده بودند، به توسط چاپار استدعای بذل مرحمت نموده‌ام البته مرحمتی می‌فرمایید.

عبدالحسین

از کرمانشاه به طهران (ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران)

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب ۱۵			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۱۳	[illegible]				[illegible]

حضور حضرت مستطاب اشرف امجد والا حضرت اقدس وزیر اعظم روحی فداه تلگراف [illegible] که از قصر شیرین [illegible]
دولت [illegible] جنازه [illegible] مبارک مقدسه [illegible] عثمانی [illegible] زیارت [illegible]
این طایفه [illegible] طایفه [illegible] مبارک [illegible]
در قصر [illegible] طایفه [illegible] طایفه [illegible] مبارک عثمانی [illegible] و از آن تاریخ [illegible] از این طایفه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده	گیرندهٔ مطلب ۲
بتاریخ ۱۷ شهر [illegible] ساعت	دقیقه [illegible]	سنه ۱۳۲۲

از کرمانشاه به طهران ــــــ (ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران) ــــــ

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۱۳ [illegible]					[illegible]

[illegible] از [illegible] دولت و اقدامات آنها [illegible] اطلاع بوده، فوراً [illegible] قبل از تحویل آنها تعداد

حاضر بوده [illegible] تحویل [illegible] مقام عرض برآمدند [illegible] تعداد [illegible]

[illegible] اعلیحضرت [illegible] برگشته [illegible] تحویل [illegible] خوردن آنها

[illegible] عرض [illegible] چند روز [illegible] تحویل [illegible]

از طرف [illegible] رسیده [illegible] از این طرف شد و این راپورت [illegible] تحویل [illegible]

راپورت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده	گیرندهٔ مطلب

بتاریخ ۱۷ [illegible] ساعت دقیقه [illegible] سنه ۱۳۲۲

از گرگان به طهران ـــ اداره تلگرافی دولت علیه ایران ـــ

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل (مطلب)			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
نصرت‌آباد ۱۳ [illegible]					رسم

انها [illegible] که نیابت [illegible] اقبال بی‌زوال بندگان اعلیحضرت [illegible] و از روح [illegible] خاطر مبارک [illegible]
[illegible] نمایند [illegible] در [illegible] ترکمان [illegible] مبارک [illegible]
[illegible] حضرت [illegible] پاره [illegible] خبر [illegible] ۱
[illegible] بنفادت [illegible] جواب [illegible] صحیح خواهند [illegible]
حضرت اشرف [illegible] در این کار [illegible] در این صورت [illegible] رحمت [illegible]
[illegible] کار [illegible] ترکمان [illegible]
[illegible] رحمت [illegible] علیه‌السلام

بواسطه تلگرافخانه	گرفته شده	گیرنده مطلب

بتاریخ ۱۷ شهر [illegible] ساعت دقیقه [illegible] سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۳۹
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲۳ صفر ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

راپرت کارگزاری خوی به مظفرالدین شاه

راپورت خوی

هوا ابر و منقلب است، پریشب اندکی بارید ولی کافی نبود، چند فقره دزدی در این دوسه‌شب در شهر شده است. از قراری که از قطور خبر رسیده باز هشتاد نفر پیادهٔ کرد از طایفهٔ مرزکی عثمانی به این طرف گذشته‌اند تا بعد چه بروز نماید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم، با وزیر خارجه مذاکره نمایید چه دلیل دارد هرچه‌از آنها می‌برند فوراً باید داد ولی مال ما را که می‌برند هیچ نباید حرف بزنیم. شهر صفر ۱۳۲۳.

محل امضای مظفرالدین شاه

اداره تلگراف دولت علیه ایران

راپورت خوی

هوا ابر و منقلب است پریشب اندکی بارید ولی کافی نبود چند فقره دزدی

در این دو سه شب در شهر شده است از قراریکه از قطور خبر رسیده باز هشتاد نفر عیاله

کرد از طایفه مرزکی عثمانی باین طرف گذشته‌اند تا بعد چه بروز نماید

بتاریخ ۲۳ شهر صفر سنه ۱۳۲۳

شمارهٔ سند: ۷٤۰
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲۵ صفر ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ صدراعظم به وزیر خارجه

هو

فدایت شوم، راپرت تلگرافی جوف که به دستخط آفتاب نقط مبارک موشح است، ملاحظه و زیارت کرده بر طبق اوامر علیه در باب عبور هشتاد نفر پیاده مرزکی به خاک دولت علیه و تحقیقات راجعهٔ به این مطلب مذاکرات و اقدامات لازمه فرموده جواب را با این راپرت زودتر ارسال فرمایید که به عرض خاکپای جواهرآسای مبارک برسد. زیاده زحمت نمی دهد.

۲۵ صفر ۱۳۲۳

وزارت جلیله وزارت تلگراف خوب شد به کربلا

جناب نقطه بارک رئیس است مرحله وزارت کرده به طهران

وزارت علیه درباب عبور اشتر نیز با ده مرز که ممالک دولت

علیه تحقیقات راجعه به مطلب مذاکرات ایرانیان هم در رفع

فرموده جواب رد با این وزارت رفع ترتیب داده سعادت فرمایند

ملفوف مکاتب حواله آن بارک ربه به تاریخ نمره ۹

شمارهٔ سند: ۷٤۱
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲ ربیع‌الاول ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارفع‌الدوله (سفارت ایران در اسلامبول)

نمره: ۲٦۵

از قرار راپرت خوی که مستقیماً به عرض خاکپای همایونی رسید، هشتاد نفر پیاده از طایفهٔ مرزکی برای شرارت و غارت از خاک عثمانی به این طرف آمده‌اند. لازم است اقدامات مؤثره در تنبیه آنها به عمل آورده تا درین باب موکب مبارک این اتفاقات تکرار پیدا نکند. جاف مرادی عثمانی که با طایفهٔ کوران ایران سابقهٔ عداوت دارند، این اوقات به مراتع کوران آمده تجاوز، بیم مفسده عمده‌ای است اقدامات فوری برای جلب آنها به خاک عثمانی لازم است. ثقة‌الملک از توجهات جناب‌عالی دربارهٔ محسن‌خان متشکر است گاهی در ذیل تلگرافات اشاره[ای] از حالات او بفرمایید. نصرالله

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارومیه

۲ ربیع الاول ۱۳۲۳

از قرار راپورت خوی که سابقاً بر ضد فعالیت‌های عثمانی رسیده است دولت عثمانی ده‌هزار طایفه کرد را برای شرارت و غارت از قلمرو عثمانی

به نواحی آنجا اعزام نموده است اقدامات فوری در تنبیه آنها بعمل آورده تا در غیاب موکب مبارک این اتفاقات تکرار و پیدا نکند

جای فراری عثمانی که با طایفه کردان ایران سابقه عداوت دارند این اتفاقات برای تحریک کردان آنجا است تا دادیم

مفسد عمده است اقدامات فوری برای جلب آنها با عثمانی لازم است نقشه دولت از جهات با دیگر

محرمانه منتشر است که این در ذیل تلگرافات اشاره از جانب دولت علیه باشد (نصرالله)

شمارهٔ سند: ۷٤۲
موضوع: تجاوز سربازان عثمانی به خانه
تاریخ: غرهٔ جمادی‌الثانی ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ وزارت گمرک و پست به آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه

نمره: ۹۸۷۹

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم افخم عالی آقای مشیرالدوله وزیر امور جلیلهٔ خارجه دام اقباله

تلگرافی از رئیس گمرکات آذربایجان رسیده بود که ترجمهٔ آن را لفاً از لحاظ مبارک می‌گذراند. از قرار معلوم سربازهای عثمانی تجاوز به خاک مقدس ایران نموده، خانه را که در لاهیجان آذربایجان دفتر گمرکی بنا می‌کردند چاپیده رئیس گمرک آنجا را گرفته حبس کرده‌اند، محض منع ایجاد گمرک در آنجا. از حضور مبارک مستدعی است اقدامات فوری در این باب بفرمایید و رفع این غائله که محققاً بی اطلاع دولت علیه عثمانی واقع شده است بشود. و اگر چنانچه این مسئله فوراً تسویه نشود، بیم آن است که کار بالا گیرد و نتایج وخیمه بروز و ظهور کند زیاده جسارت است.

ترجمهٔ تلگراف رئیس گمرک آذربایجان

چهل نفر سرباز عثمانی خاک ایران را در خانه چاپیده‌اند و محض منع ایجاد دفتر گمرک در لاهیجان رئیس گمرک را گرفته حبس کرده‌اند. اقدامات فوری در رفع غائله لازم است و الّا در سایر جاها نیز اغتشاش احداث خواهد شد.

مورنار

MINISTÈRE DES DOUANES ET DES POSTES

Téhéran, le [illegible] 190

وزارت گمرك و پست

Ind: № ٩٨٧٩

خدمت حضرت مستطاب اجل اکرم افخم آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه دام اقباله

ANNEXE:

گمرکخانه [illegible] راپورت داده [illegible] ترجمه آنرا لفاً ارسال میدارد که ملاحظه فرمایند

از قرار معلوم سرباز از عثمانی [illegible] تعدی [illegible] ایران [illegible]

دفتر گمرکخانه را [illegible] گمرک [illegible]

در این [illegible] حضور مبارک [illegible] اقدامات فوری در این باب [illegible]

خانه [illegible] دولت علیه عثمانی واقع [illegible]

این مسئله فوراً [illegible] کار باید کرد [illegible]

MINISTÈRE DES DOUANES ET DES POSTES

Téhéran, le .... 190......

وزارت گمرك و پست

Ind: №..........................

ترجمه تلگراف رئیس گمرک آذربایجان

ANNEXE:

چهل نفر سرباز عثمانی گمرک ایران را در [illegible] چاپیده و بعضی [illegible] اهالی در گمرک بوده در

مهاباد رئیس گمرک را گرفته حبس کرده اقدامات فوری در رفع [illegible]

سایر جاها نیز [illegible] اقدامات خواهند [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۴۳
موضوع: نزاع سرحدی ایران و عثمانی ــ نقل مقاله روزنامه میل لندن در این مورد
تاریخ: ۱۵ جمادی الاخر ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ۳٤۳

سابقاً عرض نمود که در خصوص نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیال دارد در موقع مناسب بدهد شرحی در یکی از روزنامجات لندن بنگارند و به طوری بنویسند که معلوم نشود از سفارت کسب اطلاع نموده‌اند و این مسئله از اثر آن بکاهد و گمان کنند که هرچه اظهار شده است از روی غرض است. شرحی اینک در روزنامه «میل» بنا به اشارات سفارت طبع شده است که اصل و ترجمهٔ آن اینک ارسال حضور مبارک می شود و به طوری که ملاحظه خواهند فرمود این مطالب را از قول خبرنگار اسلامبول خود نوشته است.

ترجمهٔ مطلب روزنامه: تهدید عثمانی به ایران

وقایع‌نگار اسلامبول ما، می نویسد که منازعهٔ بین عثمانی و ایران قدری دارد اهمیّت پیدا می‌کند. به واسطه اینکه عثمانی ها همان ترتیب مسامحه و مماطله را که در مصر به عمل می آوردند در اینجا هم معمول می دارند. تاریخ نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیلی قدیمی است ولی فقط در سنهٔ ۱۸۳۵ اهمیت و شدت به‌هم رساند. وقتی که والی بغداد غفلتاً محمره را که مال ایران است محاصره نمود، در آن موقع دولتین انگلیس و روس میانجی گری نموده کمسیونی که مشتمل بر نمایندگان دول اربعه بود، در ارزروم تشکیل یافت. محض ملاحظهٔ این مسئله، عثمانی ها آنچه لازمهٔ مسامحه بود، نمودند و حتی قتور (قطور) را که مال ایران است تصرف نمودند. بالأخره دول به ملاحظه تأخیرات مصمّم شدند که اول خطوط اصلی سرحد معین گردد، پس از آن به نقاط منازع‌فیه رسیدگی و رفع اختلاف شود، نقشه[ای] کشیده شد که تمام سرحدّ منازع‌فیه از کوه آغری کوچک الی خلیج‌فارس در این نقشه ترسیم است. این نقشه در سنهٔ ۱۸۶۰ به

اتمام رسید ولی چند سال بعد تمام مسئله باز به میان آمد. باز سعی نمودند که در نقاط متنازع‌فیه سرحدّ قراری بدهند ولی عثمانی ها مخالفت نمودند و با وجود اینکه انگلیس و روس وساطت نموده سعی کردند قرار مسئله را بدهند جنگ روس و عثمانی کار را به تعویق انداخت.

سال گذشته عثمانی ها مجدداً حمله آوردند و وزنه و لاهیجان را که دو تا از نقاط متنازع‌فیه است و موافق قرارداد سنهٔ ۱۸۶۹ در تصرف ایران بود، ضبط کردند و در جواب پُرتستهای دولت ایران نه فقط از تخلیهٔ این نقاط امتناع نمودند، بلکه پَشوِه را که بلاحرف خاک ایران است، تصرف نمودند. رجوع به دولت انگلیس و روس شده دول مزبور به باب‌عالی اظهارات نمودند. دولت عثمانی تکلیف کرد که کمسیونی تشکیل شود که به تمام مسئله رسیدگی نماید به همان طوری که در مسئلهٔ گفتگوی نیم‌جزیرهٔ سینا اظهار داشته بودند ولی امتناع نمودند از اینکه قبل از وقت نقاطی را که متصرف شده بودند تخلیه نمایند.

بنا بر نصیحت دول، ایران قبول کرد که در تخلیهٔ نقاط متنازع‌فیه اصرار ننماید ولی خواست که عثمانی ها پَشوِه را تخلیه کنند. محض اینکه اسباب خفّت برای عثمانی ها نشود کمسیونی حالا به پسوه رفته است که رسماً ثابت نماید که آن نقطه تعلّق به ایران دارد و آن وقت منتظرند که قشون تجاوزکن عثمانی پس برود لیکن مسئله همین طور طول می‌کشد. عثمانی ها قشون خود را در سرحدّ زیاد می‌کنند و احتمال دارد باز تعدی و تجاوز نمایند. معروضه پانزدهم شهر جمادی‌الاخری ۱۳۲۳

فدوی ــ مهدی

نمره ۴۳۳۳
سفارت سنیه
ایران
لندن

سابقاً عرض شده بود که در خصوص نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیال دارد در جریده تایمس مقاله
شرحی در یکی از روزنامجات لندن بنگارد و بطوری که بنده معلوم شد از سفارت کسب اطلاع
ننموده لذا بهمین ملاحظه از آن نگارنده ملاقات کرده هرچه لازم بود اظهار نمودم از روی عرض است
شرحی که در روزنامه ... بنا به اشارات سفارت طبع شده است که اصل و ترجمه آن
ایناً ارسال حضور مبارک میشود ملاحظه خواهند فرمود حقیقت مطلب را از فحوای جراید رسیده
نوشته است

ترجمه

تهدید عثمانی به ایران

وقایع نگار اسلامبول ما مینویسد مسئله بین عثمانی و ایران صورتی دارد اهمیت پیدا میکند
بواسطه اینکه عثمانیها الان ترتیب مسامحه و مماطله را که در عهد ... بکار میبردند در انجام مسئله ... ازهم
تاریخ نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیلی قدیم است ولی فقط در سنه ۱۸۴۳ اهمیت پیدا کرده است بعد از سال
وقتیکه دولتین ... ادعای ... محمره را که مال ایران است محاصره نمود در ... قرار ...

انگلیس و روس بنای گفتگوی کمیسیونهای مشترک برپا نمودند که دول اربعه بود در ارض روم مشغول باشند

بعض ملاحظات بمیان آمد عثمانیها آنچه را در دست داشته بود متصرف رفتند حتی قطور را که مال ایران است تصرف نمودند

با وجود این ملاحظات اخیراً تصمیم شده که اول خط مرز جمیع سرحد تعیین گردد پس از آن بر نقاط

متنازع فیه رسیدگی و رفع اختلاف شود نقشه‌ای کشیده بشد که تمام سرحد متنازع فیه از کوه آرارات کوچک

الی خلیج فارس در این نقشه ترسیم است این نقشه در سنه ۱۸۶۰ به اتمام رسید ولی چند سال بعد تمام

شد تا زمان آمد بازهم متعرض در نقاط متنازع فیه سرحد قراری داده نشده ولی عثمانیها ملاحظه

متعرض در رجوع بانکه انگلیس و روس رسالت به سفیر کردند قرار شد بعد از جنگ روس و عثمانی

کار را به تعویق انداخت

سال گذشته عثمانیها مجدداً حمله آوردند و ورزنه و لاهیجان را که جزء از نقاط متنازع فیه است و ایران

قرارداد سنه ۱۸۶۹ در تصرف ایران بود ضبط کردند و در جواب پروتست‌های دولت ایران از تخلیه نقاط

تخلیه این نقاط امتناع نمودند بلکه پیشنهاد کردند که بعد حرف‌ها که ایران است تصرف نمودند رجوع

به دولت انگلیس و روس نمایند دول مزبوره با عالی اظهارات نمودند دولت عثمانی

تکلیف کردند که کمیسیون تشکیل شود و به اتمام سرحد رسیدگی نماید ها بطوری که در مسئله گفتگوی جزیره

سینا اظهار داشتند ولی امتناع نمودند از اینکه قبل از وقت نقاطی را که متصرف شده‌اند

تخلیه نمایند

بنا بر نصیحت دول ایران قبول کرد که در تخلیه نقاط متنازع فیه اصرار ننماید ولی خواستیم عثمانیها

[illegible] به [illegible] عاید نشود و کمیسیونی عثمانیها [illegible] خفت به باب اینکه [illegible] بنده را اطلاع کنند

عثمانیها [illegible] تا قشون [illegible] لازم سفر اوقات دارند به ایلخی [illegible] نقطه که [illegible] ثابت [illegible] درست

[illegible] دارد و [illegible] در سرحد قشون عثمانیها [illegible] لیکن [illegible] روز بس

۱۳۲۴ پانزدهم شهر جمادی الاولی [illegible] [illegible]

[illegible]

TURKEY'S MENACE TO PERSIA.

BRITAIN AND RUSSIA TRYING TO PRESERVE PEACE.

The dispute between Turkey and Persia is, writes our Constantinople correspondent, assuming a rather serious outlook, due to the fact that the Turks are employing the same dilatory and aggressive methods as they are employing in Egypt.

The history of the frontier dispute is a very old one, but only assumed seriousness in 1835, when the Turkish Vali of Bagdad suddenly besieged Mohammarah, a Persian town. On that occasion the British and Russian Governments intervened, and a Commission, on which all the four Governments interested were represented, was formed at Erzeroum to consider the question. The Turks employed their dilatory methods, and even went to the extent of invading the Persian district of Kuttur.

Ultimately the Powers, in view of the delay, decided to adopt certain undisputed sections of the boundary, but left over to be investigated by a Commission certain other parts in dispute. A map was then drawn up dealing generally with the frontier from Mount Ararat to the Persian Gulf; it was completed in 1860. A few years later, however, the whole question came up again, and another attempt was made to settle the disputed sections of the frontier, but the Turks were antagonistic, and though Great Britain and Russia intervened to try and settle the matter, the outbreak of the Russo-Turkish war caused an indefinite postponement.

Last year the Turks once more returned to the attack, and occupied the town of Vazneh and a portion of the province of Lahijan, which are two of the points in dispute. They not only refused to evacuate these in response to protests from the Persian Government, but seized the town of Passovah, which is indisputably Persian territory. Great Britain and Russia were again appealed to to mediate, and they made representations to each Power. The Turkish Government proposed the appointment of a Commission to inquire into the whole matter, just as they did in the dispute regarding the Sinai Peninsula, but they refused as a prior step to evacuate the territory they had occupied.

On the advice of the Powers, Persia expressed her willingness not to insist on the evacuation of the disputed territory, but demanded that the Turks should leave Passovah.

To save the Turkish face, a mixed Commission has now gone to Passovah, to prove formally that it belongs to Persia, and then the aggressive troops will, it is understood, be withdrawn, but matters drag on; the Turks are greatly strengthening their forces on the frontier, and further aggressions are feared. As to the settlement of the disputed territory, no solution is yet in sight.

شمارهٔ سند: ۷٤٤
موضوع: تجاوز به خاک وزنه
تاریخ: ۲۷ رمضان ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

البته روزنامه‌های ترکی و فرانسهٔ اسلامبول به طهران رسیده و خاطر مبارک را از مندرجات آنها مستحضر می‌دارند، اگر رجوع به روزنامه‌ها شود ملاحظه می‌فرمایند، از روزی که مسئلهٔ وزنه پیش آمده هفته نیست که دو سه دفعه خود چاکر به باب‌عالی نرفته و با صدراعظم و وزیر خارجه ملاقات ننماید. با وجود این همه آمد و رفت و اصرار تا به حال طول کشیده برای اینکه درست خاطر مبارک از وضع دولت عثمانی و معاملهٔ آنها مستحضر شود، مطالبی که امروز در ضمن صحبت، سفیرکبیر انگلیس گفت عرض می‌نماید. سفیرکبیر انگلیس اظهار داشت که بیست و شش سال پیش از این عثمانی‌ها به موجب عهدنامهٔ برلن متعهد شده‌اند که در ماکید و نیا اصلاحات لازمه را به عمل آورده قانون صحیح بگذرانند. از آن وقت تا حال تمام سفرای کبار دول معظمه به باب‌عالی کتباً و شفاهاً اظهار داشته‌اند تا امروز به جایی نرسید و حالا از دو ماه به این طرف که پنج دولت متفق شده و مجدانه به خود اعلی حضرت سلطان و باب‌عالی اظهار کرده‌اند که اقلاً بعد از بیست و شش سال مضمون عهد را اجرا نمایند، باز نتوانسته‌ایم حرف حسابی خودمان را حالی بکنیم، و چنانچه می‌دانید حالا کشتی‌های جنگی دول پنجگانه فردا از بیره حرکت خواهند کرد ولی باز عثمانی‌ها راضی نخواهند شد به امضای خود عمل نمایند مگر وقتی که به چشم خود مشاهده کنند که عساکر بحری آمده بنادر آنها را تصرف نموده‌اند آن وقت راضی خواهند شد، در این صورت شما چه طور با این وضع خودتان و وضع اینها حرف حق خودتان را مجری خواهید داشت. گفته‌های سفیرکبیر مصدق عرایض چاکر است که مکرر عرض و جسارت کرده‌ام که عثمانی‌ها جز به زور به هیچ چیز دیگر معتقد نیستند باز امیدوارم ان‌شاءالله تعالی این مسئله بیش از این موجب دردسر و مخمصه نشده انجام پذیرد. زیاده جسارت است.

محل مهر: پرنس ارفع الدوله

۲۷ رمضان ۱۳۲۳

البته روزنامه‌های ترکی و فرانسه استامبول به طهران رسیده و خاطر مبارک را از مندرجات آنها
مستحضر نموده‌اند اگر جمیع روزنامه‌ها [illegible] نمی‌نمایند روزنامه‌ها در [illegible] از پیش آمده نسبت
به [illegible] دفعه خود چاکر به بابعالی رفته و با صدراعظم و وزیر خارجه ملاقات نمودم با وجود این همه ایراد و
اصرار با تجاهل [illegible] کشیده برای آنکه دولت خاطر مبارک را از وضع دولت عثمانی و مغالطه آنها
مستحضر نمود [illegible] در ضمن صحبت سفیر کبیر انگلیس گفت عرض می‌نماید سفیر کبیر انگلیس اظهار [illegible]
در باب [illegible] سال پیش از این [illegible] به موجب عهدنامه [illegible] متعهد شده‌اند [illegible] که دیگر
اشخاص [illegible] آورده [illegible] روزنامه [illegible] تمام [illegible]
در [illegible] به [illegible] رفته‌ها [illegible] نوشته‌اند [illegible] رسید [illegible]
[illegible] طرف [illegible] دولت [illegible] اعلیحضرت سلطان [illegible]
کرده‌اند [illegible] مضمون عهدنامه [illegible] نوشته‌ایم
حرف [illegible] خود [illegible] نمی‌کنیم [illegible] آنچه [illegible]
[illegible] حرکت [illegible] راضی [illegible]
[illegible] چشم [illegible] تصرف [illegible]
راضی [illegible] در این صورت شما چه طور با این وضع [illegible]

شمارهٔ سند: ۷٤۵
موضوع: عقب کشیدن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان و تحقیقات مشترکه سرحدی
تاریخ: ۲٤ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجهٔ عثمانی

در جواب مراسلات و خواهشهای متعدّده مخلص که در خصوص عقب کشیدن عساکر عثمانی که به وزنه و لاهیجان و پسوه که جزو ممالک ایران است، تجاوز نموده‌اند که بعد شروع به تحقیقات مشترکه بشود، در تقریر مورخهٔ ۱۷ شوال ۱۳۲۳ نمرهٔ ۱۰۷ مرقوم فرموده بودند که محال مذکوره و مواقع میرکان و کلوی شیخ در داخله ممالک عثمانیه واقع و وزنه و لاهیجان و میرکان از رأنیه کرکوک و از قصبه‌جات شهر بازار و معمورة‌الحمید سلیمانیه و از مراتع تابستانی عشایر عثمانی است و حتی در وزنه سابقاً مدیر تعیین و مالیات هم گرفته می‌شده. که این فقرات مؤید و دلیل بر حقّانیّت دولت علیهٔ متبوعهٔ جناب‌عالی بوده و همین که مطلع شده‌اند که از طرف دولت متبوعهٔ مخلص پنج شش هزار سرباز در آنجا جمع و در خیال تجاوز به پسوه هستند، حکومت محلیه به مقتضای مقابله به‌مثل به تدابیر عسکریه متوسّل گشته و برای اینکه مجدداً حقوق دولت علیه متبوعهٔ جناب‌عالی اثبات و ارائه گردد، چنان مناسب دیده شد که کمیسیونی مرکب از مأمورین طرفین تشکیل و به معرفت آنها اجرای تحقیقات بشود. و به موجب ارادهٔ سنیه کمیسیون مزبور به ریاست سعادت‌مآب واجد پاشای فریق مأمور ارکان حرب معیّت سنیه و عبارت از عزّت‌مآبان مصطفی بیگ میرآلای و فوأدبیک و نوری‌بیگ قائم‌مقام از مأمورین ارکان حربیه وزارت جنگ و سالم‌پاشا متصرف کرکوک و در معیّت آنها به قدر لزوم از صاحب‌منصبان اردوی ششم معین خواهد شد. و در صورتی که نتیجه تحقیقات موافق ادعای ایرانی ها ظهور نموده بدیهی است که عساکر از آنجا عقب کشیده خواهد شد. و ممکن نیست قبل از تحقیقات خواهش مزبور قبول بشود و از طرف دولت متبوعهٔ مخلص نیز سریعاً اقدام در تعیین مأمورین لازمه شده و اطلاع داده بشود.

لهذا مخلص تفصیل را به مقامات لازمه عرض و به موجب تلغرافی که این دفعه

از وزارت جلیله امور خارجه دولت متبوعه مخلص شرف صدور یافته، تکلیف مذکور به عرض اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی رسیده این طور مقرر فرموده‌اند که «تحقیقات مشترکه در صورتی قبول می تواند بشود که متجاوزین را ازوزنه و سایر محلهای ایران بردارند و هر قدر که متجاوزین در جاهایی که تحت تصرف ایران است بمانند، تحقیقات مشترکه غیرصحیح خواهد بود. و البته برحسب اتحاد وداد باطنی که فی‌مابین حاصل است، اولیای دولت عثمانی هم نباید این فقره را تجویز نمایند» و حکم شده که مخلص کیفیت را تماماً به باب‌عالی تبلیغ نمایند که به جهت اقدام نمودن به تحقیقات مشترکه لازم است در اوّل امر لزوم برداشتن متجاوزین را از ممالک ایران حالی نماید. و چنانچه مفصلاً و مکرراً اظهار شده است، مواقعی که متجاوزین در آنجا می باشند به موجب تصدیق دول واسطهٔ مقررات عدیده از سالهای سال در تحت تصرف و ملک صریح ایران بوده و آثار هرگونه آبادی موجود و هر قدر که متجاوزین در آنجاها باشند، مبادرت به تحقیقات مشترکه غیرممکن و خصوصاً در صورتی که محلهای مزبور از ملک صریح دولت متبوعه مخلص بوده و از تحقیقات مشترکه سنین سابقه مسبُوقم ساکت بودن مخلص موجب تعجب بوده و در این باب سفارت دولت علیه عثمانی هم در طهران این فقره را به صدارت عظمی اظهار و خواهش نموده و جواب داده شده است، که قبول و ترویج آن به هیچ وجه ممکن نیست و باید در اول امر متجاوزین از آن حوالی دفع بشوند و به موجب مادهٔ سیم عهدنامهٔ آخری ارزروم که طرفین از ادّعای کفّ ید کرده و آن وقت هم که این عهدنامه منعقد شده لاهیجان و وزنه و سردشت و سایره در تحت تصرف دولت متبوعهٔ مخلص بوده و کمیسیون مختلفه نیز که مرکب از مأمورین دول اربعه تشکیل یافته و در آن حوالی گردش می نموده‌اند. این مواقع تماماً در تحت تصرف ایران بوده تا حال تصرفات او در آن حوالی باقی و برقرار و حتی در صورت رجوع به خریطه‌های جغرافی حقیقت حال همین نوع تبیین خواهد نمود. و چند سال قبل از این که از طرف وزارت خارجهٔ دولت عثمانی در خصوص منازعٌ‌فیه بودن اراضی وزنه بحث و خواهش شد، که حالت سطاتوقو محافظه بشود و بالأخره خواهش نمودید که به جهت وزنه و سایر جاهای منازع‌فیه تحقیقات مشترکه بشود و محض رفع شبهه فقط در باب وزنه به تحقیقات مشترکه موافقت شد و در حالی که این فقرات به موجب نوشتجاتی که مابین وزارت خارجهٔ عثمانی و سفارت سنیه کبری مخابره شده و الان همگی موجود و محفوظ و مفاد آنها

مثبت مطلب است، دیگر از طرف دولت علیهٔ متبوعهٔ جناب‌عالی برحسب معروضات خلاف حقیقت ولایت موصل و مأمورین عسکریه آنجا به ادّعای اینکه وزنه و لاهیجان و پسوه و میرکان و کلوی شیخ از داخلهٔ ممالک عثمانیه است ارسال توپ وسوق عسکر و تشبث به تجاوز نمودن به آنجاها را البته به اقتضای شمیّه جلیلهٔ مهام‌شناس که دارید تصدیق خواهید فرمود که بکلی مغایر جهت جامعهٔ اسلامیت دولتین علیتین و مناسبات ودادیه آنها می باشد.

لهذا خواهش می شود در خصوص اینکه سریعاً متجاوزین را از آن حوالی برداشته و بعد از آن به تحقیقات مشترکه اقدام بشود تفصیل را به مقامات لازمه تبلیغ و کیفیت را برای عرض نمودن به وزارت جلیلهٔ امور خارجه به مخلص مرقوم فرمایید. و در این ضمن به تجدید تأمینات احترامیه مبادرت می نماید.

امضا: سفیرکبیر

هو

صورت

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ایران

در اسلامبول

شماره
۱۹۶

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷٤٦
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت انگلیس

نمره: ۱۷۹۰/ ۲۵۳

پریروز سواد مکاتیب متبادله مابین مقام منیع صدارت عظمای وزارت خارجه این دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان در لف مراسلهٔ رسمیه ارسال و خاطر شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود. اینک نظر به اهمیت مطلب خواهشمند است که باالواسطه به سفیرکبیر آن دولت بهیه مقیم اسلامبول تلگراف مؤکد فوری مخابره شود که با سفیرکبیر این دولت علیه معاونت کاملی که درخور اتحاد این دولتین است، در جلب متجاوزین عثمانی از املاک ایران مرعی دارند. پس از تخلیه اراضی مزبوره از وجود متجاوزین موافق وعده‌ها که داده شده اولیای دولت ایران مضایقه ندارند که بالاتفاق تحقیقات مشترکه به عمل آید. همواره احترامات فایقه را تجدید می‌نماید. نصرالله مشیرالدوله

نمره ۱۷۹۰ / ۲۵۴

سفارت جلیله دولت فخیمه بهیه انگلیس

۲۹ شهر شوال ۱۳۲۴

چون در سلسله مکاتیب متبادله مابین مقام منیع صدارت عظمی و وزارت خارجه این دولت علیه با سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی بخاک ذربه
ولایتی آن در لف مراسله رسمیه ارسالی و مقام شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود اینک نظر باهمیت مطلب خواهشمند است که بالواسطه
بنظر پیرایند دولت بهیه مقیم اسلامبول تلگراف کرده در این باب توجه نمایند بنظر پیرایند دولتین معاونت که هر دو در رفع این حرکات از دولتین است جلب
تجاوزین عثمانی از املاک ایران مرعی داشته تدبیری از تخلیه اراضی نموده اند و حقوقی در این مرتبه و علاوه بر اولیای دولت ایران
مضایقه ندارند بالاتفاق تحصیلات مشترکه تلقی آید ایام ره احترامات فائقه را تجدید مینماید مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۷٤۷
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اجل اکرم افخم را با کمال احترام تصدیع افزا می‌گردد

مراسلهٔ مورخهٔ بیست و نهم شهر حال جناب مستطاب اجل عالی در باب اظهار تجاوز عساکر عثمانی به وزنه و لاهیجان شرف وصول بخشید، به اسلامبول و لندن به طوری که خواهش فرموده بودند تلگراف نمود. در این موقع احترامات فایقه قلبیه خود را تجدید می نماید.

اسپرینگ رایس

۱۳۲۴

۲۹ شوال

جناب مستطاب اجل اکرم افخم زید اجلاله احتراماً تصدیع می‌دهد

مراسله مورخه بیست و نهم شهر حال جناب مستطاب اجلی عالی در باب اظهار تشکر و رضایت

عثمانی بوزنه و اهالی آنجا شرف وصول بخشید با کمال مسرت و امتنان

خواهش فرموده بودید تلگراف نمود در این موقع احترامات فائقه را تجدید می‌نماید

شمارهٔ سند: ۷٤۸
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت روس

نمره: ۱۷۹۱/ ۲۵٤

پریروز سواد مکاتیب متبادله مابین مقام منیع صدارت عظمی وزارت خارجه این دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان در لف مراسلهٔ رسمیه ارسال و خاطر شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود. اینک نظر به اهمیت مطلب خواهشمند است که باالواسطه به سفیرکبیر آن دولت فخیمه مقیم اسلامبول تلگراف مؤکد فوری مخابره که با سفیرکبیر این دولت علیه معاونت کاملی که درخور اتحاد این دولتین است در جلب متجاوزین عثمانی از املاک ایران مرعی دارند پس از تخلیهٔ اراضی مزبوره از وجود متجاوزین موافق وعده‌ها که داده شده است اولیای دولت ایران مضایقه ندارند که بالاتفاق تحقیقات مشترکه به عمل آید همواره احترامات فایقه را تجدید می‌نماید. نصرالله مشیرالدوله

۱۲۹۱
۲۵۴

مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

۲۹ شهر شوال ۱۳۲۴

دیروز جناب جلالتمآب مبادله این مقام منیع صدارت عظمی و وزارت خارجه این دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر
عثمانی به خاک ... و ... همان در لف مراسله رسمیه در ... خاطر شریف را از مضمون آنها مستحضر داشته بودند نسبت بمطلب
خود ... است که با ملاحظه ... دولت فخیمه ... متحد ... که با ... این دولت علیه مساعدت کامله در خور
اتحاد این دولتین است در جلب ... عثمانی از ... ایران ... و عدالت
که ... دولت ایران ... که ... تحقیقات ... همواره احترامات
فائقه ... تجدید ...

شمارهٔ سند: ۷٤۹
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت روسیه در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخما دوستان استظهارا معظما

در جواب مراسله محترمهٔ مورخه ۲۹ شوال ۱۳۲۳ نمرهٔ ۲٥٤/۱۷۹۱ جناب مستطاب اجل عالی راجع به تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان با کمال توقیر و احترام زحمت‌افزاست که یک روز پس از عید سعید، اعلی حضرت اقدس امپراطوری که مذاکرهٔ این مسئله به میان آمده بود، دوستدار تلگرافاً مقصود اولیای دولت علیه را به این مضمون که اولاً عساکر متجاوز از آنجاها جلب و احضار نمایند و پس از آن اقدام به تعیین کمیسیون و تحقیقات مشترکه کنند در همان روز هم به پطربورغ و هم به سفارت کبرای دولت متبوعهٔ خود در اسلامبول اطلاع داده است. محض استحضار خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اجل عالی به مقام مزاحمت برآمده در این موقع احترامات فایقه را تجدید می‌نماید.

امضا

سفارت دولت امپراطوری روسیه
مقیم دربار ایران

مؤرخه ۲۹ شوال المکرم ۱۳۲۳

نمره

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخم [illegible] السلطنه [illegible]

در جواب مراسله محترمه مورخه ۲۹ شهر شوال ۱۳۲۳ نمره ۱۷۹۱/۳۵۴ جناب مستطاب اجل عالی

راجع به [illegible] عثمانیها به [illegible] بکمال احترام

زحمت افزا است که یک روز پس از عید سعید اعلیحضرت اقدس امپراطوری

[illegible] مقصود [illegible]

با [illegible]

اقدام به تعیین کمیسیون و تحقیقات مشترکه نکنند [illegible]

و هم سفارت کبرای دولت متبوعه [illegible] اطلاع داده است

محض استحضار خاطر دوست مظاهر جناب مستطاب اجل عالی

بمقام زحمت برآمده در این موقع احترامات فائقه را تجدید می‌نماید

[signature]

شمارهٔ سند: ۷۵۰
موضوع: تجاوز به وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول

نمره: ۱۱۵

برحسب مراسلهٔ مورخه ٢٤ شوال جناب‌عالی نمره ١٤٤ که به موجب مندرجات تلغراف‌نامه طهران نوشته بودید، در اجرای تحقیقات مشترکه در باب وزنه و لاهیجان و کلوشیخ در صورتی توانند شد که وزنه و سایر محلّها تخلیه بشود، صدارت عظمی جواباً به اشارات مزبوره مرقوم داشته است که چنانکه بدواً هم اعلام گردیده، وزنه و لاهیجان و میرکان از سابق از اجزای ممالک عثمانی شناخته شده و با معاملات و اجرائات سابقه مثبت است که هر وقتی از آن طرف تجاوز گردیده از طرف ما سوق عسکر شده است. با وجود این، برحسب خواهش دولت متبوعهٔ جناب‌عالی محض ملاحظهٔ مناسبات صحیحهٔ بین‌الدولتین حکومت سنیه قبول نمود که به معرفت یک کمیسیون مختلطه حدود آن طرف‌ها تدقیق بشود. و برحسب استیذان در باب کومیسیون حکم مطاع اعلی حضرت خلافت پناهی هم به این قرار شرف صدور یافته است. و چون لازم است کمیسیون مزبور برای تسویه و فیصل این کار یک ساعت اول به ایفای وظیفه مباشرت نماید. بنابراین خواهشمندم که به اجرای مقتضیات این قرار اهتمامات علیه سفیرانه را به عمل آورید. بدین‌وسیله به تأیید مبانی احترامات ابتدار ورزید.

وزیر خارجه ــ توفیق

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ایران

در اسلامبول

شماره ۱۱۰

صورت

ایران سفارتخانه‌سی

۹ حکومتی تحقیقات مشترکه‌نک دنبه ایله رازی بعضه محلات تحکیمیه اولنیوب
۹ دیلیجان و میرکان و قره‌داغ موقعلری ایچون اجرا ایدلمسی تحقیقات مشترکه‌نک ... ۲۹ شوال ۱۳۲۲ تاریخلی و نوروزقه
نه طرفلرنده اخذ بویرلان تنظیم صورتیله و اولبابده بعضه احادلق منتجه وارد اولنان ... [illegible]
نوروزلو تقریر واسلاف سفیرلری اوزرینه سعی ایدیلوب عرض واشعاره جوابا شرفوارد اولان ... ایکی
دیره ونه دیلیجان میرکان و حوالیسی اوته دنبرو اجرای محالات شاهانه‌ده طرفینده واده‌ت طرفینده تجاوز وقوعبولیجه بزم ...
سنه‌دوه اولنمقده اولدیغی معاملات واجراآت ... ثبت اولنمه وضع مانعه اوجوار حدودلرینک مختلف ... رقیبیه‌ده مرقومه
بقی حقنده دولتعلیه متوجهلری طرفنده کوسترلان آرزویه جواب دولتین جلیله‌نک مناسبات صمیمیه‌سی حکومتین محاسنات
ییه اولدیغی وتوجیهی حقنده ملاحظه‌ده شرحی‌جه بویرلان اراده سنیه حضرت خلافتپناهی حکم منیفی دخی بوکرده
ییله ایالتجه دولتینک فصل وتسویه‌سی خصوصنده منکور قومیسیونک بر آن اول ایفای وظیفه‌یه مباشرت ایتمسی مقتضی اولمقله
اولمغله اکا کوره اجراسی ایجابنک همتعلیه سفیرلرینک دیکر جلیل الحالیه تأکید مبانی احترامکارانه ابتدا قلنمشدر

خاجیه ناظری

فی ۱۹ ربیع الآخر ۱۳۲۳ و ۹ حزیران ۱۳۲۱

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۵۰/۱
موضوع: تجاوز عشایر و عساکر عثمانی به قازلی کل
تاریخ: ۸ ذیقعده ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ کارپردازی ایران در بایزید به وزارت خارجه

نمره: ۱۰۰۸

متصرف‌پاشا پریروز برای زیارت به کارپردازی آمده بودند، در ضمن صحبت اظهار کردند که امروز از صدارت تلغراف گرفتم که جناب سفیرکبیر شکایت کرده‌اند که احمدپاشا فکر سابق را دوباره اجرا کرده و عشایر و عساکر را تجاوز و به قازلی کول هجوم داده، حسن‌بک را قتل و چند نفر را مجروح کرده‌اند، و بعد به فدوی گفت که این راپورت را البته شما نوشته‌اید ولی حقیقت حال را ننوشته‌اید زیرا که تجاوز از اهل قریه بیر احمد شده بود. فدوی جواب دادم که در این غایله ابداً ایرانی‌ها تجاوز نداشتند و تجاوز و هجوم از طرف اکراد و عشایر و عساکر عثمانی و ثم التدارک هم بوده است.

زیرا که یک روز قبل از وقوعات به همهٔ عشایر اعلان شده بود که اگر از باشکند صدای تفنگ شنیدید، حکماً به هوار باید بروید و اگر نرفتید اموال شما تالان و غارت خواهد شد. و چنانچه بعد از رفع غایله شیخ صالح‌بک قائم‌مقام حمیدیه حیوانات قریه فلان را تالان کردند و این دلیل کافی است، و بعد کیفیت راپورت کردن را بکلی انکار کردم و به متصرف قناعت دادم که کیفیت قریه بیراحمد را ابداً به سفارت کبرا بنده راپورت نداده‌ام و اگر شکایت شده است البته سرحدداران عرض تظلم نموده است و سبب این انکار این است که چون مشارالیه چرکس و امی است و از ریشخند ممنون می‌شود و در کارها تسهیلات می‌دهد چنانچه هفتاد رأس گاوهای منهوبات قریهٔ جبارلو را از عشیرت کیجلانلی استرداد و به کارپردازی تسلیم کردند. محض این گونه افکار انکار کردم و امروز هم تلغرافی که راجع به مسئلهٔ قریهٔ بیر احمدآقا بود، واصل و زیارت نمودم، ان‌شاءالله فردا رسماً به حکومت نوشته و نتیجه خواهم خواست محض اطلاع خاطر مبارک جسارت نمود. غلام خانه‌زاد میرزاآقاخان

محل مهر: میرزاآقا

کارپردازی دولت علیهٔ ایران

مورخه ۸ شهر ذی القعده الحرام ۱۳۲۳

نمره ۱۰۰۸

متصرف پاشا پریروز برای زیارت کارپردازی آمده بودند در ضمن صحبت اظهار
کردند که هر روز از صدارت تلگراف گرفتم که جناب سفیر کبیر شکایت کرده اند
که احمد پاشا فکر سابق را در باره اجرا کرده و عشایر و عساکر را شبی دزدانه به قزلی گول هجوم
داده چند اسب را برده (?) و چند نفر را مجروح کرده اند و بعد به فوری کشف که از منها
راپورت را اینها نوشته اید ولی حقیقت حال را ننوشته اید زیرا که شبی دزد از اهالی
قریه پیراحمد شده بود فوری جواب دادم که در این عائله ابتدا از اینها شبی دزدی شده
و شبی دزد و هجوم از طرف اکراد و عشایر و عساکر عثمانی و تهمت التدارک هم بعید است
زیرا که یک روز قبل از وقوعات بهمه عشایر اعلان شده بود که اگر از پاسگنه
صدای تفنگ شنیده شد جنگ بهادران (?) را بپردازید و اگر نشد فقط اموال شان را تالان و غارت
خواهند (?) و چنانچه بعد از رفع عائله شیخ صالح بگ قایم مقام حمید به حیوانات
قریه فلان را تالان کردند و این دلیل کافی است و بعد که کشف راپورت
کسان را کلیة انکار کردم و به متصرف قناعت دادم که کشف قریه پیراحمد را
ابتدا به سفارت کبرا و بنده راپورت نداده ام و اگر شکایت شده است آن هم سرحدداران
عرض نظم نموده است و سبب این انکار این است که چون شارالیه چرکس
و رشید است و از رشخند ممنون میشود و در کارها مساعدت میدهد چنانچه
همه ساله در کارهای منهوبات قریه [illegible] را از عشیرت [illegible] استرداد و به کارپردازی
تسلیم کردند محض این گونه انکار را کردم و هر روز هم تلگرافی که راجع به مسئله
قریه پیراحمد آباد واصل و زیارت نمودم انشاءالله فردا از سفارت کبرا نوشته
و نتیجه خواهم خواست محض اطلاع خاطر مبارک جسارت نمود [illegible] میرزا [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۵۱
موضوع: ادعای عثمانی و تجاوز آنها بر اراضی وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۰ ذیقعده ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی است که از سفارت سنیه کبری به وزارت خارجهٔ عثمانی نوشته شده است

نمره: ۱۶۱

در مراسلهٔ مورخهٔ ۲۹ شوال ۱۳۲۳ نمره ۱۱۵ که در جواب مراسلهٔ مخلص که به موجب تلگراف صادره از وزارت جلیلهٔ خارجه دولت متبوعه‌ام اظهار داشته بودم که تحقیقات مشترکه در باب وزنه و سایر جاها که از اجزای ممالک ایران است، به این شرط می‌تواند قبول بشود که ابتدا متجاوزین از آنجاها عقب کشیده بشوند مرقوم فرموده‌اید که «وزنه و لاهیجان و میرکان و حوالی آن جزو ممالک عثمانیه شناخته شده است مع‌مافیه لازم است که حدود آن طرفها به معرفت یک کمسیون مختلطه رسیدگی کرده و غیره و غیره» از مطالعهٔ اخلاص‌مند گذشت.

چون مکرر در تواریخ مختلفه ثبوت و دلایل متصفه در اینکه مواقع مزبوره مدتها بدون منازعه در تحت تصرف دولت متبوعهٔ مخلص بوده، ابراز و اظهار شده است دیگر به تذکار آن حاجت نیست. ولی اعتراضات و ادعایی که در این باب از طرف دولت علیه متبوعه جناب‌عالی می‌شود مستند به هیچ گونه سند رسمی نبوده بلکه به موجب یادداشتهایی است که محتوی پاره[ای] روایات و وصایای مرحوم درویش و خورشیدپاشا می‌باشد. و حال آنکه از مندرجات همان یادداشتها ثابت است که مواقع مذکوره در تحت تصرف دولت علیه متبوعه‌ام بوده و بر فرض محال که این مواقع از جاهای متنازع‌فیه معدود و محافظهٔ قاعدهٔ اسطاتوکو نیز مطالبه شود به موجب قرارنامهٔ که در تاریخ ۲ شهر ربیع‌الاخر ۱۲۸۶ مابین مرحوم محمدعلی‌پاشا وزیر خارجه و مرحوم محمدحسین‌خان سفیرکبیر اسبق ایران منعقد گشته و عبارت از هفت ماده می‌باشد و در حین ملاقات به نظر حضرات وزارت پناهی رسانیدم باید از طرفین دربقا و ازدیاد امنیت و آسایش حدودی که ممالک دولتین راضی کرده زیاد دقت و اهتمام به عمل آمده و به قاعدهٔ اسطاتوکو

جاهایی که از طرفین متنازع‌فیه است باید به همان حالتی که کومیسرهای دول اربعه آنجاها را کشف و معاینه کرده‌اند بوده است باقی بماند. و به این قاعده باید از طرفین و مأمورینی که در آن حوالی هستند به طور کامل رعایت و از حرکتی که مخالف آن باشد اجتناب و تبری نمایند. و از وقتی که قاعدهٔ اسطاتوکو قبول شده جاهای متنازع‌فیه که زیر ادارهٔ هر یک از دولت می‌باشد تا زمانی که خط حدود معین شود باید باز در زیر ادارهٔ او بماند. و به طور وضوح و صراحت نوشته شده که باید احکام این قرارنامه تا آن وقت مرعی ومجری بماند. در این صورت لایحه‌های مرحوم درویش و خورشیدپاشا و معروضات خلاف جمعیت ولایت موصل و بعضی اشخاص مغرض قطعاً نمی‌تواند مندرجات قرارنامهٔ مذکور و احکام معاهدات جاریه را اخلال نماید. لهذا خواهشمندم به موجب التماسهای سابق برای اینکه بعد به تحقیقات مشترکه اقدام بشود، ابتدا به مقامات لازمه اوامر سریعه صادر شود که فوراً متجاوزین را عقب کشیده و احکام مندرجه در قرارنامهٔ مذکوره و معاهدات موجوده فی‌مابین دولتین علیتین را رعایت نموده خلاف آن رفتار ننمایند و نتیجه را نیز به مخلص مرقوم فرمایید و به این وسیله احترامات فایقه خود را تجدید می‌نماید.

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در اسلامبول

نمره ٦٦١

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

[illegible]

ابراز احتراماتی تجدید ایله اشبو فرصتدن بالاستفاده [illegible]

۲۰ جمادی الاولی ۱۲۹۲ / [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۵۲
موضوع: تجاوز عشایر و عساکر عثمانی به قازلی کل
تاریخ: ۱۰ ذیحجه ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا آقاخان مأمور بایزید

نمره: ۱۹۹۵

از ملاقات متصرف بایزید و اظهار شکایت مشارالیه از اینکه هجوم عشایر و عساکر به قازلی کل و قتل و جرح حسن بیک و چند نفر دیگر را از اغوا و تحریک او دانسته و راپورت داده‌اید و انکار شما از این فقره و مذاکرات دیگر شرحی نوشته بودید، مستحضر شدم شما به اقتضای احوال مشارالیه و پیشرفت مقاصد خودتان هر طور مقتضی می دانید معمول داشته و از اخبار لازمه هم وزارت خارجه را مستحضر سازید. نصرالله مشیرالدوله

نمره ۱۹۹۵

۲۱۶

سواد کاغذ وزارت خارجه به سفیر [illegible]

۱۱ شهر ذی‌حجه ۱۳۲۳

از ملاقات متعرف [illegible] و [illegible] شده است از اینکه [illegible] [illegible] حسن [illegible] را از [illegible]

او دانسته و وزارت [illegible] فقره [illegible] شده [illegible]

متعاطی [illegible] داشته و [illegible] وزارت خارجه را مستحضر سازید (انشاءالله [illegible])

شمارهٔ سند: ۷۵۳
موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود پسوه
تاریخ: ۳ محرم ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

نامهٔ ارفع‌الدوله سفیرکبیر ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ٤

قربانت شوم، دیروز به باب‌عالی رفته با جناب صدراعظم ملاقات نموده پس از مذاکرات مفصل با کمال سختی گفتم که شما از یک طرف به ما اطمینان در حُسن تسویهٔ عمل سرحدّ می دهید، از طرف دیگر تعقیب خیالات خودتان کرده باز قشون به حدود پسوه می فرستید. اگر فی الواقع خیال جنگ و دعوا دارید، آشکارا بگویید. تا تکلیف معلوم بشود و الّا باید تا بیست و چهار ساعت عساکر را از آنجا عقب کشیده و به سفارت کبری جواب بدهید. صدراعظم محرمانه اظهار داشت که امروز با ابراهیم‌پاشا وزیر تشریفات برای تبریک به سفارت کبرای آلمان رفته بودیم، سفیرکبیر آلمان هم به توسط ابراهیم‌پاشا به اعلی‌حضرت سلطان سفارش و خواهش کردند که این مسئله را هرچه زودتر انجام بدهند که طول این فقره بیشتر از این صحیح و خوب نیست و صدراعظم گفت که بروید با وزیر امور خارجه هم ملاقات کرده و سختگیری نموده جواب بخواهید. دیشب به مناسبت جشن بیست و پنجسالهٔ ازدواج امپراطور آلمان که در سفارتخانهٔ آلمان به مجلس بال موعود بودیم صدراعظم و وزیر خارجه را در آنجا دیده، وزیر خارجه گفت همین حالا از حضور اعلی حضرت سلطان می آیم، اعلی حضرت سلطان فرمودند که حکم خواهم داد که عساکر عثمانی از آن حدود برگردند. بنده هم تفصیل را همان جا به سفرا اظهار داشته همگی تبریک نمودند. چون تفصیل رفتن بنده را به باب‌عالی و مجلس بال سفارتخانهٔ آلمان را در روزنامهٔ ترکی نوشته بودند، اینک لایحهٔ روزنامه را هم لفاً انفاد داشتم که از لحاظ انور عالی بگذرد.

۳ شهر محرم الحرام ۱۳۲۴ — قربانت گردم — دیروز به بابعالی رفته با جناب صدراعظم ملاقات نمودیم

نمره ۴

پس از مذاکرات مفصل با کمال سختی گفتم در شما از یکطرف به اطمینان ندادن جواب صحیح برعهده

به ایران میرسید از طرف دیگر تعقیب خیالات خاقان که با قشون به حدود ایران فرستاده

اگر [illegible] خیال جنگ و دعوا دارید آنرا بگوئید تا تکلیف معلوم شود والا باید

تا بیست و چهار ساعت عساکر را از آنجا عقب کشیده و سفارت کبری جواب این

صدراعظم محرمانه اظهار داشت که امروز با ابراهیم پاشا وزیر تشریفات برای ادای

سفارت کبرای آلمان رفته بودیم سفیر کبیر آلمان هم توسط ابراهیم پاشا به اعلیحضرت سلطان

سفارش و خواهش کرده در این مسئله را هر چه زودتر انجام بدهند در طول این فقره

بیشتر از این صحیح و خوب نیست و صدراعظم گفت در روز بعد با وزیر امور خارجه

ملاقات کنید رسیدگی نمائید جواب بخواهید دیشب به نیابت جشن [illegible] بعد از ازدواج

امپراطور آلمان در سفارتخانه آلمان مجلس بال مدعو بودیم صدراعظم و وزیر خارجه را

در آنجا دیدم وزیر خارجه گفت همین حالا از حضور اعلیحضرت سلطان میآیم اعلیحضرت سلطان

فرمودند در حکم خودم که عساکر را از آنجا برگردانند بنده هم تفصیلی را ...

[illegible]

ملاقات

ایران سفیر کبیری ارفع الدوله جناب اشرف پرنس میرزا رضا خان حضرتلری، انکلتره سفیر کبیری اصالتلو سیرنیقولا اوقونور حضرتلری ، ایتالیا سفیر کبیری اصالتلو مارکی ایمپریالی حضرتلری دونکی کون باب عالی‌یه کله‌رك ذات فخامتسمات حضرت صدر اعظمی وخارجیه ناظری دولتلو توفیق پاشا حضرتلریله ملاقات ایتمشلردر .

سفرای مشار الیهمدن ایتالیا سفیری حضرتلری خارجیه مستشاری دولتلو نعوم پاشا حضرتلریله‌ده ملاقات ایتمشدر .

شمارهٔ سند: ۷۵٤
موضوع: در باب تجاوز بعضی اکراد از حدود سلماس
تاریخ: غره ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبری ایران در استانبول

نمره: ۱۹

ترجمهٔ تقریر جوابیه باب‌عالی به سفارت سنیه کبری

در خصوص تجاوز بعضی اکراد از حدود سلماس به دهات ایران و ارتکاب آنها به قتل دختر مصطفی آغا (آقا) و مجروح کردن بعضی از مردم در صورت مهلک و جسارت آنها به نهب اموال و اخذیهٔ دیهٔ مقتولین و مجروحین واسترداد اموال منهوبه برحسب رجوع و التماس سفارت کبرا، تلگراف آخری که از ولایت وان جواباً به استعلام باب‌عالی داده‌اند و از صدارت ابلاغ شده این است در سال گذشته که مصطفی آغای (آقای) مرقوم را برای تجاوز به طرف ما به حدود آورده بودند جارح او و قاتل دخترش دو نفر از عشیرت عبدوی ایران بوده و به جهت وقوع همین فعل قتل عشیرتهای قاردار و غمدی ایران به عشیرت عبدوی مذکور هجوم کرده در اثنای غوغا به گذشتن عشیرت عبدوی به این طرف ممانعت و به محافظهٔ حدود اعتنا شده است شکایتی که از بی جهت عوض ممنونیت می‌شود از عدم صحت اشعاراتی است که از محلش داده شده است در سیاق بیان حال به تأیید احترامات فائقه خود می پردازد.

وزیر خارجه
توفیق

٥

صورت تقرير

ايران سفارتنه

باب عالی

دائرۀ خارجیه

مكتوبی قلمی

عدد

١٩

بعض اكرادك سلماس حدودنده ايران قراسنه تجاوزله مصطفى آغانك كريمه سنى قتل و بعض كسانى جرح

صورتنده جرح ايدرك نهب اموال و حيوانات ايتدكلرى بيانيله مقتوله و مجروحينك ديتلرينك اعطاسيله

اموال منهوبه نك استردادى حقنده سفارتعليه لرينه وقوعبولان مراجعت و التماس اوزرينه ايجاب

استعلام جواباً وان ولايتعليه سندن الينان تلغرافنامه ده بونلرك طرفندن تجاوز اجرا ايدلديكى كبى حدود

كوترلمه اولان مقتول مصطفى آغا ايله كريمه سنك قتل و جرحلرى ايرانك عبدوى عشيرتنده ايكى شخص

اولديغى و اشبو فعل قتل اوزرينه ايرانك قاره دار و شكاكى عشيرتلرى مذكور عبدوى عشيرتى اوزرينه

هجوم ايدرك غوغا ايتدكلرى صره ده عبدوى عشيرتنك بو طرفه كچمه سنه ميدان ويرلمه رك

حدودك محافظه سنه اعتنا اولنديغى و قبل بونلرك بيننده محفوظيت يرينه شكايت اولنمش

موقعى معلومات ويرلمسنده منبعث اولديغى كوستريلمه اولديغى بوكا بناءً ايران

بيانيله حالك تأمينى اقدامات لازمه نك ذريعه اتخاذ قلنمسى فى ١ ج ١٣٢٢ و ١٢ ١٣٢٠

ناظر خارجيه

توفيق

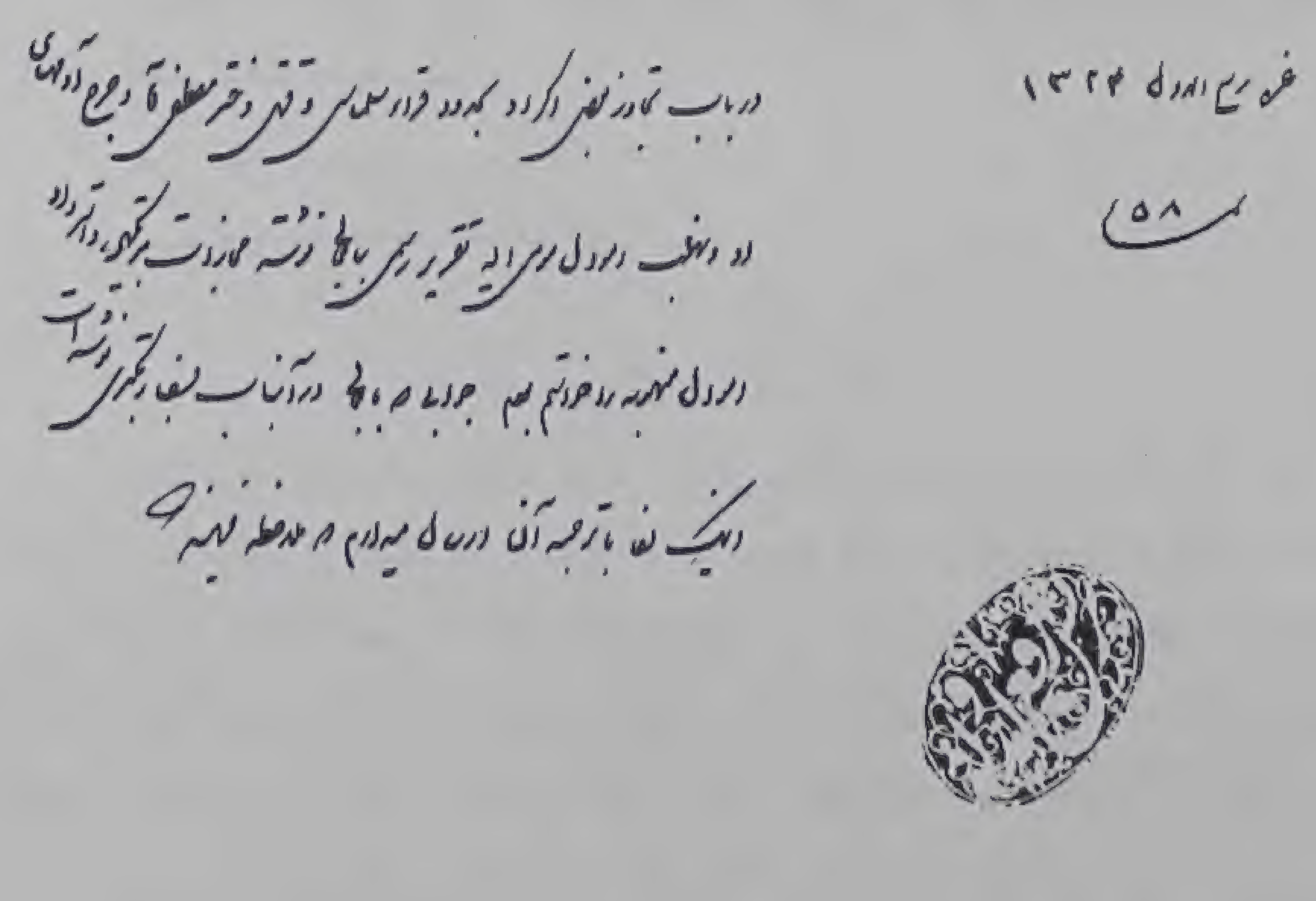
شمارهٔ سند: ۷۵۵
موضوع: در باب تجاوز بعضی اکراد
تاریخ: غره ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ ارفع‌الدوله سفیرکبیر ایران در استانبول به وزارت خارجهٔ ایران

نمره: ۵۸

در باب تجاوز بعضی اکراد به حدود قرای سلماس و قتل دختر مصطفی آقا و جرح آدمهای او و نهب اموال مومی‌الیه، تقریر رسمی به باب‌عالی نوشته مجازات مرتکبین و استرداد اموال منهوبه را خواستم [خواسته بودم] جوابی که باب‌عالی در آن باب به سفارت کبرا نوشته است، اینک لفاً با ترجمهٔ آن ارسال می دارم که ملاحظه فرمایید.

اثر مهر پرنس ارفع‌الدوله

غره ربیع الاول ۱۳۲۴
نمره ۵۸
در باب تجاوز بعضی اکراد به حدود قرای سلماس و قتل دختر مصطفی آقا و جرح آدمهای او و نهب اموال مومی الیه تقریر رسمی به باب عالی نوشته مجازات مرتکبین و استرداد اموال منهوبه را خواسته بودم جوابی که باب عالی در آن باب به سفارت کبرا نوشته است اینک لفاً با ترجمه آن ارسال میدارم که ملاحظه فرمایند

شمارهٔ سند: ۷۵۶
موضوع: تجاوزات عثمانی به سومار و کم شدن مداخل گمرک
تاریخ: ۱۱ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

نامهٔ وزارت گمرک و پست به صدراعظم

نمره: ۲۲۵۳۳

سواد راپرت رئیس گمرک کرمانشاهان را لفاً تقدیم حضور مبارک می دارد و استدعا می‌کند مراتبی را که معروض داشته امر شود خیلی زود به مقام اجرا گذارده شود تا اوضاع گمرکی کمافی السابق برقرار باشد و الّا تصور می‌کنم که با این حال خیلی از مداخلات و عایدات گمرکی بکاهد. امرکم مطاع.

[نوشتهٔ پشت پاکت دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره با سفیرکبیر گفتگو کنید، ولی عجالتاً به ملاحظهٔ مذاکرات سرحدیه بهمدارا، اقدام شود... ربیع‌الاول ۱۳۲٤

ــ عریضه، حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد اسعد اقدس والا اتابک اعظم مدظله مشرف شود.

فردا صبح به عرض می رسد.

ــ به وزارت خارجه فرستاده شود.

راپرت رئیس گمرک کرمانشاهان

جناب مدیر، شرف دارم به عرض حضور مبارک برسانم که روز قبل یک دسته عرب مسلّح مرکب از هفتاد نفر وارد به خاک موسوم به سومار که متعلق به ایران است شده دو نفر از طایفهٔ کلهر را به قتل رسانیده و دو نفر دیگر را مجروح کرده‌اند. و تقریباً پانصد رأس گوسفند از چنگ این طایفه برده، طایفهٔ مذکوره چون وضع احوال را چنین دیده از سومار بیرون رفته و اجزای گمرک نیز به ایوان رفته اند و منتظرند که رفع این

اغتشاش بشود.

نظر به خواهش این بنده (حاکم) مشغول رفع این اغتشاش شده متوالیاً دو راپورت به وزارت جلیلهٔ خارجه در این باب فرستاده است. از جناب شما استدعا چنان است که مرحمت فرموده در این کار همراهی بنمائید. چون بکلی کاروان ایاب و ذهاب خود را از ایالت سومار و ایوان قطع کرده‌اند. بلاشک اگر وضع به این شکل باقی بماند واردات گمرکی تخفیف کلی خواهد نمود. علاوه برین الحال موقع حمل خرمای ترکستان است.

امضا

MINISTERE DES DOUANES
ET DES POSTES

Téhéran, le [illegible] 190

وزارت گمرك و پست

Ind: № [illegible]

ANNEXE:

سواد راپرت رئیس گمرک کرمانشاهان را لفاً تقدیم حضور مبارک میدارد و استدعا میکند مراتب را

معروض داشته امر [illegible] بشود بمقام اجرا گذارده شود تا اوضاع گمرکخانه آنجا برقرار

شود [illegible] تصدیق میکنم [illegible] خدمات (?) گمرکخانه [illegible]

EMPIRE DE PERSE

ADMINISTRATION DES POSTES

وزارت پست

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد اسعد آقای

جناب مدیر — شرف دارم بعرض حضور مبارک برسانم ده روز قبل یک دسته عرب مسلح مرکب از شصت نفر وارد خاک مربوط به سومار، که متعلق بایران است، شده دو نفر از طایفهٔ کلهر را بقتل رسانیده و دو نفر دیگر را مجروح کرده‌اند و تقریباً پانصد رأس گوسفند از چنگ این طایفه برده. طایفهٔ مذکوره چون اوضاع را چنین دیده از سومار بیرون رفته و اجزاء گمرک نیز بایران رفته‌اند و منتظرند رفع این اغتشاش شود. نظر به خواهش این بنده (حاکم) شخصاً رفع این اغتشاش شده متوالیاً راپورت بوزارت جلیلهٔ خارجه در این خصوص فرستاده است. از جناب مستطاب اجل عالی خواهشمندست مرحمت فرموده در این کار همراهی نمائید چون بکلی کاروان ایاب و ذهاب خود را از ایالت سومار و ایران قطع کرده‌اند. بلاشک اگر وضع باین شکل باقی ماند واردات گمرکی تخفیف کلی خواهد شد. علاوه برین الحال موقع حمل خرمای ترکستان است.

(امضا)

شمارهٔ سند: ۷۵۷
موضوع: نزاع ایران و عثمانی ـ مقاله روزنامه تایمز
تاریخ: ۱۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

گزارش سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ۲٦۲

در روزنامهٔ طایمس [تایمز] سوم ماه مه در خصوص سرحد ایران و عثمانی خبری از قول وقایع‌نگار مخصوص آن روزنامه مقیم اسلامبول به طبع رسید به مضمون ذیل:

«نزاع سرحدّی مابین ایران و عثمانی قطع شد و در این باب مصالحه شده است سبب نزاع این بود که عثمانی ها بعضی اراضی را که تا به حال در تحت حکومت ایران بود، متصرف شدند. بعضی از این اراضی در دایرهٔ هستند که در نقشه انگلیس و روس به طور مشکوک ذکر شده‌اند ولی یکی از آن نقاط که (پاسوُا) باشد بدون حرف به موجب نقشه مال ایران است. سفیر ایران که تمام این مدت سفیر روس و انگلیس قویاً به او معاونت نموده‌اند فوراً پرُتِست کرد و خواست که قشون عثمانی پس برود و اِستاتوسکو برقرار شود، عثمانی ها امتناع نموده نزاع حالا چند ماه است در میان است.

ایرانی ها خواسته مصالحه بکنند و تکلیف کردند که قشون عثمانی در نقاطی که در دایرهٔ مشکوک واقع است باشند تابعه از تحدید حدود، ولی اصرار داشته که قبل از تشکیل کمیسیون، پاسوُا تخلیه شود. حتی این گذشتها را هم عثمانی ها قبول نکردند. با وجود اینکه سفیر آلمان هم تأسی به سفیر روس و انگلیس نموده خواست حقّانیّت مطالبهٔ ایران را به دولت عثمانی ثابت کند.

حال به سفیر ایران وعده شده است که اگر ایران دو نماینده بفرستد که با نمایندگان عثمانی ملاقات نموده معاً راپورتی در خصوص سرحدّ حاضر کنند لشکر عثمانی از پاسّوا می روند به مجرد اینکه نمایندگان عثمانی راضی شدند که در نقشهٔ انگلیس و روس که نمایندگان ایران همراه خواهند آورد پاسّوا به طور خاک ایران ذکر شده است.

این قرار را ده روز قبل خود سفیر ایران تکلیف نمود، وقتی که دید چارهٔ دیگر نیست لهذا شکی نیست که دولت ایران آن را قبول خواهد نمود. آیا این قرار قطع گفتگو را خواهد نمود مسئله‌ای است دیگر و هیچ جای تعجّب نخواهد بود اگر به مجرد اینکه کمسیون حاضر شد نزاع از نو شروع شود. به چندین ملاحظات جای تأسف است که ایرانی ها نتوانستند قبل از تشکیل کمسیون سرحدی در استقرار اِستاتوسکو ایستادگی نمایند.»

به طوری که عرض شد این خبر از وقایع‌نگار مخصوص روزنامهٔ طایمس است و از قرار معلوم شخص بسیار بااطلاعی است و همیشه مقاله‌های خوب در خصوص وضع عثمانی و آن صفحات به روزنامهٔ طایمس می‌فرستد. این خبر و اظهار عقیده او را همان روزی که به طبع رسید خیلی مجملاً حضور مبارک تلگراف نمود.

معروضه ۱۲ شهر ربیع الاول ١٣٢٤

فدوی مهدی

نمره (۲۶۲)

سفارت سنیه
لندن

در روزنامه "تایمس" سوم ماه به در خصوص سرحد ایران و عثمانی خبری از قلم وقایع نگار مخصوص از روزنامه نیم اسلامبول بطبع رسیده بمضمون ذیل :-

"نزاع سرحدی مابین ایران و عثمانی قطع شده و در این باب مصالحه شده است بسبب نزاع ایران بود عثمانیها بعضی اراضی را که سابقاً در تحت حکومت ایران بود متصرف شدند بعضی از این اراضی در دایره شک که در نقشه انگلیس و روس بطور شک ذکر شده‌اند ولی یکی از آن نقاط که (باشوا) باشد بدون حرف بموجب نقشه‌های ایران است سفیر ایران به تمام این مدت سفیر روس و انگلیس قویاً با سفارت شهیر فوراً پرتست کرد و خواست که قشون عثمانی پس برود و (استاتوسکو) برقرار شود عثمانیها اقناع نشده نزاع حالیه چند ماه است در میان است ایرانیها خواسته مصالحه بکنند و تکلیف کردند که قشون عثمانی در نقاطی که در دایره شک واقع است باشند تا بعد از تحدید حدود ولی اصرار داشتند که قبل از تشکیل کمیسیون (باشوا) تخلیه شود حتی این که شهرها را هم عثمانیها قبول کرده

با وجود اینکه سفیر آلمان هم تماسی با سفیر روس و انگلیس نموده خواست حقانیت مطالبه ایران را

به دولت عثمانی ثابت کند حالا سفیر انگلیس وعده شرایط که اگر ایران دو نماینده بفرستد

و با نمایندگان عثمانی ملاقات نموده مسئله را ابراز تا در خصوص سرحد حاضر کنند لکن عثمانی از (پاسکوا) را میدهند

بمجرد اینکه نمایندگان عثمانی راضی شدند که در نقشه انگلیس و روس به نمایندگان ایران ارائه خواهند

آورد (پاسکوا) بطوریکه الحال ذکر شد این قرار بعد دو روز قبلی خود سفیر ایران تکلیف نمود

دقیقه دیگر چاره دیگر نیست لهذا اشکال نیست که دولت ایران از اقتضای خود نمود آیا این قرار

قطع گفتگو را خواهند نموده است دیگر در هیچ جای تعجب نخواهد بود لکن بمجرد اینکه کمیسیون حاضر شد

نزاع از نو شروع شود. به چنین ملاحظات جای تعجب است که ایران اینها شد اینکه قبل از

تشکیل کمیسیون سرحدی در استقرار پاسکوا در سرحد ایستادگی نماید».

بطوریکه عرض شد این خبر از وقایع نگار مخصوص روزنامه طایمس است و از قرار معلوم

شخص بسیار با اطلاعی است همیشه مقاله های خوب در خصوص وضع ایران می‌نوشت

به روزنامه طایمس می‌فرستد. این خبر را اظهار عقیده اوست اما روزی که بطبع رسیده جیحون مجلد

حضور مبارک تلگراف شد. سه شنبه ۱۲ شهر ربیع الاول ۱۳۲۴

[امضا]

شمارهٔ سند: ۷۵۸
موضوع: تجاوز عثمانی به سومار
تاریخ: ۲۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد کاغذ وزارت خارجه به وزیر داخله مجدالملک طهران

نمره: ٦۸۷

راپرت وزارت گمرک را در خصوص تجاوز عثمانی‌ها به نقطهٔ سومار و نهب و قتلی که از طایفهٔ کلهُر کرده‌اند دیدم. سابقاً راپرت این فقره از حکومت کرمانشاهان رسیده و اقدامات لازمه به عمل آمده بود. موافق راپرتی هم که اخیراً از حکومت معزی‌الیها رسیده است مأمورین طرفین در خانقین این گفتگوها را به یک ترتیبی قطع کرده‌اند. نصرالله مشیرالدوله

(۴۸۷)

سواد کاغذ وزارت خارجه به وزیر داخله مخبرالملک

(۲۲ ربیع الاول ۱۳۲۲)

راپرت وزارت گمرک را در خصوص تبادل غارتی به نقطه [illegible] و نهب و قتل [illegible] ظاهر کرده‌اید در ایام سابق راپرت این فقره از جلوات کرمانشاه
رسیده و اقدامات لازمه بعمل آمده بود مراتب را به [illegible] اکیداً از حکومت معزی‌الیه سفارش شد که مأمورین [illegible] در تعقیب این اشرار
بیک ترتیبی قطع کرده‌اند. نصرالله مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۷۵۹
موضوع: تجاوز به سومار
تاریخ: ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

نامهٔ حکومت کرمانشاهان به وزارت خارجه

فدایت شوم، از گفتگوی سابقهٔ سومار خاطر شریف جناب مستطاب عالی دام اجلالهُ مسبُوق است. حالا از قرار راپورت تلگرافی که رسیده است، در نقطهٔ سومار این اوقات هفتاد نفر سوارهٔ عرب رعیّت دولت عثمانی به قصد آنکه طایفهٔ کلهُر را غارت نمایند از حدود خود تخطی نموده از صبح تا ظهر جنگ کرده دو نفر از کلهر را مقتول و سه نفر را مجروح نموده دو هزار رأس گوسفند هم برده‌اند. عین راپورت واصله را لفاً فرستاده که ملاحظه فرموده. اقداماتی که لازم است بفرمایید و مراتب را اطلاع دهید. زیاده زحمت ندارد. شهر ربیع‌الاول ۱۳۲٤

فدویت شیم

از کیفیت واقعه [illegible] به خاطر شریف جناب مستطاب عالی دام اجلاله

مسبوق است حالا از قرار راپورت [illegible] رسیده [illegible] در نقطه [illegible]

این اوقات پنجاه نفر سوار عرب رعیت دولت عثمانی به قصد [illegible]

کلهر را غارت نمایند [illegible] از صبح [illegible]

مقتول و سه نفر را مجروح نموده [illegible]

لهذا فرستاده [illegible] لازم است [illegible]

[illegible] ۱۳۲۴

شمارهٔ سند: ۷٦۰
موضوع: در مورد تجاوز به سومار
تاریخ: ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه

فدایت شوم، وزارت گمرک و پست مراسله جوف را در وقعهٔ سومار و نزاع واقعهٔ درآنجا به مقام جلیل بندگان حضرت مستطاب اشرف ارفع امجد اسعد اکرم افخم سرکارعالی اتابک اعظم مدظله العالی نوشته از بابت نکث عمل گمرکی آنجا در وقوع این حادثه اظهار داشته است چون مراتب به شرف عرض خاکپای مبارک رسیده در مذاکره این مسئله مقرر گردیده است. که با جناب مستطاب سفیرکبیر گفتگو شود. علی هذا حسب المقرر عین آن را خدمت جناب مستطاب عالی دام اجلاله التعالی فرستاده که دستخط مبارک را زیارت فرموده مقرر دارید به طوری که امر و مقرر شده است معمول دارند. زیاده زحمت ندارد. شهر ربیع الاول ۱۳۲٤

وزارت گمرک و پست مراسله جواب [illegible] دوایر ثبت

[illegible] واقعه [illegible] بمقام [illegible] حضرت مستطاب اشرف ارفع امجد اسعد اکرم آقای رئیس الوزراء اعظم

[illegible] نوشته از بابت [illegible] گمرک [illegible] در جواب [illegible] جواب

بشرف عرض [illegible] رسیده [illegible] مقرر [illegible] سلطان [illegible]

که [illegible] آن [illegible] عالی [illegible]

و [illegible] وزارت [illegible] مقرر [illegible] بطوریکه [illegible]

[illegible]

۱ ۴۴

شمارهٔ سند: ۷٦١
موضوع: در مورد تجاوزات بایزید
تاریخ: ۲۵ ربیع‌الآخر ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمه نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ٤٧

پشیک چورتوز و پسران او صفر و حَلّلو و محمود، با صالو نام پسر علو و شش نفر رفیق او از قبیلهٔ یودیکان ساکنین قریهٔ شونیک ملاحسن ایران که در حمایت حاکم ماکو هستند به قریهٔ قراجه دیران از توابع بایزید ریخته خانه‌ها را تاراج و نبی آغای ملازم را جرح کرده و اشقیای مزبوره همین که فرصت پیدا می‌کنند تجاوز حدود کرده جرئت به فضاحت می‌نمایند. چنانچه سال گذشته نیز چون معلوم شد که صادق و محرّم را از مفرزهٔ عساکر قریهٔ قزل زیارت بایزید به قتل رسانیده‌اند و اوراق متعلقهٔ این فقره به محکمه تودیع گردیده و بالطبع از این طرف تدابیر لازمه به عمل آمد. لهذا به موجب مراسله که صدارت عظمی برحسب اشعار سرعسکری و ولایت ارزروم نوشته است، خواهشمندم که سریعاً برای استحصال اسباب مجازات و در آتیه سدّ راه تجاوزات متجاوزین و تأدیب متجاسرین و اتخاذ تدابیر مؤثره در منع تکرّر تجاوزات مزبوره از طرف ایران نیز به محلهای لازمه نوشته و زودتر از نتیجه آن مستحضر فرمایید. بدین‌وسیله تجدید موالات می‌نماید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

٦٧

صورت تقریر

ایران سفارتنه

ایرانک شونیک ملاحظه قریه‌سنده و ماکو حاکمنک حمایه‌سنده بولنان ه بوندن اقدم قبیله‌سندن بیک هورتوز اوغللری حسن و خلیل و محمود و جلو و اغا نام اشقیانک تحصیلیله آلتی نفر رفیقلری بایزید سنجاغنک قره‌جه دره نام قریه‌سی باجه‌سنده خانه‌لری یغما ایله اهالیی جرح ایله‌رک و اشقیای مرقومه‌نک نزهت بولنه‌جق حدودی بالمجاور قضاسنه فرار ایتدکده اولدقلری کبی جهتیله بایزیدک قره‌ ... قریه‌سنده‌کی ضابطه عسکریه‌ده حادثه دکری قتل ایتدکلری اکلاشلمشدر بو بابده‌کی اوراق محکمه‌یه تودیعیله وظیفه نایبه‌دن اصحاب طلبی ایدلکده ایفاده مرقومه‌لری مظهر مجازات ایلدی و بعدما تجاوزات مماثله‌ده بولنمامه‌لری اسبابک استحصالی طرف عالی عسکریه‌یه و ادوم دولتنده اشعار اولندیغی بابکزله ره ایرانجه اوطمقه مقتضیدر سریعا تادیبیله تجاوزات مماثله‌نک منع تدارکنه حالت نایبه مؤثره‌نک اتخاذی حقنده ایجاب ایدن توصیه‌نک ... رجا اثنانده التماس تجدید موالات دریعه اتخاذ قلنور ١٠ ربیع الاول ٣٢٢ و ١ حزیران ٣٢٠

خارجیه ناظری

رفعت

شمارهٔ سند: ۷٦۲
موضوع: گزارش تجاوزات عثمانی
تاریخ: ١٦ جمادی‌الاول ١٣٢٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ کارپردازی ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ١٦

جناب صارم‌السلطنه سردار اشرف والی پشتکوه شرحی نوشته‌اند که سواد هر دو لفاً از لحاظ مبارک می‌گذرد ملاحظه خواهند فرمود که عثمانی ها چه رفتاری دارند و چه قسم تجاوزات و تعدیات می‌کنند. به وسیلهٔ غیرحقّه از هر موقعی بتوانند فروگذاری ندارند، مأموریت توفیق‌بیک و تجمع فوق‌العاده که در زمان مسافرت عتبات عالیات شده وکالت کارپردازی مقدمتاً عرض کرده و اطلاع داده است در حدود ایران و این رفتار غیرمتناسب عثمانی ها را به‌چه می توان حمل کرد. اگر معنی جهت جامعهٔ اسلامیت این است چرا دولت علیهٔ ایران فرصت را از دست می دهد. اگر مناسبات اتحاد بین‌الدولتین اسلام است که همچنین هیچ معلوم نیست تا کی باید این‌طور حرکات دور از همه چیز واقع شود و به چند مراسلهٔ سؤال و جواب اقناع شویم و مبلغی ضرر و خسارت و نهب و غارت در خاک دولت علیه واقع شود گفتگوی اراضی صیفی و ملخطاوی چقدر باید اولیای دولت علیه را مشغول نماید این رعیت که هر روز کُشته می شود و اموالی که به یغما می رود نمی شود قبول کرد مبالغی ضرر هر روزه این کار است که البته اولیای دولت علیه بهتر اطلاع دارند اینها مطالبی نیست که فقط برای عرض راپرت باشد. در طهران که مشخص هست یک چیزی می شنود، به خارج که می رود می بیند و نمی تواند تحمل کند ناچار به عرض می شود. امیدوارم به حُسن توجه و اقدامات اولیای دولت علیه این مفاسد اصلاح شود، حالت این اراضی هم یک روز زودتر معلوم شود. البته بهتر است حالا که از دولت علیه اقدامات کافیه که واقعاً اسباب امیدواری است به عمل می آید و مسئلهٔ وزنه و ایستادگی درمقابل عثمانی ها این طور خاطرها را جلب ومشغول کرده، سزاوار است که انشاءالله تعالی با اندک توجه نواقص تکمیل و ترتیب این طرف هم در ضمن ملحوظ

باشد . این سرکردگان و سرحدداران دولت علیه دلگرم و امیدوار و حافظ حدود باشند. بحمدالله تعالی دولت علیه بخواهد حدود خود را محافظه و راه این تخطّیات را مسدود کند بدون زحمت فوق العاده می تواند، هر وقت یک گوسفند از عثمانی ها به خاک دولت علیه قدم بگذارد، هنوز قدم دیگرش را برنداشته که معلوم شود می خواهد رجعت کند یا برود داد و فریادها بلند و مراسلات مغلقه به عبارات عادلانه امان نمی دهد در خاک دولت علیه این قسم معاملات می نمایند باید به تحریرات پرداخته و بدون تحصیل نتیجهٔ مطلوبه خسته ماند ان شاءالله تعالی به توجهات مبذوله رفع همهٔ خستگی ها شده اصلاحات لازمه خواهد شد امرالاجل العالی مطاع.

[illegible]

کارپردازی اول دولت علیهٔ ایران

در عراق عرب

بغداد

مؤرخه [illegible] ۱۳۲۴ نمره ۱۶

جناب [illegible] السلطنه سردار اشرف والا [illegible] شرحی نوشته [illegible]

[illegible] عثمانیها [illegible]

تجاوزات و تعدیات [illegible]

[illegible]

وکالت کارپردازی [illegible] عرض کرده [illegible] اطلاع داده است [illegible]

[illegible] غیر مناسب عثمانیها را [illegible]

جهت [illegible] دولت علیه [illegible] فرصت را از [illegible]

اگر [illegible] است [illegible]

تا کی باید [illegible] حرکات [illegible] واقع شود [illegible]

[illegible]

رسیده دال بر کمال توجه و التفاتات اولیای دولت علیه ایران به مفاسد اصلاح
حالت این اراضی با یک روز زودتر مسلم شود البته بهتر است که از
دولت علیه اقدامات کافیه در واقع اسباب امیدواری است لیکن می باید
دستخط وزیر دیگری که در تعاقب فصلها الطاف خاطرها جلب و تسلی که سزاوار است
که اشخاص بر تسلی با ادراک توجه نواقص تکمیل و ترتیب اطراف اسلام در تضمین
محفوظیت این سرکرده کامل و سرحدداران دولت علیه دلگرم و امیدوار در حفظ
سرحد باشند مخصوصاً اولیای دولت علیه که باید سرحد خود را محافظه و از
این تحملات رسیده کنند در باب رحمت فوق العاده می نمایند از وقت
گذشته از فصلها که دولت علیه مقدم ... نمود ... انگریس را از برداشته
در مسلم شود نمی باید رحمت کند یا رجوع داده در قرار بدهند ... سعادت متعلقه
به عبارات عاقلانه اعمال نمودند در هر حال دولت علیه ایران هم ... می نماید
باید به تحریرات پرداخته ... کلی ... مطلوبه خاصه ... انشاءالله تعالی

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷٦۳
موضوع: تجاوز عثمانی به اراضی سیفی و شکست آنها از والی پشتکوه
تاریخ: ۲۲ جمادی‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ۳۲٤

وکیل رویطر [رویتر] از اسلامبول به روزنامجات اینجا خبر می دهد که اقدامات کارگزاران عثمانی در گرفتن بعضی نقاط در سرحد ایران و برقرار نمودن خود در آنجا قبل از ورود کمسیون تحدید حدود اسباب واقعه شده است، که نتیجهٔ آن ممکن است مهم باشد. معلوم می شود یک سرهنگ عثمانی با سیصد نفر سوار و هفتصد نفر سوار عرب رفته محض تصرف نقطهٔ متعلق به ایران و موسوم به سیف که در جنوب پَشْوِه است، حاکم پشتکوه به او حمله آورده او را با تلفات زیاد عقب نشاند. در مجلس شورای وزراء که چند روز قبل تشکیل یافت مسئله روابط ایران و عثمانی مطرح مذاکره شد و مصمم شدند که از هرگونه اقدامی که باعث خصومت و نزاع با ایران شود خودداری نمایند و به زکی پاشا که رئیس قشون سرحدی است و حالا در موصول [موصل] است تعلیمات بفرستند که عساکری را که پیش رفته اند پس ببرد. مجمل خبر فوق تلغرافاً به عرض حضور مبارک رسید. معروضه ۲۳ جمادی الاولی ۱۳۲٤

فدوی ــ مهدی

نمره ۳۲۴

سفارت سنیه
لندن

در یکی روزنامه‌های اسلامبول بیست روز قبل اینجا خبر رسیده در اقداماتی که ایران و عثمانی

در گرفتن بعضی نقاط در سرحد الطیفه و برقرار شدن حدود آنجا قبل از ورود کمیسیون تحدید حدود

اسباب مانع مذاکرات ... نتیجه آن ممکن است مهم باشد معلوم می‌شود یک ... عثمانی

با سپاه نظم ... و مخصوصه نظم ... عقب رفته بعضی تصرف نقاط متعلق به الطیفه ...

اسعد ... در جنوب ... است حاکم ... کرده با حمله ... اطلاعات زیاد

عقب نشانده در مجلس شورای وزرا که چند روز قبل تشکیل یافت مسئله مطالبه

الطیفه و عثمانی مطرح مذاکره شد و معلوم شد که از هر گونه اقدامی که باعث خصومت و نزاع

با ایران شود خودداری نمایند و به ... پاشا رئیس قشون سرحدی است و ... دستورالعمل

تعلیمات فرستاده که عساکری که پیش رفته‌اند پس برود

... ملاحظه ... رسید ... ۲۳ جمادی الاولی ۱۳۲۴

...

شمارهٔ سند: ٧٦٤
موضوع: تجاوز سرحدی عثمانی و تشکیل کمیسیون در این مورد
تاریخ: ۳ رجب ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

نامهٔ سفارت انگلیس به وزارت خارجه

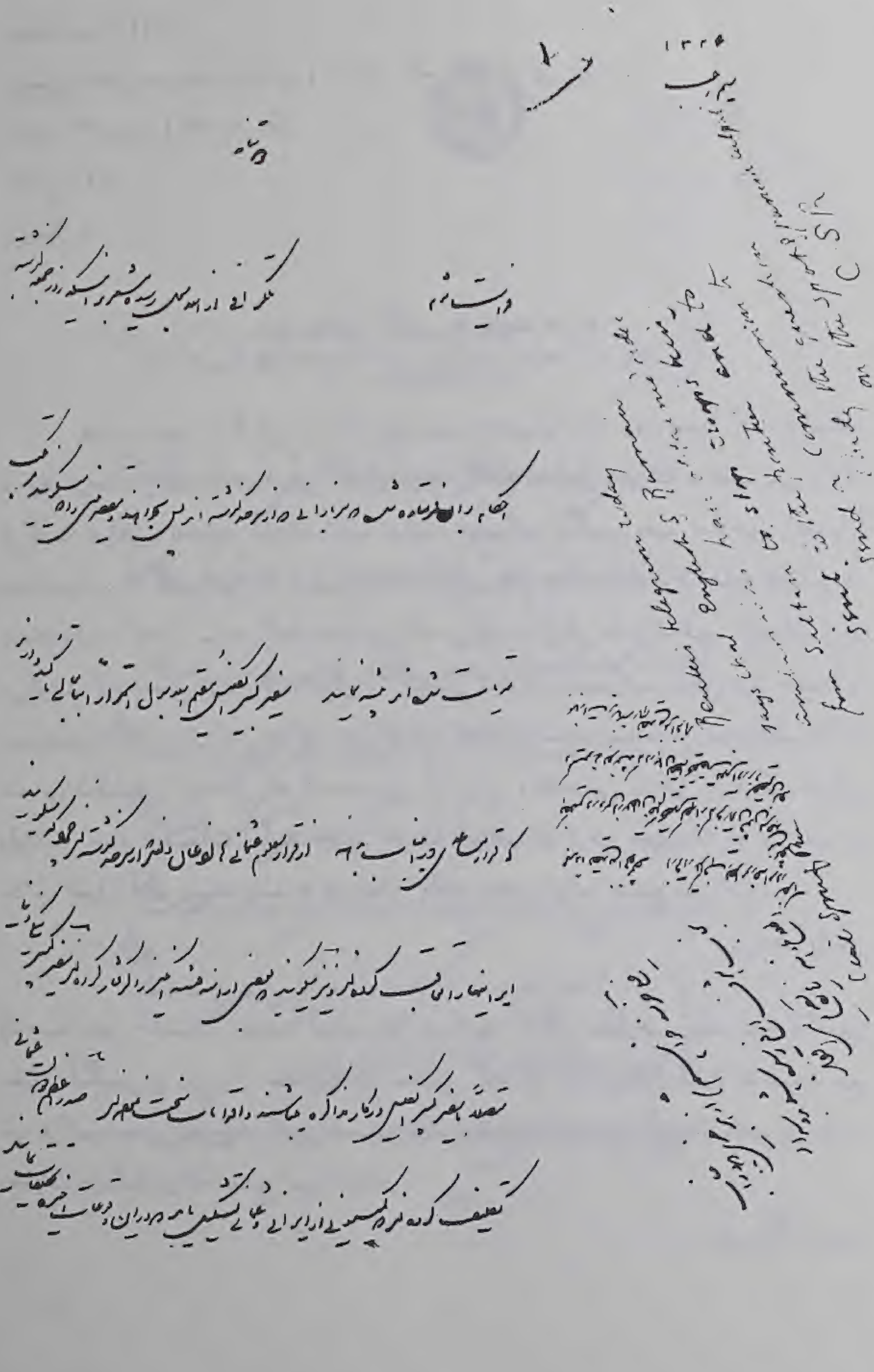
دوستانه

فدایت شوم، تلگرافی از اسلامبول رسیده مشعر بر اینکه روز جمعهٔ گذشته احکام به وان فرستاده شده که سربازانی که از سرحد گذشته‌اند پس بخواهند و مقصرینی را که می‌گویند مرتکب تعدیات شده‌اند تنبیه نمایند. سفیرکبیر انگلیس مقیم اسلامبول استمراراً به باب‌عالی تأکید دارند که قرار مساعدی در این باب بدهند. از قرار معلوم عثمانی‌ها اذعان دارند که از سرحد گذشته‌اند چرا که می‌گویند ایرانی‌ها را تعاقب کرده‌اند و نیز می‌گویند که بعضی ارامنه فتنه‌انگیز را گرفتار کرده‌اند. سفیرکبیر ینگی دنیا متصلاً با سفیرکبیر انگلیس در کار مذاکره می‌باشند و اقدامات سخت نموده‌اند. صدراعظم دولت عثمانی تکلیف کرده‌اند که کمیسیونی از ایرانی و عثمانی تشکیل یابد که در این وقوعات اخیره تحقیقات نمایند. خیلی خرسند خواهم شد از هر خبری که در این باب به جناب اشرف ارفع رسیده باشد به دوستدار اطلاع دهند. زیاده تصدیع نمی‌افزاید.

اسپرینگ رایس

[ترجمهٔ متن حاشیه:] مجدداً تصدیع افزا می‌شود: از قرار تلگراف رُیطر مورخهٔ امروز سفرای انگلیس و روس از سلطان حکم تحصیل کرده‌اند که فرستادن قشون به سرحد منع شود و کمیسیونی بفرستند که در همان نقطه تحقیقات به عمل آورند و مقصرین را به مجازات برسانند زیاده تصدیع نمی‌افزاید.

اسپرینگ رایس

شمارهٔ سند: ۷٦۵

موضوع: تجاوزات عثمانی

تاریخ: ۷ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۷

تلگراف رمز وزارت خارجه به احتشام‌السلطنه

نمره: ۱۳٤۸

تلگراف جناب‌عالی دایر به آمدن عدهٔ عسکر عثمانی به قریهٔ بحرین ملک شیخ صدیق و شرارت جماعت محمدبیک بیک‌زاده و رفتن زکی پاشا به دیزج‌قلعه و سلیمانیه واصل گردیده از عرض خاکپای همایونی ارواحنا فداه گذشت مقرر می‌فرمایند عجب است در این مدت نتوانسته‌اید از خیالات زکی پاشا اطلاع حاصل نمایید و به مقصودش پی ببرید. نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد تلگراف ... به ... احتشام السلطنه

مورخه ۷ رجب ۱۳۲۴

نمره ۱۳۴۸

تلگراف جنابعالی دائر بآمدن عده عسکر عثمانی بقریه [illegible] شیخ صدق [illegible] رسیده است
جماعت [illegible] زنان و دواب زیاد [illegible] و مستمسک [illegible] ادعیه [illegible] از
همدیگر را [illegible] گذشت سفارت منفردانه [illegible] است در انجمن خواسته ایم از
[illegible] اطلاع حاصل نماید و مقصود شیخ [illegible] (امضا [illegible])

شمارهٔ سند: ٧٦٦
موضوع: تجاوزات سرحدی و تخطیات اسماعیل آقا
تاریخ: ١٧ شعبان ١٣٢٤ هـ . ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٢

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

نمره: ١٦٩

البته حالات و وقایع حدود وان و بایزید و باشقلعه و تجاوزات و تخطیّات اسماعیل آقا و برادر او جعفرآقا را مأمورین و سرحدداران دولت علیه همیشه به عرض اولیای دولت جاویدآیت رسانیده و می رسانند. از کار پردازی های وان و بایزید هم، هر راپورتی که دایر به این فقرات می رسد، فی الفور بنده به باب‌عالی رفته بنای داد و فریاد و تشدّد گذاشته اوامر لازمه در تسویهٔ آنها صادر به محل خود می فرستم چنانچه مکرم‌السلطان که به راپورتهای متعدده، از شرارت و تجاوز اسماعیل آقا برادر جعفرآقا و حمایت جوادبیگ قائم‌مقام قضاء حمیدیه شکایت نوشته بود، رفته با صدراعظم و وزیر داخله مذاکره و مباحثه مفصل نموده، بعد از گفتگو و اصرار زیاد به هر نحو بود، امر معزولی قائم‌مقام مزبور و منع و تنبیه متجاوزین مذکور را صادر و فرستادم. و این هفته مکرّم‌السلطان باز شرحی مبسوط مبنی بر حالات و اظهارات و خیالات اشرار مذکوره اشعار داشته بود، اگرچه مجدداً باز در این باب اقدامات لازمه در باب‌عالی به عمل خواهم آورد. ولی چنانچه در ضمن سایر راپورتهای دایر به امور سرحدی مکرر عرض کرده‌ام باز به اقتضای کمال تأثر و دولتخواهی عرض می نمایم که در سدّ راه ظهور این گونه حالات غیرمنتظره در حدود و تحصیل موجبات امنیت و آسایش سرحدات دولت علیه از بنده همین قدر است که رفته .در باب‌عالی اقدامات کرده و اوامر لازمه برای آسودگی حدود صادر نمایم. و در این گونه مواد هر قدر که می توانم تکلیف را به عهدهٔ حکومت محلیه بیندازم. ولی به طوری که معلوم خواطر انور اولیای دولت علیه می باشد، در این موقع با این وضع عثمانی ها تنها اقدامات و تشبثات و مذاکره و داد و فریاد سفارت کبری ابداً منتج نتیجهٔ مفیده نبوده بلکه علاج و دوای اصلاح کار این است که

اولیای دولت علیه توجه کاملهٔ سریعه در تهیهٔ لوازم امنیّت خاک خود و سدّ باب تجاوز و شرارت اشرار به عمل آورده حدود و ثغور خود را به مستحفظین کافیه محکم و مضبوط بدارد. که دیگر متجاسر و متجاوز را راه و جرئت اجرای افکار فاسده نباشد. تا در سرحدات دولت علیه مثل طرف مقابل قوّهٔ دافعه و حافظه موجود نشود. راه شرارت متجاوزین به هیچ وجه قطع نگردیده و بلکه به واسطهٔ خالی بودن حدود از مستحفظین لازمه، اسماعیل‌آقا و جعفرآقا به طوری که خودشان در گوشه و کنار گفته و می‌گویند به مراتب تجاسرات واقعه خواهند افزود و الّا از بنده به باب‌عالی رفتن و به صدراعظم و وزیر خارجه گفتن و شکایت کردن و اصرار است که همیشه نموده و می‌نمایم. در این گونه مواد نه تنها سفارت کبرا دولت علیه ایران بلکه عموم سفارات که در اینجا هستند، اول شکایت و اعتراض خود را به حکومت محلیه می‌نمایند ولی در آن ضمن در سرحدات خودشان مستحفظین کافیه است که هرگاه حکومت محلیّه از تجاوز خود دست نکشید، آنها هم به قوهٔ حاضره و موجوده خودشان مقصود را حاصل می‌نمایند. و الّا اگر استعداد معاملهٔ متقابله نداشته باشند، بدیهی است که تنها حرف و تشدّد و اعتراض یک سفیر موجب اصلاح و تسویهٔ کار نخواهد بود. باقی منوط به رأی و تدبیرات وافیه و مؤثره اولیای دولت جاویت (جاوید) آیت علیه است.

مهر پرنس ارفع‌الدوله

[حاشیه:] صورت این کاغذ برای حضرت اقدس والا ولیعهد ارسال و آنچه لازم است نوشته شود که اوامر مقدسهٔ همایونی با تلگراف به حضرت والا ابلاغ شد البته اقدامات وافیه زودتر به عمل بیاورند و سرحدات را کاملاً محافظت نمایند.

۱۷ شهر شعبان ۱۳۲۴

نمره ۱۶۹

البته حادثه وقایع حدود وان و بایزید و باشقلعه و تجاوزات و تحمیلات اهالی آن

برادر جعفرآقا را با مأمورین سرحدداران دولتیه علیه بر حسب اولیای دولت جاوید آیت

رسانیده و دیگر شنیده از کارپردازیهای وان و بایزید هم راپورتها و دوایر باب عالی اظهارات

غفور بنده به باب عالی رفته جواب داده و دفتر شده و گذشته ادوار مدرسه دولتیه اهالی چهاردار رسمی خود

میفرستم چنانچه مکرم السلطان هم به راپورتهای متعدده از تمرد و تجاوز اهالی آن جعفرآقا و علاوه

و حمایت جوادبیک قایمقام قطور بجهت به شکایت نوشته بود رفته با صدراعظم

و وزیر داخله مذاکره و مباحثه مفصلی نمودم مقدار گفتگو و اصرار زیاد بهر نحو بود امر شد قایمقام

مزبور را منع و تنبیه تجاوزات مکرر را جواب فرستادم و نتیجه به مکرم السلطان باز شرح مربوطی

به حادثات و اظهارات و خیانات اشرار هر گروه را شرح داده بود اگرچه هنوز باز

در این باب اقدامات مدرسه در باب حالا بعضی خوانین آورد ولی چنانچه در بعضی بسیار ادوار آن دایر

با مأمورین سرحدی مکرر عرض کرده‌ام باز با تقاضای کمال تأثر در تنفیذهای عرض نمایم در این رسته راه

ظهور این گونه حادثات غیر منظوره در حدود و تکمیل موجبات رضایت آن تبیین

از بنده این نتیجه راحت هم رفته در باب اقدامات کهنه و ادوار مدرسه بعضی آلودها

حدود چهاردار نمایم و در این گونه موارد هر قدر میتوانم تکلیف را به عهده حکومت جلیله بیندازم

و لابد بطوریکه معلوم خاطر انور اولیای دولت علیه میباشد در این موقع با این وضع مغشوش تهران اقدامات ترتیب

و مذاکره و داد و فریاد سفارت انگلیس ابدا هیچ نتیجه مفیده نبخشیده بلکه ممکن است در ورود اصلاح کار این ایالت

اولیای دولت علیه توجه کامله نفرمایند در نتیجه لازم است حاکم خود را دست باز بگذارند تا کارگزاری دولت

از اراده مبهم آورده هر روز و شهر خود را به تخفیف کافیه محکم و مضبوط بدارند و دیگر تجاسر و تجاوز اراذل

و جسارت بجرایم دیگر را فاسد نباشد تا در سرحدات دولت علیه نهی طرف مقابل قوه

در دفعه و حفظ مرجوع شود راه مراودت تجارتی بهیچوجه قطع نگردیده و حکم به واسطه قانون در

از تخفیف ندهند و اهالی آن وجوه را بطوریکه خودشان در کوچه و کنار گفته و شکایت برآمده ... گردن

در قهوه خانه‌ها گرفته و اینها ... بالطبع ... اعلم و وزیر خارجه که حق ... و شکایت

و اصرار است ... نخواهد ... در دنیا که ... سفارتخانه انگلیس در ایران ...

و در این مقصد اول شکایت و اعتراض خود را بحکومت علیه ... خواهند ... در آن ...

تخفیف کافیه است و هرگاه حکومت علیه از تجاوز خود دست نکشیده از اهالی ... تقاضا ...

مقصود را حاصل نمایند و البته ... استعداد و ... تحقق ... داشته باشند ... است ... وقف

و شدت و اعتراض ... موجب اصلاح ترتیب کار نخواهد بود با ... مربوط به اولیای دولت

دولت و ... اولیای دولت ... دولت علیه است

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷٦۷
موضوع: تجاوز عثمانی به سرحدات سردشت
تاریخ: ۱۷ رمضان ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد استخراج تلگراف رمز از تبریز به صدارت عظمیٰ

تلگرافی دو روز قبل از طرف حکومت ساوجبلاغ رسیده است که عیناً درج می شود، از قرار راپورت سردار مکری از سردشت چهارصد نفر عسکر به قریهٔ گناو عثمانی که رأس الحدّ و متصل به بیطوش که مرکز آلان و آمان در خط سرحد واقع است آمده متوقف شده‌اند، خیالشان معلوم نیست هر آنی بخواهند بیطوش را تصرف نمایند می نمایند، لازم است برای مقابلهٔ آنها سرباز فرستاده شود، در صورت لزوم سربازی فرستاده شود یا نه و با این حقوق سرباز نمی تواند در آنجا زیست نماید.

غلام خانه‌زاد ــ تقی

[حاشیه، دستخط ولیعهد:] برای اطلاع خاطر شریف زحمت داده شد. ولیعهد
۱۷ رمضان ۱۳۲٤

۳/۱۷ ۷۶

ورزات امور خارجه

اداره دائره

مورخه

نمره

راجع به اخراج ملک [illegible] از تبریز به وزارت علوم

تلگرافی که دیروز از طرف حکومت [illegible] و جیلانی رسیده است [illegible]

[illegible] مشعر [illegible] [illegible] سردار ملکی [illegible]

[illegible] عسکر [illegible] گناه [illegible] الحمدلله [illegible]

به [illegible] که مرکز [illegible] [illegible] در خط سرحد [illegible]

آن [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

بطوریکه [illegible] [illegible] [illegible] برای [illegible]

سرباز [illegible] در صدور [illegible] سرباز ایرانی

با [illegible] از حقوق سربازی [illegible] نمایند

[illegible]

برای اطلاع خاطر شریف زحمت داده شد

[illegible]

۱۷ رمضان ۱۳۶۴

شمارهٔ سند: ۷٦۸
موضوع: اراضی مرگور
تاریخ: ۹ شوال ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۹٤

در خصوص رفتن عساکر شاهانه به اراضی مرگور که در آنجاها چادر زده و در هر نقطه پنج نفر ده نفر اقامت کرده‌اند. و معاودت آنها را برحسب تقریر والای سفیرانه که به مقام صدارت عظمی داده‌اید خواسته بودید، حالا به موجب تلگرافی که از ولایت وان رسیده و از مقام صدارت تبلیغ گردید، اظهار می دارد که اراضی مزبوره برحسب قرارداد استاتوقوی ۱۲۸٦ جزو ممالک شاهانه می باشد، بدین‌وسیله به تأیید احترامات فایقه می پردازد.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

۹۴

ایران سفارتنه

عساکر شاهانه‌نك مرور اراضینی زیارته قدر گیده‌رك متعدد نقطه‌لرده رکز خیام ویر
اوزرینه اقامت ایتمکده اولدقلرندن بحثله عساکر مذکوره‌نك کرده اکرادی حقنده [illegible]
حد احتیاطیه با تقریر واقع اولان مراجعت دائره‌ی سفارتلرینك اوزرینه وان ولایتنه
سعی ایله اشعار جواباً الینان تلغرافنامه‌ده اراضی مذکوره‌نك سکنه‌سی آتی
تابعیتی ذات کرد اولان اشائیر داخلنده حالت [illegible] داخلنده [illegible]
بیلدیرلدیکی توکل با [illegible] ایله ارباب [illegible] بیان اولنمش تجدید تأمینات احترامکاریم

ذریعه اتخاذ قلنمشدر فی ۹ شوال سنه ۱۲۹۰ و فی ۲۲ تشرین ثانی سنه ۱۲۸۹

خارجیه ناظری

توفیق

فصل ۳

کمیسیونهای سرحدّی دول واسطه

شمارهٔ سند: ۷۶۹
موضوع: امور سرحدی و تشکیل کمیسیون
تاریخ: ۱۶ ذیحجه ۱۳۱۳ هـ . ق
کارتن: ۲۷
پروندهٔ: ۵/ع

نوشتجات میرزا موسی خان رئیس کمیسیون سرحد آذربایجان (به وزارت خارجه)
خلاصه شد

دولت عثمانی به واسطهٔ اینکه پارسال در حقوق حقهٔ تبعهٔ خود مأمورین خودشان را تقریباً مغلوب دیده و صرفه ازمأمورین دولت علیه نبرده‌اند، امسال تشکیل کمسیون را در سرحد به طفره گذرانده فدوی چنانچه کتباً و تلگرافاً معروض داشته است مجدداً جسارت به عرض می نماید.

در خصوص تشکیل کمسیون تأکیدات لازمه به باب‌عالی و سفارت عثمانی بشود که مأمورین خود را به سرحد معاودت بدهند که انعقاد مجلس شده و استرداد حقوق ثابته تبعهٔ دولت علیه از تبعهٔ عثمانی به عمل آید.

ایضاً: محمدخان مباشر گمرک خوی با ارامنهٔ تبعهٔ داخله که در حدود سلماس هستند همدست شده و امسال مبالغی تفنگ در بوچکه‌های نفط بدون اخذ وجه معمولی از گمرک گذرانده است و مبالغی از آنها در خفا گرفته است و سبب این همه سؤال و جواب عثمانی‌ها شده همین‌قدر عرض می‌کند که و جود این شخص در اینجا جز اینکه باعث اختلال امور سرحدی بشود، نتیجهٔ دیگری ندارد.

ایضاً: به واسطهٔ استقلالی که از طرف قرین‌الشرف همایونی به حاجی حسام‌الدوله داده شده است، حاجی منتظم‌الملک را از حکومت خلع و ضرغام‌الملک را به حکومت اینجا معین نموده‌اند. فدوی لزوماً به عرض این نکته جسارت می نماید.

ضرغام‌الملک به واسطهٔ تکبری که دارد امورات این صفحات را به طوری که شاید نمی تواند اداره نماید و محققاً در این صورت شورش و انقلابی در اینجا به ظهور رسیده و اسباب دردسر اولیای دولت خواهد شد.

مستدعی است دستخطی در ابقای منتظم‌الملک به عهدهٔ حسام‌الدوله صادر شود

که مشارالیه را به حکومت خوی برقرار نمایند و هرگاه رأی مبارک به این فقره علاقه نگیرد، اقلاً مقرر شود کسی به حکومت اینجا معین گردد که مثل منتظم‌الملک کافی و کاردان باشد که اسباب اغتشاش در سرحد فراهم نشود.

ایضاً: فدوی مدتی است که در سرحد مشغول خدمتگزاری است و استدعایی تاکنون نکرده است اگرچه در این موقع شرفیابی به خاکپای مبارک همایونی لازم بود که مرحمت مخصوصی در حق فدوی بشود ولی چون چاکر خود را نوکر و بسته به صدارت عظمی می‌داند در تبریز به مقام مستدعیات معروضه برنیامد حالا مستدعی است بذل مرحمتی در حق چاکر فرموده و مستدعیات چاکر را قبول فرمایند.

ــ دستخطی شرف صدور یابد به عهدهٔ عموم حکام سرحدیه که در تقویت به چاکر در تسویهٔ امور سرحدی کوتاهی ننمایند.

ــ حکمی مرحمت شود که مخابرهٔ تلگرافی چاکر مجانی باشد.

ــ دو نفر اجزای کمسیون که رتبهٔ سرهنگی دارند ترفیع رتبه به آنها مرحمت شود.

ــ محمد علی خان رئیس قورخانه در این سرحد با کمال مراقبت مشغول خدمت است منصب سرهنگی در حق او مرحمت شود.

ــ برای محمدخان پسر او فرمان منصب یاوری صادر شود.

ــ در حق علی اکر بیک که مدتها است مشغول خدمت است منصب سلطانی مرحمت شود.

[حاشیه:] خلاصه نوشتجات میرزا موسی خان رئیس کمسیون سرحدی آذربایجان

[دستخط مظفرالدین شاه:]

ــ هو جناب اشرف صدراعظم، بدهید امین‌الدوله هم ملاحظه کرده و جوابهایی که لازم است بدهد.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۰
موضوع: موقعیت جزیرة‌الخضر
تاریخ: ۲۰ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگذاری محمره

سواد مراسله‌ای است که به حکومت محمره فرستاده شد

نمره: ۹

جناب امیرالامراء العظام آقای معزالسلطنه امیرتومان دام اقباله

جناب‌عالی می‌دانند اراضی منتهای جزیرة‌الخضر که شرقاً به بهمنشیر و غرباً به شط‌العرب شمالاً به منتهای قصبهٔ نصار و معامر جدید پیوسته است جنوباً هم متصل به اراضی موسوم به میدان علی و دریا است. اغلب اراضی میدان علی هم با آنکه به واسطهٔ مد دریا و بایر بودن فعلاً از اراضی مغروقه گفته می‌شود مع‌ذلک جزو همین قطعه زمین است.

هم می‌دانند این اراضی به هیچ وجه با جزیرهٔ مزبوره جدا و مجزا نیست سهل است که با تمام جزیرهٔ مزبوره و نقاط سایرهٔ ممالک محروسه ملکاً مساوی و در حکم وجود واحد است.

بناءً علی هذا به طور اعلان اطلاع می‌دهم که این قطعهٔ زمین با اینکه فعلاً بایر و خراب است مع‌هذا در زیر نظر دقت و توجه مخصوص اولیای دولت علیه است تا بیان رأی و صدور حکمی در باب این اراضی نشده یا نشود جناب‌عالی فقط در نگهداری امنیت برّی و بحری آن نقطه اهتمام فرموده از تصورات دیگر خودداری فرمایید. ایام اجلال مستدام باد.

سواد مطابق اصل است. محل مهر: امان‌الله

راجع به مسئلهٔ الحاق به حکومت محمره و عربستان

محمره
۲۰ رمضان ۱۳۱۶
شماره ۹

جناب امیرالامراء العظام آقای معزالسلطنه امیرتومان دام اقباله

جناب عالی میدانند اراضی منتهای جزیرهٔ محمره شرقاً به بهمنشیر و غرباً بشط العرب
شمالاً بمنتهای قصبهٔ نصار و معامر جدید پیوسته است جنوباً هم متصل باراضی
موسوم به میدان علی و دیا است. اغلب اراضی میدان علی هم با آنکه بواسطهٔ مد
دیا و بایر بودن فعلاً از اراضی مفروقه گفته میشود مع ذلک جزء همین قطعه
زمین است.

هم میدانند این اراضی بهیچوجه با جزیرهٔ مزبوره جدا و متجزا نیست بلکه
با تمام جزیرهٔ مزبوره و نقاط سایرهٔ ممالک محروسه ملکاً و حکماً
وجود واحد است.

بناءً علیهذا بطور اعلان اطلاع میدهم که این قطعه زمین با اینکه فعلاً
بایر و خراب است معهذا در زیر نظر دقت و توجه مخصوص اولیای
دولت علیه است تا بیان رأی و صدور حکمی در باب این اراضی نشده
باشد جناب عالی فقط در نگهداری امنیت بری و بحری آن نقطه اهتمام
فرموده از تصرفات دیگر خودداری فرمائید. ایام اجلال مستدام باد

سردار سلطانی احمد بیک

شمارهٔ سند: ۷۷۱
موضوع: اراضی جزیرة‌الخضر
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه

محرمانه

تصدق حضور مبارکت شوم، پس از استحضار به این تشبث باطنی حضرات محض اینکه مقصودشان را متوقف بدارم مراسلهٔ[ای] را که سوادش لفاً ایفاد می‌شود، به جناب معزالسلطنه نوشته به همین عبارات موهم، متزلزل‌شان کرده گویا متوقف هم شده باشند.

لازم است که به تدبیر مؤثر و مفیدی در این باب بدون اینکه پی ببرند برای چیست بفرمایید تا ثانیاً فرصت نیابند و کار منتهی به مشکلات نشود. امرالاجل الاعظم العالی مطاع

محرمانه

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

تصدق حضور مبارکت شوم — پس از استحضار باین تشبث باطنی حضرت

محض اینکه مقصودشان را متوقف بدارم مراسله‌ای را که برادرش لفاً ایفاد میشود

بجناب سعدالدوله نوشته بهمین عبارات مرهم متزلزلشان کرده کیا متوقف

هم شده باشند —

لازم است که به تدبیر مؤثر و مفیدی در اینباب بدون اینکه پی ببرند برای جلب

بفرمائید تا ثانیاً فرصت نیابند و کار منتهی بشکلات نشود — امر امر حضرت اجل اتابک اعظم امین السلطان

شمارهٔ سند: ۷۷۲
موضوع: اتفاق شیخ خزعل با انگلیسی‌ها
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

محرمانه

این اتفاق باطنی جناب شیخ خزعل‌خان با انگلیسی‌ها را فدوی حس کرده و در کمین بودم که کشف نمایم از هر دری داخل شدم مقصود درست حاصل نشد تا اینکه مترجم و منشی ویس قونسولگری انگلیس مقیم محمره که جنساً یهودی است و خیلی افراط در شرب دارد به دام آورده واداشتم مستش کردند در عالم مستی تحقیق کرده بی‌پرده شرح این اتفاق را بیان کرد و رفت فردای آن شب که به هوش آمد دید قافیه را باخته به کارگزاری آمده التماس سرّ صحبت شب را نمود. فدوی هم به طور بی اهمیتی و تجاهل اطمینانش دادم. همین‌قدر عرض می‌کند این مسئله در پرده باشد و درز نکند چرا که می دانند کسب وخامت خواهد کرد.

محل مهر: امان‌الله

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

محرمانه

این اتفاق باطنی جناب شیخ خزعل خان با انگلیسها را فوری حس کرده و در کمین بودم که کشف نمایم از هر دری داخل شدم مقصود درست حاصل نشد تا اینکه مترجم و منشی ویس قونسولگری انگلیس مقیم محمره که جنساً یهودی است و خیلی افراط در شرب دارد بدام آورده واداشتم مستش کردند در عالم مستی تحقیق کرده بی پرده شرح این اتفاق را بیان کرد و رفت فردای آنشب که بهوش آمد و دید قافیه را باخته بکارگذاری آمده التماس ستر صحبت شب را نموده من هم بطور بی اهمیتی و تجاهل اطمینانش دادم ــ همینقدر عرض میکند این مسئله در پرده بماند و درز نکند چرا که میدانند کسب وخامت خواهد کرد

شمارهٔ سند: ۷۷۳
موضوع: ضمانت و حمایت انگلستان از حاجی محمدعلی رئیس‌التجار در وزارت شیخ خزعل
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

انگلیسی‌ها برای فریفتن شیخ خزعل‌خان به حاجی محمدعلی رئیس‌التجار وعده داده‌اند که ابتدائاً مبلغ سی هزار روپیه بدهند و پس از تشکیل استقلال معزالسلطنه و اولادش به نام «شیخ شط‌العرب» حاجی محمدعلی و اولادش را در زیر ضمانت و حمایت و تعهد دولت انگلیس به وزارت ابدی این شیخیت معین و برقرار نمایند.

عجالتاً برای جلوگیری این کار لازم است که حاجی محمدعلی را هرچه زودتر و به هر عنوانی باشد از اینجا احضار فرموده و در داخل ممالک محروسه توقیف بفرمایند چرا که مایهٔ این فساد و بسی مفاسد دیگر این حول و حوش این است همین که از اینجا طرد و کنده شد این تشبث انگلیسی‌ها مسکوت خواهد ماند و هم شیخ خزعل‌خان از این صرافتها افتاده خیالاتش متوقف خواهد شد محض اینکه بعدها به این خیالات واهیه نیفتد و در انظار اعراب نفوذشان کاسته بشود و محصور و محاط بشوند باید مشایخ طوایف دیگر را در مقابل خودشان واداشت تا همه ضعیف ومحتاج و زبون دولت باشند.

حصول این مقصود هم عجالتاً منوط بر این است که ابتدائاً فلاحیّه و ناصری و کارون را از ابوالجمعی شیخ خزعل‌خان موضوع نمایند و توسط و ضمانتش را هم در کار هویزه و بندر معشور قبول نکنند آن وقت نه‌تنها از اهمیت می‌افتند و تنها می‌مانند بلکه از تعرضات خصمانهٔ طوایف دیگر که با اینها عداوت قدیمی دارند ذلیل می‌شوند و منظورات دولت کاملاً حاصل شده و این حدود از مخاطرات داخلی و خارجی محفوظ خواهد ماند. حتی گمرک اینجا را هم به اسم اینکه همه جا گمرکش از حکومت مجزاست با گمرک سایر نقاط عربستان به دیگری واگذار فرمایند این فقره هم بر واردات دولت می‌افزایند و هم از اقتدار جسورانهٔ اینها می‌کاهد و شرح گمرک عربستان راجداگانه معروض خواهد داشت.

انگلیسها برای فریفتن شیخ خزعل خان بحاجی محمدعلی رئیس التجار وعده داده‌اند ابتدائاً مبلغ سی هزار روپیه بدهند و پس از آنکه قنسول معتمدالسلطنه داد ولدش بنام (شیخ شط العرب) حاجی محمدعلی و اولادش را در زیر ضمانت و حمایت و تعهد دولت انگلیس بوزارت ابدی این شیخنشین معین و برقرار نمایند —

عجالتاً برای جلوگیری این کار لازم است که حاجی محمدعلی را هرچه زودتر و بهر عنوانی باشد از اینجا احضار فرموده و در داخلهٔ ممالک محروسه توقیف بفرمایند چراکه مایهٔ این فساد و بسی مفاسد دیگر این جزل و جوش این است همینکه از اینجا طرد گردد این تشبث انگلیسها سکوت خواهد ماند و هم شیخ خزعل خان از این صرافتها افتاده خیالاتش متوقف خواهد شد —

محض اینکه بعدها باین خیالات واهیه نیفتند و در انظار اعراب نفوذشان کاسته بشود و محصور و محاط بشوند باید مشایخ طوایف دیگر را در مقابل خودشان دارا نمود تا همه ضعیف و محتاج و زبون دولت باشند —

حصول این مقصود هم عجالتاً منوط باین است که ابتدائاً فلاحیه و ناصری و کارون را از ابوالجمع شیخ خزعل خان موضوع نمایند و ربط و ضمانتش را هم در کار هویزه و بندر معشور قبول نکنند آنوقت نه تنها از اهمیت می‌افتند و تنها میمانند بلکه از تعرضات خصمانهٔ طوایف دیگر که با اینها عداوت قدیمی دارند ذلیل میشوند و منظورات دولت کاملاً حاصل شده و اینحدود از مخاطرات داخلی و خارجی محفوظ خواهد ماند —

حتی گمرک اینجا را هم باسم اینکه همه جا گمرکش از حکومت مجزا است با گمرک سایر نقاط عربستان یکی و اگذار فرمایند اینفقره هم بر واردات دولت میفزاید و هم از اقتدار جسورانهٔ اینها میکاهد و شرح گمرک عربستان را جداگانه معروض خواهد داشت —

شمارهٔ سند: ۷۷٤
موضوع: افسون تازهٔ انگلیسی ها به شیخ خزعل در مورد واگذاری اراضی جزیرة‌الخضر
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

محرمانه

خلاصه افسون تازهٔ انگلیسی ها به جناب شیخ خزعل خان معزالسلطنه این است ـ به توسط حاجی محمدعلی رئیس‌التجار معزی‌الیه را به این زمینه بیانات پختند و دلگرم کرده‌اند. اولاً فهماندند این حکومتی را که شما دارید اگر چه اسماً از ایران است ولی چون دست‌نشاندهٔ ایران نیستید و اساساً این حکومت را از اجدادتان به میراث دارید نمایندهٔ خانوادهٔ خود محسوب هستید.

در صورتی که خودتان را در تحت ضمانت و حمایت دولت انگلیس بگذارید این حکومت میراثی و نمایندگی حق استقلال را به شما می‌دهند که به نام «شیخ شط‌العرب» مانند شیخ لهج خودسر و آزاد بمانید و از تعرض مالکانهٔ ایران و تجاوز و استیلای عثمانی محفوظ باشید.

برای اینکه مالکیت ایران مختل بشود و مالک بالارث بودن شما در شط‌العرب ثابت گردد و دولت انگلیس وسیلهٔ حمایت در دست داشته باشد و از حملات ناگهانی دول اروپ بتواند شما را حفظ کند صلاح این است که محرمانه اراضی منتهای جزیرة‌الخضر واقعه میانه دهنهٔ شط‌العرب و بهمنشیر که به دریا متصل است و فعلاً بایر و خراب است به دولت انگلیس واگذار نمایید.

این هفته قونسول جنرال انگلیس مقیم بوشهر هم به نام شکار به اینجا آمده و سه روز ماند و رفت و ملاقاتشان باهمدیگر مکرر و طولانی بود. از قراری که احساس و استنباط شد شیخ مشارالیه به توسط حاجی محمدعلی فریفتهٔ این افسون انگلیسی ها شده و تمکین خواهد کرد.

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

محرمانه

خلاصهٔ فرمان تازهٔ انگلیسها بجناب شیخ خزعل خان معزالسلطنه این است — بتوسط
حاجی محمدعلی رئیس التجار معزّی الیه را با این زمینه بیانات نخستین دلگرم کرده اند — اوّلاً
فهمانده اند این حکومتی را که شما دارید اگر چه اسماً از ایران است ولی چون دولت
نشاندهٔ ایران نیستید و اساساً این حکومت را از اجدادتان بمیراث دارید
نمایندهٔ خانوادهٔ خود محسوب میشوید —

در صورتیکه خودتان را در تحت ضمانت و حمایت دولت انگلیس بگذارید این حکومت میراثی
و نمایند که حق مستقل الانتسابیه است که بنام (شیخ شط العرب) مانند شیخ (لحج)
خودسر و آزاد بمانید و از تعرض مالکانهٔ ایران و تجاوز و استیلای عثمانی محفوظ
باشید —

برای اینکه مالکیت ایران مختل بشود و مالک بالوراثه بودن شما در شط العرب
ثابت گردد و دولت انگلیس وسیلهٔ حمایت در دست داشته باشد و از حملات ناگهانی
دول اروپ بتواند شما را حفظ کند صلاح این است محرمانه اراضی منتهای
جزیرهٔ الخضر واقعه میانهٔ دهانهٔ شط العرب و بوشهر به دریا متصل است و فعلاً بایر
و خراب است بدولت انگلیس واگذار نمائید —

اینهفته قونسول جنرال انگلیس مقیم بوشهر بنام [illegible] باینجا آمده و سه روز ماند و رفت
و ملاقاتشان با همدیگر مکرر و طولانی بود —

از قراریکه احساس و استنباط از شیخ شد معزی الیه بتوسط حاجی محمدعلی فریفتهٔ این
فرمان انگلیسها شده و تمکین خواهد کرد —

شمارهٔ سند: ۷۷۵
موضوع: نظر انگلیسی ها نسبت به اراضی دهانهٔ شط العرب
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه

محرمانه

قریب بیست سال است انگلیسی ها طالب تصرف اراضی دهنهٔ شط العرب شده اند، عثمانی ها این مسئله را زود ملتفت شده در فاو استحکامات سدید و توپخانهٔ معتبر با ساخلو کافی تدارک کردند. انگلیسی ها برای لغو کردن این تدارکات مهمّهٔ عثمانی ها مدتی است در فکر امتیازات از اطراف ایران هستند. بدواً سعی کردند امتیاز آزادی کشتیرانی در رود بهمنشیر را از اولیای دولت علیه بگیرند، نشد. ولی باز به این فکر باقی هستند.

این روزها چارهٔ تازهٔ[ای] که برای این کار اندیشیده اند، می خواهند به نوید ضمانت استقلالیت اراضی منتهای جنوبی جزةالخضر [جزیرةالخضر] را محرمانه از شیخ محمره بخرند و در عوض او را خودسر بشناسند و آن وقت مطلق العنان هر گربهٔ[ای] می خواهند برقصانند اگر عاجلاً جلوگیری نشود، کار از دست رفته خواهد بود. بهتر این است که دولت در این اراضی یا بنای موقع عسکری بکند یا طوری بکنند که شیخ ابداً نتواند این خیال وخیم النتایج خود را انجام بدهد و انگلیسی ها بالمره از این رهگذر مأیوس باشند.

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

محرمانه

قریب بیست سال است انگلیسها طالب تصرف اراضی دهنهٔ شط العرب شده‌اند عثمانیها
این مسئله را زود ملتفت شده در (فاو) استحکامات سدید و توپخانهٔ معتبر با ساختن
کافی تدارک کردند انگلیسها برای لغو کردن این تدارکات جهة عثمانیها مدتیست
در فکر امتیازات از اطراف ایران هستند بدواً سعی کردند امتیاز آزادی
کشتی رانی در رود بهمشیر را از اولیای دولت علیه بگیرند نشد ولی باز باین فکر
باقی هستند —
این روزها چارهٔ تازهٔ که برای اینکار اندیشیده اند میخواهند بزور ضمانت
استقلالیت اراضی قسمتهای جنوبیه جزیرة الخضر را محرمانه از شیخ محمره بخرند
و در عوض او را خود سر بشناسند و از آنوقت مطلق العنان هرگونه میخواهند
برقصانند اگر عاجلاً جلوگیری نشود کار از دست رفته خواهد بود بهتر آنست
که دولت در این اراضی یا بنای موقع عسکری بکند یا طوری بکنند که شیخ
ابداً نتواند این خیال وخیم النتایج خود را انجام بدهد و انگلیسها بالمره از این
رهگذر مأیوس باشند —

شمارهٔ سند: ۷۷۶
موضوع: تشکیل سه کمسیون برای رفع اختلافات
تاریخ: ۳ شوال ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵/ح

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۲۶۲

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و متانت انتسابا، دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

دوستدار در ضمن مراسلهٔ مورخهٔ ۹ شهر جمادی‌الاولی ۱۳۱۶ نمرهٔ ۱٤۰ به وزارت جلیلهٔ امور خارجه اظهار کرده بود که تشکیل سه قمسیون را که یکی برای ارزروم و وان باشد و یکی به جهت موصل و سلیمانیه و یکی مخصوص بغداد و بصره که هر قمسیونی هم مرکب از دو یا سه نفر اعضا باشد که در وقت وقوع واقعه بدون تأمل فوراً برحسب مأذونیتی که باید داشته باشند در مقام تحقیق و تسویه بر وفق قوانین شرع و عرف و معاملات متداوله برآیند که ملک و مال و جان و ناموس بندگان خدا در معرض تلف نباشد و کار به مخابره و مکاتبه نکشیده زود بتوانند مرتکبین و منهوبات و مغصوبات را تا از دست نرفته بگیرند و برسانند و چون جواب آن مراسله تا حال از جناب مستطاب اجل عالی نرسیده است، دوستدار محض محافظت حقوق عبادالله مجدداً در مقام ترقیم این مراسله برآمده خواهشمند است جواب را زودتر مرقوم فرمایند که دوستدار هم به باب‌عالی اطلاع بدهد. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

۲۸۲
۱۳۰۶

[illegible] تجارت [illegible]

وزارت [illegible] تجارت
۵ آذر [illegible]

[illegible] ۱۳۱۶ [illegible] ۱۴۰ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مساعدت [illegible]

[illegible]

[illegible] حقوق [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۷
موضوع: در باب کمیسیون موصل و سلیمانیه
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۶ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵/ح

نامهٔ وزارت خارجه به مظفرالدین شاه

یک طغرا مراسلهٔ سفارت عثمانی است. از عرض مقام منیع صدارت عظمی گذشته به خاکپای مهر اعلای اقدس همایون شاهانه روحنافداه تقدیم خواهد شد. راپورت مذاکرات مدبّرالدوله را با سفیرکبیر عثمانی در این خصوص به عرض رسانیده بودم. تشکیل این سه کمیسیون خیلی لازم است اگر خرج دارد منافع آن بیشتر از مخارج آن است. مقتضی است از جانب سنی الجوانب همایونی مقرر شود این کمیسیونها تشکیل شود که اولیای دولتین به اینهمه گفتگوها دچار نباشند.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم هر نوع صلاح دانند معمول دارند. محل امضای مظفرالدین شاه

[حاشیه:] در باب کمسیون موصل و سلیمانیه

وزارت امور خارجه

دربارهٔ گمرک ... [illegible]

یک طغرا مراسلهٔ سفارت عثمانی است ... از عرض مقام منیع صدارت عظمی [illegible] ... نامه ... تقدیم [illegible]

راپرت مذاکرات مدیرالدوله را با سفیر کبیر عثمانی در این خصوص به عرض رسانیده بودم ... کمیسیون ... [illegible] ... دارد

مشاغل آن بیشتر از ... است ... از جانب ... از جانب ... [illegible] ... کمیسیون ... [illegible] ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۸
موضوع: مقرری دو کمسیون سلیمانیه و موصل و بغداد و بصره
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۶ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پرونده: ۵/ح

فهرست عرض وزارت خارجه

مقرر شده بود که مخارج دو کمسیون که عثمانی ها یکی در حدود موصل و سلیمانیه و دیگری در حدود بغداد و بصره برای تسویهٔ دعاوی عشایر عثمانیه و ایران خواهش کرده بودند تشکیل گردد، معین شود تا قرار آن داده آید جسارت می ورزد این دو کمسیون مثل کمسیون آذربایجان یک رئیس و دو معاون لازم دارد. به کمسیون آذربایجان ماهی دویست و پنجاه تومان مقرری داده می شود این دو کمیسیون هم کمتر از مقرری کمسیون آذربایجان نمی توان داد. دیگر موقوف به اقتضای رأی جهان آرای ملوکانه روحنافداه است. الامر الاقدس الاعلی مطاع

[حاشیه:] در باب دو کمسیون در حدود سلیمانیه و موصل است.
[پشت پاکت نامه:]
یک فقره فهرست عرض وزارت امور خارجه است، از عرض مقام منیع صدارت عظمی گذشته و به خاکپای مهر اعتلای اقدس اعلی روحنا فداه تقدیم خواهد فرمود.
[دستخط مظفرالدین شاه:]
هو، جناب اشرف صدراعظم حقیقتاً هیچ حاصلی از این کمیسیون و نتیجه از این شهریه ها که داده شد به دست نیامده و فایده هم ندارد بهتر این است چه در آذربایجان و چه در سلیمانیه و غیره به خود کارگزارها که از دولت موظف هستند این کمسیونها رجوع شود و به حکام تأکیدات لازمه در تهیهٔ لوازم و اجرای احکامی که از کمیسیون صادر می شود بکنید دادن شهریه هم دیگر به این تفصیل لازم نیست.
محل امضای مظفرالدین شاه

مدبرالدوله، ملاحظه شد.

وزارت امور خارجه

مورخه شهر

سنه ۱۳

نمره

[illegible] وزارت خارجه

[illegible] کمیسیون [illegible]

برای تصفیه دعاوی [illegible] اتباع [illegible] ایران [illegible] کمیسیونی تشکیل گردد و سپس [illegible] قرار

داده [illegible] وزارت [illegible] کمیسیون [illegible]

لازم دارد به کمیسیون [illegible] تبریز [illegible]

کمیسیون [illegible] تبریز [illegible] کمیسیون [illegible] تهران [illegible]

[illegible]

در باب [illegible] کمیسیون [illegible]

وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه
آرشیو

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۹
موضوع: خیالات روس و انگلیس دربارهٔ ایران
تاریخ: ۹ ربیع‌الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱
پرونده: ۱/۱۱

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۳۰۸

روزنامهٔ غیرت منطبعه در بلغارستان شرحی در باب خیالات و رقابت روس و انگلیس دربارهٔ ایران منتشر کرده بود که عیناً با ترجمهٔ آن لفاً ارسال گردید، از ملاحظهٔ اولیای دولت ابدآیت خواهد گذشت: محمود علاءالملک

[حاشیه:] به عرض رسید.

عجم کورفزی

و

انکلترہنك تدابیر جدیدہسی

(ایونینغ پوست) غزتہسندہ اوقودیغمزدن آکلاشیلیورکہ انکلترہ دولتی ، روسیہنك شمالی ایرانیہیی تدریجاً ضبط ایتمك فکریلہ وقوعبولان تشبثات اخیرہسنہ اغماض عین ایتمیور .

دولت مشارالیہا ھندستان حکومتنہ عجم کورفزینہ اولجہ کوندریلن سفائن حربیہیی دیکر درت قطعہ سفینۂ حربیہ اعزامیلہ تقویہ ایتمہسی امر ایتمشدر .

بونلر سواحلدن انفکاك ایتمامکلہ برابر نہ مسلون و استحکام اتشانسہ فن حرب نقطۂ نظرندن صالح مواقع مہمہیہ ھمان طابیہلر یاپہجقلر ، طوپلر یرلشدیرہجکلردر .

سفائن مذکورہ درت کون اول (ھرمز) اطہلری پیشکاھندہ کورلدکلہ روسلر طرفندن خیلیجہ تلاشلر کوسترلمشدر .

روسیہ ، ایرانك داخلندہ امتیازینی آلدیغی شمندوفر خطنی اتمام ایدنجہیہ قدر ایرانلیلرہ پك مساعدوتماشاکار طاورانمغی کندیسنہ بر مسلك اتخاذ ایتمش و موجبنجہدہ دلنوازلقلر کوسترمکدہ بولنمشدر .

ثانیاً بیان اولندیغنہ کورہ ایرانلیلر ، موسقوفلرك طاتلی دیلنہ ، کولر یوزینہ فریفتہ اولیورلر ایمش .

— غیرت —

معلوم آ ا عثمانلیلرك « قرمانك قویونی صکرہ چیقار اویونی ال » دیہ بر ضرب مثلری واردر . آذربجان قطعہسندہ ساکن ایرانلیلرہ ترکجہ تکلم ایتدکلرندن عثمانلیلرك بوضرب مثلی البتہ بیلیرلر . فقط بوندن حصہمند اولمق ایچون یالکز بیلمك کفایت ایتمز شدتلی ذکاء ایستر . اکر انلردہ وار ایسہ ، کندی فائدہلرینہ نہ خوش ال..

۹ شہر ربیع الثانی ۱۳۲۱
۲۰۱

[illegible]
[illegible]
[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۸۰
موضوع: خیالات روس و انگلیس دربارهٔ ایران
تاریخ: ۹ ربیع‌الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱
پروندهٔ: ۱/۱۱

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

ترجمهٔ شرحی که روزنامهٔ غیرت منطبعه در بلغارستان در باب خیالات و رقابت روس و انگلیس دربارهٔ ایران منتشر کرده خلیج فارس و تدابیر جدید انگلیس

از قراری که در روزنامهٔ ایونینغ پست خواندیم، دولت انگلیس نمی‌تواند از فکر و اقدامات اخیر روس که می‌خواهد متدرجاً ممالک ایران را ضبط و تصاحب نماید چشم بپوشد، دولت انگلیس به حکومت هندوستان امر کرده است به کمک کشتی‌های جنگی که به خلیج فارس فرستاده چهار فروند کشتی جنگی دیگر ارسال داشته تقویت نماید، این کشتی‌ها از کنار دریا جدا نشده در مواقع غیرمسکون که به جهت ترتیب سنگر و باستیان از برای جنگ مناسب است سنگر و قلعه ساخته بعد از استحکام توپ گذارند کشتی‌های مذکور چهار روز پیش در جلو جزیره‌های هرمز دیده شده، روسها را مضطرب نمود، روسها تا اتمام امتیاز و ساختن راه‌آهن که در ایران گرفته‌اند قرار داده‌اند با ایرانیان خوب راه بروند. لهذا به جهت پولتیک خودشان موافق میل ایرانیان رفتار می‌کنند، از قرار خبر صحیح، ایرانیان به شیرین‌زبانی و خنده‌رویی روسها فریفته می‌شوند.

غیرت

عثمانی‌ها ضرب‌المثلی دارند مشهور است می‌گویند بازی گوسفند قره‌مان بعد معلوم می‌شود. البته اهل آذربایجان که زبان ایشان ترکی است این ضرب‌المثل را خوب می‌دانند اما دانستن به کار نمی‌آید باید خوب فهمید برای این هم هوش لازم است اگر هوش دارند خوشا به حال ایشان.

ترجمهٔ شرحی که روزنامهٔ غیرت منطبعه در بلغارستان در باب مخالفت و رقابت روس و انگلیس دربارهٔ ایران منتشر کرده

خلیج فارس
و
تدابیر جدیدهٔ انگلیس

از قراریکه در روزنامهٔ ایونینغ پست خوانده‌ایم دولت انگلیس نمیتواند از فکر و اقدامات اخیر روس که میخواهد متدرجا ممالک ایران را ضبط و تصاحب نماید چشم بپوشد دولت انگلیس حکومت هندوستان امر کرده است بکومک کشتیهای جنگی که بخلیج فارس فرستاده چهار فروند کشتی جنگی دیگر ارسال و دسته تقویت نماید این کشتیها از کنار دریا جدا نشده در مواقع غیر مسکون که بجهت ترتیب سنگر و باستیان از برای جنگ مناسب است سنگر و قلعه ساخته بعد از استحکام توپ گذارند کشتیهای مذکور چهار روز پیش در جلو جزیرهٔ هرمز دیده شده روسها را مضطرب نمود روسها تا تمام امتیاز ساختن راه آهن که در ایران گرفته اند قرار داده اند با ایرانیان خوب راه بروند لهذا بجهت پولتیک خودشان موافق میل ایرانیان رفتار میکنند از قرار خبر صحیح ایرانیان بشیرین زبانی و خنده روئی روسها فریفته میشوند

غیرت

عثمانیها ضرب المثلی دارند مشهور است میگویند بازی گوسفند قره مان بعد معلوم میشود

البته اهل آذربایجان که زبان ایشان ترکی است این ضرب المثل را خوب میدانند اما دنبالش ران

بکار نمی آید باید خوب فهمید برای این هم هوش لازم است اگر هوش دارند خوب بکار ببرند

شمارهٔ سند: ۷۸۱
موضوع: گزارشات امور سرحدی به وسیلهٔ میرزا موسی خان
تاریخ: ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۳/۳۲

عرایض لازمهٔ ریاست کومیسیون سرحدی دولت علیه ایران از لحاظ انور مبارک خواهد گذشت

اولاً از سه سال به این طرف که مسئله عصیان ارامنه در خاک عثمانی اتفاق افتاده است اکراد سرحدنشینان عثمانی عموماً و شرف بیک نام از قبیلهٔ مرزکی ساکن بلوک محمودی معلوم الاحوال که هم تبعیتش و هم تعلق محل سکناش به دولت عثمانی مجهول است، چنان آتشی در صفحات خوی و سلماس افروخته اند که رعایای بیچاره بکلی از پا افتاده اند و اگر یک سال این طورها بگذرد، باید اولیای دولت علیه از آبادی این طرفها صرف نظر فرمایند و آنچه به عقل قاصر چاکرانه برمی آید اگر شرف بیک تبعید بشود در امنیت و آسایش اینجاها افاقهٔ کلی حاصل خواهد شد.

ثانیاً، دولت عثمانی با این حالت و روش عشایر خودشان، مأمورین کومیسیون را نخواهند فرستاد مثل اینکه در ظرف دو سال و نیم مأموریت مکرم الملک به دفع الوقت گذراندند و امسال هم که مدتی است چاکر در سلماس است به معذرت اینکه آمدن مأمورین کومیسیون از اسلامبول طول خواهد کشید و موقتاً محض عدم معطلی خانزاد شیخ حمیدپاشا را که یکی از معتبرین باشقلعه است، خواهند فرستاد. هنوز اثری از عزیمت او نیست اگر امر و مقرر شود که باب عالی را مجبور به اعزام مأمورین کومیسیون بکنند، کاری از پیش خواهد رفت و الّا بی اعتدالی های این نقاط روز به روز در تزاید خواهد بود.

ثالثاً، محمد صدیق پسر شیخ عبید شقی به واسطهٔ اینکه دولت عثمانی از او مطالبهٔ مالیات دیوانی و قرعه عسکری می نماید به این خیال افتاده است که ملتجی به مرحمت بی دریغ این دولت علیه بشود گذشته از اینکه مومی الیه پدرکشته است و هیچ نوع اعتباری به اقوال و افعال او نیست خودش از اشرار روزگار است. سه سال قبل خلیفه مارکورئیل خلیفه نصرانی های ارومیه را با ده نفر نصرانی به قتل رسانده و چند ماه قبل

اشنویه را غارت و جمعی را مقتول نمود و حالا می خواهد تبعیت این دولت علیه را قبول بکند. استدعای عاجزانه این است که عرایض او را تصویب نفرمایند مگر به شروطی که شفاهاً معروض خواهد داشت.

رابعاً، اولیای دولت قوی‌شوکت قاهره می دانند که دول عیسوی‌مذهب پولتیکشان در حق این دولت علیه چیست. خسروآباد که در نیم فرسخی ویلمقان واقع است مجمع نصرانی های تبعهٔ دولت علیهٔ ایران است و دولت فرانسه چنانچه در همهٔ ممالک اسلام قرارش بر این است، یک نفر کشیش فرانسه به اینجا فرستاده است و این قریه را بدواً خلیفه اسحاق خسروآبادی تابع دولت علیه ایران از اولیای دولت علیه خرید و بعد واگذار به مسیو پول خسروآبادی تابع دولت علیه ایران می نماید و مشارالیه الان مقیم پاریس است، کشیش مأمور فرانسه از مسیو پول کاغذی درآورده است که مواظبت به امر ملکی او بکند. حالا این نوشته موجب مداخله به همهٔ امور خسروآباد شده است حتی تعیین مباشر و عزل و نصب او هم منوط به میل اینهاست و خلیفه سحاق می خواهد اجرای رسوم روحانیت بکند. کشیش فرانسه به لطایف الحیل مانع است بدین‌واسطه اختلافی فی‌مابین اهالی خسروآباد به ظهور رسیده و دو طرف پیدا کرده‌اند، اگر ارادهٔ سنیهٔ همایونی ارواحنافداه مقتضی شود، امر و مقرر فرمایند کشیش فرانسه مداخله به امور مباشر و ملک خسروآباد و اهالی آنجا نکند و الّا اگر این حالت امتداد پیدا نماید مآلاً منتج نتایج وخیمه خواهد بود و خلیفه سحاق التزام سپرده است که ابداً فرنگی ها را مداخله به امور خسروآباد ندهد اگر آرای مبارکهٔ اولیای دولت ابدمدت علاقه بگیرد از او مؤاخذه بفرمایند تا کشف مطلب نماید.

خامساً: محمدآقا شکاک از تبعهٔ دولت علیه ایران و ساکن چهریق از مردمان بسیار شریر عشایر دولت علیهٔ ایران است. حتی بندگان سرکار اعلی حضرت قدرقدرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه به این چاکر غلام در ضمن فرمایش دستورالعمل مطاع محرمانه قتل او را مقرر فرموده بودند بعد در نهضت موکب فیروزی کوکب ملوکانه به طرف فرنگستان به اصطبل مبارک ملتجی شده و اولیای دولت ابد مدت علیه بقای او را در چهریق تصویب فرمودند وجود او در این حدود ضرر محض است و اگر شرف بیک تبعید شود این مرد دست از هرزگی خود نخواهد کشید. حتی اکنون هم در نهب اموال این صفحات با او همدست است چون طرد او بعد از التجا، دون انصاف است اگر مقرر

گردد همیشه دو نفر از پسرانش در دربار معدلتمدار مشغول خدمت بوده و اولیای دولت قوی‌شوکت را مطمئن نماید که خودش مرتکب سرقتی نگشته و دیگران را ممنوع دارد و بلکه در بعض اوقات اقدام به معاملهٔ متقابله بکند اسباب امنیت این صفحات به طور مأمول فراهم خواهد آمد.

سادساً: امسال نواب مستطاب والا امامقلی میرزا حکمران ارومی متحمل زحمات و مخارج کثیره شده و اکراد تبعهٔ دولت علیهٔ ایران سکنهٔ صومای را تأدیب و دو نفر از رؤسای آنها را دستگیر و مغلول فرموده‌اند اگر از مصدر جلالت امر شود، آن دو نفر در تبریز در حبس دائمی باشند مایه مزید اطمینان اهالی و انتظام این سامان خواهد بود و به مجرد استخلاص آنها از حبس مجدداً اقدام به بعض کارهای ناشایست خواهند کرد و امنای فخام دولت ابد ارتسام باز مجبور به سوق عسکر و تشکیل اردو و صرف پول خواهند بود.

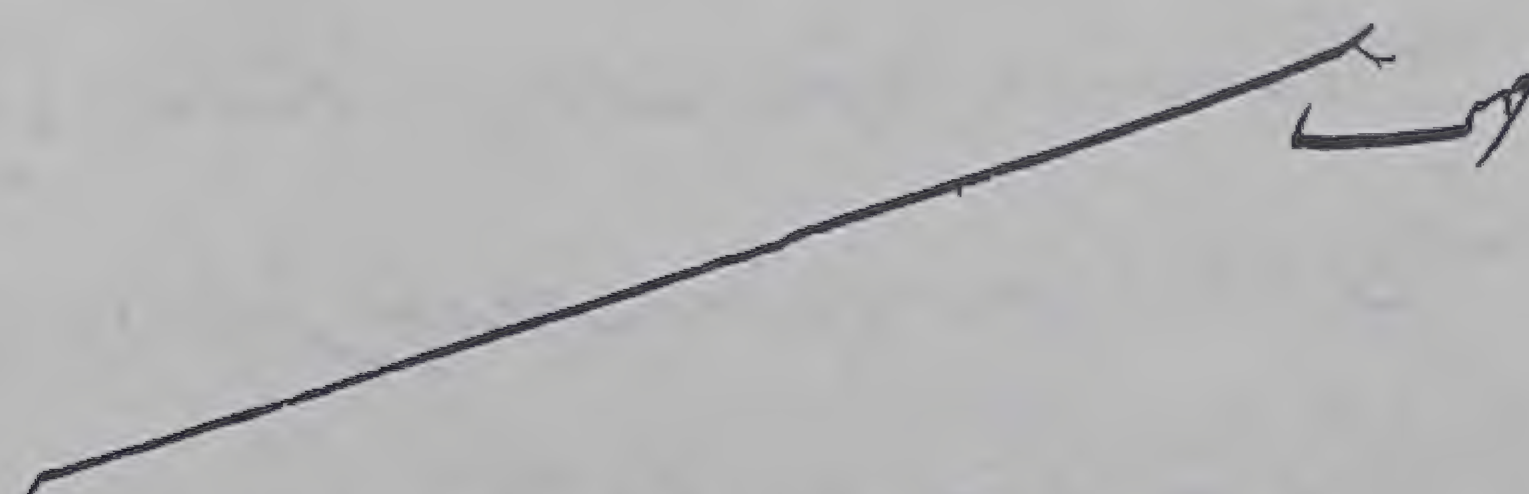
سابعاً: شهبندر حالیهٔ عثمانی یمنی افندی یکی از اشرار عثمانی ها و همدست با اشقیای عشایر است هر قسم بی اعتدالی های تبعهٔ خودشان را پرده‌پوشی نموده و اگر یک مسئله اتفاقیه قابل کتمان نباشد، به هزار بازی و لطایف‌الحیل رفع گفتگو می‌نماید. در مقابل او هم کارگزاری در خوی معین شده است که از قوانین دولیه سهل است از قواعد معمولهٔ مملکت خودش خبری ندارد و هر روز یک نوع اسباب دردسر و مذاکره فراهم می آید یک نفر کارگزار قابل و کاردان در خوی و یکی در باشقلعه خاک عثمانی لازم است که اقلاً بعض وقوعات را به کومیسیون اطلاع داده و حین ظهور یک حادثه شاهد و مقوی اقوال کاذبهٔ شهبندر واقع نشود.

ثامناً: سرحد قطور جالب انظار دقیقهٔ اولیای دولت قاهره است و چون از ید غاصبانهٔ عثمانی انتزاع شده است ضمناً اکراد را تحریک کرده و هر روز یک نوع اسباب اختلال فراهم می‌آورند نایب‌الحکومه آنجا باید یک نفر آدم آگاه و ملت‌خواه و مقتدر باشد. نه مثل نایب‌الحکومه حالیه که ابداً ربطی از کار حکومت و اطلاعی از قانون عثمانی و وضع عشایر ندارد. علاوه بر این حالا سلطان آقای شکاک پسرعموی محمدآقا هم در کواران یکی از قرای قطور سکنی کرده و دختر خودش را به شرف‌بیک مرزکی تابع عثمانی که حالت او کاملاً تشریح شده است، داده است و به معاونت او قرای قطور و خوی و سلماس را تاخت و تاز می‌نمایند و حاکم بیچاره ابداً قادر به دفع اتفاقات سیئه

نیست.

تاسعاً: در باب مأموریت منع اسحله دو مسئله است، یکی اسلحه‌ای است که تجار ارامنه برای تجارت می‌آورند این قبیل اشخاص تمام اسلحه را میان بارهای مال‌التجاره یا بوشکه‌های نفط [بشکه‌های نفت] گذاشته و به گمرک می‌آورند اجزای گمرک آنها را مداخل خود می‌دانند باید در این خصوص حکم عمومی بشود که احدی از اجزای گمرک برای اسلحه فراری مداخله نکرده به مأمور منع اسلحه خبر بدهند مأمور منع اسلحه معاینه کرده و به اطلاع مباشرین گمرک ضبط دیوان اعلی بشود.

دیگری اسلحه فراری اکراد است که عشایر سرقت نموده و یا با فراری‌ها دست به یکی شده و به قیمت ارزان می‌خرند بعد به قیمت گران به اکراد دیگر می‌فروشند و محققاً بودن اسلحه در دست اکراد موجب ندامت و وخامت مآلیه خواهد بود اگر امر و مقرر شود اکراد جز کسانی که به خدمت دولت علیه مستخدم هستند حامل اسلحه نباشند و اگر بشوند مأمور منع اسلحه گرفته و ضبط نماید انضباطی در ترتیب امور و اجرای مقصود عاقبت محمود اولیای دولت علیه به عمل خواهد آمد.

عرایض لازمه ریاست کمیسیون سرحدی دولت علیه ایران از لحاظ انور مبارک خود گذشت

اولاً در این چند سال با شرف و دسته عصیان زرامنه در خاک عثمانی اتفاق افتاده است

و هم که ابواب حکمرانان عثمانی عمداً و شرف بیک نام از قبیله مرزکی ساکن ترک برک محمودی معلوم الاحوال

که هم تبعیت و هم تعلق سکنایش به دولت عثمانی مجهول است چنان آتش در صفحات خوی

و سلماس فروخته اند و رعایای بیچاره بعضی از پا افتاده اند و اگر امسال انظار ها گذرد باز اولیای

دولت علیه از آبادی انطرفها صرف نظر فرمایند و آنچه تعقیب قاصر چاکرانه بر آید

اگر شرف بیک تبعید نشود در امنیت و آسایش اینجا افاقه عاجلی خواهد شد

ثانیاً دولت عثمانی با این حالت و روش عشایر خودشان مأمورین کمیسیون را

نخواهند فرستاد مثل اینکه در ظرف دو سال و نیم مأموریت کرم هنک بدفع الوقت

گذرانیدند و امسال هم دو ماه است چاکر در سلماس است به معذرت اینکه آمدن مأمورین

کمیسیون از اسلامبول طول خواهد کشید و موقتاً مرض عدم مقطع فرزند شیخ حمید پاشا را

که یکی از معتبرین باشقلعه است نخواهند فرستاد هنوز اثری از عزیمت او نیست اگر امر

و مقرر شود که باب عالی را مجبور به اعزام مأمورین کمیسیون بکنند کاری از پیش خواهد رفت

والا بی اعتنائیهای این نقاط روز بروز در تزاید خواهد بود

ثالثاً محمد صدیق پسر شیخ عبید شقی بواسطه اینکه دولت عثمانی [illegible] دیوانی و فرقه عسکری بنیادیه باختلال افتاده است بهیچ مرحمت [illegible] بشود گذشته از اینکه مرحمی دلیه برگشته است و هیچ نوع اعتباری [illegible] نیست خودش از اشرار روزگار است سه سال قبل خلیفه مارکوریتی خلیفه نصرانیهای ارومیه را باده نفر نصرانی بقتل رسانده و چند ماه قبل اشنویه را غارت و جمعی را مقتول نمود و حالا میخواهد تبعیت این دولت علیه را قبول کند مستدعای عاجزانه اینست به عرایض او را التقریب نظر نمایند که بشروطی که شفاهاً معروض خواهد داشت

رابعاً اولیای دولت قویشوکت قاهره میدانند که دول عیسوی مذهب پولتیک شان درحق این دولت علیه چیست خسروآباد که در نیم فرسخی دیلمقان واقع است مجمع نصرانیهای تبعه دولت علیه ایران است و دولت فرانسه چنانچه در همه ممالک اسلام قرارش بر اینست یکنفر کشیش فرانسه با بنا فرستاده است و این قریه را جبراً خلیفه ایشان خسروآبادی تابع دولت علیه ایران از اولیای دولت علیه خریده و اکنون [illegible]

اهالی خسروآبادی تابع دولت علیه ایران میباشند و نظر به اینکه الآن مقیم آنجاست

کشیش فرانسه از سه هزار پول کاغذی درآورده است و مواظبت با مریض‌ها میکند حالا

این نوشته موجب مداخله بهمه امور خسروآباد شده است حتی تعیین مباشر و عزل و نصب را

هم مربوط به این نهایت وظیفه ... میخواهد به اجرای لزوم روحانیت کند کشیش فرانسه

... است به نوعی اختلاف فیمابین اهالی خسروآباد بظهور رسیده و دو طرف

پیدا کرده اند اگر اراده سنیه همایونی در احقاق مقتضی شود امر و مقرر فرمایند کشیش فرانسه

مداخله با مور مباشر و ملک خسروآباد و اهالی آنجا نکند و الا اگر این حالت استداد پیدا نماید

آنوقت هیچ شاکی وظیفه خود نبود وظیفه ... الزام برده است که ... اهالی را مداخله با مور

خسروآباد ... اگر ... مبارکه اولیای دولت ... لازم است علیحده تحقیق ... نمایند

تا کشف مطلب نماید

خامساً مهرآقا شکاک که از تبعه دولت علیه ایران و ساکن چهریق از مردمان بسیار ...

عشایر دولت علیه ایران است حتی بندگان سرکار اعلیحضرت قدر قدرت اقدس

شاهنشاهی ارواحنا فداه باین جان نثار غلام در ضمن فرمایش دستخط

مقرر فرموده بودند بعد در نهضت موکب فیروزی کوکب

باصطبل مبارک ملتجی شده و اولیای دولت ابد مدت علیه بقای او را در چهریق تصویب

فرمودند وجود او در این حدود ضرر محض است و اگر بشرف شبک تبعید شود دیگر دست

از هر زکی خود نخواهد کشید حتی اکنون هم در بهانه مراد الصفات با دو همدست

چون طور او بعد از التجا چنان انصاف است اگر مقرر گردد همیشه دو نفر از پیروانش در

دربار معدلت مدار مشغول خدمت بوده و اولیای دولت قوی شوکت را مطلع نمایند

خودش مرتکب ترقی گذشته و دیگران را ممنوع دارد و بلکه در بعض اوقات اقدام بمعامله

متقابله کنند اسباب امنیت ایلات بطور اعمال فراهم خواهد آمد

شاهنشاها دو سال قبل نواب مستطاب والا امام قلی میرزا حکمران ارومی مستحق رحمت

و خارج گذیره شده و اکراد تبعه دولت علیه ایران سکنه صحرای را با دیپ دو نفر از

[illegible] انتهائی [illegible] مشغول فرموده‌اند که از مصدر جلالت امر شده آن دو نفر در تبریز

در تحت توقیف باشند [illegible] مزید اطمینان اهالی و انتظام این نقاط خواهد بود و بمجرد استخلاص

[illegible] آنجا [illegible] مجدداً [illegible] بعضی کارهای ناشایست خواهند کرد و در عوض نظام دولت

را که [illegible] بار مجبور بسوق عسکر و تکثیر اردو و صرف پول خواهند بود

سابعاً شهبندر حالیه عثمانی [illegible] افندی که از اشرار عثمانیها و مدتهاست با اشقیای عشایر است

هر قسم به اعدای [illegible] تبعه خودشان را پرده‌پوشی نموده و اگر یک مسئله اتفاقیه قابل

کتمان نباشد به هزار بازی و لطایف الحیل رفع گفتگو می‌نماید در مقابل او هم کارگزاری در

خوی معین شده است که از قوانین دولتیه بهره است از قواعد معموله مملکت خودش بی‌خبری

ندارد و هر روز یک نوع اسباب دردسر و مذاکره فراهم می‌آید یک نفر کارگزار قابل

و کاردان در خوی دیگر در باشقلعه خاک عثمانی لازم است که رفع بعضی وقوعات را

بکند همین اطلاع داده و حین ظهور یک حادثه شده و مقوی اقوال کاذبه شهبندر واقع نشود

ثامناً نظر به قطور جالب انظار دقیقهٔ اولیای دولت قاهره [illegible] و چون

در این [illegible] خواجه [illegible] شده است ضمناً اگر در اطراف [illegible] شده و هر روز [illegible]

اسباب اختلال [illegible] فراهم می‌آورند نایب الحکومه آنجا با یک نظر کردم آگاه [illegible]

و مقصد ترتیب نشدن نایب الحکومه حالیه که ابداً ربطی از کار حکومت و اطلاعی از قانون

عثمانی و وضع عشایر ندارد علاوه بر این حال سلطان آقای شکاک پسر عموی جهانگیر آقا هم در

کوران یکی از قراء قطور سکنی کرده و دختر خودش را به شرف بیک مرزکی تابع عثمانی داده

حالت را کاملاً تشریح شده است داده است و بعد از آن از قراء قطور دعوی و

سیاسی را تا حقیقت و تا از میان نبرد و حاکم چاره ابداً قادر بر رفع اتفاقات سیئه نیست

تاسعاً در باب مأموریت منع اسلحه دو مسئله است یکی اسلحه ایست که تجار از ایران [illegible]

تجارت می‌آورند اغلب اشخاص تمام اسلحه را میان بارهای مال التجاره یا بسته‌های نفط گذاشته

دیگر اینکه مأمورین گمرکی آنها را داخل خود میدانند باید در این خصوص حکم عمومی بشود که احدی

از مأمورین گمرک برای اسلحه فراری مداخله نکرده به مأمورین منع اسلحه خبر بدهند مأمورین منع اسلحه معاینه

کرده آنچه شایان ضبط است بین گمرک ضبط دیوان اعلی بشود

دیگر اسلحه فراری اکراد است که غالب را سرقت نموده و یا با فراریها دست یکی شده بقیمه

ارزان میخرند بعد بقیمت گران باکراد دیگر میفروشند و متحقق بودن اسلحه در دست اکراد

موجب خسارت و خسارت مالیه خواهد بود اگر امر مقرر شود اکراد جز کسانی که به تبعیت

دولت علیه متمدن باشند حامل اسلحه نباشند و اگر بشوند مأمورین منع اسلحه گرفته و ضبط نمایند

در ترتیب امر و اجرای مقصود عاقبت محمود از برای دولت علیه بعمل خواهد آمد

شمارهٔ سند: ۷۸۲
موضوع: ورود مأمور کمسیون عثمانی به قضای گوار
تاریخ: ۱۳ شعبان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ٤٠/٣٠

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۳۲۱

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما مهربانا

موافق اشعار باب‌عالی به سفارت کبری می نویسد مأمور قمسیون حدود مدتی است آمده در قضای گوار در حدود منتظر آمدن مأمور دولت علیه ایران است و هنوز نیامده که به مأمور عثمانی ملحق شده شروع به کار کنند، و آن جناب جلالت‌مآب عالی مرقوم فرموده‌اند کهَ مأمور ایران در حدود منتظر است که مأمور عثمانی بیاید دوستدار اکنون مصراً منتظر است که امر تلگرافی شرف صدور یابد که مأمور مزبور هرچه ممکن است زودتر به مأمور عثمانی در قضای گوار ملحق گردد و اقدام به تسویه امورات نمایند و از نتیجه دوستدار را مستحضر فرمایند. همواره احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید، زیاده چه زحمت دهد.

مهر محمد شمس‌الدین سفیرکبیر عثمانی در پشت نامه

جناب جلالتمآب اجل اکرم آقای ... [illegible]

نائب اول سفارت کبرای انگلیس که مأمور قسمت ... [illegible]

در صدد منتظر که تا مأمور دولت علیه انگلیس است و هنوز تا حال ... [illegible]

شروع بکار نکنند و الا جناب جلالتمآب آقای ... [illegible]

پاپیچ شده ... [illegible]

زودتر مأمورین ... [illegible]

مستدعی است ... [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۸۳
موضوع: تعیین محل کمسیون
تاریخ: ۲۰ شعبان ۱۳۱۸ هـ.ق
کارتن: ۱۵
پرونده: ۴۰/۳۰

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه پیشکار مملکت آذربایجان

نمره: ۵۵۸۶

در باب تعیین محل کمسیون در کهنه‌شهر سلماس از سفارت جواب رسید، این طور نوشته‌اند که عیناً برای استحضار خاطر شریف درج می‌نماید: «تعیین محل بهتر آن است مابین مأمورین طرفین بشود بنا به خواهش آن‌جناب جلالت‌مآب به باب‌عالی تلگرافاً اظهار داشت که از آنجا تعلیمات به حمدی‌پاشا بدهند که با مأمور دولت علیه ایران مذاکره و تعیین محل به طور مساعد نماید خوب است آن‌جناب جلالت‌مآب عالی هم به رئیس کمسیون مزبور همین طور تعلیمات بدهند که متفقاً محل اجتماع را برقرار و شروع به کار نمایند» مراتب را به جناب میرزا موسی خان تلگراف کردم البته از طرف قرین‌الشرف عالی هم آنچه مقتضی بدانند تعلیمات لازمه برای مشارالیه خواهند فرستاد زیاده چه زحمت دهد.

نصرالله مشیرالدوله

نمرهٔ ۵۵۸۵
وصول تحریر جناب نظام‌السلطنه مورخهٔ ۳ شهر شعبان ۱۳۱۸

[پشت پاکت نامه:]
نمرهٔ ۳۵
۲۲ شهر شعبان ۱۳۱۸ هـ.ق

یک طغرا مراسلهٔ سفارت عثمانی است، از عرض خاکپای جواهرآسای اقدس همیون شاهنشاهی روحنافداه خواهد گذشت.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم، حالا که مأمور عثمانی به حدود آمده است، البته مأمور ایران هم باید هرچه زودتر برود و حاضر شوند. محل امضای مظفرالدین شاه

۲۸۸۴

نمره ۵۵۸۶

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه پیشکار مملکت آذربایجان

۲۰ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۸

در باب تعیین محل کمیسیون در کهنه شهر سلماس از سفارت جواب رسید که از طرف سفارت انگلیس

[illegible] درج می‌نمایند تعیین محل بعد از آن است که مأمورین طرفین شروع بکار نمایند

از جانب جلالتمآب ... منتظر [illegible] که از آن تعلیمات داده باشند که مأمور دولت

علیه ایران نیز [illegible] تعیین محل [illegible] خوب است از جانب جلالتمآب عالی به رئیس کمیسیون

نیز به همین طور تعلیمات بدهند که ... محل اجتماع را قرار داده شروع بکار نمایند) مراتب را به جناب

میرزا ... خان [illegible] از طرف قرین الشرف [illegible] تعلیمات لازم

[illegible] خواهند [illegible] (نصرالله مشیرالدوله)

نمره ۵۵۸۵

وصول تحریر جناب ... مورخه ۲۳ شهر شعبان ۱۳۱۸

۳۵
۲۲ شهر ۱۳۱۸

معطوف به مراسله سفارت عثمانی [illegible]

از عرض [illegible] جواب [illegible] شاهنشاهی در رفع [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٧٨٤
موضوع: ورود مأمور کمسیون ایران در خوی و سلماس
تاریخ: ٨ رمضان ١٣١٨ هـ. ق
کارتن: ١٥
پروندهٔ: ٤٠/٣٠

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی مقیم طهران

نمره: ٦١٢٣ — ٣٠٤

از مضمون مراسلهٔ شریفهٔ مورخهٔ شهر شعبان ١٣١٨ نمره ٣٢١ دایر به اعلام ورود مأمور کمسیون دولت علیه عثمانیه به حدود دوستدار را استحضار حاصل شد. جواباً با کمال احترام زحمت اظهار می دهد چنانچه مکرر به سفارت کبری اعلام شده است، جناب میرزا موسی خان رئیس کمسیون این دولت علیه مدتی است به محل مأموریت عزیمت نموده و در خوی و سلماس منتظر بود اینک موافق تلگرافی که از مشارالیه رسیده با مأمور مزبور ملاقات کرده است و ناچار به سفارت کبری هم مأمور کمسیون آن دولت علیه اعلام نموده است و بدیهی است که از جانب سفارت کبری تعلیمات مساعدت آمیز برای مشارالیه خواهند فرستاد. احترامات فایقه را تجدید می نماید.

۲۹۱۵

۱۲۳ع
۳۰۴

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی مقیم طهران

۱۸ شهر رمضان المبارک ۱۳۲۱

از مضمون مراسله شریفه مورخه ۱۸ شهر شعبان ۱۳۲۱ دایر باعلام ورود مامور کمیسیون دولت علیه عثمانیه که بعد از استقرار استحضار
حاصل شد جواباً با کمال احترام جهت اظهار میدهد چنانچه که سفارت کبری را اعلام شده است جناب میرزا ابوالحسن خان رئیس کمیسیون
این دولت علیه مشغول به ماموریت عزیمت به خوی و سلماس منتظر بعد از اینکه موافق تلگراف از مشارالیه رسیده با مامور
مزبور ملاقات ... آن سفارت کبری هم مامور کمیسیون آن دولت علیه را اعلام نموده است و بدیهی است در این باب
سفارت کبری تعلیمات مساعدت آمیز برای مشارالیه خواهند فرستاد احترامات فائقه را تجدید مینماید

شمارهٔ سند: ۷۸۵
موضوع: گزارش محال چهریق
تاریخ: ۱۲ شوال ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۳/۳۲

نامهٔ ریاست کمسیون سرحدات آذربایجان به وزارت خارجه

نمره: ۷۳

البته کاملاً مشهود خاطر مبارک بوده و هست که بندگان سرکار اعلی حضرت قدرقدرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه حین فرمایش دستورالعمل شفاهی، تأکید مخصوصی در انتظام امور چهریق فرمودند. سابقاً محال مزبور را کاملاً سیاحت نکرده و چنانچه لازم بود از وضع آنجا اطلاعی نداشت. این دفعه که مجبور به اقامت اینجا شده است معلوماتی را که تحصیل نموده و ظهوراتی را که در حالت حالیه پیش آمده است به عرض می رساند.

محال چهریق عبارت از شصت قلعه قرا است. آبش رودخانه‌ای است معروف به زُولا از آبهای خوشگوار و سریع الهضم معروف است. مزارع و مراتع به قدر کفایت ذخیرهٔ سالیانه یک ولایت را دارد پنجاه و سه پارچه از قرای مذکوره به واسطهٔ حسن تدبیر و ادارهٔ شکاکها مصداق آیهٔ کریمهٔ «وجعلنا عالیها سافلها» شده است هفت قطعه ده مسکون در همهٔ این محال باقی است و اهالی این هفت ده باید از عهدهٔ مالیات دیوانی و عوارض و ترتیب تجملات و مخارج فوق‌العادهٔ محمدآقا شکاک و جعفر پسرش برآیند و درجهٔ قدرت و قوه اهالی هفت ده درمقابل این همه تحمیلات کاملاً معین است.

مع هذا اگر این پدر و پسر باهم راه رفته و در یکجا باشند، بار گران رعایای بیچاره قدری تخفیف پیدا می‌کند در اوایل ماه شعبان جعفر پدر خود محمدآقا و برادرهاش را از چهریق بیرون نموده است، او هم کوچ کرده با احمال و اثقال و عیال و اطفال و نوکر و طایفه قریهٔ سیاوان را که در نیم‌فرسخی واقع و مرکز ناحیهٔ گردیان من‌نواحی چهریق است محل سکنای خود قرار داده است و تمام مخارجش را به گردن اصغرآقا کدخدای ناحیهٔ گردیان و سایر اهالی هفت ده مرقوم بار آورده است. مالیات دیوانی را

هر دو مطالبه می‌کنند و هنوز چیزی از بابت مالیات به کارگزاران دیوان اعلی نپرداخته‌اند روغن و گوسفند و هیزم و ذغال و پنیر باید به هر دوشان علی‌السویه فرستاده شود و مقصود تصدیق و تکذیب یکی از آنها نیست همین قدر کافی است که پدر و پسر هستند و هر دو از نسل یک مارند لکن در مقام انصاف در این موقع ایرادی به محمدآقا وارد نمی‌آید. جعفر علناً پدر و برادرهاش را به تهدید قتل می‌ترساند. مراتب مکرر تلگرافاً و تحریراً به جناب مستطاب اجل اکرم افخم آقای نظام‌السلطنه دام اقباله العالی عرض شده است. اول اصلاح فی‌مابین را به حکومت خوی محول فرمودند، پدر و پسر اعتنایی نکرده و به خوی نرفتند مجدداً به حکومت ارومیه مفوض فرمودند و قبل از وقت عرض می‌کند که نواب مستطاب والا امامقلی میرزا با جعفر رابطه مخصوصی دارند و جعفر به ارومی رفته است اگر محمدآقا هم تمکین کرده و برود و جزئی طرفداری به پسرش مشاهده نماید بکلی مأیوس و مظهر حرکات غیرمأموله خواهد شد عجالتاً استدعای چاکر منحصر به تهیهٔ آسایش رعایای هفت ده چهریق و استخلاص آنها از چنگ این دو گرگ مزوّر است. زیاده جسارت است.

محل مهر: موسی ابن‌علی

ریاست کومیسیون سرحدات
کل مملکت [illegible]
بتاریخ ۱۲ شوال [illegible]

[illegible] خاطر مبارک بوده است که بندگان ارکان اعلیحضرت قدرقدرت [illegible]
[illegible] شاهنشاهی ارواحنا فداه حین فرمایش دستورالعمل شفاهی تأکید مخصوصی [illegible]
امور جهرق فرمودند سابقاً محال مزبور را کاملاً سیاحت کرده و چنانچه لازم بوده از
وضع آنجا اطلاع حاصل داشت این دفعه هم مجبوراً اقامت آنجا شده است معلومات [illegible]
تکمیل نموده [illegible] در حالت حالیه [illegible] است بعرض میرساند (از [illegible])
محال جهرق عبارت از شصت قطعه قرا است اکثر [illegible] معروف
از آبهای [illegible] معروف است مزارع و مراتع [illegible] کافیست و غیره
سالیانه [illegible] ولایت را دارد [illegible] از قرار مذکوره [illegible]
[illegible] مصداق آیه کریمه وجعلنا عالیها سافلها شده است [illegible]
مسکون در همه این محال باقی است و اهالی این هفت ده [illegible] از عهده [illegible] مالیات [illegible]
[illegible] و ترتیب تعدیات [illegible] فوق العاده [illegible]
برآمده و درجه قدرت [illegible] اهالی هفت ده در مقابل [illegible] تعدیات [illegible]
معین است [illegible] اگر این [illegible] باهم [illegible] رفته [illegible] باشند [illegible] گران
رعایای بیچاره قدری تخفیف [illegible] [illegible]

و برادر اش را از چهریق بیرون نموده است و دوم کوچ کرده با احمال و اثقال و عیال و اطفال

دو نفر و طایفه قریه (سیناوان) را که در نیم فرسخی واقع و مرکز ناحیه (کردیان) از نواحی

چهریق است محل سکنای خود قرار داده است و تمام خانوارهایش را بدون استثنا از قرای ناحیه

گردیان دست بر داشته اخذ ده مرقوم را برادر آورده است مالیات دیوانی را هم مطالبه نمی‌کنند

و هنوز چیزی از بابت مالیات به کارگزاران دیوانی اعم مزبوره حواله نموده روغن و گوسفند و پنیر هم

در ذغال و هیزم باید به بهره شان عاید و زیاده شود و مقصود از این تقریب و تکرار که از اینها

نیست همین قدر کافی است [illegible] و [illegible] قبض یک پارچه کلی در مقام اطاعت

در این موقع ایرادی به اهالی آق وارد بشود که [illegible] برادر اش را [illegible] تعقیب [illegible]

هم است که در تکرار و تکرار به جناب مستطاب اجل اکرم افخم آقای نظام السلطنه دام اقباله العالی

عرض شده است اول اصلاح فیما بین را به حکومت خوی محول فرمودند بعد [illegible]

کرده و کوی [illegible] حکومت [illegible] مفوض فرمودند و قبل از وقت عرض [illegible]

هم نواب مستطاب والا [illegible] با جمعی رابطه مخصوصی دارند و [illegible]

اگر [illegible] هم تمکین کرده [illegible] طرفداری [illegible]

مطلب [illegible] مورد [illegible] حاکم [illegible]

چهریق و [illegible] از [illegible] است [illegible] است

شمارهٔ سند: ۷۸٦
موضوع: گزارش میرزا موسی خان
تاریخ: ۱۱ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ.ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا موسی خان رئیس کمسیون آذربایجان
نمره: ۷٤۳۰

راپورت شما را در باب چهریق و حالت حالیهٔ محال آنجا دیدم و مطلع شدم مسلم است که این قبیل اطلاعات برای اشخاص دولتخواه جز تأسف نتیجهٔ دیگر نخواهد بخشید اگر حکام آنجا در عرض این مدت به فکر آبادی محالات آنجا می افتادند و معایب کار را توضیح می‌کردند حالا تمام آن شصت قرا که نوشته‌اید، آباد بود. باری عجالتاً در فقرهٔ محمدآقای شکاک و پسرش شرحی به جناب مستطاب اجل اکرم آقای نظام‌السلطنه نوشته می شود تا ببینم نتیجه اقدامات ایشان چه خواهد شد یقین است شما هم به وظیفهٔ دولتخواهی خود عمل خواهید کرد.

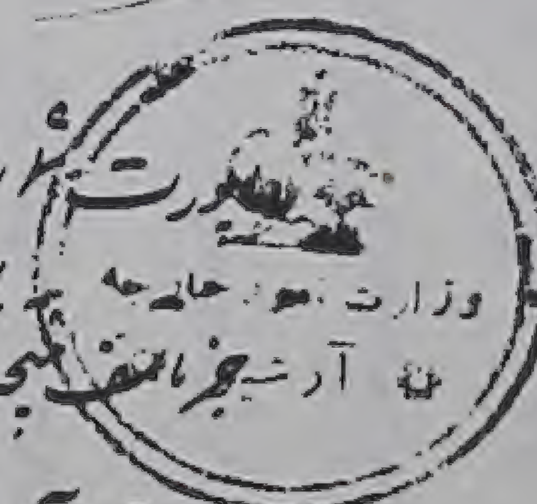
مهر بادامی وزارت خارجه

۳۶۹۴

۲۴۳۰

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا موسی خان رئیس کمیسیون آذربایجان

۱۱ شهر ذی القعدة الحرام ۱۳۱۸

صورت [illegible] را در باب چهریق و حالت حالیه محال آنجا دیدیم و مطلع شدیم مسلم است در این قبیل اطلاعات برای تشخیص و تحویل نتیجه دیگر نخواهد بخشید اگر حکام آنجا در عرض این مدت بفکر آبادی محالات آنجا می‌افتادند و معایب کار را توضیح می‌کردند حالا تمام آن شصت قریه را نوشته‌اید آباد بود به عبارت اخری در وقت محمد آقای شکاک و پرسش شرحی بجناب مستطاب اجل اکرم آقای نظام السلطنه نوشته شد تا ببینیم نتیجه اقدامات ایشان چه خواهد شد یقین است شما هم بوظیفه در استخلاص خود عمل خواهید کرد

(مهر بالای وزارت خارجه)

شمارهٔ سند: ۷۸۷
موضوع: کمیسیون سرحدی ایران و عثمانی آذربایجان
تاریخ: ۲۰ رمضان ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: ۱۵

نمرهٔ ۲۶

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

میرزا موسی خان مأمور دولت علیهٔ ایران که به ریاست کمیسیون سرحدی تعین شده است، شرحی به بنده نوشته بود که مدتی است به سرحد وارد شده و به فوت وقت می‌گذراند در این مدت که از یک سال متجاز می شود، ابداً کاری فیصل نیافته و اقدامی از طرف عثمانی نشده است زیرا که شیخ حمیدپاشا که رئیس کمیسیون می باشد مانع پیشرفت مقصود و معاندتی که در کارها دارد نمی خواهد امورات معوقه تسویه شود و چون مشارالیه به اردوی حمیدی منسوب و با شرف‌بیک مناسبت دارد، خبر تغییر او و تبدیل یک نفر نافذالقول که برای قطع و فصل امورات اختیار داشته باشد محال است فایده ازین کمیسیون حاصل شود. ولی از قرار تحقیقات چاکر هشت نه سال پیش ازین در زمان صدارت جوادپاشا کمیسیون مختلط برای رسیدگی و قطع و فصل منازعاتی که فی‌مابین اکراد و عشایر طرفین بود، در سرحد تشکیل یافته بود بعد از مدتی برحسب دستورالعمل وزارت جلیلهٔ امور خارجه برای برداشتن کمسیون از سرحد از جانب سفارت کبری به باب‌عالی اقدامات و اظهارات شد جوادپاشا راضی شده گفته بود که وجود کمیسیون در سرحد برای منع تجاوزات عشایر طرفین مانع بزرگی است. مثلاً سالی جای ده دفعه دو دفعه تجاوزات وقوع می یابد. چون عشایر از هیئت کمیسیون احتیاط دارند و می ترسند بعد از تغیر صدارت باب‌عالی کومیسیون را الغا نموده و مأمورین کومیسیون را به سایر جاها تعین کرده بودند مجدداً بنا به امر وزارت امور خارجه برای ابقای کمیسیون اقدامات لازمه به عمل آمده است ولیکن باب‌عالی قبول نکرده وزیر داخله جواب داد که سالهای سال این کمیسیون تشکیل یافته هیچ کاری صورت نگرفته و فایده برای دولت مترتب نشد و دولت پول مفت ندارد به مأمورین بدهد و هرچند از جانب سفارت کبری جواب داده شد که این کومیسیون چندین منازعات عشایر را حل و رفع کردند و وجود آن منافع طرفین

می باشد باز باب‌عالی قبول نکرد حالا اگر اولیای دولت مجدداً ارادهٔ تشکیل کومیسیون مختلط می نمایند، منتظر دستورالعمل می باشم که اقدامات لازمه را بنمایم. وانگهی از برای رسیدگی کدام منازعات تشکیل کومیسیون را خواهم طلبید مستدعی است موضّحاً مرقوم فرمایند. اثر مهر پرنس ارفع‌الدوله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به پرنس ارفع‌الدوله بنویسید که کمسیون را نمی توان موقوف کرد هر طور است این کمسیون را دولت عثمانی بفرستد که گفتگوی طرفین را رفع نمایند.

امضای مظفرالدین شاه

۱۳۱۹
۲۰ شهر شعبان
۲۶

وزارت امور خارجه

... دولت علیه ایران در باب کمیسیون سرحدی تعیین شده است شرحی

... بوده مدتی است بسرحد وارد شده و نفرت وقتی ... در این مدت که

در کمال ... و نمیشود لهذا کاری فیصل نیافته و اقدامی از طرف عثمانی نشده است زیرا که

شیخ خلیفه پاشا رئیس کمیسیون میباشد مانع پیشرفت مقصود و معاندتی در کارها دارد نخواهد

امورات معوقه تسویه شود و چون مشارالیه با رؤسای جمیله منسوب و با شرف ملک

مناسبت دارد در خبر تغییر او و تبدیل بکسی نافذالقول برای قطع و فصل امورات اختلافی

داشته باشد مهم است فایده از این کمیسیون حاصل شود ولی از قرار تحقیقات حاکمه

هشت نه سال پیش از این در زمان صدارت جواد پاشا کمیسیون مختلط برای رسیدگی

و قطع و فصل منازعاتی در فیمابین اکراد و عشایر طرفین بود در سرحد تشکیل یافته بود بعد

از مدتی بر حسب دستورالعمل وزارت جلیله امور خارجه برای برداشتن کمیسیون از سرحد

از جانب سفارت کبری به عالی اقدامات و اظهارات شد جواد پاشا راضی نشده گفته بود

که وجود کمیسیون در سرحد برای منع تعدیات عشایر طرفین مانع بزرگی است

[illegible]

مثلاً سالی ده دفعه در دفعهٔ تو وزارت وقوع می‌یابد چون عشر از اشخاص کمیسیون

احتیاط دارند و متغیر شوند بعد از تغییر صدارت باب عالی کمیسیون را الغا نمودند

کمیسیون را اعضا تعیین کرده بعد مجدداً بنا بامر وزارت امور خارجه برای

انعقاد کمیسیون اقدامات لازمه بعمل آمده است ولیکن باب عالی قبول نکرده و وزیر داخله

جواب داد که سالها سال این کمیسیون تشکیل یافته هیچ کاری صورت نگرفته

و فایده برای دولت مترتب نشد و دولت چه منفعت دارد مأمورین مذهب و هر چند

از جانب سفارت کبری جواب داده شد که این کمیسیون چندین منازعات عشایر را

حل و رفع کردند و وجود آن منافع طرفین می‌باشد باز باب عالی قبول نکرد حال اگر

اولیای دولت مجدداً اراده تشکیل کمیسیون مختلط می‌نمایند منتظر دستورالعمل

می‌باشم در اقدامات لازمه را انجام و الا تکلیف از برای رسید که کدام منازعات تشکیل

کمیسیون را خواهم طلبید مستدعی است موضحاً مرقوم فرمایند

شمارهٔ سند: ۷۸۸

موضوع: در خصوص میرزاموسی خان رئیس کمسیون سرحدی

تاریخ: سال ۱۳۱۹ هـ. ق

کارتن: ۲۱

پروندهٔ: ۱۵

نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه

با اینکه بالفطره از خورده گیری و اثبات تقصیر را خوش ندارم و تا می توانم و امکان دارد شریک عفو و اغماضم اما در امورات دولتی حتی المقدور هر کس و هرچه باشد خودداری نمی‌کنم و قبل از وقت و وقوع یک حادثه بزرگی ناچارم که آنچه می دانم در دولتخواهی و نمک خوارگی عرض کنم تا چه قبول افتد و چه در نظر آید. حقاً و صدقاً این میرزا موسی خان رئیس کمیسیون گویا هیچ راست‌نویسی و راستگویی را عادت نکرده آنچه می نویسد تماماً کذب و خودنمایی بوده در صدد این است کار سرحد که سهل است، امورات آذربایجان را مختل کرده عالمی را به زحمت بیندازد مخلص هم به اقتضای تکلیفی که دارم کراراً از او شرح حالی نوشته و جواب مساعدی نشنیده‌ام. دیگر نمی خواستم در این باب شرحی زحمت بدهم تا اینکه به مرور اعمال او کاملاً در خدمت جناب مستطاب اجل عالی مسجل و مکشوف افتد. دیروز کاغذ مفصلی از جناب جلالت‌مآبا حاجی سعیدالملک حاکم خوی رسیده بود و یکی دو فقره هم سواد و اصل کاغذ تبعهٔ دولت علیه عثمانی را فرستاده بود لازم دانستم آنها هم به ملاحظهٔ عالی برسد لهذا لفاً فرستادم ملاحظه فرموده از مراتب حالات مشاراله مستحضر باشد. زیاد زحمت ندارم. اثر مهر امیرنظام

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم میرزا موسی خان رئیس کمسیون را احضار نمایید بیاید.

امضای مظفرالدین شاه

با اینکه [illegible] درباب تقصیر را خوش نمی‌کنم و نمی‌دانم دیگران دارد [illegible] عفو و اغماض اما در امورات

[illegible] خودداری نمی‌کنم وقتی از رفتن و وقوع یک حادثه بزرگی ناچارم [illegible]

[illegible] عرض می‌کنم تا چه وقت باشد و چه در نظر است حقیقتاً این میرزا [illegible] خان [illegible]

آیا هیچ [illegible] را عادت نکرده [illegible] بوده [illegible]

کار سرحد و [illegible] امورات آذربایجان را مختل کرده عالی را زحمت بدهد [illegible]

که از شرح حالی نوشته و جواب مساعدی نشنیده‌ام دیگر نمی‌خواهم درباب [illegible] زحمت بدهم تا اینکه

[illegible] اعمال او کاملاً در حضور جناب مستطاب اجل عالی [illegible] مکشوف شد [illegible] کاغذ [illegible]

سیف‌الملک حاکم خوی رسیده بود [illegible] ام [illegible] کاغذ [illegible]

[illegible] ملاحظه عالی برسد لهذا لفاً فرستادم ملاحظه فرموده [illegible]

[illegible] شرف‌الملک اعظم

میرزا [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۸۹
موضوع: اغتشاش در سرحد کردستان
تاریخ: ۱۲ ذی‌القعده ۱۳۲۳ هـ.ق
کارتن: ۳۲ (نوشته‌های قدیم)
پروندهٔ: ۵

گزارش کارپردازی بغداد به وزارت امور خارجه

نمره: ۲۹۱

در باب اغتشاشی که در سرحد کردستان واقع شده است، از قرار تحقیقات چاکر این روزها تلگرافی از مابین همایون برای فریق اردوی ششم عراق عرب رسیده است. از اسلامبول هیئتی به ریاست مجیدپاشا یاور خاصه همایونی مأمور شده‌اند که به طرف کردستان آمده مسئله را کشف و قرار اصلاح آن را بدهند و از قرار مذکور از دارالخلافه هم هیئت مخصوصه برای این کار تعیین و اعزام خواهند شد ولی مع هذا محمدپاشای فریق سرکردهٔ سوارهٔ بغداد این دو سه روزه با یکصد و پنجاه سوار از بغداد به طرف کردستان حرکت خواهند نمود محض استحضار خاطر مبارک معروض داشت در باب نهب و غارت و تجاوز حدود از سمت خانقین و سنجابی کراراً با ولایت مذاکره نموده که هیئتی معین نمایند بروند در قصر این امر را تسویه نمایند. عزل والی قدیم و نصب والی حالیه اسباب تأخیر و تسویف گشته به اسلامبول هم نوشته‌ام خیلی لازم است تأکیداً برای قرار این مسئله به سفارت کبری بنویسید از باب‌عالی امر و حکمی که لازم است گرفته بفرستند برای ولایت زیاده امرالاجل مطاع

[حاشیه، دستخط مظفرالدین‌شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم همین‌طور که کارپرداز بغداد نوشته وزیر اقدام نماید و نتیجه را به عرض رساند.

نمره ۲۹۱

سه‌شنبه ۱۲ ذی‌القعده

۱۳۲۳

جناب اشرف ... اعظم [illegible]

در باب تعدیاتی که در سرحد کردستان واقع شده است از قرار تحقیقاتی که

این روزها تلگرافی از بین‌النهرین برای فریق اردوی ششم عراق عرب

رسیده است از ... ریاست محمد پاشا و رضا ... مأمور شده‌اند

به طرف کردستان آمده مسئله را کشف و قرار اصلاح آن را بدهند و از قرار مذکور

از دارالخلافه هم هیئت مخصوصه برای این کار تعیین و اعزام خواهند داشت و لیکن معهود است

محمد پاشای فریق سرکرده سوار بغداد این دو سه روزه با یکصد و پنجاه سوار از بغداد

به طرف کردستان حرکت خواهند نمود محض تذکار خاطر مبارک معروض داشت

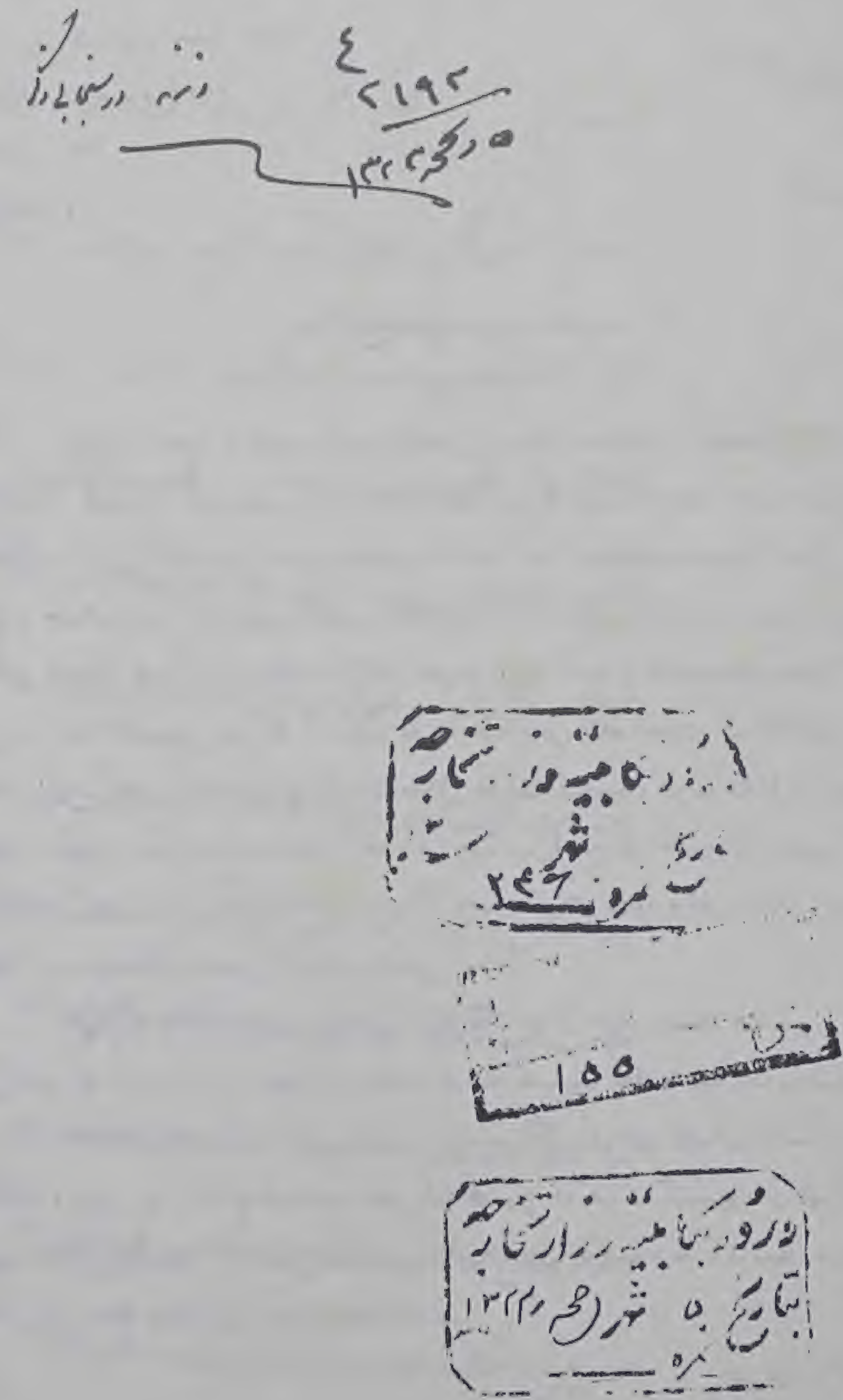
در باب نهب و غارت دکاکین و صدمه وارده به سمت خانقین و شکایات مکرراً با ولایت

مذاکره شده که هیئت مفتشین عثمانیه بروند رسیدگی این امر را ... عثمانیه عزل

والی قدیم و نصب والی حالیه اسباب تأخیر و تسویف گشته با سفارت معهود هم

نوشته‌ام خیلی لازم است تأکیداً برای قرار این مسئله به سفارت کبری ...

از باب عالی امر و حکم لازم است گرفته بفرستند برای ولایت [illegible]

۲۱۹۳
۱۵۵

شمارهٔ سند: ۷۹۰
موضوع: کمسیون تحدید حدود
تاریخ: ۱۵ محرم ۱۳۲٤
کارتن: ۳۲
پرونده: ٤

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

نمره: ۹

قربانت شوم، به طوری که در ضمن راپورتهای مورخه ۱۸ ذیحجهٔ ۱۳۲۳ معروض داشته‌ام، هیئت کمسیونی که از طرف عثمانی‌ها برای تحدید حدود معین و مأمور شده‌اند، رئیس کمسیون احمد واجدپاشا است که از صاحب‌منصبان اتاماژور (ارکان حزب عثمانی) و آدم خیلی باعلم و اطلاع بوده و کسانی هم که در معیت ومرافقت او مأمور شده‌اند همگی از مکتب ارکان حرب بیرون آمده و صاحب‌منصبهای کارآزموده هستند البته کمسیونی هم که از طرف دولت علیه معین شده اعضای آن اشخاص کافی و کامل از هر جهت خواهند بود که در مقابل هیئت کمسیون طرف مقابل از روی علم حفظ حقوق و منافع دولت علیه را بنمایند. چون میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور آتشه تیلیر سفارت کبری مدتی است که در اینجا از وضع حالات حدود و ثغور عثمانی مستحضر و خود صاحب‌منصب تحصیل کرده و باعلمی است.

لهذا به واسطهٔ مسبوق بودن و اطلاعات او از احوال حدود عثمانی، بنده لازم می دانم که او نیز در این موقع در مرافقت هیئت کمسیون دولت علیه بوده، وظیفهٔ خدمت و لازمه اطلاعات خود را به عمل آرد. مستدعیم اگر رأی انور اولیای دولت علیه علاقه گرفته و رفتن او را اجازه فرمایند، مقرر شود همین که هیئت کمسیون از طهران حرکت نمود اطلاع فرمایند که مشیر حضور نیز از اسلامبول حرکت و به کمسیون مزبور ملحق باشد باقی منوط به امر اولیای دولت علیه است.

مهر پرنس ارفع الدوله

[حاشیه، دستخط شاه:] او هم باشد چه عیبی دارد.

[illegible]

۱۵ شهر محرم ۱۳۲۴

۹

قربانت گردم بطوریکه در ضمن راپورتهای مورخه ۱۸ ذیحجه ۱۳۲۳ عرض

داشته‌ام هیئت کمیسیون از طرف عثمانیها کلیتاً [illegible] تعیین و مأمور شده‌اند رئیس

کمیسیون رحمه و واجب پاشا است که از صاحب‌منصبان اتامارژور (ارکان حرب عثمانی)

و آدم خیلی با علم و اطلاع [illegible] در حقیقت [illegible] او مأمور شده اینکه

از مکتب ارکان حرب بیرون آمده و صاحب‌منصبهای کارآزموده هستند البته یک نفر هم

از طرف دولت علیه معین شده [illegible] آن اشخاص کافی و کاملی از هر جهت خواهد بود که در مقابل

هیئت کمیسیون طرف مقابل از روی علم حفظ حقوق و منافع دولت علیه را بنماید

چون میرزا [illegible] حال شیر خورده آقای [illegible] انگلیسی [illegible] است و در اروپا

[illegible] و [illegible] نظامی صاحب‌منصب کاملی که با علم است

لهذا بواسطه سبق بودن و اطلاعات او از احوال [illegible] بنده لازم میدانم

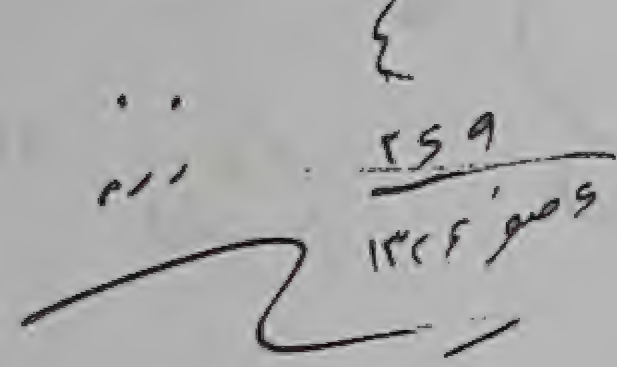
[illegible] در این موقع در مراقبت هیئت کمیسیون دولت علیه بهم وظیفه خدمت و اطلاعات

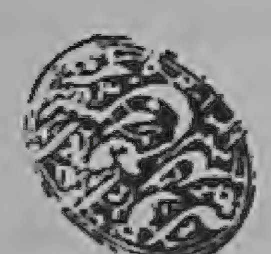
حضور [illegible] آرد [illegible] اگر رأی انور این [illegible] تعلق گرفته و رفتن او را اجازه فرمایند

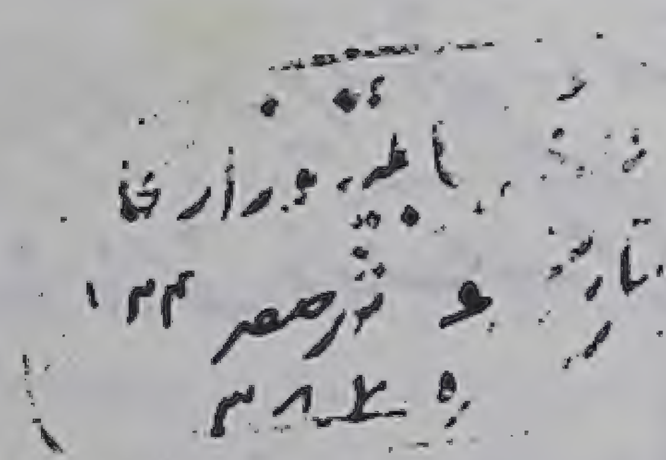
مقرر شود که هیئت کمیسیون از طهران حرکت نموده اطلاع [illegible] در شهر [illegible] از او

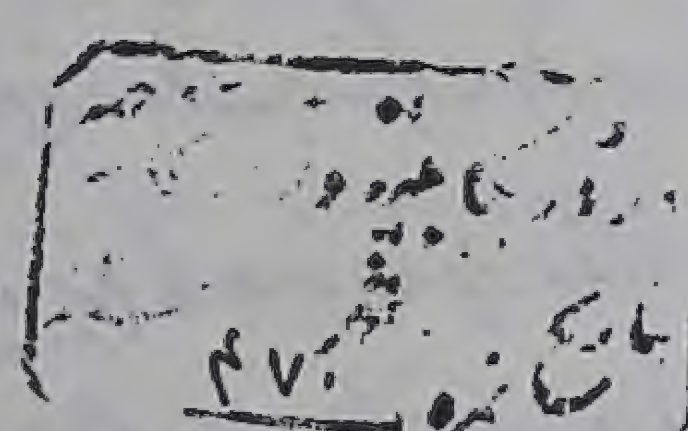
حرکت و به کمیسیون مزبور ملحق باشد تا [illegible] با همراهان [illegible] است

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۹۱
موضوع: حدود نقاط سرحدی
تاریخ: ۱۸ محرم ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۳

ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران، اسلامبول

از مندرجات لوایحی که مرحوم درویش‌پاشا و خورشیدپاشا یک وقتی درباب حدود ایران تنظیم کرده‌اند معلوم می‌شود که بعضی نقاط دیگر هم جلوتر از جاهایی که الحال در تصرف عساکر شاهانه است، متعلق به دولت عثمانی است و مضمون لایحه‌های مزبور مؤید است بر اینکه شکایت دولت علیه متبوعهٔ آن‌جناب اشرف خلاف واقع است. در ضمن بیان حال به تجدید مبانی وداد و مخالصت مبادرت گردید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

۱

صورت

ایران سفارت جلیله‌سنه

حدود ایرانیه حقنده مرحوم درویش و خورشید پاشالرک دقیقاً تنظیم اتمش اولدقلری
لایحه‌لرک مندرجاتنه نظراً الیوم حدود مذکوره‌ده عساکر شاهانه‌نک بولندیغی نقاطک اشغالی
ایدوسنده کمافی بعضیه محللرک دخی محالک اشغالنده بولنمسی [illegible]
شطاتنک نفوذلرینه موافق اولمدیغی بولنقلده تأیید ایتمکده بوجهله بیان حال تثبیت
مسائل دوریه ذریعه اتخاذ قلنمق ۱۸ محرم ۳۲۴ و ۱ مارت ۳۲۲ خارجیه ناظری

توقیع

شمارهٔ سند: ۷۹۲
موضوع: امور مرزی
تاریخ: ۱۸ محرم ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ باب‌عالی (وزیر خارجهٔ عثمانی) به سفارت ایران

نظر به مندرجات لوایحی که در سابق از طرف مرحومین درویش‌پاشا و خورشیدپاشا در باب حدود ایران تنظیم گردیده، چنین معلوم شد که علاوه بر نقاطی که حالیه عساکر شاهانه در آن جاها اقامت دارند، نقاط دیگر هم که در آن طرفتر واقع می‌باشد نیز داخل ممالک شاهانه بوده از این رو شکایات دولت متبوعهٔ شما مطابق با نفس‌الامر نبوده.

در موقع همان تأیید این مطلب موقع را مغتنم شمرده به تجدید مبانی وداد و مخالصت مبادرت می‌نماید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرۀ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
١

٥
صورت تقریر
ایران سفارت علیه‌سنه

حدود ایرانیه حقنده مرحوم درویش و خورشید پاشالرک وقتیله تنظیم ایتمش اولدقلری لایحه‌لرک مندرجاتنه نظراً الیوم حدود مقوره‌ده عساکر شاهانه‌نک بولندیغی نقاطک دها ایلروسنده کائنه بعضی محللرک دخی ممالک شاهانه‌ده بولندیغی اکلاشیلوب دولت علیه‌نک توجه ایلدیکی شرط تحقیقک تصفیه‌سی لازمه موافق اولمدیغی بوکره‌ده تأیید ایتمکده بولنمغله بیانه حال تأمینی و دوام مخالصه ذریعه اتخاذ قلنه

١٨ محرم ٣٢٢ ١ مایس ٣٢٢
خارجیه ناظری
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۹۳
موضوع: تعیین مسیو دلادریه به سمت زمین‌شناسی سرحدی
تاریخ: ۸ مه ۱۹۰۶ ــ صفر ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۳

نامهٔ مسیونوز بلژیکی به وزارت امور خارجه (مشیرالدوله)

نمره: ۲۲٦۱٤

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم افخم بندگان آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه دامت شوکته العالی

چنانچه شفاهاً به عرض حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف ارفع امنع اسعد والا اتابک اعظم مدظله و گماشتگان حضرت مستطاب اجل افخم عالی رساند اینک مجدداً محض تذکار خاطر مبارک معروض می دارد که هرگاه رأی صواب تمامی اولیای دولت علیه اقتضای فرمودهٔ مسیو دلادریهٔ را به سمت معلم علم طبقات‌الارض به اتفاق مأمورین ایرانی که به حدود دولت عثمانی عازم‌اند نامزد و روانه نمود خیلی بموقع خواهد بود. به عقیدهٔ چاکر دولتخواه و مخصوصاً نظر به اهمیتی که این مسئله برای دولت علیه ایران دارد، لازم است در حینی که مأمورین ایرانی مشغول بازدید و رسیدگی حدود مملکتی هستند، یک نفر معلم و مهندس مخصوص نیز در جبال و نقاط حول و حوش آنجا تفتیش و رسیدگی نموده هرگاه آثار یا رگ معدنی در آن نقاط کشف نماید، فوراً به سمع اولیای دولت قوی شوکت برساند. برای آنکه این نقاط و جبالی که در واقع مأخذ و منبت معادن می باشد از دست نرفته مخصوصاً فواید معدنی آنها را در مواقع معینه دولت علیه ایران احداث و استفاده نماید مسیو دلادریه که از یکی از معلمین علوم طبیعی و مخصوصاً تحصیلات و اطلاعات علم طبقات‌الارض مشارالیه کامل است. چنانچه جزء این هیئت مأمور شود، ممکن است در این مواقع خدمات نمایان به دولت جاوید آیت نماید. البته به حضور مبارک پوشیده نیست که در سنهٔ ماضیه مشارالیه برای رسیدگی به عمل تخم نوغان و اصلاحات لازمهٔ آن در ماه به مبلغ یک هزار فرانک که نصف آن به توسط ادارهٔ تخم نوغان و نصف دیگرش از ادارهٔ گمرک پرداخته می شد، مأمور گیلان گردید. حالیه نیز بنا

بر اظهاری که به چاکر دولتخواه نموده است، حاضر است بر اینکه چنانچه دولت اجازه مرحمت فرمایند با همین مواجب یعنی ماهی هزار فرانک در صورتی که با سایر مأمورین ایرانی شام و نهار بخورد و با ایشان در یک جا مسکن نماید، فوراً حرکت نماید و چیزی علاوه بر این استدعا ننماید. از حضور مبارک مستدعی است، مراتب را به شرف عرض خاکپای مبارک بندگان اعلی حضرت قدرقدرت همایونی ارواحنا فداه و حضرت مستطاب اشرف بندگان معظم اتابک اعظم مدظله رسانند. برای آنکه زودتر امر اولیای دولت در این خصوص اشعار و اعلام فرماید.

امضا: نوز

Téhéran, le 8 mai 1906

EMPIRE DE PERSE

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

N: 22674

A Son Excellence Mochir-ed-Dovleh
Ministre des Affaires Etrangères
à TEHERAN

Lors du dernier entretien que j'ai eu avec Votre Excellence au sujet de l'envoi des commissaires persans à la frontière turque, j'ai proposé à Son Altesse l'Attabek-Azam et à Votre Excellence de faire adjoindre à la commission, M. Deladrier, en qualité d'ingénieur géologue.

En effet, il importe pour les intérêts de Gouvernement que pendant que la commission fera l'inspection de la frontière, il se trouve parmi les commissaires persans, un spécialiste capable de prospecter les montagnes c'est à dire de rechercher s'il y existe des traces de gisements miniers et dans l'affirmative de les signaler, afin que l'on n'abandonne pas les terrains miniers chaque fois qu'il sera possible de les faire attribuer à la Perse.

M. Deladrier étant Docteur en science naturelles et ayant spécialement étudié tout ce qui concerne la géologie

sera capable de rendre de grands services au Gouvernement de Sa Majesté s'il est désigné comme membre de la commission.

Durant l'année dernière, M Deladrier a déjà été envoyé dans la Ghilan pour s'occuper d'étudier ce qui peut être fait pour y améliorer la sériciculture. Ses appointements avaient alors été fixés à mille francs par mois, dont la moitié devait être payée par l'Administration de la sériciculture et la moitié par la Douane.

Il m'a dit que pour les mêmes appointements, soit donc mille francs par mois, il est prêt à accompagner la commission à la condition, bien entendu, qu'il sera nourri et logé sous les tentes de la commission et qu'il voyagera de la même manière que les fonctionnaires persans, sans rien exiger de plus.

Je prie Votre Excellence de bien vouloir soumettre sa proposition à Son Altesse l'Attabek-Azam et à Sa Majesté afin qu'une décision soit prise le plus tôt possible.

Veuillez agréer, Excellence, les assurances de mon respectueux dévouement

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES

شمارهٔ سند: ۷۹٤
موضوع: تسریع در اعزام کومسیون سرحدی
تاریخ: ٦ ربیع الاول ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۳

ترجمهٔ مراسله‌ای است که باب‌عالی به سفارت کبرا نوشته است

نمره: ۲۳

تقریر والای سفیرانهٔ مورخهٔ ۲۷ صفر در باب ارسال فرمودن یک صورت مرسوله از وزارت امور خارجهٔ ایران دایر به محلهای متنازع‌فیها مطالعه گذار عاجزانه شد، در این باب نقطه‌نظر حکومت سنیه در اینجا مکرر به طرف والا و در طهران به واسطهٔ سفارت کبرا به دولت علیهٔ ایران تبلیغ گردید. چون مقتضای همجواری و جهت جامعهٔ اسلامیت در بین مستلزم است که این مسئله موافق حقوق و منافع طرفین حل و تسویه بشود نظر به اینکه در این خصوص سیادت‌مآب واجدپاشا رئیس هیئت تحقیقاً تعلیمات قطعیه داده شده است، دیگر به واسطهٔ بعضی تعللات این کار نباید به محل تأخیر گذاشته شود و چنانچه به اقتضای شیوهٔ مرغوبه مهام‌شناسی و کارآگاهی سفیرانه در نزد والا مسلم است و به سفارت سنیهٔ طهران نیز اطلاع داده شده است، ملتمسم از طرف عالی نیز تشبثات لازمه در خصوص تعجیل اعزام کومسیون برای اشتراک در هیئت مذکوره به عمل آید که سریعاً مأمورین تعیین و اعزام بشوند. بدین‌وسیله تجدید مآثر احترامات را می‌نماید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرۀ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

صورت تحریرات

ایران سفارتنه

محال متنازع فیهادن دائر وزارت امور خارجه‌دن مبعوث رجال دولتك ارسال بیورلدیغی دائر ۲۷ محرم ۳۳۳ تاریخلو تقریر دولتلری سفیرانه‌لری
مطالعه قلندی حقیقت اولدیغی حکومت سنیه‌نك بو بابده‌کی نقطۀ نظری [illegible] طرف دولتلرینه طهران سفارت سنیه‌سی واسطه‌سیله
دولت علیه متوجه اولمق اوزره تبلیغ اولنمش و بو مسئله‌نك دولتین [illegible]‌ده‌کی جهت جامعۀ اسلامیه و هم جوار اقتضاسنجه و طرفینك حقوقنه
و منافعنه موافق صورتده حل و تسویه‌سی ملتزم اولدیغی بو بابده هیئت تحقیقیه [illegible] حقنده تعلیمات قطعیه ویریلمسی
احاله نظراً ارتق واقعاتك [illegible] تعللات ایله تأخیرینه محل قالمدیغی [illegible] مذاکرات [illegible] سعادتلری اقتضاسنجه
موجب [illegible] تسلیم اولنمق [illegible] و کیفیت طهران سفارت سنیه‌سنه دخی [illegible] بو طرفده [illegible]
تشبثات [illegible] اجرا ایله هیئت مختلطه [illegible] طهرانه کوندریلمسی اقتضا ایده‌جکی [illegible] بقیه و ادامه
اسبابك تعجیل استحصاله [illegible] اتحاد [illegible] ۶ ربیع الاول ۳۳۳ و ۱۷ [illegible] ۳۳۳

خارجیه ناظری

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۹۵
موضوع: تعیین رئیس کمیسیون مرزی از طرف عثمانی
تاریخ: ۳۰ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمیهٔ باب‌عالی به سفارت سنیه کبری

نمره: ۲٤

نظر به تحریرات رسمیه که از صدارت عظمی نوشته‌اند. برحسب وقوع وفات واجدپاشا فریق رئیس هیئت که برای اجرای تحقیقات مشترکه محال مختلف‌فیها مأمور شده بود. ذکی‌پاشا مدیر مکتب طبیه عسکریه شاهانه میرلوای ارکان حرب را به ریاست هیئت مزبوره معین و میرآلای ارکان حرب عبدالرحیم‌بیک آجودان حضرت سلطانی را نیز مأمور هیئت مذکوره فرموده‌اند و کیفیت که به موجب صدور دایرهٔ سنیهٔ حضرت سلطان است، به اشخاصی لازمه تبلیغ شده، خواهشمندم از طرف والا نیز سریعاً به محل مقتضی اطلاعات داده شود. در این موقع به تجدید تأمینات احترامیه می‌پردازد.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرۂ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

۲۴

ایرانده سفارت علیه‌سنه

ممالک مختلفه فیما حقنده تحقیقاته مرکز اجراسی ملوث هیئتی یکی قوبه داخلیه باشنا وقوع

وفاتی مبنی هیئت مذکوره ریاستنه مکتب طبیه شاهانه مدیری ایکنجی فریق لوالرندن ذکی پاشانک

تعیین دیار ایرانده حفظ صحت ایچون ایرانه مذکوره مرکزیاتنده عبدالرحیم بکک دخی هیئت مذکوره

عضویتنه تعیین اولنمش اولدیغندن حفظ صحت ایچون اجراسی ایجاب ایدن تبلیغ کیفیت

بیورلیق ... سه ایالتی طرف دولت علیه سفارتلرینه دخی اشعار اینیه ...

معلومات ایضاح الحاقی تجدید تأمینات احترامکارانه‌م ایله اتخاذ فرصت

فی ۱۰ ربیع الاول سنه ۳۲۲ و فی ۱۱ نیسان ۳۲۲

خارجیه ناظری

شمارهٔ سند: ۷۹۶
موضوع: وفات احمد واجدپاشا رئیس کمسیون عثمانی
تاریخ: ٦ ربیع‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

فوری است، تبریز

نامهٔ وزارت امور خارجه به آقای احتشام‌السلطنه

جناب مستطاب اجل آقای احتشام‌السلطنه دام اقباله. ان‌شاءالله تعالی احوال خیریت مال و جان فی قرین سلامت و عافیت است. از قرار تلگراف وصولی از سفارت کبرای ایران از اسلامبول و مراسله سفارت کبرای عثمانی در طهران احمد واجدپاشا رئیس کمسیون عثمانی وفات یافته است. و زکی پاشای میرلوا از ارکان حربیه به ریاست کمیسیون عثمانی معین شده، عن‌قریب به سرحد لاهیجان خواهد رسید. مراتب به خاکپای مبارک والاحضرت اقدس اعظم بندگان ولیعهد کیوان‌مهد روحی فداه عرض و حسب‌الامر الاقدس الاعلی ارواحنا فداه تأکید شد که جناب‌عالی به هیچ‌وجه تأخیر در عزیمت به سرحد نکرده، عاجلاً روانه شوید و تا ورود به سرحد رئیس کمسیون عثمانی هم خواهد رسید. حرکت خودتان را از تبریز تلگرافاً اطلاع بدهید.

ورکار

تبریز

غره ربیع الثانی ۱۳۳۰

جناب مستطاب حضرت آقای قوام السلطنه در [illegible] ۶ [illegible] احوال [illegible]

خبر مسافرت [illegible] قرین سعادت و عافیت [illegible] از قرار تلگراف [illegible]

[illegible] قشون در طهران احمد واحد [illegible] رئیس [illegible]

[illegible] وفات یافته [illegible] برب [illegible]

عثمانی [illegible] که عنقریب [illegible] میان [illegible] خواهد رسید [illegible]

مبارک [illegible] حضرت اقدس اعظم [illegible] ولیعهد [illegible]

عباس [illegible] الله [illegible] حضرت اقدس [illegible] تا [illegible] حالی [illegible]

تا [illegible] ترجمه [illegible] عاجله روانه شد [illegible]

[illegible] عثمانی [illegible] خواهد رسید [illegible] را [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۹۷
موضوع: اعلان وفات احمد واجدپاشا رئیس کمسیون سرحدی عثمانی
تاریخ: ٦ ربیع‌الثانی ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ وزارت امور خارجه به ولیعهد محمدعلی میرزا

فوری است. تبریز
به خاکپای مبارک والاحضرت اقدس اعظم بندگان ولیعهد کیوان‌مهد روحی فداه

قربان خاکپای مبارکت شوم. موافق اعلام تلگرافی سفارت کبرای ایران از اسلامبول و مراسله سفارت کبرای دولت عثمانی در طهران احمد واجدپاشا رئیس کمسیون آن دولت وفات کرده و زکی پاشای میرلوا از ارکان حربیه را از اسلامبول برای ریاست کمسیون سرحدی تعیین و عنقریب اعزام خواهند کرد. به جهت استحضار خاطر کارگزاران والاحضرت اقدس اعظم روحی فدا به عرض مراتب مبادرت نمود. حسب‌الامر الاقدس الاعلی ارواحنافداه مقررات که استماع این فقره اسباب تأخیر در عزیمت کومسیون این دولت علیه به سرحد نشود، امر و مقرر خواهند فرمود، جناب احتشام‌السلطنه عاجلاً عزیمت به محل مأموریت نمایند. رئیس کمیسیون عثمانی هم عنقریب خواهد رسید الامر الاقدس الاعظم مطاع.

فوری است

نمره
۵ ربیع الثانی ۱۳۲۴

تلگراف مبارک که در جواب حضرت اقدس اعظم شاهنشاه و تعقیب تلگراف چند روز قبل مرحمت

قربان تلگراف مبارک گردم   مراتب را عرض کنم که از زیارت تلگراف اعلیحضرت اقدس همایون

مرحمت شده زیارت کردم حالت عامه در طهران اصلاً راجع به ریاست الوزراء

دولت دعوات کرده و زیاد باعث ترقی و آسایش رعایا از زمان سابق ریاست الوزراء

در صدد نقل و تعقیب امر خواهند کرد که به انتظار خاطر مبارک قرار

داده حضرت اقدس اعظم روحی فداه در عرض مراتب مبارک است تمام

حسب الامر اقدس الامجد الارفع روحنا فداه متعرض است این اطلاع به

اسباب تأخیر در عزیمت تکمیل امنیت جلیل شد امر دستور

خواهند فرمود جناب احتشام السلطنه عاجلاً [illegible] مرحمت

نمایند رئیس الوزراء عجالتاً منتظر جواب ...

شمارهٔ سند: ۷۹۸
موضوع: پرداخت مخارج کمسیون تحدید حدود توسط ادارهٔ گمرک
تاریخ: ۱۸ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق مطابق اول اوت ۱۹۰٦ م
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ مسیونوز بلژیکی به صدراعظم (مشیرالدوله)

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم امجد اشرف عالی آقای مشیرالدوله صدراعظم دامت شوکته برحسب امر مطاع دولتی، ادارهٔ گمرک تمام مخارج کمسیون امور تحدید حدود ایران و عثمانی را به ترتیب پرداخته است والی حال مبلغی که داده شده بالغ ۲۹٦٤۸۰ قران است.

از قرار تفصیل ذیل:

در طهران به موجب حکم پرداخته شده: ۵۵۰۰۰ قران.

به توسط گمرک تبریز پرداخته شده: ۲٤۱٤۸۰ قران.

من بعد هم هرگاه حکم مجدد از طرف دولت برسد، به همین ترتیب مخارج کمسیون را خواهم پرداخت و از آنچه پرداخته شود به ترتیب خاطر مبارک را مستحضر خواهم نمود. زیاده جسارت است.

Téhéran, le 1 Aout 1906

EMPIRE DE PERSE

MINISTERE DES DOUANES
ET DES POSTES

A Son Altesse le Sadr-Azam
Mochir-ed-Douleh

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que conformément aux ordres du Gouvernement Persan, l'Administration des Douanes a jusqu'à présent payé toutes les dépenses effectuées par la commission chargée de la délimitation de la frontièr turco-persane.

Les sommes payées de ce chef s'élève à 296.480 krans se décomposant comme suit 55.000 krans payés à Téhéran avant le départ de la commission; et 241.480 krans payés par la douane de Tauris.

A moins d'un contre-ordre du Gouvern ment de Sa Majesté, je payerai comme par le passé toutes les notes de frais qui me seront présentées par la commission mais j'aurai soin de notifier chaque fois à Votre Altesse le montant des sommes payée.

Je prie Votre Altesse de vouloir bie agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GERANT DE LA TRESORERIE GENERALE

شمارهٔ سند: ۷۹۹

موضوع: پرداخت هزینه کومسیون سرحدی

تاریخ: غره رجب ۱۳۲٤ مطابق ۲۳ اوت ۱۹۰٦

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ مسیونوز به صدراعظم (مشیرالدوله)

نمره: ۲۲٤۲

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم امجد اشرف عالی آقای مشیرالدوله صدراعظم دامت شوکته

با کمال افتخار خاطر مبارک را قرین استحضار می دارد که به رئیس کل گمرکات آذربایجان اجازه دادم مبلغ سه هزار و پانصد تومان به جناب احتشام‌السلطنه بدهد. مجموع تنخواهی که الی حال به کومسیون سرحدی ایران و عثمانی داده شده مبلغ سی و سه هزار و یکصد و چهل و هشت تومان است. زیاده جسارت است. امضای نوز

EMPIRE DE PERSE

MINISTERE DES DOUANES
ET DES POSTES

[illegible] ١٣٢٤   Téhéran, le 22 Aout 1906

[illegible] 2242.

[illegible]

A Son Altesse Sadr-Azam

Mochir-od-Dovleh

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que j'ai autorisé le Directeur Général des douanes à Tauris a payer à S.E. Ettecham-Saltaneh la somme de 3500 tomans.

Le total des avances faites à la commission chargée de la délimitation de la frontière turco persane s'élève par conséquent actuellement à 331.480 krans.

Je prie Votre Altesse de vouloir bien agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GERANT DE LA TRESORERIE GENERALE,

شمارهٔ سند: ۸۰۰
موضوع: در مورد مذاکرات سرحدی
تاریخ: ۱۷ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

هو

تلگراف رمز از ساوجبلاغ به صدراعظم

مقام منیع صدارت عظمی دامت شوکته، زکی پاشا را چهارشنبه ملاقات پنجشنبه او بازدید می نماید. اجزای کومیسیون او سه نفر امروز در ضمن صحبت می‌گفت که در سه مجلس ختم می شود ولی احتمال می دهد تکلیف شاقه خواهد کرد. پنجاه سوار مرکور به حالت خود باقی و مالیات گرفته و می‌گیرند. استعداد لاهیجان به حالت اولیه باقی است قبل از مذاکره چطور می توان از حالت یکدیگر چیزی استباط کرد واقعات و حالات را یومیه عرض کرده است. مـ ۱۷ رجب ۱۳۲٤

[دستخط مظفرالدین شاه در پشت پاکت:] جناب اشرف صدراعظم تلگراف احتشام السلطنه به عرض رسید، جواب بدهید مشغول کار بشود اگر تکلیف شاقی کردند عرض کند به توسط ارفع الدوله به باب‌عالی اظهار و رفع آن را خواهیم کرد. ۱۹ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق.

استخراج یک فقره تلگراف رمز از شرف عرض نظر کیمیااثر بندگان اعلی حضرت قدرقدرت قوی شوکت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه خواهد گذشت.

استخراج تلگراف رمز از ... ۴ صفر

مقام منیع صدارت عظمی دامت شوکته زکی پاشا چهارشنبه

ملاقات. پنجشنبه او بازدید به مشارالیه اجرای کومیسیون او سه نفر از وزرا ضمن

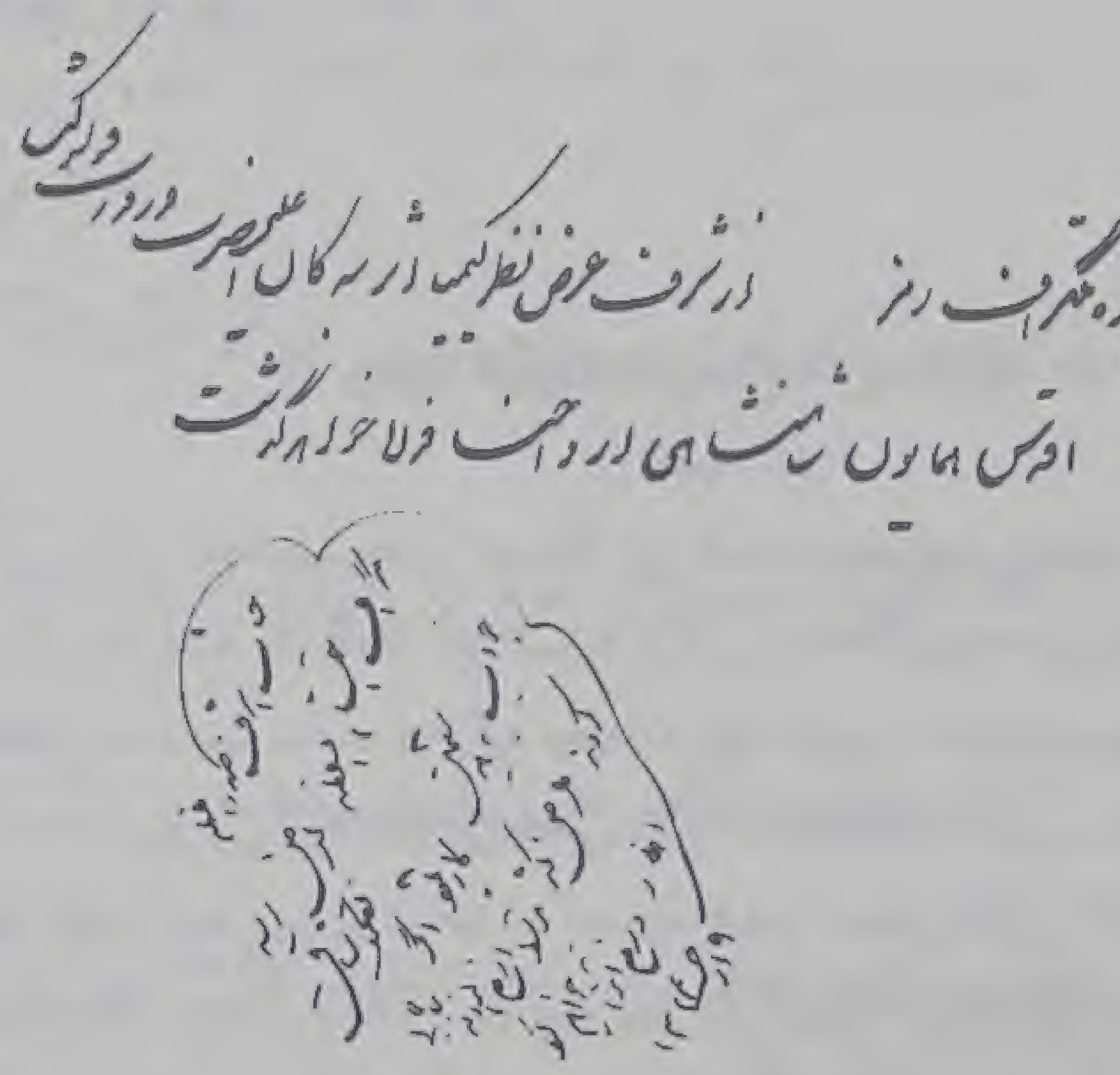
صحبت ... در رسید مجلس ختم نموده و احوال مشارالیه تکلیف شاه

خواهد کرد. بنابر این ... حقوق ... و مالیات گرفته و حکم

رشته او به همان حالت اولیه باقی است قبل از مذاکره چطور

بهتر آن از حالت ... ضرری است ... و ... و علاوه

را دیروز به عرض رسیده است محسن ۱۷ رجب ۱۳۲۳

انجمن ... بتلگراف رمز از شرف عرض نظر کیمیا اثر بندگان اعلیحضرت قدر قدرت قوی شوکت
اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه گذشت

شمارهٔ سند: ۸۰۱
موضوع: تجاوزات و مذاکرات
تاریخ: ۲۳ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

راپورت کارگزاری ساوجبلاغ مکری به وزارت خارجه

نمره: ٤٦

از اخبار سرحدی اجمالاً این است. چنانچه جناب مستطاب اجل آقای احتشام‌السلطنه دام اقباله خود نیز به عرض رسانیده‌اند چند روز است مشغول‌اند. هنوز نتیجه به دست نیامده مذاکره محرمانه بوده بدیهی است در صورت انتاج عرض نتیجه خواهند نمود ولی از متجاوزین بعضی حالات غیرمنتظره باز این روزها بروز می‌کند جالب نظر دقت است زیرا از آن طرف کمسیون طرفین مشغول مذاکره از این طرف عشایر طاغیه را انداخته به جان و مال مردم چند روز قبل امین‌آقا پسر قادرآقا شجاع‌الملک مکری از پسر خود کریم‌آقا که ملک و حاصل امین‌آقا را ضبط کرده و کیفیت آنها در ضمن راپورتهای قبل به عرض رسیده بود، به حکومت عارض و از حکومت مأمور روانه کریم‌آقا به فریق‌پاشا رئیس نظام خبر فرستاده او هم به عنوان اینکه کریم‌آقا دخالت کرده در حمایت عثمانی است به قدر سی سوار از اکراد طاغیه مامش تا سه ساعتی ساوجبلاغ فرستاده دو نفر مأمور حکومت را یکی مُشرف سوار مکری و یکی مباشر مالیات دیوانی اینجا بود گرفته کت‌بسته توقیف کرده پس از رسیدن اجازه از فریق تخلیه نموده‌اند و به قدر هفتاد سوار فرستاده قریهٔ موسوم به کاکش که از دهات منگور مطیعه بوده چاپیده برده‌اند. تکلیف چه خواهد بود وضع مسالمت این طور نمی شود. من غیر حد جسارت می رود حرکات خصمانه و مغرضانه حضرات آشکار است و برحسب اشاره و تحریک باش‌شهبندر تبریز به عداوت حکومت مزیداً علی ماسبق میرزا شریف و اتباع متمرده و شرور عثمانی اگرچه در صدد بهانه‌جویی و افساد هستند ولی تاکنون رشته به دست آنها نداده جلوگیری به قاعده شده اطلاعاً جسارت امر امر مبارک است.

مهر عبده‌الراجی محمد

سواد صورت کارگزاری ساوجبلاغ مکری
۲۳ شهر رجب ۱۳۳۲
نمره ۴۳۲

راپورت

از اخبار سرحدی که جالب این است چنانچه خاطر مستطاب حضرت آقای احتشام السلطنه دام اقباله

خویی بعرض رسانیده‌اند چند روز است مشغولند هنوز نتیجه به دست نیامده مذاکره محرمانه

بعهده تعویق است در صورت انتاج عرض نتیجه خواهند نمود ولی از قراین بعضی حالات

غیر معلوم باز این روزها بروز کرده جالب نظر دقت است زیرا از اطراف کمیسران طرفین

مشغول مذاکره از اطراف عشایر طاغیه را از قرار حال و مال مردم چند روز است قدری از آنها

پیرباز آقا تابع امیر الملک مکری از پسر خود کریم آقا در ملک و محصول آنان آقا را ضبط کرده و شکایت

آنها در ضمن راپورتهای قبل بعرض رسیده به حکومت عارض و از حکومت مأمور رفته‌اند

کریم آقا بتحریک پارتیزان نظام خبر فرستاده و هم بعنوان اینکه کریم آقا دخالت کرده در حمایت

عثمانیست تعدی زیاد از اکراد طاغیه ماشی با سه رعیت ساوجبلاغ خانه‌های نفر مأمور حکومتی را

کسی مشرف بولاد کشی دیگر با شیر مالیات و ویرانی آنجا بود گرفته که بسته توقیف کرده

پس از رسیدن اجازه از قرار تکلیف معلوم کند و بعد مقدار بولاد فرستاده قریه بردم

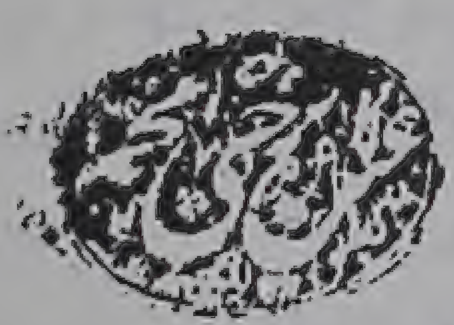
به گماشته‌ها و روزنامه‌جات متفرقه سلطنتیه بوده چاپ سپرده‌اند تعقیب چه خواهد بود وضع سلامت

انطور نیست من غیر مد حضارت میرود حرکات خصمانه و سفارتخانه حضرات انگلیس است

و برحسب رسانایدن کونسول باشی شهبندر تبریز بعد از دست حکومت نیز رایع باشی صبر را [illegible]

و اتباع متمرده و شرور عثمانی اگرچه در حدود [illegible] جویا و انظار هشته ولی یا کوئل نوشته

به تن آنها نواده جلوگیری لقاعد شده اطلاع بخارج امر امر مبارک است

شمارهٔ سند: ۸۰۲
موضوع: در مورد محل مذاکرات کمیسیون تحدید حدود
تاریخ: اول شوال ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۲۷۵

دیروز در باب‌عالی وزیر خارجه گفت که زکی پاشا تلگراف کرده که جناب احتشام‌السلطنه به موجب تلگرافی که از طهران به او رسیده به آنها اظهار کرده است که چون حالا کومیسیون دولتین تشکیل شده مشغول مذاکرات هستند. خوب است یک دفعه تمام نقاط خط سرحدی را از کوه آرارات تا محمره تعیین نمایند و قرار قطعی بدهند که این منازعه یک دفعه تمام بشود و همچنین جناب احتشام‌السلطنه تکلیف کرده که چون حالا زمستان می رسد و در اینجا برف به قدری می بارد که راه تردّد از دهی به دهی هم مشکل است و ممکن نیست که آذوقه برای کومیسیون پیدا شود، بنابراین بهتر است که از اعلی حضرت سلطان اجازه حاصل شود که کومیسیون طرفین بروند در موصل و در آنجا مشغول کاربشوند. چاکر گفتم که حقیقتاً باید به طهران ازاین دستورالعمل که به جناب احتشام‌السلطنه داده‌اند تبریک نمود، زیرا که تمام خیال و جدّ و جهد ما برای این است که این منازعه و گفتگو که از شصت سال به این طرف خواطر اولیای دولتین علیتین اسلام را همیشه مشغول داشته است یکمرتبه حل و فصل بشود. وزیر خارجه هم این اظهارات چاکر را تصدیق نموده گفت چون سرحدات ما معین نیست نه ما می توانیم در مواقع لازمه و مقتضیه گمرکخانه احداث نمود نه شما و نه برای ما ممکن است که قراولخانه درست کرده در آنجاها مستحفظ بگذاریم، نه شما و از این جهت عشایر سرحدی طرفین استفاده کرده و بی جهت هر روزه اسباب دردسر و زحمت برای طرفین فراهم می آورند. چاکر گفتم این مسئله طبیعی است وقتی که دو همسایه سرحد حقیقی قطعی خود را ندانند هیچ‌وقت آن حدود آباد نخواهد شد زیرا تا کسی اطمینان نداشته باشد که حاصل زحمات او به خود و کسانش عاید خواهد بود ابداً احداث آبادی در آن

جاها نخواهد کرد. مشارالیه وعده داد که در این باب با سایر وزرا مذاکره کرده ارادهٔ سنیه صادر نماید اما در باب رفتن کومیسیون به موصل گفت چون می دانستم که در زمستان اقامت کومیسیون در آنجاها از محالات است ارادهٔ آن را دو روز قبل صادر کرده برای شما فرستاده‌ام به عقیدهٔ چاکر رفتن کومیسیون دولت علیه به موصل محسنات زیاد دارد به جهت اینکه هر قدر کومیسیون عثمانی به داخلهٔ ایران نزدیکتر باشد طبیعی است که طمع آنها در تصرف آن خاک بیشتر می شود و هر قدر دورتر از سرحد و نزدیکتر به داخلهٔ مملکت خودشان باشند، همان‌قدر طبیعی طمع در ملک غیر را کمتر می‌کنند و اگر بنا باشد که کومیسیون عثمانی در یکی از شهرهای ایران زمستان را به‌سر ببرد گذشته از اینکه چه قدر باعث تکلّف و زحمت حکومت آن شهر می شود، به اضافه، واضح است که باعث تهییج و تولید بعض افکار در میان اکراد تبعهٔ سُنی دولت علیه خواهد شد. چنانچه تلگرافاً امروز عرض کرده‌ام، اگر اولیای دولت علیه صلاح می دانند، دستورالعمل لازمه به جناب احتشام‌السلطنه مرحمت شود، که بروند موصل و با کومیسیون عثمانی مذاکرات لازمه را کرده یک مرتبه این مسئله را انجام بدهند. که بالا تر از این خدمت به دولت نمی شود. در باب فوت ابراهیم بیگ سواد کاغذ باب‌عالی را با ترجمه‌اش سه روز قبل تقدیم داشته‌ام. امروز هم تقریر دیگری در باب مرگور از باب‌عالی رسید که با ترجمهٔ آن تقدیم می دارم که ملاحظه فرمایید در اینجا مرگور را جزو ممالک عثمانی می نویسد واضح است که چاکر به این جواب قناعت نخواهم کرد و به باب‌عالی که می روم شفاهاً تعلق آنجا را به دولت علیه اظهار و پُروتست تقریر را خواهم نمود ولی چون لازم است که جواب رسمی کتباً با ادلّهٔ قویه داده شود، بنابراین جواب آن را تا رسیدن تعلیمات به تأخیر می اندازم. مستدعی است در باب مرگور و برده‌صور که سابق عرض کرده‌ام هر اسناد قویه موجوده که هست معجلاً مرقوم و ارسال فرمایند که به باب‌عالی جواب داده شود.

مهر: الراجی رضا

شهر شوال المعظم ۱۳۲۹

دیروز در باغ با وزیر خارجه رفته گفت در کار باشد تلگراف کرده که جناب احتشام السلطنه زحمت گذرانده

در نزد طهران باز رسیده تا به اظهار کرده است که چون عده کمیسیون در تعیین سنگین شده نزول

مذاکرات تعیینه خوب است یکدفعه تمام نقاط خط سرحدی را از کوه آرارات

تا محمره تعیین نمایند و قرار قطعی بدهند و این مذاکره یکدفعه تمام بشود همچنین جناب احتشام السلطنه

تکلیف کنیم که چون عده زمستان میرسد و در آنجا برف بقدری میبارد و راه زود

از دهی به دهی رفتن مشکل است و ممکن نیست و آذوقه برای کمیسیون پیدا نشود تا اوایل بهار

و از اعلیحضرت سلطان اجازه حاصل شود که کمیسیون طرفین بروند در موصل و در آنجا مشغول کار از

چنانکه گفتم در حقیقت باید طهران از این دستورالعملی که به جناب احتشام السلطنه داده‌ام بی‌خبر نبود

زیرا که تمام خیال و جد و جهد ما برای این است که این مذاکره و گفتگو از نصف سال به طول

خود طول دادن پیش عثمانی مدام رد نمودند و مشغول داشته است یکمرتبه قطعی و فصل بشود در آنجا

این را راست ... چون سرحد است تا این نیست نه باید خودم

در مواقع مدرسه و تقاضه که نه اراده نمود نه ... برای ما ممکن است در قرار قانونی ... کنیم

در آنجا متفق بگذاریم ... و از این جهت سرحدی طرفین اتفاق ده کنیم و به اراده

اسباب ... برای طرفین فراهم می‌آورند چنانکه گفتم این مسئله طبیعی است و مشکل ...

سرحد قطعی خود را ... آن ... زیرا تا ... اطفال

که حاصل زحمات او به خود دیگران عاید خواهد بود لهذا اصرار داشت آبادی در آن جا نخواهد کرد

شاه زاده وعده داد که در این باب با سایر وزرا مذاکره کرده اراده سنیه همایون شاهنشاهی

را در این باب ... کوپیسون به مرحوم گفت چون نیک دانستم در زمستان اقامت کوپیسون

در آنجاها از مساعدت دست اراده آن زده و از رفتن همراه کوچه برای تا رفته ام بعقیده چاکر رفتن

کوپیسون و تبعه به مراتب محسنات زیاد دارد به جهت اینکه هر قدر کوپیسون عثمانی به ملاحظه ایران

نزدیک تر باشد طبیعی است و مطیع آنها در تصرف آن ملک بیشتر می‌شود و هر قدر دورتر از سرحد

دور دیگر به ملاحظه ملک خودشان باشند ما فقه طبیعی است در ملک خیر دولت کمتری کنند و اگر ممکن باشد کنسولگری

کوپیسون عثمانی در یکی از شهرهای ایران زمستان را به سر ببرد گذشته از اینکه چه قدر باعث

زحمت حکومت آن شهر می‌شود بالاضافه واضح است که باعث تهییج دولتی ... در میان

اکراد تبعه سنی دولت علیه خواهد شد چنانچه مکرر از این در عرض کرده ام اگر اولیای دولت علیه صلاح بدانند

دستورالعملی مدرسه به جناب ... مرحمت شود که بروند مرحوم و با کوپیسون عثمانی

مذاکرات مدرسه را کرده یک مرتبه این مسئله را انجام بدهند و بالاخره از زحمت جواب گفتن معاف شود

در باب فوت ابراهیم بیک برادر کاغذ ... را با ترجمه اش سه روز قبل تقدیم داشته ام

که امروز هم تقریر دیگری در این باب مرکب از ... رسیده و با ترجمه آن تقدیم می دارم

در جواب ملاحظه ... مرکز ... عثمانی ... واضح است ... جواب ...

و با ... مرسوم شش ماهه آنجناب به دولت علیه ایران و در ترتیب تقریر رد جواب نموده ولی چون لازم است

به جواب رسمی کتبی با اداره نظمیه داده شود بنابراین جواب آن را تا رسیدن تحقیقات به تأخیر

می‌اندازم متمنی است در این باب هر گونه ... سابق عرض کردم از اداره نظمیه نتیجه آن است

مستدعی مرقوم و ارسال فرمایند که جواب داده شود

۲۷۵ خاصه

ورود بدفتر مخصوص صدارت عظمی

تاریخ ۱۸ شهر ذیقعده ۱۳۳۲ سنه

۱۰۶۴

سلخ ذیحجه ۱۳۲۱

اداره کابینه وزارت خارجه

تاریخ ۲ شهر محرم ۱۳۲۲

نمره ۱۱۱۳۴

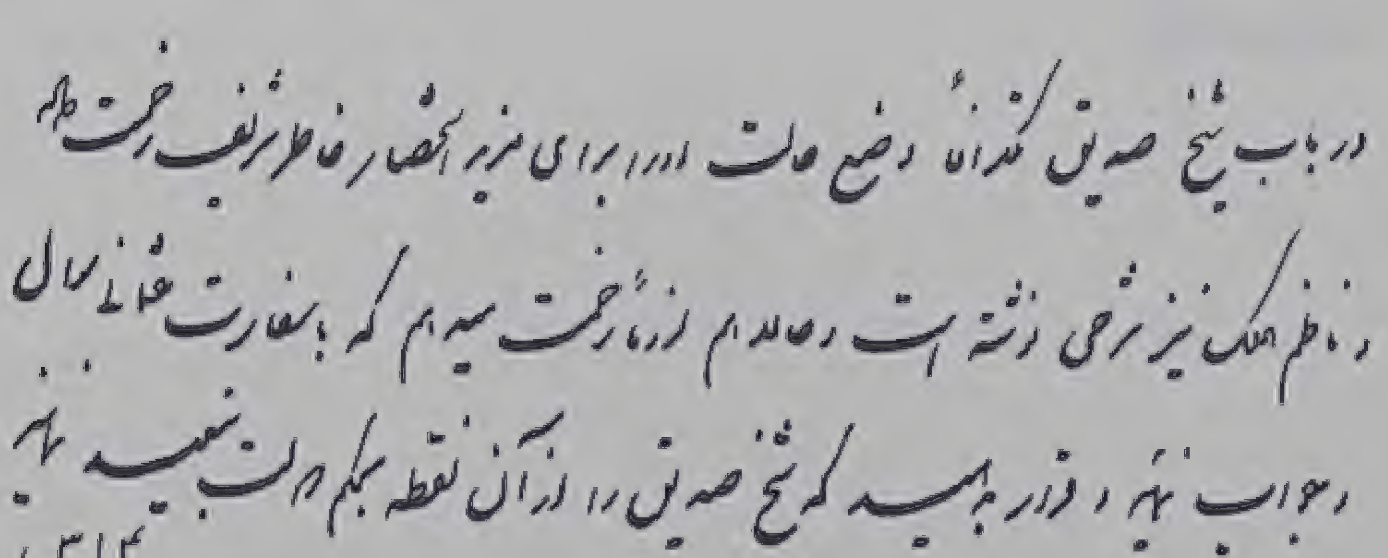
فصل ۴

مسئله شیخ صدیق و شیخ قادر پسران شیخ عبیدالله

شمارهٔ سند: ۸۰۳
موضوع: تبعید شیخ صدیق
تاریخ: ۲۳ صفر ۱۳۱٤ هـ. ق
کارتن: ۲۷
پروندهٔ:

نامهٔ نیابت سلطنت به وزارت خارجه

در باب شیخ صدیق تلگرافاً وضع حالت او را برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده و ناظم الملک نیز شرحی نوشته است و حالا هم لزوماً زحمت می دهم که با سفارت عثمانی سؤال و جواب نمایید و قرار بدهید که شیخ صدیق را از آن نقطه به حکم دولت تبعید نمایند و الا در آخر تولید فساد و باعث زحمت خواهد شد. زیاده زحمت نمی دهم. ۲۳ شهر صفرالمظفر ۱۳۱٤

در باب شیخ صدیق تلگرافاً وضع حالت او را برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده
و ناظم الملک نیز شرحی نوشته است و حالا هم لزوماً زحمت میدهم که با سفارت عثمانی سؤال
و جواب نمایید و قرار بدهید که شیخ صدیق را از آن نقطه بحکم دولت تبعید نمایند
و الا در آخر تولید فساد و باعث زحمت خواهد شد زیاده زحمت نمیدهم ۲۳ شهر صفر المظفر ۱۳۱۴

شمارهٔ سند: ۸۰٤
موضوع: دعاوی پسر شیخ عبیدالله در اراضی ایران
تاریخ: ۱۹ محرم ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ علاءالملک از اسلامبول به وزارت خارجه

نـــمـــره ۲۷۸

از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام، پسر شیخ عبیدالله عریضه به باب‌عالی داده بود که بعضی املاک و اراضی ما را دولت ایران ضبط کرده و غصباً متصرف است و مستدعی استرداد آنها و احقاق حق شده بود وزیر امور خارجه جواب داده بود هرگاه از دولت علیه نسبت به شما تعدی و اجحافی شده است، به محاکم عدلیه و ادارات خود آن دولت عرض‌حال داده مستدعی احقاق حق شوید دولت عثمانی در این باب مداخله و وساطتی نخواهد کرد. اطلاعاً عرض شد. محمود علاءالملک

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

به علاءالملک بنویسید و تأکید نمایید هرگاه آنجا این طور گفتگوها بشود، خودش سؤال و جواب نماید.

امضای مظفرالدین شاه

[illegible]

۱۹ شهر محرم ۱۳۱۷

۲۷۸

از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام پسر شیخ عبدالله عرب تبعه بابالی داده بود در نجف بعضی املاک او را

دولت ایران ضبط کرده و منصباً تصرف آنها را دسته‌ای اگر دارا نیست فی الواقع حق نکرده

وزیر امور خارجه جواب داده بود هر گاه او از دولت علیه تبعیت شما تعدی در املاک او کرده

به حاکم عدلیه واگذار است خود او از دولت عثمانی ... داده دسته‌ای فی الواقع حق گرفته در املاک

در این باب هر چه دوستانه تحویل کرد اطلاعاً عرض شد محمود ...

شمارهٔ سند: ۸۰۵
موضوع: معاودت شیخ قادر پسر شیخ عبیداله به کردستان
تاریخ: ۱۹ محرم‌الحرام ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ٤/۳۲

نامهٔ کارپردازی خوی به وزارت خارجه

نمره: ۱۱

هو

هیئت کومیسیون سرحدات آذربایجان، این مسئله را محرمانه عرض می‌کند و قابل اهمیت فوق‌العاده است، اوقاتی که در ارومی بود و حرکت به این طرف می‌نمود شهرت دادند که شیخ قادر افندی پسر شیخ عبیداله معروف که در حجاز از طرف دولت عثمانی منفیاً توقیف بود معاودت به کردستان نموده چون مسئله خیلی دقیق و محل توجه بود چاکر به خیال تحقیقات لازمه آن افتاده و به وسایل مختلفه تشبث نمود بعد از چندی معلوم شد که عودت مشارالیه حقیقت داشته و از خاک روسیه و طرف ماکو هم آمده دیگر نمی داند مأذوناً و علناً آمده یا به طور فرار و خفیه این حرکت را نموده. در هرحال این فقره خیلی جالب نظر دقت است و رفته رفته اسباب اختلال نظم و آسایش این حدود خواهد شد. چنانچه در راپورتهای گذشته اشاره به این مطلب نموده که وسعت نفوذ و قدرت شیخ صدیق افندی برادر مشارالیه در تمام اراضی کردستان به حدی است که از تمکین و اطاعت گذشته کار عشایر نسبت به او به فدویت کشیده و به هر اقدامی مقتدر است و به جزئی ارتکابی هم که از این طرف شده و چند رأس حیوانات آدمهای او را غارت کرده‌اند، به طوری به هیجان آمده‌اند که جلوگیری ممکن نتواند شد و همچنین چند پاره دهکده را که قدیماً تیول شیخ عبیداله بوده و بعد از آن وقعهٔ مشئوم جزو خالصجات گشته و به سراج‌السلطنه فروخته شده بهانه نموده یکی دوبار در این باب مذاکرات سخت به میان آورده و احقاق حق را به استعمال قوه جبریه تعلیق داشته تا چاکر در ارومی بود به توسط مأمور عثمانی طوری از در دلالت و استمالت برآمده و مسئله را به صلح و صفا می‌گذراند امّا حالا از آن هم مأیوس شده و شیخ قادر هم که آمده با آن

حسن‌ظن و عقیدتی که اکراد به ایشان دارند خداوند خود تفضل فرموده مخذول و منکوبشان فرماید. اطلاعاً جسارت شد.

محل مهر: سیف ابوالحسینی

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو

جناب اشرف صدراعظم، در این فقره به اقبال‌الملک بنویسید که آنی از این پسر منفک نشود و در این باب به سفیرکبیر خودمان در اسلامبول مخابره نمایید، آنجا بگوید که هیچ وقت قرار نبود که شیخ صدیق به این طرفها بیایند البته ممانعت نمایند با سفیر عثمانی هم در این جا مذاکرات لازمه بکنید. ۱۹ محرم‌الحرام ۱۳۱۷

امضای مظفرالدین شاه

بیانات کمیسیون سرحد [illegible]

... مسئله را که حالا عرض میکنند و قابل اهمیت فوق العاده است این که سابقه در اداره بود [illegible]

با اطراف مینمود شهرت داشته که شیخ قادر افندی پسر شیخ عبیدالله معروف در کار

از طرف دولت عثمانی مخفیاً توقیف بعد معاودت بکردستان نموده چون [illegible]

اقدام و مهمی توجه بود چاکر بخیال تحقیقات لازمه آن افتاده و بوسایل مختلفه

نمود بعد از چندی معلوم شد که عودت مشارالیه حقیقت داشته و از خاک [illegible]

مالکم [illegible] نمیشدند ثانیاً و ظاهراً [illegible] بطور فرار و خفیه ... نموده

در هر حال این فقره جالب نظر دقت است و از قرار معلوم اسباب اختلال

نظم و امنیت آنحدود خواهد شد چنانچه در ادوار گذشته از بابت او با تحریک

و تقویت دولت عثمانی مفاسد بسیار بروز کرده

بعد از ... و ... و طاعت گذشته ... بعد

کسانی که بهر اقدامی مصمم است و بحرکت ارتباطی هم از طرف ...

و چند رأس حیوانات ... از ... بطلب ... اکراد

و جلوگیری ... و ... چند ماه ... تحریک ...

عبیدالله ... از آن وقت ... حدود ... گشته و ...

... بهانه ... در ...

بیان ادعا و ... تعلقی داشته

۱۹ محرم الحرام ۱۳۲۱

جناب اشرف صدراعظم در این فقره جناب اتابک ... از این ... [illegible]
در این باب به سفیر کبیر ... در ... انشاءالله ...
بطرف ... البته ... به سفیر عثمانی ... در این باب ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۶
موضوع: کشته شدن یک نفر از اقوام شیخ صدیق
تاریخ: ۲۰ محرم ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۸/۳۲

نامهٔ کارپردازی وان به وزارت خارجه

از قرار مذکور یکی از اقوام شیخ صدیق پسر شیخ عبیداله را رعایای قریهٔ موانه از توابع ارومیه که عموماً نصارا هستند به طور مخفی از سرحد گرفته به قریهٔ مزبوره برده و در آنجا تلف و در گودالی دفن کرده‌اند، شیخ مزبور پس از اطلاع از مفقود شدن او به مقام تجسس برآمده به توسط یک نفر کردی که در قریهٔ مزبوره اقامت داشته خبر گرفته است که رعایای موانه او را به قتل رسانیده و در جایی دفن نموده‌اند. شیخ چند نفری از آدمهای خود را به قریهٔ مزبوره فرستاده به مقام جستجو و مؤاخذه برمی‌آید رعایا انکار نموده می‌گویند نه کسی از شماها به اینجا آمده و نه در اینجا به قتل رسیده است. بالأخره آدمهای شیخ جایی را که کرد نشان داده بود رفته حفر می‌نمایند و نعش همان مقتول را با جنازهٔ دو نفر مسلمان دیگر در آورده پیش محمدصدیق می‌آورند مشارالیه هم وسیله را برای ابراز شرارت جبلی خود مغتنم شمرده رؤسای عشایر و معتبرین حکاری را به اتفاق و اجتماع و هجوم به سر رعایای قریهٔ موانه کتباً و یا شفاهاً دعوت و ترغیب می‌نماید و به هر ملاحظه است، گویا رؤسای عشایر و معتبرین جواب مساعد و موافقی نداده و به افکار فاسدهٔ او قوت نداده‌اند. چون راوی این فقرات چندان محل اعتبار و اطمینان نبود و در این صفحات هر روز یک نوع اخبار و حوادث جعل می‌نمایند و فهمیدن صدق و کذب مسئله محتاج به تحقیق بود و در ضمن صحبت با جناب والی از بیانات معزی‌الیه مطلبی که در کذب بودن فقرات مزبورهٔ چاکر فدوی را قانع و متقاعد دارد چیزی به دست نیاورد لهذا محض جلوگیری فتنه و فساد مختصر مراسلهٔ رسمیه ملایمی که سواد آن لفاً از نظر انور مبارک خواهد گذشت به ولایت نوشت از جوابی که ولایت بدهد و از نتیجهٔ تحقیقات چاکرانه در ثانی خاطر دریا مقاطر مبارک را مستحضر خواهد نمود، زیاده چه جسارت ورزد الامر الامجد الارفع الافخم الاعظم العالی مطاع مطاع ۲۰ محرم ۱۳۱۷

بازنامه

از قرار مذکور یک از نوکرهای شیخ صدیق پسر شیخ عبیدالله را در جاهای قریه موانه از توابع ارومیه مجروحاً
نصارا اسلحه بطور تحفه از نزد او گرفته بقریه مزبوره برده و در آنجا تلف و در گودالی دفن کرده‌اند
شیخ مزبور پس از اطلاع از مفقود شدن او بمقام تجسس برآمده بتوسط غلام خود که در قریه مزبوره اقامت
داشته خبر گرفته است در جاهای موانه او را تعقیب نموده و در جایی دفن نموده‌اند شیخ چند نفری از اولاد
خود را بقریه مزبوره فرستاده بمقام جستجو و سراغ جنازه برآمده در جاهای آنجا کسی نبوده بعضی از کسان آنجا
آمده و نه در اینجا تعقیب رسیده است با جنازه او تا جایی شیخ جایی را که اولاد او داده بود رفته چند نفر منزل
نعش‌های مقتول را با جنازه دو نفر مسلمان دیگر در آورده پیش محمد صدیق آورده در نزد او شهادت داده‌اند و مسیحیان را
برای ابراز شرارت جمیع خود متعلق شمرده روز بعد شب و بستر این حکم را بالاتفاق و اتحاد هجوم
بسر جاهای قریه موانه کشته و با آنها دعوت و در تعقیب تیپ‌ها بر سر بلد حفظ است که با او تنها رو رو برو
جواب عدد سوار هفتی نزدیک و با یک رفیق بنده او را فوت نموده‌اند چون راوی این تقریرات صحت
محمد حبیب و اطلاعات شیخ در این صفحات هر روز یک نوع اخبار از حوادث جدید منتشر و فهمیدن
صدق و کذب مسئله محتاج تحقیق بود و در ضمن تعقیب باب جواب از جانب حضرت الله و اطلاع دولتی
بودن تقریرات مزبوره چاکر خودی را قانع و تحقیق نموده و چیزی را که مسموع است باز ورده آیا اگر حکم علوی
فتنه و فساد مختصر رسیده علاجی را ابراز داشته از لطف آن وجود مبارک جواب کرامت بدولت و
در جواب دولت تبعه از نتیجه تحقیقات چاکرانه و زمانی خاطر دریا مقاطر مبارک را تحقیق
خواهش تمدید باقی حیات و عزت الامر الامر الاقدس الارفع الاعظم لازال مطاعا محرره ۲۰ محرم
۱۳۱۷

شمارهٔ سند: ۸۰۷

موضوع: کشته شدن یک نفر از اقوام پسر شیخ عبیداله

تاریخ: ۹ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ. ق

کارتن: ۱۶

پرونده: ۱۸/۳۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۲۹۳

از کار پرداز وان راپرتی رسیده بود که اهالی قریهٔ موانه یکی از اقوام پسر شیخ عبیداله را کشته و دفن کرده بودند. مشارالیه تفحص و نبش کرده متوفا را دیده از سایر عشایر برای هجوم به اهالی موانه و سرحدنشینان ایران استمداد کرده بود کسی با او معاونت ننمود اگرچه معلوم نیست که این خبر از روی واقع و حقیقت باشد کما اینکه خود کار پرداز مزبور هم در صدق و کذب آن تردید دارد. ولی احتیاطاً از خیالات شیخ مومی الیه که آدم زخم خورده‌ایست نباید ایمن بود و سرحدداران دولت جاویدآیت باید باطناً مواظب حالات او بوده و از خیالات او به وسایل مقتضیه‌التحصیل اطلاعات نمایند راپرت کار پرداز وان را هم عیناً ارسال داشت خاطر شریف از ملاحظهٔ آن قرین استحضار خواهد شد. این فقره هم لازم است که قدغن فرمایید راپرتی را که می دهند از روی واقع باشد زیرا همین که یکی از اظهارات ما از روی راپرت بی اساس باشد، سایر مطالب حقه را هم علیل خواهد نمود. محمود. علاءالملک

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

علاءالملک در حقیقت صحیح عرض کرده است باید راپورت صحیح بدهند.

امضای مظفرالدین شاه

[illegible]

۹ شهر ربیع الاول ۱۳۱۷
۲۹۳

از کارپردازان رایتی رسیده بود در اول قریه نوایه یا از اقوام پسر شیخ عبدالله [illegible]
شما رایتی شخص رشیدی کرده متوفی را دیده از [illegible] سردار حرم بالی نواز [illegible]
ایران اسم اداکرده بود کسی با او معاونت نمود اگرچه معلوم نیست در این خبر از روی
واقع و حقیقت نیز کما اینکه خود کارپرداز فرمودم هم در صدق و کذب آن تعمیر دارد ولی
احتیاطاً از خیانت شیخ نوری پسر مرادان زخم خورده است بنابراین بود در جواب [illegible]
کل جاویه است باید اطمینان طلب سلامت او بشود و از خیانت او در باب [illegible] تفصیل
اطلاعات نمایند وزارت کارپردازان رایتی حقی ارسال [illegible] خاطر [illegible]
در قریه مختلف رخنه شد این فقره هم معلوم است [illegible]
از روی واقع نیز زیرا اینکه یا از اظهارات [illegible] از روی وزارت [illegible]
مطالبی حقه را هم [illegible] خلیفه [illegible] محمد [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۸
موضوع: قتل یک نفر از اقوام پسر شیخ عبیداله
تاریخ: ۲ ربیع‌الثانی ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ۱۸/۳۲

سواد رقعهٔ وزارت خارجه به سفیرکبیر اسلامبول

نمره: ۱۲٦۹

بر طبق راپورت کارپردازی وان در فقرهٔ قتل یکی از اقوام پسر شیخ عبیداله شرحی مرقوم فرموده بودید ملاحظات جناب‌عالی صحیح است و از این مسئله به وزارت خارجه هم راپورت داده بود گویا صورت صدق ندارد مع‌هذا به کارگزاران آذربایجان اطلاع داده شد که باطناً مواظب خیالات شیخ مزبور باشد و در حدود هم امسال تشکیل اردوی معتبری شده و راه این گونه توهمات فعلاً مسدود است به کارپردازی وان هم نوشتم که اخبار مشکوک و محتمل‌الصدق واکذب ننویسد و اگر راپورتی می دهد از روی واقع حقیقت باشد که بتوان به مقامات عالی اظهار و بر طبق آن اقدام نمود. مشیرالملک

۱۲۶۹

به اداره وزارت خارجه [illegible]

۲ ربیع الاول ۱۳۱۷

برطبق راپورت کارپردازی وان در هفته قبل که از [illegible] شیخ عبیدالله زاده [illegible] حمله [illegible] جنابعالی صحبت داشتم [illegible] کارگزاری [illegible] راپورت

داده بود که صورت صدق ندارد و معهذا لکن کارگزاری [illegible] اطلاع داده [illegible] واسطه [illegible] شیخ زاده [illegible] در حدود آن [illegible]

معتبر نیست و [illegible] تمامت فعلاً [illegible] کارپردازی وان هم نوشتم [illegible] مجهول الصدق و الکذب [illegible] راپورت

[illegible] واقع و حقیقت باشد [illegible] تحقیقات عالی [illegible] اظهار و برطبق آن اقدام نمود [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۹
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۱۸۹۹ میلادی (۱۳۱۷ هـ. ق)
کارتن: ۱۶
پرونده: ۴/۳۲

تلگراف صدراعظم به وزارت خارجه

از مارین‌باد ۲۰، وزیر خارجه تلگراف شما در باب شیخ صادق رسیده به عرض رسانیدم شرفیاب شدن او صلاح نیست، با ملاحظاتی که الان داریم باشد تا موکب همایونی به تبریز وارد شوند آن وقت هرچه مقتضی وقت است خواهد شد. صدراعظم

ADMINISTRATION TELEGRAPHIQUE PERSANE

Nr. 3177	Mots. 26	Date 16	H. 3	M. 30	OBSERVATIONS

TELEGRAMME

Teheran de Meched

Ministre exterieur. ...

Telguerafe chomadarbabe cheikh ...
... rassida bearz rassanidam char=
=fiab chodane ou maloum nist ba molahezati
... bachad ... ke ...
=... ... ...
har ketche ... vaght ...

Sadrazam

از تاریخ ۲۰ وزیر خارجه تلگراف شما در باب شیخ ملاق رسیده بعرض رساندم شرفیاب شدن او معلوم نیست

با ملاحظاتی که اطلاع داریم باشد ... هر چه زودتر وقت ... صدراعظم

Reçu de ... le ... 1900

شمارهٔ سند: ۸۱۰
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۱۹ جمادی‌الاول ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۴/۳۲

سواد تلگراف فرانسه وزارت خارجه به صدارت عظمی

نمره: ۱۰۹۰

مفاد تلگراف مبارک به نظام‌السلطنه ابلاغ شد. می‌گویند مقصود شیخ صدیق، التجای به دولت ایران و اقامت در ایران نیست، فقط می خواهد در ورود موکب همایونی شرفیاب شود از قراری که کارگزار ارومی تلگراف کرده است، گویا از وان حرکت به ایران آمده، از راه ارومی و خوی به استقبال موکب همایونی به سرحد جلفا برود و می‌گوید از کارگزاران آذربایجان تحصیل اجازه کرده است تکلیف چیست؟ نصرالله مشیرالدوله

نمره ۱۰۹۰ از دفتر مخصوص وزارت خارجه به صدارت عظمی

۱۶ جمادی الاولی ۱۳۱۸

مفاد تلگراف مبارک نظام السلطنه ابلاغ شد. تلگراف مفصلی به شیخ سعید ایلچی دولت علیه [illegible] دارا

نیست. فقط میخواهند در دفعه مرکب همایون شرفیاب شود. از قراری که کارگذار ارومی تلگراف کرده است [illegible] از کارگذار

ازوان حرکت. برای اینکه از سفارت روس و [illegible] انتقال مرکب همایون نیز جمعی علما رو به [illegible]

تعجیلی [illegible] تحصیل اجازه کرده است. تکلیف چیست (تعرفه مشیر الدوله)

شمارهٔ سند: ۸۱۱
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۲۱ جمادی‌الاول ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۴/۳۲

نامهٔ کارگزاری ارومی به وزارت خارجه

نمره: ۱۲۸

چند روز قبل تلگرافی جسارت عرض کرد که شیخ صدیق پسر شیخ عبیداله می‌خواهد به عنوان استقبال موکب همایونی از خاک وان به ایران آمده از راه ارومی و خوی به سرحد جلفا برود، حالا هم لازم دید به عرض این ایضاحات جسارت ورزد. اولاً این راپورت معروض بی اصل و مأخذ نیست و مستند به اشعار کتبی خود شیخ صدیق است و حتی نوشته از کارگزاران آذربایجان هم تحصیل رخصت و موافقت کرده است؛ ثانیاً بدیهی است این شیخ تنها یا با جمعیت مختصری داخل خاک ایران نخواهد شد و با آن سابقه احوال اگرچه عنوان استقبال است ولی چه طور می‌توان مطمئن بود؛ ثالثاً اشتهار خروج شیخ از عثمانی به ایران خود بالطبیعه اسباب بی‌نظمی و اختلال این حدود و تمامی کردستان خواهد شد به غیر این همراهان و موافقین و متشیّع و مخالفین شیخ چون باهم خونی هستند، این خود هم یک باعث ظهور مخمصه و مفسده خواهد بود؛ رابعاً هنوز از خاطرها نرفته که شیخ عبیداله و اولاد و عونهٔ او چقدر رنج و ریاضت در محاصره و استیلای ارومی کشیدند و از باطن دین و اقبال دولت موفق نشدند و حالا چه شده که باید محترماً به ارومی وارد شوند و چه قسم محل اعتماد و اطمینان می‌شوند؛ خامساً این آمدن با این محاذیر و ملاحظات شیخ واضح است برای پارهٔ مستدعیات از خاکپای همایونی است که من‌جمله اعادهٔ املاک شیخ عبیداله به اوست که ضبط دیوان اعلی شده خلاصه سابقاً که شیخ به ایران راه و رخنه داشت کدام فایده عاید دولت و ملت و مملکت شد و بعد که با آن همه مخارج و مشکلات از خاک ایران اخراج گردید کدام ضرر رسید و حالا وجود او در این سرحد جز تعدی و تجاوز و نظایر آن کدام ثمره را بخشیده که خود را مستحق مرحمت دیده است دیگر تا اقتضای رأی صواب‌نمای مبارک چه باشد.

ری ارومی وسلدوز
ومراغه ومیان دوآب
۲۱ شهر [illegible] سنه ۱۳۱۲
نمره ۱۲۰۹

چند روز قبل تلگرافی جسارت عرض کرده بود که شیخ صدیق پسر شیخ عبیدالله
میخواهد بعنوان استقبال کربلائیها از راه وان به ایران آمده که
در زمانی که [illegible] (حضرت [illegible] دام الله ملکه) در بعضی از اتفاقات
جسارت ورزیده دولت این راه را بسته کرده عرض بی اصل و مأخذ نیست
بلکه [illegible] خود شیخ صدیق است و حتی نوشته از علماء کربلا داده [illegible]
رخصت و موافقت کرده است [illegible] این شیخ [illegible]
منحصر در اخراج خاک ایران نخواهد شد [illegible]
عنوان استقبال است ولی چه طور [illegible] منظور بوده [illegible]
خروج شیخ از عثمانی به ایران خود بخود [illegible] بی نظم و اختلال
حدود و ثغور [illegible] خواهد شد [illegible]
[illegible] شیخ [illegible] [illegible] این خود [illegible] باعث
مخصوص [illegible] خواهد بود [illegible] از [illegible] شیخ عبیدالله
و دولت [illegible] چه قدر رنج و زحمت [illegible]

[illegible] موفق [illegible] دولت و اقبال [illegible] دین [illegible] کشیده‌اند [illegible]

[illegible] این [illegible] و اطمینان [illegible] وجه [illegible] وارد [illegible] «معتبره» [illegible]

[illegible] واضح است [illegible] حفظ [illegible] می‌نویسد [illegible]

[illegible] دیوان [illegible] به خط [illegible] ولیکن [illegible]

[illegible] داشت [illegible] ایران [illegible] سابق [illegible]

[illegible] ایران [illegible] از [illegible] مخارج [illegible]

[illegible] ایران [illegible] در دین [illegible] وجه [illegible]

[illegible] است [illegible] جواب [illegible] ترجمه [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۱۲
موضوع: ندادن اجازهٔ ورود به شیخ صدیق
تاریخ: ۱٦ جمادی‌الثانی ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ٤/۳۲

نمره: ٤۰۵۵

سواد کاغذ وزارت خارجه به کارگزار ارومی

نوشته بودید شیخ صدیق به عنوان استقبال موکب همایون از خاک وان می‌خواهد به ایران آمده از راه ارومی به سرحد جلفا برود. در چندی قبل جناب مستطاب اجل آقای نظام‌السلطنه کاغذی از مشارالیه به این مفاد فرستاده بودند از مقام منیع صدارت عظمی تلگرافاً استمزاج شد جواب رسید که بندگان اقدس همایون اجازه نفرمودند و مقررات بعد از ورود به آذربایجان به هر طور مقتضی باشد معمول خواهد شد و همین قسم به جناب مستطاب آقای نظام‌السلطنه اعلام شد دیگر از تحصیل اجازهٔ او اطلاعی ندارم تلگراف شما هم در این باب رسید به جناب مستطاب اجل آقای نظام‌السلطنه نوشتم که تعلیمات تلگرافی برای شما بفرستند. نصرالله

۴۰۵۵

رونوشت نامه وزارت خارجه به کارگزار اردبیل

نمره ۲

۱۵ شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۸

نوشته بودید شیخ صدیق نامی از تبعه عثمانی در گرگ همین ادعا می‌کند که خواهر او در اردبیل است و حالا از اردبیل بیرون برده است و خواست رسیده جواب سفارت جلیله را به آن کارگزاری نوشته است ... مقام صدارت عظمی تلگراف نمودند از طرف ... نیز بر آن ... که دولت ... اجازه دهید ... احضار و ... تحقیق ... شکایت ... سفارت ... ان کارگزاری اعلام ... نشده است. نظام ... اعلام ... اختصار جانب دولت علیه ... نمایند ... تا هم در این باب رسیده جناب سفارت ... نمایند لزوماً تقویت تلگراف برای شما فرستاده شد.

شمارهٔ سند: ۸۱۳
موضوع: مسئله شیخ صدیق
تاریخ: ۲۵ شعبان ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۰

نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه

فدایت شوم، ان‌شاءالله مزاج مسعود جناب مستطاب اجل عالی مقرون به صحت و سلامت خواهد بود. سابقاً در باب شرارت و تخطیات شیخ صدیق در حدود سرحدات ارومی و مقتول شدن محمد امین‌خان سرتیپ رئیس ایل شکاک شرحی به حضور مبارک حضرت اشرف ارفع امجد اعظم روحی فداه عرض و مراتب را خدمت آن جلالت عالی نیز اطلاع داده بودم البته در جلوگیری و طرد و منع مشارالیه از سرحد و استرداد اموال منهوبهٔ تبعهٔ این دولت علیه قرار لازم را داده‌اید. امروز راپورتهای مشروحی در خیالات فاسده و اقدامات او در سرحد ارومیه ازجناب مجدالسلطنه امیرتومان که مأمور تأمین و تنظیم آن حدود است، در لف نوشتجات نواب اشرف والا شاهزاده محمدحسن میرزای معتضدالدوله حاکم ارومیه که به مشارالیه نوشته بوده فرستاده بود پس از ملاحظه لازم دیدم آنها را تماماً بفرستم ملاحظه فرمایید این شیخ صدیق از قراری که اطلاع حاصل کرده و اعمال او را نوشته‌اند به خیالات فاسد افتاده. اگر در کار او حکمی نشده و قراری داده نشود قطعاً رفته رفته خیالات فاسدهٔ او قوت گرفته مثل سابق در سرحد هنگامهٔ غریبی برپا کرده آن حدود را مغشوش می‌نماید تا از او تنبیه و جلوگیری به عمل آید، کار از کار گذشته مبالغی به دولت و ملت ضرر وارد خواهد آمد. در این صورت به قسمی که لازم است اقدامات وافیه فرموده او را از سرحد مطرود و محدود دارند و اموال رعیت مسترد شود بندگان خدا در سرحد آسوده باشند و الا چنانچه در تهدید و تنبیه او استمهال شود، به موجبات تجری و تخطی او افزوده شده محتاج به فرستادن استعداد بزرگ و محتمل مخارج زیاد خواهیم بود. از مخلص اظهار و اطلاع است. تاکنون هم به هر قسمی که مقتضی بود اقدامات لازمه در مقابله و مقاتله و فرستادن استعداد و غیره به عمل آورده‌ام من بعد منحصر به چاره‌جویی کرد. منتظر جوابم.

ایام اقبال مستدام باد ــ اثر مهر امیرنظام

[متن پشت پاکت سند مذکور:] کابینهٔ وزیر خارجه
نمرهٔ ٤٣ مورخه ۲۵ شعبان ۱۳۱۹

دو فقره کاغذ امیرنظام از آذربایجان است که از عرض خاکپای مهراعتلای اقدس همایون اعلی روحنافداه خواهد گذشت.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه به شرح:]

هو جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره اقداماتی که باید شده و به اسلامبول و به ارفع الدوله نوشته شده است.

۹ [illegible]   ۳/۵

فدایت شوم   انشاءالله مزاج مسعود مستطاب اجل عالی [illegible] قرین صحت [illegible] بوده

[illegible]

سابقاً در باب شرارت و کثافات شیخ محمد تقی در صفحه سرحدات اردبیل و [illegible]

[illegible] این خانه زاد مرتب [illegible] که شرحی [illegible] اعظم [illegible]

خدمت ذیشوکت عالی نیز اطلاع داده بودم البته در جلوگیری [illegible]

[illegible] دولت علیه [illegible] را داده ام   امروز راپورتی [illegible]

در جواب [illegible] تا این [illegible] [illegible]

محمد حسن میرزای [illegible] حاکم اردبیل [illegible] نوشته بوده [illegible]

[illegible] ملاحظه فرمایید این [illegible] اطلاع حاصل کرده [illegible]

[illegible] خسارت [illegible] شده اگر در کار [illegible] [illegible]

وقت که شیخ سابق در سرحد [illegible] کرده اگر [illegible] شورش [illegible]

کابینه وزارت خارجه

نمره ۴۳

مورخه ۲۵ ... ۱۳۱۹

وزارت امور خارجه

در خصوص سابقه ... در اداره ... است

دفتر کابینه وزارت امور خارجه

شمارهٔ سند: ۸۱٤
موضوع: طرد شیخ صدیق
تاریخ: ذیقعده ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۳۲۱

در خصوص طرد و تبعید شیخ صدیق و شرف‌بک از رأس حدود از سنین عدیده به این طرف همواره سفارت کبری با باب‌عالی مذاکره نموده و بنده‌ام از روز ورود به اسلامبول کرات در این باب مخابره کرده‌ام باز مجدداً با این صدراعظم جدید مجدداً مذاکرات لازمه نموده و مصراً طرد و تبعید آنها خواهم خواست و در تحصیل مقصود از هیچ گونه اقدامات کوتاهی نکرده نتیجهٔ کار هرچه شد به عرض حضور عالی خواهم رسانید.

[در حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره از اقدامات ارفع الدوله تمجید نمایید

امضای مظفرالدین شاه

[illegible]

شهر ذی‌قعده ۱۳۲۰

۳۲۱

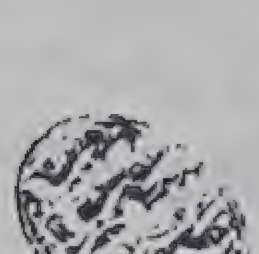
در خصوص طرد و تبعید شیخ مهدی و اشرف بیک از رؤسای [illegible]

با طرف مذاکره [illegible] کتبی با ایلچی مذاکره کرده و نوشته‌ام [illegible]

کرات در این باب مذاکره کرده‌ام باز گفته بود با این صدراعظم هم [illegible]

مذاکرات [illegible] و مکرر طرد و تبعید آنها خواهم خواست [illegible]

از هیچ‌گونه اقدامات کوتاهی نکرده نتیجه کار را هرچه شد به عرض حضور [illegible] خواهم رسانید

شمارهٔ سند: ۸۱۵
موضوع: شیخ صدیق و فساد در سرحدات
تاریخ: ۲ ذیحجه ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲ نمره: ٦٦

نامهٔ کارگزاری مهام خارجهٔ ارومی به وزارت خارجه

خاطر مبارک از وضع شیخ صدیق و نیات فاسدهٔ او سابقاً و لاحقاً مستحضر است، قطع نظر از اینکه مشارالیه دو سه سال است به فساد خیالات خود قوت داده و در صدد بر پاکردن اغتشاش بزرگ در سرحد و آشوب میان عشایر سرحدی ایران بوده و هست در این ایام مشافهتاً پرده از روی هواجس نفسانیهٔ خود برداشته به امرای افشار و رؤسا و معارف ولایت کتباً و پیغاماً اظهار می دارد که در ابتدای بهار و حصول اعتدال هوا و زوال برف کوهستانات سرحدی از قتل و غارت مضایقه نخواهد کرد و از حالا در صدد فساد انداختن در میان عشایر داخلهٔ سرحدی و ضمناً در تهیهٔ استمالت آنها به طرف خود هست اهالی ولایت هم اعم از عشایر و سکنهٔ دهات و شهر و ملاکین و تجار در تشویش و اضطراب اند از قرار استنباط مشارالیه از حالا اشرار عشیرت هرکی را نیز دعوت می نماید که در موقع لزوم تخطی و تجاوز نموده از قتل و غارت مقصود شیخ صدیق را حاصل نماید علت عمدهٔ و درد کار هم این است که عشایر سرحدی ایرانی من حیث العقاید شیخ مزبور را قطب دایرهٔ ارشاد و پیر مفترض الطاعه و الانقیاد می دانند این مسئله نیز پیرایهٔ بر وحشت و نگرانی اهل ولایت افزوده چنانکه از ترنمات وعیدانهٔ محمد افندی نیز این مقاصد کاملاً استنباط می شد، به عقیدهٔ ناقص چاکر اگر رأی مبارک اولیای دولت ابدمدت قاهره اقتضا فرماید، اولاً سه طرق مفاسد شیخ صدوق را از دربار عثمانی به طور رسمی بخواهند ثانیاً به سرکردگان و رؤسای ولایت نیز اجازهٔ مرحمت فرمایند که در تربیت قشون حاضر ارومی و تهیهٔ ملزومات آن مراقبت نمایند که خدا نخواسته در موقع لزوم غفلت منتج ندامت شده مال و جان رعایای بیچاره در معرض تلف واقع خواهد شد. چون مسئله اهمیت داشت اطلاعاً جسارت شد زیاده جسارت است.

[حاشیه:] شیخ صدیق ۱۷ شهر ذی حجه ۱۳۲۰ ــ ع ــ ۲۸۴۹

کارگذاری مهام خارجه ارومی

بتاریخ ۲ ماه محرم سنه ۱۳۳۰

نمره

خاطر مبارک از وضع شیخ صدیق و نیات فاسده او سابقاً و لاحقاً استحضار داشته قطع نظر
از آنکه مشارالیه چند سال است بخیالات خود قوت و قلعه و در صدد با کلیه
اغتشاشات بزرگ در سرحد و آشوب میان عشایر سرحدی ایران بعهده دولت در این
ایام مشارالیه فقط بجهه از رودی ها احساس نفسانیه خود برداشته با مراوده اشراف ورود
و معارف ولایت گشته و چپوها را مطلع رسیده اند که در امنیه تحصیل اعتدال
امور و زوال برف کوهستانات سرحدی از قتل و غارت مضایقه نخواهد کرد
و در حال در صدد فساد انداختن در میان عشایر و داخله سرحدی و ضمناً در تهیه استمالت
آنها بطرف خود است اهالی ولایت هم اعم از عشایر و سکنه دهات و شهر
و همه کس دچار تشویش و اضطراب اند از قرار اطلاعات مشارالیه از حالا اشرار
عشیرت هرکی را نیز دعوت نموده که در موقع لزوم کمک و تبانی در منطقه از قتل
و غارت مقصود شیخ صدیق را حاصل نمایند علت عمده در درد کار هم اینست که عشایر
سرحدی ایران من حیث العقاید شیخ مزبور را قطب دایره ارشاد و بی معترض اطاعت
دارند فقط این مسئله نیز سرایت بر وحشت و نگرانی اهالی ولایت
افزوده چنانکه از ترشحات و هیئت اینجانب نیز این مقاصد کاملاً استنباط
میشود فقط حالا اگر رأی مبارک اولیای دولت ابد مدت قاهره اقتضا
نماید اولاً طرق مفاسد شیخ صدیق را از دربار عثمانی بطور رسمی نخواهند

صحیح ۱۷ ... ۱۳۴۲
۲۰ قوس ۱۳۰۲

ثانیاً به سرکردگان و رؤسای ولایت نیز رجا نه مرحمت فرمایند که در ترتیب قشون حاضر
اردوی و تهیه ملزومات آن مراقبت نمایند که ضرر نکرده است در موقع لزوم غفلت شیخ
مزاحمت شده مال و جان رعایای بیچاره در معرض تلف واقع خواهد شد چون مسئله اهمیت
داشت اطلاعاً جسارت شد نامه جسارت است

شمارهٔ سند: ۸۱٦
موضوع: تجاوز شیخ صدیق
تاریخ: ۲۱ ذی‌حجه ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۱۲

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارفع‌الدوله

نمره: ۲۷۲۳

از قرار اخبار واصله، شیخ صدیق که در تجاوز به این طرف و ایقاع شرارت منتظر و سایرات بعد از عید بنای تجاوز دارد و جمعی از عشایر و اکراد طرفین را با خود همدست کرده عنقریب به اختلال حدود خواهد پرداخت. اقدامات فوری در سدّ راه تجاوز او فرموده اطلاع بدهید که به عرض برسد.

نصرالله مشیرالدوله

۲۷۴۳

۶۴۴۲
۲

سپهدار

سواد تلگراف سردار ناصر بتاریخ .

۲۱ ذی‌حجه ۱۳۳۰

از قرار خبر واصله شیخ صفی با تجاوز از طرف رادهای ساوجبلاغ و سرحدات بعضی اراضی تجاوز دارد و جمعی از عشایر داکار طرفین را با خود همراه کرده

با جنرال قونسول روس دستور اقدامات فوری در رفع تجاوز او فرموده که بزودی منتفی گردد در نصرالحرم سردار

شمارهٔ سند: ۸۱۷
موضوع: شیخ صدیق
تاریخ: ذیحجه ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۱۲

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

نمره: ۳۳۰

چند روز قبل تلگراف رمز فرموده بودند که شیخ صدیق خیال دارد سیطوبیک نام رئیس محال هوره‌یاز را فرستاده در قلعهٔ بخار در خاک دولت علیه مجدداً بنای آبادی بگذارد، به محض وصول تلگراف مبارک، تقریر به باب‌عالی نوشتم که هرچه زودتر به مقام ممانعت اجرای مقصود مشارالیه برآیند و مخصوصاً اخطار نمودم که هرگاه مومی الیه رفته در آنجا بنای آبادی بگذارد، البته سرحدداران دولت علیه مانع گردیده و چون محل مزبور سابقاً مجمع بعضی اشرار بوده و به حکم اولیای دولت علیه برای آسودگی مترددین تجار و کاروانیان، اهالی آنجا را متفرق نموده‌اند، نخواهند گذاشت که تجدید بنای مزبور شود و در این باب از باب‌عالی هم امر اکید برای جلوگیری خیال شیخ صدیق به عهده ولایت وان صادر کرده فرستاده و به کارپردازی وان هم نوشتم که اقدامات لازمه در ممانعت این فقره به عمل بیاورد البته در آنجا من از مقامات مقتضیه به حکومت ارومیه هم اوامر لازمه داده خواهد شد که هر وقت دیدند سیطو و یا دیگری از توابع شیخ صدیق آمده می خواهند در محل مزبور بنای آبادی بگذارند، فوراً ممانعت کرده و از آنجا دور نمایند. به جهت مزید استحضار خاطر مسعود جناب مستطاب اجل اکرم افخم عالی دام اجلاله التعالی عرض شد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم چه عیب دارد همین طور قرار داده و به جایهای لازم بنویسند.

شهر صفر المظفر ۱۳۲۰

نمره ۳۳۰

[illegible]

چند روز قبل تلگرافی عرض شده بود که شیخ جاسم خیال دارد در سیاهک نام جزیره [illegible]

و باره بازرگانی فرستاده در قطعه‌ای در دهکده عتبه جدیداً بنای آبادی بگذارند تفصیل اصل تلگراف

جناب تقریر به ایالات فرستم در هر چه زودتر مقام مخالفت وجود دارد [illegible]

در خط زحمت در هر گاه برای اینکه رفته در آنجا بنای آبادی بگذارند البته مرحمت دارد و [illegible]

باج گمرکی دچون عملی برسد بنا بر جمیع نقاط اسرار به دیگر اولیاء دولت علیه برای اینکه [illegible]

تجار و کاروانیان اما آنها در تفرق نمی‌شوند نخواهند گذاشت در که [illegible]

و در این باب از بالا ایالت امر اکید برای جلوگیری خیال شیخ جاسم [illegible]

[illegible] و کمک به سرداری داده‌ام در این ایام البته در مخالفت [illegible]

[illegible] البته از طرف ایالت مقتضیه نگارش [illegible] اقدام [illegible]

در هر وقت دیده شود یا دیگری از اتباع شیخ جاسم آمده بخواهد در آنجا بنای

آبادی بگذارند فوراً مخالفت کند و از آنجا دور نمایند بجهت [illegible] عرض شد

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم عالی دام اجلاله العالی عرض شد

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۱۸

موضوع: سوء اعمال و رفتار شیخ صدیق

تاریخ: ۲ جمادی الاول ۱۳۲۱ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۱۷

سواد کاغذ کارگزار ارومیه به مفاخرالدوله

نمره: ۳

در خصوص سوء اعمال و رفتار شیخ صدیق سابقاً شرحی به حضور مبارک عرض نموده بود، مجدداً لازم می داند که در تکمیل آن خاطر مبارک را کاملاً مستحضر سازد.

اصل خیال شیخ این است که در چند نقطه داخلهٔ خاک ایران به خیالی قلعه و استحکامات بسازد و آن حدود را به مرور تصاحب نماید.

از جمله یکی قلعهٔ جرمی بیدکار است که می خواهد قلعهٔ آنجا را آباد کرده محال دشت را تصرف نماید و یکی قلعهٔ خرابهٔ بنار است که می خواهد آباد نموده محال مرگور را در ید تصرف خود درآورد و دیگری (سیردو صاردیک) است که الان مشغول قلعه ساختن و آبادی آنجا است و از قرار مذکور بنایی برداشت کرده است که اقلاً بیست الی سی برج‌مانند ساخته خواهد شد و بعد از تصرف آنجا تمامی محال صومای برادوست را تصاحب خواهد نمود.

و از قرار خبری که رسیده است مجدداً بر جمعیت شیخ افزوده می شود و جز این مطالبی که عرض نمود مقصود دیگر ندارد. محض استحضار خاطر مبارک به طور اختصار جسارت و عرض نمود که اقدامات مجدّانه در جلوگیری و خیالات این شخص بفرمایید.

نمره ۳
۲ شهر جمادی الاول
۱۳۲۱

سواد کاغذ کارگذار اردوسیه

درخصوص کیفیت احوال و رفتار شیخ صدیق سابقاً شرحی بحضور مبارک عرض نموده بود مجدداً
لازم میداند که در تکمیل آن خاطر مبارک را کاملاً مستحضر سازد
مقاصد خزعل شیخ اینست که در چند نقطه در خاک دیران بخیال قلعه داری و اقامات
بزند و آنجا را بمرور تصاحب نماید
از جمله یکی قلعه (جوی بندکار) است که شیخ له قلعه آنجا را آباد کرده محل
دانسته به تصرف نماید و یکی قلعه خرابه (دینار) است که شیخ له آنجا را [illegible]
نموده محال مزبوره را در حیطه تصرف خود در آورده و دیگری [illegible]
که الان مشغول قلعه ساختن و آبادی آنجا است و از قراریکه مذکور شده
برداشت کرده است که اقلاً بسبب دیلمی برج ساختن مانند خولهر
و بعد از تصرف آنجا تمامی محال ضواحی بهبهان است به تصاحب شیخ له خواهد شد
و از قراری که خبر رسیده است مجدداً بر جمعیت شیخ افزوده شده
این مطالب که عرض نمود مقصود دیگر ندارد مگر اقتضای خاطر مبارک
مطلع باشید خصوصاً حضرت [illegible] عرض نمود که اوقات مجدانه در جلوگیری
و رفع [illegible] این شخص بفرمایند

شمارهٔ سند: ۸۱۹
موضوع: تجاوزات شیخ صدیق و تبعید وی
تاریخ: ۵ جمادی‌الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۷

نامهٔ مفاخرالدوله به وزارت خارجه

نمره: ۲۳۱

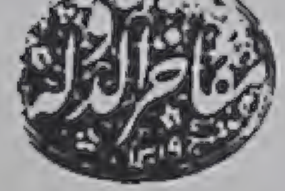
راپورتی از کارگزار ارومیه در خصوص سوء نیات شیخ رسیده بود که سواد آن را محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر لفاً تقدیم داشت. در تبعید این شخص از این سرحد هر قدر تأخیر شود جلوگیری و دفع او مشکلتر خواهد شد.

خوب است مقرر فرمایید سفارت کبرای ایران در اسلامبول با مذاکرات حسنه این کار را که مصلحت دولتین علیتین است، زودتر انجام و جمعی از رعایای سرحدنشین طرفین را از شر او آسوده و ایمن دارد. شیخ با خرقهٔ پشمینه چه خونها که نخورد/ آه از این گرگ که پیدا شده در کسوت میش. فدوی اصرار در این مسئله را فریضهٔ ذمهٔ چاکری و دولتخواهی خود می شمارد امر امر مبارک است.

مهر: مفاخرالدوله

۱۳۲۱
۵ شهر جمادی الاولی
۲۲۱

راپورتی از کارگزار ارومیه در خصوص سوء نیات شیخ رسیده بود
که سواد آن را محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر لفاً تقدیم داشت
در تبعید این شخص از این سرحد هر قدر تأخیر شود جلوگیری و دفع او مشکل‌تر
خواهد شد خوب است مقرر فرمایند سفارت کبری ایران در اسلامبول
با مذاکرات جدی این کار را که مصلحت دولتین علیتین است زودتر
انجام دهند و جمعی از رعایای سرحدنشین طرفین را از شر او آسوده و امن دارند
شیخ با خرقه پشمینه چه خونها که نخورد آه از این گرگ که پیدا شد در کسوت میش
فدوی اصرار در این مسئله را از فریضه ذمه چاکری و دولتخواهی خود میشمارد امر امر مبارک است

شمارهٔ سند: ۸۲۰
موضوع: شیخ صدیق
تاریخ: ۱۸ جمادی‌الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۷

تلگراف ثقة‌الملک به مشیرالدوله وزیر خارجه از سلماس به طهران

توسط جناب اجل اکرم امجد عالی آقای ثقة‌الملک دام اقباله به شرف عرض حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد ارفع افخم اعظم مشیرالدوله وزیر امور خارجه روحی فداه شیخ صدیق فی‌مابین عشیرتین کاردار ایران و پیران عثمانی صفایی داده و مشغول اخذ و تسلیم مغصوبات طرفین است اگرچه بودن جمعیت زیاد را در معیت شیخ مزبور ولایت وان کتباً و جواباً تکذیب فرمایند، به هر صورت تیقّظ و مراقبت حکومت ارومی و سرحدداران دولت علیه به حالت شیخ صدیق که با تألیف میان عشایر می‌خواهد جلب قلوبی نماید و فعلاً در کار است، گویا بی‌ضرر باشد. برای استحضار خاطر خطیر گماشتگان وزارت جلیله جسارت به عرض ورزید. چاکر فدوی غلامعلی محل مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم تلگراف رمز به ولیعهد بشود و تحقیق نمایند.

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از [illegible] بطراه

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۶ [illegible]	۱۰۴				

توسط جناب اجل اکرم احمد عالی آقای ثقة الملک دام اقباله بشرف عرض حضور مبارک برسانند که حضرت مستطاب اشرف امجد ارفع افخم
اعظم مشیرالدوله وزیر امور خارجه روحی فداه شیخ صدیق فیمابین عشیرتین کارداران ایران و سرحدداران عثمانی [illegible] داده و متعهد
اخذ و تسلیم مقصرین بات طرفین است لکن [illegible] جمعیت زیادی را در معیت شیخ مزبور [illegible] و آن کتباً و جواباً تکذیب
فمایند به هر صورت تیقظ و مراقبت حکومت ارومی و سرحدداران و [illegible] علیه که با شیخ صدیق در باب [illegible] بیان [illegible]
میخواهم جلب قلوبه نماید و فعلاً در کارت [illegible] ضرر باشد را [illegible] رفع خاطر خطیر [illegible] وزارت جلیله خارجه
بعرض [illegible] غلامعلی

اسم تلگرافخانه				
تاریخ ۱۸	شهر [illegible] ساعت	دقیقه [illegible]	[illegible]	۱۳۲[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۱
موضوع: خیالات شیخ صدیق پسر شیخ عبیدالله
تاریخ: ۲۶ ذی‌حجه ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

نامهٔ سفارت روس در طهران به وزارت خارجه

هو

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخما دوستان استظهارا معظما

به طوری که خاطر مبارک جناب مستطاب اجل اکرم عالی قرین استحضار است، چند سال قبل که شیخ عبیداله ظهور و طغیان نمود، محال ساوجبلاغ و میاندوآب و ارومی را تاخت و تاز و خسارت بسیار وارد آورده از قراری که این روزها ویس قونسول روس از ارومی نوشته است، معلوم می‌گردد این اوقات شیخ صدیق پسر او به همان خیالات افتاده بعضی اقدامات می‌نماید و از جمله در محل موسوم به سومای براندوست احداث قلعهٔ جدیدی نموده مسکن کسان خود قرار داده و به اهل قریهٔ سوسن‌آباد من‌محال مرگ‌ور اسلحه و تفنگ داده می‌خواهد به نصرانیان سکنهٔ مرگور و ترگور هجوم برده و با حاکم وان روابط دوستانه دارد که به توسط او تفنگ زیاد از طرف عثمانی‌ها به او داده می‌شود. از طرف دولت علیه ایران هم فقط مجیدالسلطنه به سرحدداری آن حدود معین شده ولی با داشتن نقاط و دره‌های مناسب حفظ و دفاع قشون و استعدادی در آنجاها نمی‌باشد که در موقع ضرورت به کار برده شوند. محض اطلاع به مقام مزاحمت برآمده و احترامات فایقه را نیز در این موقع تجدید می‌نماید. فی ۲۶ ذیحجه سنهٔ ۱۳۲۱

امضای سفیر روس

جناب مستطاب امیر اکرم ارفع افخم حضرت اشرف اتابک اعظم دام ظله

بطوری که خاطر مبارک جناب مستطاب امیر اکرم عالی قرین استحضار است خدمات [illegible] شیخ

عبیدالله در طی [illegible] و [illegible] و بی‌اندازه آب [illegible] [illegible] وقار

و خدمات [illegible] از قراری که این روزها ویس‌قونسول روس ارومی [illegible] داده

نوشته است که [illegible] از اقامت شیخ صدیق پسر او مهمان خدمت [illegible]

بعضی اتفاقات میافتد و از جمله در [illegible] [illegible] [illegible] اعدا

صدیق را [illegible] که خود قصد دارد با [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

هر که [illegible] [illegible] دولت میخواهد خبر اینها [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] و باعث [illegible] [illegible] [illegible] که توسط او [illegible] [illegible]

طرف عثمانیها [illegible] دولت میشود از طرف [illegible] اینهم [illegible]

[illegible] السلطنه سرحدداری [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

نقاط و دوره‌های مناسب حفظ و دفاع قشون را استعداد لوی در آنجاها
نصب شده که در موقع ضرورت یکبار به‌جهت نظم اوضاع بتوانم
زحمت به آنجا و احترامات فایقه لوی نیز در موقع تهیه ملاحظه
۲۶ قوس ۱۳۲۱

Nassou.

۳۹۷

شمارهٔ سند: ۸۲۲
موضوع: تجاوزات شیخ صدیق
تاریخ: ۸ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

نامهٔ سفارت ایران درپطرزبورغ به وزارت خارجه

نمره: ۳۷

تلگراف رمز مبارک در باب تجاوزات شیخ صدیق و ساختن قلعه در خاک دولت علیه و مطالب دیگر زیارت شد وزیر خارجه را ملاقات نموده موافق منظورات دولت علیه مذاکرات لازمه را بر طبق تلگراف مزبور نمود و از وزارت خارجه روسیه به سفیرکبیر روسیه در اسلامبول تلگراف صادر شد که با شارژدافر ایران همراهی نمایند که شیخ صدیق را از حدود ایران تبعید نمایند زیاده جسارت است.

اثر مهر مشیرالملک

۱۳۲۲ ۲۳
۲۶۱

۳۴۹

۸ شهر محرم ۱۳۲۲
۲۷

تلگراف رمز مبارک در باب گذارشات شیخ صدیق دخش قلعه
در خاک دولت علیه و مطالب دیگر زیارت شد وزیر خارجه را اطلاعات نموده
موافق نظرات دولت علیه مذاکرات لازمه را بر طبق تلگراف امروز نمود
و از وزارت خارجه روسیه به سفیر کبیر روسیه در اسلامبول تلگراف صادر شد
که با شارژدافر ایران همراهی نماید و شیخ صدیق را از حدود ایران تبعید نمایند [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۳
موضوع: اعمال شیخ صدیق
تاریخ: ۲۲ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ــ

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

نمره: ۱۴۵/ ۲۰

از مضمون مودت مشحون مراسلهٔ محترمه آن‌جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۲۶ ذی‌حجه الحرام ۱۳۲۱ دایر به اعمال و افعال شیخ صدیق در حدود ارومی استحضار حاصل نموده، با کمال احترام جواباً زحمت‌افزا است که راپرت این تفصیل نیز از جاهای دیگر به وزارت خارجه رسیده بود با محال مقتضی مشغول مذاکره و اقدامات است. نصرالله

۳
۲۷۹۴

۱۴۵
۲۰

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

۲۴ شهر محرم ۱۳۲۲

از مضمون مودت مشحون مراسله محترمه آن جناب جلالتمآب مورخه ۲۵ ذی‌حجة الحرام ۱۳۲۱ در باب حاجی شیخ صادق در چهار دهی است [illegible] استحضار حاصل [illegible]

با کمال احترام جواب زحمت افزا است که راپرت [illegible] تفصیل نزاع‌های ملکی به وزارت خارجه رسیده فوراً به حکومت [illegible] مشغول مذاکره [illegible] و اقدامات

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲٤
موضوع: راجع به تبعید شیخ صدیق
تاریخ: ۱۱ صفر ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ــ

کاغذ وزارت خارجه به مشیرالملک

نمره: ۲۸۱

در ضمن راپرت نمرهٔ ۳۷ نوشته بودید که نظر به مذاکرات شما از وزارت خارجهٔ روسیه به سفیرکبیر اسلامبول تلگراف شده است که قرار تبعید شیخ صدیق از حدود ایران به آن سفارت کبرای ایران همراهی نماید مستحضر شدم اگر جوابی به وزارت خارجهٔ روسیه رسیده است، و به آن جناب اطلاع داده شد، برای اطلاع خاطر خواهید نوشت.

نصرالله مشیرالدوله

نمره ۲۸۱

کابینه وزارت جلیله مشیرالملک

۱۱ صفر ۱۳۲۲

در ضمن راپرت نمره ۳۷ نوشته بودید در نظر بمذاکرات که از وزارت خارجه روسیه نسبت بتجارت

بفقره کمیسیون ... عراق شده است که قرار تعیین شخص صدیقی از حدود ایران با

کمپانی ایران همراهی نمایند مشخص شده ام که جواب این وزارت خارجه روسیه بشما

اینها است و بمخابرات اطلاع داده شد برای اطلاع خاطر خودتان نوشته شد

شمارهٔ سند: ۸۲۵
موضوع: املاک شیخ صدیق
تاریخ: ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

راپرت ملاقات چاکر* با جناب شمس الدین بیک سفیرکبیر

دستخط انجم نقط همایون شاهنشاهی ارواحنافداه را که در مسئلهٔ املاک شیخ صدیق شرف صدور یافته بود، برای سفیرکبیر قرائت کردم. گفتند که هرخواهشی در این باب کرده‌ام فقط محض خیرخواهی با نیات صادقانه‌ای است که نسبت به این دولت ابدآیت دارم. گفتم صحیح است ولی اولاً دولت مستغنی از ضبط املاک شیخ صدیق است اگر واقعاً مشارالیه ملکی داشته پس از طغیان پدرش و آتش شقاوتی که در این طرف افروخته متحمل است خوانین سرحدیه تقاضأ املاک او راکه‌نسبت به خسارات آنها جزء لایتجزی است ضبط کرده باشند و الان اگر دولت برای دلجویی چنین آدمی که ابداً قدر نخواهد دانست با شراع املاک مزبوره از خوانین و تسلیمش به شیخ اراده فرماید. جمعی از رعایای مظلوم خود را ازخود مأیوس خواهد نمود در صورتی که شیخ هم با اشتداد سابقهٔ عداوت آنها استفاده از آن ملک نخواهد کرد، سفیرکبیر تصدیق کرده گفتند حالا که این طور است، املاک را به تصرف او نداده محرمانه یک نفر را وادارید که بی طرفانه با شیخ صدیق مذاکره کرده بگوید در صورتی که از تجاوز و عادات خبیثه اش دست بردارد می توان کاری کرد که محصول ملک در هر سال از طرف دولت به او مرحمت شود و الا فعلاً گفتم هر قدر این مذاکره بی طرفانه باشد باز شیخ خواهد دانست که به اشارهٔ این طرف و تبانی است و صحیح نیست که دولتی مثل دولت ایران با مثل شیخ آدمی که در فنا و تأدیبش یک حمله دولت کفایت می‌کند چنین شرطی کرده و در واقع از او رهن بگیرد سفیرکبیر گفتند صحیح است چطور است در جواب سفارت مشروطاً این فقره را قبول کرده بنویسید که این ملک به شیخ برگذار می شود مشروط بر

اینکه در آتیه از حد خود تجاوز نکرده و حرکات غیرمرضیه‌اش را کنار بگذارد. گفتم چون تمام این مذاکرات بنده درخواست خصوصی است، عرض می‌کنم فرضاً که چنین کاری کردیم باید هر وقت که از شیخ سوء حرکتی شد رفع تعدی را به توسط سفارت خودمان در اسلامبول و یا سفارت عثمانی در طهران از اولیای دولت عثمانی بخواهیم. از جناب‌عالی انصاف می‌خواهم در مقدمهٔ حبس حاجی عباسقلی در نوچه که این همه به سفارت نوشته و یا به اسلامبول تلگراف کردیم چه نتیجه جز اشتداد شیخ در تضییق و تعطیل حقوق او دیدیم هر قدر هم که حکم از باب‌عالی صادر شد، فایده نبخشید و خیلی غریب است که جناب‌عالی در مراسلهٔ خود مرقوم داشته‌اید ولایت وان تکذیب مراتب کرده اشعار می‌دارد که حاجی عباسقلی در کمال آزادی در نوچه منتظر است از کسان مشارالیه به او پولی برسد. سفیرکبیر گفتند صحیح می‌گویید و این به واسطهٔ بی‌قدرتی حکام عثمانی است که زورش به شیخ صدوق نمی‌رسد چنانکه من هم به همین جهت از حکومت وان استعفا کردم، بعد گفتند اظهارات شما صحیح است لیکن چون علی‌الاتصال شیخ صدیق و شیخ عبدالقادر برادرش به توسط حاجی علی‌بیک باش مابین‌چی که از معتمدین اعلی‌حضرت است در این باب تظلم می‌کنند. من در صورت خصوصی این خواهش را می‌کنم یحتمل اگر حاجی علی‌بیک مراتب را به عرض اعلی‌حضرت سلطان برساند، از طرف معظم‌له این خواهش بشود برای اینکه حُسن صورتی به این کار داده باشم، چطور است که در سال مستمراً یک مبلغی به قدر یکصد و پنجاه تومان به اسم مخارج تکیه شیخ که املاک هم وقف آنجا است از طرف دولت ابدآیت بشیخ مرحمت شود شاید مشارالیه به بذل این مرحمت از حرکات سابقه‌اش خجل شده دیگر تجاوز و تخطی ننماید، اگر هم کرد ممکن است مستمری را قطع نمود گفتم بد نیست ولی گمان نمی‌کنم با صدور چنین دستخطی که زیارت کرده‌اید قبول شود. اطلاعاً جسارت شد.

[حاشیه: دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به این اسم و رسم به شیخ چیزی داده نخواهد شد.

امضای مظفرالدین شاه

وزارت امور خارجه

اداره دایره

مورخه

نمره

[illegible]

[illegible]

سفیر کبیر [illegible]

[illegible]

[illegible]

پس از [illegible]

تقاضا [illegible]

از دولت [illegible]

[illegible]

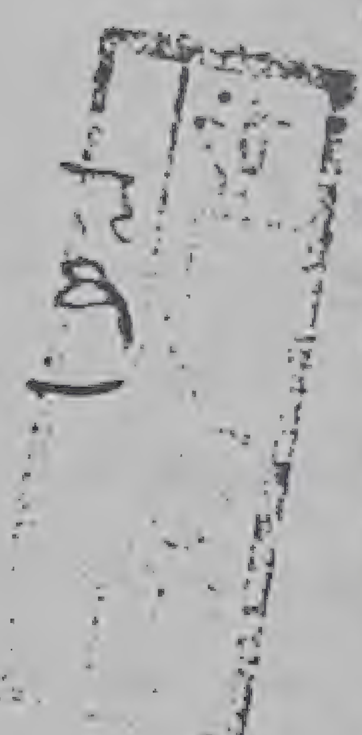
[illegible]

سفیر کبیر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

خواهد داشت که با شاه به لطف و تمایل است و معلوم نیست که وقتی نشود که ارادل
با شیخ آدمی که در فرنگستان با دشمن ایشان همدست گفتگو کند چنین شرطی کرده ام
ارادت و رأی کمک را ممنون نیز گفته ام است چه طور است در جواب سفارت نوشته ام به او
قبول کرده که نباید که این کار شیخ بگذارد مشروط بر اینکه نه اینکه از جمله که چیزی در
گفته و حرکات غیر رضای ایشان را کنار بگذارد و گفتم چون تمام این ها اگر است که به حضور
خصوصیت عرض کنم رضا که چنین کاری کرده باید هر وقت که داریم از جو رکنی
شد رفع تعدی را توسط سفارت خودمان در اسلامبول و سفارت عثمانی در طهران
از اولیای دولت عثمانی بخواهیم از خیالات انصاف بخواهم در رقعه به جسن خانی علی سلطان
در ترجمه در اینجا به سفارت نوشته و با اسلامبول تلگراف کردم چه نحو خواسته ام
شیخ در تفتیش و تعطیل حقوق او دارم هر قدر هم که حکم از بالا صادر شده باشد
و خیلی خوب است که خیالات در اسلامبول خود مرقوم داشته ام و مدتی است دولت که
اراده کرده است سفارت را که در حاجی علی عباسقلی در کمال ارادت در ترجمه سلطان دادار
کمال تشکرات باید پولی را به بعیر کرده نامه مسکو به دولت با ربطه با دولت علیه حکام
عثمانی است و در ورود شیخ صدیق نیز چنانکه فرموده بودید جهت ارفع کمال داده

استعفا کردم بعد نقشه اظهارات شما تمام است لیکن چون علی‌الاتصال [illegible] عقیده دارد

برادرش توسط حاجی علی [illegible] با این حال در عقیده به اعلیحضرت سلطان است [illegible]

تظلم می‌کنند در صورت خصوصی این خواهش را تسلیم کنید اگر حاجی [illegible] آنرا

تقدیم اعلیحضرت سلطان بنمایند از طرف معظم‌له این خواهش بشود برای اینکه حضور [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

قبول بشود [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۶
موضوع: تجاوز به مرگور و تحریک شیخ صدیق
تاریخ: ۲۳ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد تلگراف رمز ولیعهد به صدراعظم از تبریز

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم مشیرالدوله صدراعظم زید مجده

تلگرافی از حکومت ارومی رسیده بود که عیناً درج می‌شود. موافق راپرتی که دیروز از مرگور از کریم خان ایل‌بیگی امر که به جناب جلالت‌مآب سالار افخم رسید، عثمانی‌ها به مرگور مأمور مالیه و گمرک فرستاده مطالبهٔ عشر مزارع می‌نمایند و تعداد نفوس می‌کنند عسکر عثمانی از خاک صومای تا آخر خاک مرگور به این حدود وارد شده در هر نقطه پنج نفر ده نفر چادر زده نشسته‌اند و به تحریک شیخ صدیق اقدامات می‌شود چون مطلب اهمیت داشت، بی کم و زیاد به عرض خاکپای مبارک رساننده امر از کارگزاران حضرت اقدس والا روحنافداه است. غلام خانزاد عزیز محض اطلاع خاطر شریف زحمت دادم.

ولیعهد

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد استخراج تلگراف رمز از تبریز

مورخه ۲۳ جمادی الاول ۱۳۲۲

نمره

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم [illegible] صدراعظم زید عمره تلگرافی از حکومت اردبیل رسیده که عیناً درج میشود مراتب را اینکه دیروز از سرحد از کوه‌های اینجا که جناب جلادتمآب ... رسید عشایرها برگرد ... دیگر ... سی‌هزار نفر مسلح ... تعداد نفوس ... عسکر عثمانی از خاک عثمانی تا آخر خاک سرحد ... وارد شده در هر نقطه ... نفر ... نشسته‌اند و تجاوز ... اقدامات مینمود چون مطلب اهمیت داشت ... امری ... (اردبیلی)

شمارهٔ سند: ۸۲۷
موضوع: تجاوزات مرگور توسط کسان شیخ صدیق
تاریخ: سلخ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ولیعهد

نمره: ۱۲۷۳

دستخط رمز تلگرافی بندگان حضرت اقدس اعظم والا روحی فداه در تجاوز عثمانی‌ها به مرگور زیارت گردیده از عرض خاکپای اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه گذشت مقرر شد که این فقره از تجاوزات کسان شیخ صدیق است سوار و استعداد بفرستید. در همان جاها بوده از متجاوزین جلوگیری نمایند. ولی تخطی به خاک عثمانی نکنند با سفارت عثمانی و اسلامبول مخابرات کتبی و تلگرافی شد نتیجه را به عرض خاکپای مبارک خواهد رسانید. بدیهی است که کارگزاران والاحضرت اقدس اعظم در اجرای امر قدر قدر ملوکانه دستورالعمل لازم مرحمت خواهند فرمود.

نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد تلگراف ... [illegible]

مورخه ... جمادی الثانیه ۱۳۲۲

نمره ۱۲۷۳

وقتیکه خبر تلگرافی نیکوان حضرت اقدس اعظم را در [illegible] در کتابخانه [illegible] با نهایت [illegible] گردیده

از عشق خاک پای اقدس همایون شاهنشاهی از راه خدا فدا گذشت مستقر [illegible] که این فقره ارکان دولت

کان شیخ صدیق است زار و استعداد [illegible] در همانجا به ارتجاع [illegible] حمد کرده [illegible] نمایند

در تعطیل [illegible] عثمانی [illegible] سفارت عثمانی و اسلامبول [illegible] وزارت [illegible] گذشته

نتیجه العشق خاک پای مبارک خواهد رسید [illegible] است که [illegible] حضرت اقدس اعظم

در اجرای امر [illegible] خواهد [illegible] (نصرالله [illegible])

شمارهٔ سند: ۸۲۸
موضوع: تجاوز به مرگور به تحریک شیخ صدیق
تاریخ: سلخ جمادی الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۱۲۷۱/ ۱٦۰

پس از حدوث اختلاف سرحدی دولتین علیتین اسلام و آغاز تجاوز عساکر عثمانی به خاک این دولت علیه که گویا تا یک درجه سوءنیّات و دسایس مأمورین آن دولت در ابقا شبهه در محضر اولیای عظام دولت علیه عثمانی مشهود شده باشد، اولیای دولت ایران انتظار قوی داشتند که مساعدات لازمه در ترمیم ماوقع از آن طرف شده در آتیه امثال آن تکرار نخواهد یافت متأسفانه اخیراً راپرتی از کارگزاری آذربایجان رسیده که این روزها به تحریک شیخ صدیق که سوء نیاتش در تولید برودت بین الدولتین کراراً به توسط وزارت خارجه در سفارت کبری و به واسطهٔ سفارت کبرای اسلامبول به باب عالی نصب العین شده از طرف مأمورین آن دولت علیه به مرگور خاک مختص متصرفی ایران تجاوز شده مأمور مالیه و گمرک فرستاده مطالبهٔ عشر مزارع می نمایند و تعداد نفوس می‌کنند.عسکرعثمانی از خاک صومای تا آخر خاک مرگور وارد شده و تجاوز نموده‌اند. بر خاطر مودت اثر ذات عالی سفارت پناهی مشهود است که تواتر این تجاوزات و توالی این وقوعات از طرف مأمورین آن دولت دوست متحد همجوار تا چه درجه می تواند در انظار اجانب که علی الا تصال به معاملات دولتین اسلام ناظرند، کسب اهمیت نماید با کمال احترام قویاً خواهشمند است که به وسایل فوریه اقدامات لازمه در رفع احوال غیرمترقبه حاضره و جلب متجاوزین به آن سمت فرموده دوستدار را از نتیجهٔ اقدامات منصفانه قرین استحضار فرمایند.

مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی

مورخه ۲۶ جمادی الثانیه ۱۳۲۲

نمره ۱۲۷۱/۱۶۰

پس از حدوث اختلاف سرحدی در ایالت جلیله اسلامیه و آغاز دستاویز عساکر عثمانی که این ایام حدت گرفته
تا بدرجه رسیده نهایت دلسردی مامورین آن دولت را در ایالات [illegible] در حضور اولیای عظام دولت علیه عثمانی [illegible]
اولیای دولت ابدمدت انتظار قوی داشته که مساعدات لازمه در رفع [illegible] از طرف [illegible]
امثال آن نخواهد نمود [illegible] اخیراً [illegible] ارکان [illegible] آذربایجان رسیده که امروز [illegible]
که روزبه‌روز شدت دارد [illegible] دولت [illegible] مرتبط وزارت خارجه در سفارت کبری [illegible]
تا حالی نصب ایالت شده از طرف مامورین آن دولت علیه [illegible] سفارت [illegible]
دیگر [illegible] عساکر عثمانی از خاک [illegible]
وارد شده [illegible] بر خاطر مودت [illegible] سفارت [illegible]
این وقوعات از طرف مامورین آن دولت [illegible]
که [illegible] مساعدت [illegible] اسلامیه [illegible] با کمال احترام [illegible]
که [illegible] اقدامات لازمه در رفع احوال [illegible]
از نتیجه اقدامات [illegible] (الامضاء مشیرالدوله)

تصاویر

احتشام السلطنه

مظفرالدین شاه

تصاویر از کتاب خاطرات احتشام‌السلطنه (۱۳۶۷ هـ. ق)

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
وابسته به وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران

تهران ــ خیابان شهید باهنر ــ خیابان شهید آقایی
صندوق پستی: ۱۷۹۳ ــ ۱۹۳۹۵

بها ۳۵۰۰ ریال